

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
SOCIĀLO ZINĀTŅU FAKULTĀTE
POLITIKAS ZINĀTNES NODAĻA

Andrejs Berdņikovs

**Jauno informācijas un komunikāciju tehnoloģiju ietekme uz
protestu kustību darbību**

Promocijas darbs

Promocijas darbs izstrādāts politikas zinātnes doktora (Dr.sc.pol.) zinātniskā grāda
iegūšanai politikas zinātnes nozarē, salīdzināmās politikas apakšnozarē

Darba zinātniskā vadītāja: Rasma Kārcliņa, *Dr.habil.sc.pol.*, prof.

Rīga 2010

Saīsinājumi un nosacītie apzīmējumi

ASV
GTK
IKT

ITK
TRT

Amerikas Savienotās Valstis
Globālā taisnīguma kustība
Jaunās informācijas un komunikāciju
tehnoloģijas
Imigrantu tiesību kustība
Tiešās rīcības tīkls

SATURS

IEVADS	4
1. Darba nozīmes pamatojums, novitāte, hipotēzes un mērķi	4
2. Darba teorētiskais pamats, galvenais pētījuma objekts un pamatjēdzieni	15
3. Datu avoti, pētījuma norise, metodes un izvēlēto metožu priekšrocības un ierobežojumi	25
POLITISKO IESPĒJU STRUKTŪRAS, MOBILIZĒJOŠO STRUKTŪRU UN IDEJU IETVAROŠANAS TEORIJA	37
GLOBĀLĀ TAISNĪGUMA KUSTĪBAS GADĪJUMA ANALĪZE	61
IMIGRANTU TIESĪBU KUSTĪBAS GADĪJUMA ANALĪZE	91
DARBA PAMATHIPOTĒZES VERIFIKĀCIJA: PROTESTU KUSTĪBU UN IKT ATTIECĪBU MODEĻA IZSTRĀDE	119
DARBA TEORĒTISKĀ NOVITĀTE UN VADOŠO TEORIJU IEROBEŽOJUMI	145
DARBA PAPILDHIPOTĒZES VERIFIKĀCIJA UN PROGNOZES UZ NĀKOTNI	154
REKOMENDĀCIJAS UN JAUTĀJUMI TĀLĀKAI IZPĒTEI: MASU UN KADRU KUSTĪBU KONCEPCIJAS ATTĪSTĪBAS IESPĒJAMIE VIRZIENI	164
PROTESTI LATVIĀ UN IKT: ĪSS IZVĒRTĒJUMS	166
GALVENIE SECINĀJUMI	178
Izmantotā literatūra	182

IEVADS

1. Darba nozīmes pamatojums, novitāte, hipotēzes un mērķi

1.1. Darba nozīmes pamatojums un pētnieciskie pamatjautājumi

Kā, kāpēc un kādu faktoru ietekmē rodas un darbojas protestu kustības, ir viens no sabiedrisko kustību teorijas (*Social Movement Theory*) pamatjautājumiem. Pēdējā pusgadsimta laikā, aktīvi ietekmējot sociāli politiskos procesus, protestu kustības ir kļuvušas par cilvēku politiskās līdzdalības stabilu un neatņemamu sastāvdaļu. Kaut gan piedalīšanās vēlēšanās joprojām ir visizplatītākais un vispopulārākais līdzdalības veids, kopš 20. gadsimta 50. un 60. gadiem cilvēki aktīvi izmanto alternatīvās, nekonvencionālās un neparlamentārās līdzdalības formas. Viena no tām ir iesaistīšanās protestu kustībās un piedalīšanās to rīkotajos sabiedriskajos protestos.

Gan akadēmiskajā literatūrā, gan valsts amatpersonu un sabiedrisko aktīvistu debatēs arvien biežāk sastopams viedoklis, ka demokrātisko valstu pilsoņu vidū pieaug neuzticība nacionālajiem parlamentiem, tradicionālajām politiskajām partijām un profesionālajiem politiķiem. Šāda neuzticība ir raksturīga arī Latvijas sabiedrībai. Ja nākotnē nostiprināsies cilvēku pārliecība, ka konvencionālie politiskās līdzdalības un pārstāvniecības mehānismi vairs nespēj pietiekami efektīvi nodrošināt viņu interešu īstenošanu, var gaidīt vēl lielāku nekonvencionālo līdzdalības formu popularitātes pieaugumu. Tas viss padara protestu kustības par mūsdienās un nākotnē ārkārtīgi aktuālu fenomenu.

Šis darbs ir iecerēts kā svarīgs teorētiskais ieguldījums sabiedrisko kustību studijās. Šāds ieguldījums ir nepieciešams, jo vadošās teorētiskās pieejas sabiedrisko kustību analīzei nespēj izskaidrot vairākas izmaiņas, kas notikušas protestu kustību darbībā pēdējos gados.

Kaut gan daudzas protestu kustību darbības izpausmes un metodes palikušas nemainīgas kopš 20. gadsimta 60. gadiem, pastāv vairāki ārējie faktori, kas laika gaitā ietekmē kustību veidošanās, funkcionēšanas un attīstības nosacījumus. Viens no šādiem faktoriem ir tehnoloģiskie sasniegumi. Jāuzsver, ka tieši pēdējos desmit piecpadsmit gados šie sasniegumi ir veicinājuši vērā ņemamas pārmaiņas protestu kustību aktivitātēs.

20. gadsimta 90. gadu vidū ievērojami pieauga protestu kustību iespējas pielietot jaunās informācijas un komunikāciju tehnoloģijas (turpmāk tekstā – IKT) gan protestu koordinācijā,

gan protestu dalībnieku mobilizācijā. Kaut arī daži autori uzskata, ka par efektīvu IKT pielietošanu ir iespējams runāt jau saistībā ar sapatistu (*Zapatista*) kustības sacelšanos Meksikā 1994. gadā, pirmo plašu interesi un ar to saistīto publikāciju sēriju par IKT lomu protestu organizēšanā un rīkošanā izraisīja notikumi Sietlas pilsētā (ASV) 1999. gadā. Toreiz pret liberālo globalizāciju noskaņotajiem manifestantiem (globālā taisnīguma kustībai jeb antiglobālistu / alterglobālistu kustībai) izdevās izjaukt Pasaules Tirdzniecības organizācijas Ģenerālās asamblejas sēdi, kā rezultātā Sietlas pilsētas administrācija bija spiesta pasludināt ārkārtas stāvokli.

Tomēr IKT loma sabiedrisko, tajā skaitā protestu kustību darbībā paliek neskaidra. Lai gan IKT sniegtās priekšrocības ir acīmredzamas un sākotnēji šķiet universālas, to lietošanas veidi dažādās protestu kustībās ir ļoti atšķirīgi. Tāpēc, papildinot un attīstot sabiedrisko kustību teoriju, jāatbild uz trim nozīmīgiem, bet šajā teorijā joprojām skaidri neartikulētiem pētnieciskajiem jautājumiem.

- (1) Vai IKT ir mainījušas protestu kustību darbības priekšnosacījumus un mehānismus?
- (2) Kādi iekšējie un ārējie faktori nosaka protestu kustību motivāciju izmantot IKT savā darbībā (mobilizācijas aktivitātēs, protestu akciju koordinācijā)?
- (3) Vai un kādā mērā tradicionālās sabiedrisko kustību teorijas ir pielietojamas mūsdienu protestu kustību analīzei?

Atbildes uz tikko izvirzītajiem jautājumiem ir nozīmīgas ne tikai sabiedrisko kustību studijām, bet arī komunikācijas teorijai (*Communication Theory*) un mediju studijām (*Media Studies*), jo mūsdienās IKT ietekme skar komunikāciju starp indivīdiem gandrīz visās dzīves jomās. Tādējādi, fokusējot uzmanību uz šiem jautājumiem, darbs daudzējādā ziņā ir starpdisciplinārs pētījums.

Kopš Sietlas notikumiem pieaugušās iespējas izmantot IKT kļuvušas par pamatu dažādiem pieņēmumiem un prognozēm attiecībā uz sabiedrisko kustību darbību un to rīkotajiem protestiem. Daudzi autori uzskata, ka, būtiski samazinot komunikāciju izmaksas un līdz ar to veicinot līdzīgi domājošo indivīdu un to grupu (gan virtuālo, gan reālo) mijiedarbību, IKT sekmē sabiedrisko kustību veidošanos un būtiski atvieglo to aktivitātes.¹ Ir viedoklis, ka, ņemot vērā, ka sabiedriskās kustības veidošanai vairs nav nepieciešami milzīgi resursi, to var darīt daži kustību

¹ Skatīt: Leizerov, S. Privacy Advocacy Groups versus Intel: A Case Study of How Social Movements are Tactically Using the Internet to Fight Corporations. *Social Science Computer Review*. Vol. 18, No. 4, 2000, pp. 461–483; Bonchek, M. S. Grassroots in Cyberspace: Recruiting Members on the Internet or Do Computer Networks Facilitate Collective Action? A Ransaction Cost Approach [Presented at the 53rd Annual Meeting of the Midwest Political Science Association, Chicago, IL], 1995.

organizētāji (*movement entrepreneurs*).² Turklāt, pateicoties IKT, protestu kustības spēj bez lielām izmaksām veidot transnacionālās koalīcijas. Daži autori ir pārliecināti, ka IKT arī nodrošina iespējas plašiem iedzīvotāju slāņiem iesaistīties sabiedriskās kustības darbībā, neizmantojot koordinējošā centra vai kāda cita vidutāja starpniecību.³

Ja tikko minētie viedokļi ir pamatoti, var gaidīt, ka, pateicoties IKT, nākotnē sabiedrisko kustību un protestu skaits varētu palielināties.

Tomēr tiek pausti arī pretēji viedokļi. Daži autori apšaubā, ka ir kāda tieša likumsakarība starp pieaugušajām iespējām izmantot IKT un jebkāda veida politiskās līdzdalības pieaugumu. Turklāt ir uzskats, ka IKT var pat negatīvi ietekmēt sabiedrisko kustību un organizāciju darbību, jo datora pastarpinātā komunikācija (*computer-mediated communication*) mazina motivāciju un nepieciešamību pēc tiešās un datora nepastarpinātās komunikācijas (*face-to-face communication*), kas, pēc dažu pētnieku domām, ir nepieciešamais priekšnoteikums kustības un organizācijas efektīvai darbībai.⁵

Autors uzskata, ka šīs pretrunas starp dažādiem viedokļiem izveidojušās tāpēc, ka pētnieki nākuši pie saviem secinājumiem, pētot atšķirīgas kustības. Tas tikai apstiprina un pastiprina šajā darbā izvirzīto tēzi, ka IKT lietošanas veidi dažādās protestu kustībās ir ļoti atšķirīgi, tāpat kā ir ļoti atšķirīga dažādu protestu kustību motivācija izmantot IKT savās aktivitātēs.

Tātad, pirmais cēlonis nevienprātībai par IKT lomu un nozīmi protestu kustību darbībā ir pētnieku tieksme veidot vispārējos universālos secinājumus par IKT ietekmi uz politisko līdzdalību, balstoties uz kādu atsevišķu kustību vai organizāciju pieredzes analīzi un ignorējot faktu, ka IKT izmantošana dažādās kustībās ir ļoti atšķirīga.

Otrais nevienprātības cēlonis ir stipra teorētiskā pamata trūkums, kas palīdzētu pētīt IKT veicinātās izmaiņas protestu kustību darbībās. Vadošās teorētiskās pieejas sabiedrisko kustību un to rīkoto protestu akciju izpētei tika izstrādātas ilgu laiku pirms protestiem Sietlā. Tādējādi tās neņem vērā pieaugušo IKT lomu kustību mobilizācijas aktivitātēs un protestu akciju koordinēšanā. Turklāt, lai gan Sietlas notikumi bija plaši atspoguļoti gan analītiskajā

² Skatīt: Earl, J., Schussman, A. The New Site of Activism: On-line Organizations, Movement Entrepreneurs, and the Changing Location of Social Movement Decisionmaking. *Research in Social Movements, Conflict, and Change*. Vol. 24, 2003, pp. 155–187; Garrett, R.K. Protest in an Information Society: A Review of Literature on Social Movements and New ICTs. *Information, Communication and Society*. Vol. 9, No. 2, 2006, April, pp. 202–224.

³ Lim, M., Kann, M. Democratic Deliberation and Mobilization on the Internet. *Networked Publics*. 2006. [tiešsaiste] [skatīts 08.03.2007]. Pieejams: http://netpublics.annenberg.edu/about_netpublics/democratic_deliberation_and_mobilization_on_the_internet

⁴ Skatīt: Bimber, B. Information and Political Engagement in America: The Search for Effects of Information Technology at the Individual Level. *Political Research Quarterly*. Vol. 54, No. 1, 2001, pp. 53–67.

⁵ Skatīt: Shumate, M., Pike, J. Trouble in a Geographically Distributed Virtual Network Organization: Organizing Tensions in Continental Direct Action Network. *Journal of Computer-Mediated Communication*. Vol. 11, Issue 3, Article 8, 2006 [tiešsaiste] [skatīts 30.11.2006]. Pieejams: <http://jcmc.indiana.edu/vol11/issue3/shumate.html>

žurnālistikā, gan publicistikā, gan akadēmiskajos rakstos, tiem maz uzmanības veltījuši sabiedrisko kustību galvenie teorētiķi. Drīzāk tiem pievērsušies jaunas zinātnieku paaudzes pārstāvji, kuri ne vienmēr analizējuši jaunradītās uz IKT izmantošanu balstītas protestu organizēšanas formas ciešā saistībā ar iepriekš radīto akadēmisko literatūru sabiedrisko kustību studijās. Šī iemesla dēļ centieni analizēt IKT lomu sabiedrisko kustību darbībā pēdējos desmit gados ir bijuši lielā mērā izolēti no tradicionālā sabiedrisko kustību teorētiskā mantojuma.

Apzinoties tikko minētos nevienprātības cēloņus – protestu kustību savstarpējo atšķirību nepietiekamā novērtēšana un teorētiskā pamata trūkums, kas palīdzētu izprast IKT lomu šajās kustībās –, darba autors cenšas šo nevienprātību mazināt.

1.2. Darba novitāte

Nemot vērā, ka nav stipras konceptuālās saiknes starp vadošajām teorētiskajām pieejām sabiedrisko kustību izpētei un mūsdienu sabiedrisko kustību acīmredzamu tieksmi adaptēt savām vajadzībām IKT, viens no darba pētnieciskajiem ieguldījumiem ir saistīts ar mēģinājumu šādu saikni stiprināt. Saiknes stiprināšana darbā izpaužas trijos veidos.

Pirmkārt, vairākus jautājumus, uz kuriem pirms 20. gadsimta 90. gadu vidus zinātnieki centās atbildēt vadošo teorētisko pieeju ietvaros, darba autors analizē, ņemot vērā sabiedrībā pieaugušās iespējas lietot IKT dažādās publiskās, tajā skaitā protestu, aktivitātēs.⁶

Otrkārt, pētot divas protestu kustības, kuras darbojās salīdzinoši nesen un savā darbībā izmantoja IKT, autors balstās uz tradicionālajās sabiedrisko kustību teorijās uzsvērtajiem faktoriem un atbilstoši tiem arī strukturē pašu analīzi (ieskaitot, empīrisko materiālu).

Treškārt, iespēju robežās autors iezīmē nepilnības tradicionālajās teorētiskajās pieejās, kas neļauj vai traucē izprast IKT lomu mūsdienu protestu kustību darbībā, kaut gan viena darba ietvaros, protams, nevar pretendēt uz visaptverošu šo teoriju revīziju.

Tādējādi pirmā darba novitāte izpaužas kā konceptuālās saites veidošana starp tradicionālajām sabiedrisko kustību teorijām un pašreizējiem protestu kustību centieniem izmantot IKT savās mobilizācijas darbībās un protestu akcijās.

Otrā novitāte ir vēl nozīmīgāka, jo tās mērķis ir pievērst sabiedrisko kustību pētnieku uzmanību līdz šim nepamanītajiem, nepietiekami novērtētajiem vai ignorētajiem faktoriem, kas nosaka

⁶ Kaut arī Kalifornijas Universitātes Irvinē pētnieks Kelijs Gerets (*R. Kelly Garrett*), apkopojot esošo literatūru par IKT ietekmi uz sabiedriskajām kustībām, ir klasificējis un sakārtojis to atbilstoši tradicionālajām sabiedrisko kustību teorijām, līdz šim nav bijuši vērā ņemami mēģinājumi veikt IKT pielietošanas gadījumu analīzi (*case studies*), balstoties uz šo teoriju metodēm. Skatīt: Garrett, R.K. Protest in an Information Society: A Review of Literature on Social Movements and New ICTs. *Information, Communication and Society*. Vol. 9, No. 2, 2006, April, pp. 202–224.

mūsdienu protestu kustību motivāciju lietot IKT. Saskatot likumsakarības IKT izmantošanā analizēto protestu kustību darbībā, autors identificē vairākus šādus faktorus un, balstoties uz tiem, izstrādā empīriski un teorētiski pamatotu *protestu kustību un IKT attiecību shēmu*. Shēmas uzdevums ir veikt nozīmīgu akadēmisko ieguldījumu šobrīd dominējošajā izpratnē par apstākļiem un nosacījumiem, kas mudina protestu kustības lietot IKT mobilizācijas darbībās un protestu rīkošanā. Šo shēmu pētnieki turpmāk varēs izmantot citu pētījumu veikšanai šajā un saistītajās jomās, reizē arī pārbaudot shēmas pamatotību un piedāvājot argumentus tās pilnveidošanai, papildināšanai vai atspēkošanai.

Svarīgi uzsvērt, ka autors nepretendē uz kādu universālo principu vai nosacījumu atklāšanu, kas izskaidrotu visu sabiedrisko kustību tieksmi izmantot IKT. Autors pilnīgi apzinās, ka nav iespējams rast kādas sabiedrisko kustību darbības likumsakarības, izpētot tikai divu protestu kustību aktivitātes. Kā jau norādīts, darba galvenā iecere ir atklāt dažus līdz šim veiktajos pētījumos nepamanītos faktorus, kas, kopā ar citu pētnieku jau konstatētajiem faktoriem, var palielināt sabiedrisko kustību motivāciju izmantot IKT mobilizācijas un protestu īstenošanas pasākumos.

Kā būs redzams tālāk, sabiedrisko kustību studijās līdz šim ir dominējis uzskats, ka galvenokārt resursos ierobežotām un transnacionālajām kustībām piemīt vislielākā motivācija izmantot IKT savās darbībās. Sava pētījuma gaitā autors ir atklājis un sistematizējis vēl vienu kustības veidu, t.i., „kadru kustību”, kuru raksturo liela tieksme balstīties uz IKT gan mobilizācijas, gan protestu īstenošanas stadijā.

Trešā novitāte ir saistīta ar centieniem integrēt sabiedrisko kustību studijas ar sacelšanās un pilsētas partizānu studijām. Atklāt līdz šim nepamanītos vai ignorētos faktorus, kas palielina sabiedrisko kustību motivāciju izmantot IKT, autoram lielā mērā ir izdevies pateicoties pētīto kustību rīkoto ielu protestu taktiku analīzei. Tāpēc, izstrādājot kustību un IKT attiecību shēmu, autors lielu uzmanību piešķīris abu kustību izmantotajām taktikām ielu protestu rīkošanā un šo protestu dalībnieku mobilizācijā.

Ielu protestu taktikas nozīme nav bijusi pietiekami novērtēta tradicionālajās pieejās sabiedrisko kustību izpētei. Šo nozīmi joprojām turpina ignorēt mūsdienu sabiedrisko kustību pētnieki, tajā skaitā tie, kas pēta IKT ietekmi uz kustību darbību. Tajā pašā laikā sabiedrisko kustību un dažādu mazāku grupējumu ielu protestu taktikai lielu uzmanību ir veltījuši sacelšanos, revolūciju un pilsētas partizānu pētnieki, bet viņu atziņas nav bijušas ņemtas vērā un integrētas sabiedrisko kustību studijās.

Konstatējot, ka ielu protestu taktikas analīze palīdz izskaidrot, kāpēc dažas mūsdienu sabiedriskās kustības ir vairāk motivētas izmantot IKT nekā citas, autors plaši izmantojis savam

darbam sacelšanās pētnieku koncepcijas, cenšoties radīt saikni starp sabiedrisko kustību un sacelšanos / revolūciju / pilsētas partizānu studijām.

Autors arī iezīmējis nepieciešamību turpmāk attīstīt saikni starp sabiedrisko kustību studijām un divām pavisam atšķirīgām akadēmiskajām nozarēm – datorpsiholoģijas un datorsocioloģijas teorijām un tīmekļa sfēras un hipersaišu tīkla analīzi. Mūsdienās pastāv protesta akcijas, kuras radušās tieši IKT izplatīšanās rezultātā, tāpēc tās nevar būt izskaidrotas ar tradicionālo sabiedrisko kustību studiju instrumentāriju. Kā tiek demonstrēts šajā darbā, šādu akciju dalībnieki netiek mobilizēti ar tradicionālo mobilizējošo struktūru palīdzību. Kaut gan šo jauno protestu formu detalizēta analīze neietilpst darba mērķos, autors ir pamatojis nepieciešamību šādu un līdzīgu fenomenu izpētē ņemt vērā datorpsiholoģijas un datorsocioloģijas un tīmekļa sfēras hipersaišu tīkla analīzes atziņas.

1.3. Darba hipotēzes, to pamatojums un mērķi

Ņemot vērā, ka kopš 20. gadsimta 90. gadu vidus pieaugušās iespējas izmantot IKT būtiski samazināja sazināšanās un komunicēšanās izmaksas, ir loģiski gaidīt protestu kustību darbības efektivitātes pieaugumu. Labi apzinoties, ka no pētnieciskā viedokļa jēdziens „efektivitāte” ir visai problemātisks un ka efektivitātes pieaugumu ir grūti izmērīt, autors tomēr izšķīries šo jēdzienu lietot ne tikai atsevišķās darba daļās, bet pat darba pamathipotēzē. Tas prasa konkretizēt tā nozīmi.

Ar efektivitātes pieaugumu šajā darbā tiek domāts izmaiņu kopums, ko, iespējams, veicina IKT, labvēlīgi ietekmējot dažādas protestu kustību darbības jomas. Piemēram, var pieņemt, ka protestu kustībām mūsdienās ir daudz vieglāk, ātrāk un lētāk nekā agrākos laikos veidot plašas transnacionālās koalīcijas, savukārt drošības dienestiem tagad ir ievērojami grūtāk kontrolēt protestu kustību īstenoto informācijas izplatīšanu.

Sekojošai loģikai, ir iespējams formulēt vairākus argumentus un pieņēmumus, kāpēc IKT varētu palielināt protestu kustību darbības efektivitāti.

Pirmkārt, var pieņemt, ka, pieaugot iespējām lietot IKT, mobilizācijas un protestu rīkošanas pasākumos samazinājusies nepieciešamība pēc vairākiem agrāku laiku protestu kustību veiksmīgās darbības priekšnosacījumiem. Iespējams, ka vairs nepastāv nepieciešamība nedz pēc lieliem finanšu un citiem materiālajiem resursiem, nedz pēc tradicionālajām organizatoriskajām struktūrām (hierarhiski uzbūvētajām organizācijām), nedz pēc plašiem cilvēkresursiem

(harizmātiskie līderi, aktīvisti), nedz pēc tradicionālo sociālo tīklu (darba vieta, kaimiņattiecības) mobilizējošā potenciāla.

Otrkārt, ir iespējams, ka IKT pašas par sevi ir ļoti spēcīgs mobilizācijas līdzeklis, kas sniedz sabiedrisko protestu organizētājiem līdz šim nepieredzēti lielas iespējas dalībnieku un atbalstītāju piesaistīšanā. Var izvirzīt vairākus pieņēmumus, kāpēc IKT varētu būt spēcīgs mobilizācijas līdzeklis:

- datora pastarpinātā komunikācija samazina sabiedrisko kustību potenciālo dalībnieku līdzdalības izdevumus (it īpaši brīva laika ziņā⁷), kas var veicināt cilvēku iesaistīšanos kustībās, jo iesaistīšanās motivācija ir saistīta ar ieguvumu / izdevumu kalkulāciju;
- IKT ļauj nogādāt potenciālajiem protestu dalībniekiem informāciju ļoti ātri, jebkurā pasaules malā un bez lielām izmaksām (raksturīgām tradicionālajiem plašsaziņas līdzekļiem);
- IKT atvieglo kustību sastāvā esošajām sabiedriskajām organizācijām to aktivitāšu koordināciju, pilnveidojot komunikāciju tīklus;
- ar IKT palīdzību ir vieglāk pārvarēt oficiālās varas radītos šķēršļus šai varai nevēlamās informācijas izplatīšanai;
- pateicoties IKT ir kļuvusi iespējama būtiska politiskās informācijas un komunikācijas satura vienkāršošana, kā arī pielāgošana dažādiem uztveres veidiem;
- IKT atvieglo un līdz ar to veicina transnacionālo / starptautisko sadarbību starp kustībām, organizācijām, organizāciju locekļiem un pie organizācijām formāli nepiederīgiem aktīvistiem;
- IKT ļauj protestu kustībām sasniegt lielāku publicitāti un efektīvāk leģitimēt savas aktivitātes un prasības ar labvēlīga diskursa konstruēšanas palīdzību (piemēram, atvieglojot kontaktus ar medijiem vai kustībām pašām veidojot savus alternatīvos medijus).

Kaut gan autors, izmantojot sabiedrisko kustību teorijas, centies aplūkot IKT ietekmi visās minētajās kustību darbības jomās, ir acīmredzams, ka viena darba ietvaros nav iespējams iedziļināti izpētīt tik plašu empīrisko lauku. **Tāpēc par galveno pētniecības jomu autors ir izvēlējies ielu protestu organizēšanu un rīkošanu.** Galvenie darba pētnieciskie jautājumi ir šādi:

⁷ Proti, var pieņemt, ka, pateicoties internetam un citām IKT, līdzdalība sabiedriskajās kustībās vairs neprasa no cilvēka upurēt sabiedriskajai darbībai pārāk daudz brīva laika. Respektīvi, sabiedriskās kustības var būt uzturētas „virtuālā” veidā, kad cilvēki komunicējas, neizejot no savām mājām – tādējādi šī komunikācija neprasa no viņiem tērēt lielus laika resursus sabiedriskajai darbībai.

- vai IKT palielina ielu protestu organizēšanas un rīkošanas efektivitāti?
- ja palielina, tad cik lielā mērā un kādās konkrētās aktivitātēs?
- Ja IKT ietekmē protestu organizēšanu un rīkošanu, vai šī ietekme vienādi skar visas protestu kustības?

Ielu protestu organizēšana un rīkošana dažreiz ir cieši saistīta ar citām protestu kustību darbības jomām, piemēram, ar kustību spējām veidot transnacionālās koalīcijas vai sasniegt lielāku savas darbības leģitimitāti. Tāpēc šīs un citas jomas darbā iespēju robežās arī ir aplūkotas, bet, kā jau minēts, autors nepretendē uz to detalizētu izpēti. Šajās jomās autors centās saskatīt vispārējās tendences, turklāt pārsvarā balstoties uz sekundāro literatūru.

Padziļinātā veidā un balstoties gan uz primārajiem, gan uz sekundārajiem avotiem, autors pētījis ielu protestu organizēšanu un rīkošanu. Rūpīgai analīzei izvēlēties tieši šo jomu autora pamudinājuši divi iemesli.

Pirmkārt, ielu protests ir viens no tiem protestu mehānismiem, ko visbiežāk pielieto sabiedriskās kustības, lai ietekmētu valdības un panāktu savu prasību īstenošanu. Kā jau norādīts sabiedriskās kustības definīcijā, tā galvenokārt balstās uz nekonvencionālajām politiskās līdzdalības formām, pie kurām visizplatītākās ir ielu demonstrācijas un citas līdzīgas protestu akcijas (protestu gājieni, piketi, boikoti utt.).

Otrkārt, lai gan ielu protests ir viens no svarīgākajiem valdības ietekmēšanas mehānismiem, ko pielieto protestu kustības, daži būtiskie tā elementi paliek ignorēti sabiedrisko kustību studijās. Kā demonstrēts šī darba tālākajās nodaļās, sabiedrisko kustību pētnieki līdz šim vairāk interesējušies par „makroprocesiem” (ārējo strukturālo faktoru ietekme uz kustību veidošanās un attīstības stadijām, kustību ilgtermiņa stratēģiskie mērķi utt.). Ielu protestos pētniekus galvenokārt interesēja protestētāju sociālais sastāvs, viņu līdzdalības motivācija, protestu organizēšanas posms, protestu sekas un, mazākā mērā, protestos izmantotie simboli. Protestos pielietotā taktika, protestu koordinācija to īstenošanas stadijā un protestos iesaistīto grupu savstarpējā mijiedarbība joprojām ir neizpētīta, ignorēta un nenovērtēta lauks.

Tas, ka ielu protests ir viens no galvenajiem un bieži pielietojamiem instrumentiem valdības ietekmēšanai protestu kustību arsenālā, ļauj apgalvot, ka, gadījumā ja IKT atvieglo ielu protestu organizēšanu un rīkošanu, tās paaugstina arī protestu kustību darbības efektivitāti. Pamatojoties uz šo argumentu, darbā tiek izvirzīta pamathipotēze:

IKT paaugstina protestu kustību darbības efektivitāti, atvieglojot ielu protestu organizēšanu un rīkošanu.

Kā jau minēts, darbā ir aplūkota IKT ietekme arī uz citām protestu kustību darbības jomām. Šajās jomās autors pretendē tikai uz vispārējo tendenču konstatāciju. Šajā sakarā autoram liekas interesanta sabiedrisko kustību, rīkoto protestu, protestu dalībnieku un protestu mērķu sasniegšanas dinamika. Piemēram, ja IKT patiešām ir spēcīgs mobilizācijas un darbības koordinēšanas līdzeklis, var pieņemt, ka, pateicoties IKT, sabiedrisko kustību un protestu kļūst vairāk, dalībnieku skaits tajos kļūst aizvien lielāks un arvien biežāk tiek sasniegti protestu mērķi. Ja tas tā ir, tad ir pamats apgalvojumam, ka ar IKT saistītā mobilizācijas izmaksu samazināšanās un komunikāciju atvieglošanās sekmē sociālo aktīvismu, tajā skaitā līdzdalību protestos.

Pietiekami ilgu laiku strādājot kā pētnieks ar informācijas sabiedrības, zināšanu sabiedrības un IKT sociālās ietekmes jautājumiem, autors uzskata par nopietnu robu pētniecībā, ka pēdējos desmit piecpadsmit gados pasaulē ir aktīvi pētīta IKT veicinātā pāreja no informācijas sabiedrību uz zināšanu sabiedrību, bet pavisam nav analizēts, kā šīs transformācijas skar sociālā aktīvisma dinamiku. Piemēram, trūkst autoritatīvu pētījumu, kas censtos saskatīt likumsakarības starp zināšanu sabiedrības veidošanu un pilsoniskās sabiedrības attīstību. Šādos pētījumu trūkuma apstākļos pat ļoti vispārējo tendenču atklāšana sabiedrisko kustību, rīkoto protestu un protestu dalībnieku dinamikā būtu visnotaļ vērtīga.

Šāda informācija būtu nozīmīga arī tāpēc, ka kādi sistematizēti globāla vai reģionāla līmeņa dati par protestiem un to dinamiku ir pieejami tikai līdz 2000. gadam. Piemēram, autoritatīvā datu bāzē *Pasaules politisko un sociālo rādītāju rokasgrāmata (World Handbook of Political and Social Indicators)* var atrast attiecīgus datus par laika posmu no 1948. gada līdz 1982. gadam,⁸ datu bāzē *Starpnacionālo laikmetu virkne (Cross-National Time Series)* ir iekļauta attiecīga informācija par laika posmu no 1815. gada līdz 1999. gadam,⁹ projekts *Eiropas protestu un apspiešanas dati (European Protest and Coercion Data)* aptver laika posmu no 1980. gada līdz 1995. gadam,¹⁰ *Latīņamerikas politisko protestu projekts (Latin American Political Protest Project)* – no 1980. gada līdz 2000. gadam,¹¹ *Korejas protestu un apspiešanas dati (Korean Protest and Coercion Data)* – no 1990. gada līdz 1991. gadam.¹² Vienīgais projekts, kas satur datus līdz 2006, ir *Minoritātes draudu apstākļos (The Minorities at Risk (MAR) Project)*, bet tas ir fokusēts uz etniskajiem konfliktiem un etniski motivētiem protestiem, nepiedāvājot

⁸ Skatīt: Taylor, C.L., Jodice, D.A. *World Handbook of Political and Social Indicators III: 1948–1982*. New Haven: Yale University Press, 1983.

⁹ Skatīt: Banks, A.S. *Cross-National Time Series, 1815–1999*. Binghamton, NY: Center for Comparative Political Research, State University of New York, 2001.

¹⁰ European Protest and Coercion Data [project was supported by the National Science Foundation and by the Department of Political Science and the General Research Fund of the University of Kansas [tiešsaiste] [skatīts 18.07.2007]. Pieejams: <http://web.ku.edu/~ronfran/data/index.html>

¹¹ Latin American Political Protest Project (LAPP) [the Latin American Political Protest website based out of Midwestern State University] [tiešsaiste] [skatīts 18.07.2007]. Pieejams: <http://faculty.mwsu.edu/politicalscience/steve.garrison/LAPP.asp>

¹² Skatīt: Nam, T. What You Use Matters: Coding Protest Data. *PS*. April 2006, pp. 281–287.

informāciju par citu faktoru (sociālo, ekonomisko, politisko, tiesisko utt.) izraisītajām protesta akcijām.¹³ Tāpēc lēmums konstatēt kaut kādas likumsakarības par rīkoto protestu un protestu dalībnieku dinamiku periodā pēc 2000. gada bijis arī saistīts ar mēģinājumu kaut daļēji aizpildīt šo datu nepinību, turklāt šajā gadījumā ņemot vērā IKT sociālo ietekmi.

Autors pilnīgi apzinās, ka viena darba ietvaros nav iespējams noteikt, cik lielā mērā sabiedrisko kustību, rīkoto protestu, protestu dalībnieku un protestu mērķu sasniegšanas dinamiku ietekmē IKT, un cik lielā mērā citi faktori. Piemēram, ir acīmredzams, ka protestu un to dalībnieku skaitu ietekmē ne tikai pieaugušās iespējas izmantot IKT mobilizācijas un protestu īstenošanas darbībās, bet arī milzums citu, visticamāk, pat iedarbīgāku faktoru (valdību lēmumi, starptautiskie un lokālie notikumi, politiska konjunktūra, pasaules un nacionālās ekonomikas svārstības, izmaiņas normatīvajos aktos, protestu mērķu specifika utt.), kas skar sabiedrības vispārējo noskaņojumu, pilsonisko līdzdalību un pilsoniskās sabiedrības attīstības jautājumus.

Tomēr, balstoties uz sekundāro analīzi, respektīvi, uz pētījumu datiem, kurus citi zinātnieki savākuši citiem, ar šo darbu nesaistītajiem mērķiem, ir iespējams mēģināt aplūkot visu minēto mainīgo dinamiku pirms un pēc IKT lomas pieauguma ikdienas dzīvē. Tas ļauj vismaz noskaidrot, vai kopš IKT sociālās nozīmes strauja pieauguma 20. gadsimta 90. gados ir novērojamas kādas krasas izmaiņas protestu kustību rašanās un darbības procesos. Šādā veidā var iezīmēt tendences, bet noskaidrošanu, cik liela loma šo tendenču veidošanā ir bijusi IKT ietekmei, atstāt nākošajiem pētījumiem.

Lai īstenotu šo uzdevumu, autors izmanto jēdzienu „IKT socializācijas laikmets”, ar kuru ir apzīmēts straujš IKT nozīmes pieaugums gan publiskajā, gan privātajā telpā pēdējos desmit piecpadsmit gados (respektīvi, kopš 20. gadsimta 90. gadu vidus). IKT socializācijas laikmeta jēdzienu autors lieto terminu „zināšanu sabiedrība”, „post-informācijas sabiedrība” un „tīklu sabiedrība” vietā, jo pēdējos desmit gados tie kļuvuši ārkārtīgi izplūduši.¹⁴

Izmantojot minēto jēdzienu, darbā tiek izvirzīta papildhipotēze:

IKT socializācijas laikmetā sabiedrisko kustību un protestu kļūst vairāk, dalībnieku skaits tajos kļūst aizvien lielāks un arvien biežāk tiek sasniegti protestu mērķi.

¹³ The Minorities at Risk (MAR) Project [website is based at the University of Maryland] [tiešsaiste] [skatīts 18.07.2007]. Pieejams: <http://www.cidcm.umd.edu/mar/>

¹⁴ Vairāk skatīt: Berdņikovs, A. Social Challenges of a Knowledge Society. *IST4Balt News Journal*. Vol. 2. Ed. L. Novickis. September 2005 – August 2006, pp. 16–19; Berdņikovs, A. Virzoties uz zināšanu sabiedrību: jauno informācijas un komunikāciju tehnoloģiju ietekme uz cilvēku un sabiedriskajām kustībām”. No: *Kas ir zināšanu sabiedrība?* [Latvijas Zinātnes padomes finansētās sadarbības programmas Nr.06.0041 „Latvija Eiropas Savienībā: ekonomikas un kultūras mijiedarbība zināšanu sabiedrības veidošanā” pētījumu rezultātu apkopojums.] Zin. red. R. Karnīte. Rīga: Latvijas Zinātņu akadēmijas Ekonomikas institūts, 2007, 20.– 45. lpp.

Lai verificētu darba pamathipotēzi un papildhipotēzi, kā arī noskaidrotu IKT pašreizējo lomu protestu darbībās Latvijā, darba mērķis ir atbildēt uz septiņiem sabiedrisko kustību teorijas attīstībai nozīmīgiem jautājumiem.

- (1) Vai IKT veicina būtiskas izmaiņas ielu protestu organizēšanas un rīkošanas procesos un mehānismos?
- (2) Vai ir pamats apgalvojumam, ka IKT būtiski atvieglo protestu kustību darbību citās svarīgās jomās? Autors it īpaši centies noskaidrot, vai IKT ir spēcīgs mobilizācijas līdzeklis un protestu rīkošanu būtiski atvieglojošs instruments, kas sniedz sabiedrisko protestu organizētājiem ievērojamas papildu iespējas (vai pat līdz šim nepieredzēti lielas iespējas) dalībnieku un atbalstītāju piesaistīšanā.
- (3) Kādas ir atšķirības IKT izmantošanā starp dažādām (savstarpēji atšķirīgām) protestu kustībām?
- (4) Ja dažādas kustības izmanto IKT atšķirīgā veidā, kādi faktori to nosaka? Kas vispār nosaka protestu kustību motivāciju lietot IKT un vai šī motivācija dažādām kustībām ir atšķirīga?
- (5) Cik lielā mērā tradicionālās teorētiskās pieejas protestu kustību analīzei ir spējīgas izskaidrot IKT lomu un nozīmi mūsdienu protestu kustību darbībā? Kādas ir šo teoriju nepilnības un kādas izmaiņas vai papildinājumi tajās ir nepieciešami?
- (6) Vai ir pamats prognozei, ka, pateicoties IKT, nākotnē sabiedrisko kustību, protestu un to dalībnieku skaits palielināsies un aizvien veiksmīgāk tiks sasniegti protestu mērķi?
- (7) Vai un ar ko IKT pašreizējā loma protestu darbībās Latvijā atšķiras no to lomas citās Rietumu demokrātijas zemēs, un kā tā var mainīties nākotnē?

Īstenojot tikko nospraustos mērķus, kā jau norādīts, viss teorētiskais un empīriskais materiāls tiek sistematizēts atbilstoši tradicionālajās sabiedrisko kustību teorijās uzsvērtajiem faktoriem. Šādai sistematizēšanai ir nepieciešams uz tradicionālo teoriju atziņām balstītais konceptuālais ietvars, kas būtu izmantojams analīzē un empīrisku datu vākšanā par analīzei izvēlētajiem gadījumiem (*case studies*). Konceptuālā ietvara izstrādei, kā arī analizējamo gadījumu izvēles pamatojumam un pētījuma metodoloģijai, ir veltītas divas nākamās darba nodaļas.

2. Darba teorētiskais pamats, galvenais pētījuma objekts un pamatjēdzieni

2.1. Konceptuālais (teorētiskais) ietvars analīzei un empīrisku datu vākšanai

Strādājot pie darba mērķu sasniegšanas, empīriskie dati tiek vākti un sistematizēti pamatojoties uz vadošajām / tradicionālajām konceptuālajām pieejām protestu kustību pētīšanai. Respektīvi, viss darbā pētāmais materiāls tiek analizēts un strukturēts atbilstoši galvenajiem politisko iespēju struktūras, mobilizējošo struktūru un ideju ietvarošanas (*Political Opportunities, Mobilizing Structures and Cultural Framings*) teorijas elementiem un tajā uzsvērtajiem faktoriem (vairāk par šo teoriju skatīt darba nodaļā „Teorētiskais pamats: politisko iespēju struktūras, mobilizējošo struktūru un ideju ietvarošanas teorija”).

2.2. Pētījuma objekts un tā izvēles pamatojums

2.2.a. Analīzes gadījumu izvēle un tās pamatojums

Pētījumam ir izvēlētas divas protestu kustības – (1) globālā taisnīguma kustība (turpmāk tekstā – GTK) un (2) imigrantu tiesību kustība (turpmāk – ITK).

Analīzei izvēlēto gadījumu pamatojums ir šāds:

- abas kustības darbojās pēc 20. gadsimta 90. gadu vidus, kas nozīmē, ka tām abām bija plašas iespējas izmantot IKT gan mobilizācijas, gan protestu īstenošanas stadijās;
- abas kustības darbojās ASV, turklāt padziļinātai analīzei izvēlētie protesti notika ASV rietumkrastā (Sietlā un Losandželosā) – tas nozīmē, ka vismaz ģeogrāfiskajā griezumā „digitālā plaista” (precīzāk, digitālās plaisas pirmā izpratne, t.i., atšķirīgs IKT pieejamības līmenis)¹⁵ nevarēja būtiski ietekmēt iespējamās kustību atšķirības IKT pielietojumā;
- tā kā darba uzdevums ir analizēt izmaiņas, ko IKT veicina protestu kustību darbībā, GTK izvēle ir pamatojama ar to, ka šo kustību parasti min kā pirmo, kurai veiksmīgi izdevies izmantot IKT ielu protestos;

¹⁵ Fink, C., Kenny, C.J. *W(h)ither the Digital Divide?* Mimeo, World Bank, 2003. P. 2.

- kad autors sāka strādāt pie šī darba, ITK bija tieši veidošanās posmā, tāpēc, no vienas puses, ar šo kustību saistītie notikumi toreiz bija ļoti aktuāli, un, no otras puses, autoram bija iespēja sekot kustības konsolidācijai no pašiem sākumiem;
- ņemot vērā, ka ITK, atšķirībā no GTK, nav bijusi pētīta līdz pat 2008. gada decembrim, pētījumu un zinātnisko publikāciju trūkums par tās darbību ir papildu faktors, kas motivēja izvēlēties ITK par pētījuma objektu – šajā ziņā autors pretendējies ne tikai uz teorētiskiem, bet arī būtiskiem empīriskiem jauninājumiem;
- abas kustības savstarpēji ļoti atšķiras, ko autors uzskata par gadījumu izvēles priekšrocību, nevis trūkumu. Šis punkts prasa izvērsto paskaidrošanu.

No vienas puses, iespējams, loģiskāk būtu savstarpēji salīdzināt vai nu globālā taisnīguma kustības dažādās valstīs, vai arī dažādas kustības, kas cīnās par imigrantu tiesībām.

Tomēr, lai īstenotu darba mērķus, bija nepieciešams izvēlēties savstarpēji atšķirīgas protestu kustības. Viens no galvenajiem darbā izvirzītajiem mērķiem ir noskaidrot, kādas ir atšķirības IKT izmantošanā starp dažādām protestu kustībām un kādi faktori to nosaka? Ja, piemēram, pētījumam būtu izvēlētas divas globālā taisnīguma kustības dažādās valstīs, tad nebūtu iespējams atklāt IKT izmantošanas korelāciju ar protestu kustības veidu un formu, jo pēc protestiem Sietlā 1999. gadā visas uz antiglobālisma problemātiku orientētās kustības centušās pārņemt Tiešās rīcības tīkla struktūru (tā ir aprakstīta tālāk). Turklāt visas aktīvas globālā taisnīguma kustības savstarpēji ļoti cieši sadarbojušās, būdamas apvienotas dažādos kopīgos tīklos (visievērojamākie no tiem ir globālie un kontinentālie tiešās rīcības tīkli un neatkarīgo mediju centra tīkli), kas apgrūtina mēģinājumus aplūkot tās kā atsevišķas kustības.

Kā būs redzams pētījuma secinājumos, atšķirīgu kustību izvēle ir attaisnojusi sevi, jo tieši kustību atšķirības ļāvušas autoram pamanīt IKT pielietošanas saistību ar kustības veidu un tos faktorus, kas nosaka protestu kustību motivāciju lietot IKT. Tas arī palīdzējis autoram radīt jaunu konceptuālo shēmu protestu kustību analīzei.

Cits analīzes gadījumu izvēli ietekmējošs apstāklis bijis tas, ka autors apzināti izvairījās salīdzināt protestu kustības dažādās valstīs. Vairākos gados pētot zināšanu sabiedrības un IKT sociālās lomas jautājumus, autors ir pārliecinājies, ka IKT sociālās ietekmes atšķirībām telpā ir lielāka nozīme nekā atšķirībām laikā.¹⁶ Tas, ka starp šajā darbā pētītiem ielu protestiem pagāja

¹⁶ Ar to tiek domāta autora līdzdarbība Vācijas pētnieciskās organizācijas *empirica* koordinētajā projektā *TRANSFORM – Benchmarking and Fostering Transformative Use of ICT in EU Regions*, TRANSFORM Reģionālās novatoriskās kultūras ekspertu grupas (*TRANSFORM Regional Innovation Cultures Expert Group (RICEG)*) sastāvā pildot konsultanta funkcijas pētījumā *Transformation of Regional Societies Through ICTs: State(s) of the Art(s)* un dokumenta *Summary Findings and Policy Recommendations* izstrādē. Turklāt kopš 2006. gada autors strādā Latvijas valsts finansētajā un Latvijas Zinātņu akadēmijas Ekonomikas institūta koordinētajā sadarbības projektā „Latvija Eiropas Savienībā: ekonomikas un kultūras mijiedarbība zināšanu sabiedrības

ievērojams laika posms autors uzskata par mazāku „riska faktoru” nekā ģeogrāfiskās (reģionālās) atšķirības.¹⁷

2.2.b. Pētījumam izvēlēto analīzes gadījumu konkretizācija

Tā kā abu pētītu kustību robežas sociālo zinātņu literatūrā nav precīzi noteiktas, ir svarīgi konkretizēt pētījuma objektu.

Kaut gan GTK, ko bieži sauc par antiglobālistu vai alterglobālistu kustību, sabiedrisko kustību studijās ir diezgan plaši pētīts fenomens, tā joprojām ir vāji definēta. Par šo kustību runā galvenokārt sakarā ar regulāri notiekošajiem protestiem starptautisko finanšu institūciju (Starptautiskais Valūtas fonds, Pasaules Tirdzniecības organizācija, Pasaules Banka, Lielais astoņnieks (*G 8*)) sanāksmju vietās. Šajā sakarā jāuzsver, ka starptautisko finanšu institūciju sanāksmju vietās rīkotie protesti ir salīdzinoši jauna parādība.¹⁸

Šī darba ietvaros GTK ir saprasta kā indivīdu, viņu grupu un sabiedrisko organizāciju kopums, kas cenšas panākt mūsdienu globālo problēmu risināšanu ar sociāli atbildīgas un iekļaujošas politikas līdzekļiem. Pēc autora domām, šāds definējums palīdz risināt vairākas konceptuālās problēmas.

Pirmkārt, uzsvars, ka GTK ir orientēta uz mūsdienu globālo problēmu risināšanu, palīdz nodalīt GTK no citām grupām, kas līdzdarbojās protestos blakus GTK. Pie mūsdienu globālajām problēmām ir pieskaitāmas tās, ko 20. gadsimta 90. gados mēdza apzīmēt ar jēdzienu *jaunie riski*, piemēram, nabadzība mazattīstītajās valstīs, apkārtējās vides piesārņojums, masu iznīcināšanas ieroču izplatīšanās u.c. Šis uzsvars ir ļoti būtisks, jo, piemēram, šajā darbā aplūkotojos protestos Sietlā 1999. gadā, vismaz sākumā, cilvēku „kritisku masu” veidoja uz savām lokālajām interesēm, nevis globālajām problēmām orientēta strādniecība (*„Big Labor”*), kuru mobilizēja arodbiedrības. Tāpēc, pētot GTK darbību Sietlā, autors uzmanību galvenokārt fokusējis uz tām organizācijām, kas ietilpa *Direct Action Network* (Tiešās rīcības tīklā (turpmāk tekstā – TRT)), jo tieši tās pārstāvēja antiglobālisma idejas.

Otrkārt, sociāli atbildīgas un iekļaujošas politikas līdzekļu akcentēšana palīdz nodalīt GTK no dažiem konservatīvi noskaņotajiem vai galēji labējiem grupējumiem, kas cīnās pret

veidošanā”, kurā viņš veic pētījumu „Zināšanu sabiedrības sociālie aspekti” sociāli ekonomisko pētījumu sadaļā

¹⁷ Skatīt: *Summary Findings and Policy Recommendations. TRANSFORM – Benchmarking and Fostering Transformative Use of ICT in EU Regions*. European Commission, DG Information Society and Media, available: www.transform-eu.org/documents/Final%20Report.pdf ; *Transformation of Regional Societies Through ICTs: State(s) of the Art(s)*. TRANSFORM – Benchmarking and Fostering Transformative Use of ICT in EU Regions, A Discussion Document, July 2006, available: http://www.transform-eu.org/publications/documents/D1.1_website.pdf

¹⁸ Fisher, D.R., Stanley, K., Berman, D., Neff, G. How Do Organizations Matter? Mobilization and Support for Participants at Five Globalization Protests *Social Problems*. Vol. 52, Issue 1, 2005, pp. 102–121. Pp. 103–104.

globalizācijas veicinātajām imigrantu plūsmām. Kaut gan pēc protestiem Sietlā tā vairs nav izplatīta tendence, 20. gadsimta 90. gados šādus grupējumus bieži kļūdaini asociēja ar antiglobālistu kustību. Tieši Sietlas notikumi pamudināja akadēmiskās aprindas pievērst uzmanību gan pašai kustībai, gan tās aktualizētajai problemātikai, jo līdz tiem GTK lielākoties bija žurnālistu aprakstīts un definēts objekts. Zinātniskajā literatūrā GTK nozīme un robežas bija precizētas, izslēdzot no jēdziena grupas, kas cīnās pret imigrantiem vai pret globalizācijas negatīvām sekām uz nacionālajām un lokālajām kultūrām. Tomēr GTK un tās rīkoto protestu pētniecībā joprojām nepamatoti iekļauj ietekmīgas strādniecības organizācijas, kas, sākumā būdamas GTK daļa, vismaz ASV, kopš 20. gadsimta 90. gadu beigām pārorientējušās uz savām lokālajām interesēm.

Rezultātā, pētot atsevišķos protestos, piemēram, Sietlā, zinātnieki ar GTK jēdzienu nereti apzīmējuši plašas un nenoteiktas ļoti atšķirīgu organizāciju koalīcijas vai vispār savstarpēji nesaistītu organizāciju kopumu, kas protestos piedalījās ar pavisam atšķirīgām prasībām. Šajā darbā autors centies vēl vairāk konkretizēt GTK jēdzienu, iekļaujot tajā tikai uz antiglobālisma / alterglobālisma idejām un globālajām problēmām orientētas organizācijas un aktīvistus.

Tas nav bijis viegls uzdevums, jo viena no galvenajām GTK īpašībām ir tās elastīgums, dinamiskums un tīklveidīga struktūra. Šīs struktūras īpašības ļoti precīzi aprakstījis Vašingtonas Universitātes profesors Lencs Benets (*W. Lance Bennett*). Savā pētījumā viņš demonstrē, ka šī struktūra pastāvīgi un pēkšņi mainās, jo vecas organizācijas, sasniedzot savus mērķus, nemitīgi pamet koalīciju, kamēr jaunas pievienojas tai!¹⁹ Tas nozīmē, ka katrā atsevišķā protestu akcijā vai kampaņā GTK iekšējais sastāvs nemitīgi, kaut arī tikai daļēji, mainījies.

Savukārt, lai analizētu IKT ietekmi uz dažādām GTK darbības izpausmēm un empīriski pārbaudītu sabiedrisko kustību studiju teorētiskos pamatuzstādījumus, autoram bijis nepieciešamas aplūkot vairākas GTK akcijas. Piemēram, analizējot ielu protestu taktiku, visloģiskāk ir pētīt vai nu TRT rīkotos protestus Sietlā vai arī GTK tīklā ietilpstošās sabiedrisko organizāciju koalīcijas „Mobilizācija globālajam taisnīgumam” (*Mobilization for Global Justice*) rīkotos protestus 2000. gada 16. aprīlī Vašingtonā. Tas ir tāpēc, ka tieši tajos tika izmantota radniecības grupu taktika, kas palīdz izprast IKT „revolucionāro” lomu ielu protestu organizēšanā un īstenošanā.

Bet tikko minētie notikumi, piemēram, nesniedz iespējas saprast IKT ietekmi uz kustības politiskajām iespējām, kopīgās ideoloģiskās bāzes veidošanos vai transnacionālo sadarbību, un līdz ar to neļauj pārbaudīt svarīgus politisko iespēju struktūru, mobilizējošo struktūru un ideju

¹⁹ Bennett, W.L. Communicating Global Activism: Strengths and Vulnerabilities of Networked Politics. In: *Cyberprotest: New Media, Citizens and Social Movements*. Eds. W. van de Donk, B.D.Loader, P.G.Nixon, D.Rucht. London; New York: Routledge, 2004. P. 131.

ietvarošanas teoriju uzstādījumus. Tāpēc, analizējot šos faktorus, autors neaprobežojies ar TRT darbības aplūkošanu, bet arī pievērsis uzmanību dažādu citu GTK ietvaros attīstījušos tīklu darbībai – to starpā ir Cilvēces globālā rīcība (*Peoples' Global Action*), Starptautiskais forums par globalizāciju (*International Forum on Globalization*), Trešās pasaules tīkls (*Third World Network*), Puslodes sociālā alianse (*Hemispheric Social Alliance*), Fokuss uz globālajiem Dienvidiem (*Focus on the Global South*), kā arī GTK nozīmīgajai protestu kampaņai pret MAI (Daudzpusējais līgums par investīcijām (*Multilateral Agreement on Investment*)). Vairākas tradicionālo sabiedrisko kustību studiju atziņas palīdzējusi pārbaudīt arī *Pasaules Sociālo forumu* un *Reģionālo Sociālo forumu* organizēšanas analīze.

Atšķirībā no GTK, ITK ir daudz vieglāk definējama. Ja GTK piedalījusies protestos, kuros blakus GTK darbojušies arī citi spēki un ticis izvirzīts ļoti plašs prasību loks, tad ITK gadījumā protestos bijušas iesaistītas ar vienu konkrētu mērķi apvienotas organizācijas un indivīdi. Tie protestējuši pret ASV kongresa Pārstāvju palātas pieņemto likumprojektu Nr. 4437 “2005. gada robežu aizsardzības, pretterorisma un nelegālās imigrācijas kontroles likumdošanas akts”, ko bieži apzīmē kā Sensenbrennera likumprojektu (*Sensenbrenner bill*) jeb vienkārši kā *HR4437*. Likumprojekts paredzēja cietumsodu nelegālajiem imigrantiem, kā arī kriminālatbildību tiem, kas nelegālajiem imigrantiem palīdz.²⁰ GTK darba kārtība nekad nav izgājusi ārpus *HR4437* problemātikas.²¹

Tādējādi ITK ir definējama kā meksikāņu izcelsmes amerikāņu un citu etnisko kopienu (aziātu, īru u.c.), imigrantu aizstāvēšanas organizāciju, spāņu valodā pārraidošo mediju, baznīcu un imigrantiem simpatizējošo aktīvistu koalīcija, kas cīnījies pret likumprojekta *HR4437* pieņemšanu.

Kaut gan darbā iespēju robežās tiek aplūkotas dažādas GTK un ITK darbības izpausmes, padziļinātajai analīzei ir izvēlēti divi šo kustību rīkotie ielu protesti.

Pētot GTK, īpaša uzmanība ir pievērsta Sietlā 1999. gadā rīkotiem protestiem, jo tie slavināti ne tikai kā visveiksmīgākie šīs kustības vēsturē, bet arī kā tie, kas iezīmēja revolucionāru pagrieziena punktu IKT pielietošanā sociālajā aktīvismā.

ITK gadījumā tie ir 2006. gada 25. martā Losandželosā notikušie protesti, jo tie uzskatīti par sekmīgākajiem un vismasveidīgākajiem no visiem pret *HR4437* vērstiem protestiem. Turklāt tie ir bijuši pietiekami plaši atspoguļoti ASV laikrakstos, kas ļauj apkopot nepieciešamos datus sekundāro avotu trūkuma apstākļos.

²⁰ Skatīt: House of Representatives bill 4437 “The Border Protection, Antiterrorism, and Illegal Immigration Control Act of 2005. <http://thomas.loc.gov/cgi-bin/bdquery/z?d109:h.r.04437> (aplūkots 07.08.2007.).

²¹ Johnson, K.R., Hing, B.O. The Immigrant Rights Marches of 2006 and the Prospects for a New Civil Rights Movement. *Harvard Civil Rights - Civil Liberties Law Review*. Vol.42, No.1, Winter 2007, pp. 99–138. P. 103.

Citās abu kustību darbībās un rīkotajās akcijās autors centies saskatīt vienīgi pamattendences, apzinoties, ka viena darba ietvaros nav iespējams dziļi izpētīt tik plašu empīrisko lauku.

2.2.c. Analīzes gadījumu izvēles ierobežojumi

Autors pilnīgi apzinās, ka pētījumam izvēlēto kustību analīzes rezultāti nevar izskaidrot visu sabiedrisko kustību motivāciju izmantot IKT, tāpēc nepretendē uz kādu universālo likumsakarību atklāšanu. Turklāt, kā jau minēts, pētnieku tieksme veidot vispārējos secinājumus par IKT ietekmi uz politisko līdzdalību kopumā, balstoties uz kādu atsevišķu kustību pieredzi un ignorējot faktu, ka IKT izmantošana dažādās kustībās ir ļoti atšķirīga, ir viens no pamatcēloņiem mūsdienās novērojamajam sajukumam priekšstatos par IKT sociālo lomu un nozīmi.

Tajā pašā laikā autors uzskata, ka divu pētījumam izvēlēto kustību analīze un savstarpējā salīdzināšana ir palīdzējusi viņam izdarīt divus nozīmīgus akadēmiskos ieguldījumus sabiedrisko kustību studijās:

- (1) papildināt līdz šim citu pētnieku jau identificēto faktoru kopumu, kas palielina vai var palielināt sabiedrisko kustību motivāciju izmantot IKT savās darbībās, atklājot dažus jaunus faktorus;
- (2) balstoties uz atklātajiem jaunajiem faktoriem, izstrādāt protestu kustību un IKT attiecību shēmu, kuru pētnieki turpmāk varēs izmantot citu kustību analīzei, pārbaudot vai šie faktori darbosies viņu gadījumos, vai nē.

2.3. Darba pamatjēdzieni un to konceptualizēšana darba vajadzībām

Strādājot pie darba teorētiskā pamata un analīzes konceptuālā ietvara, ir svarīgi definēt galvenos jēdzienus.

Darbā ir divi pamatjēdzieni: protestu kustība un IKT.

Šī darba ietvaros protestu kustības jēdziens ir izveidots, balstoties uz citu sociālajās zinātnēs izplatīto jēdzienu – sabiedriskās kustības jeb sociālās kustības jēdzienu. Tradicionālajās sabiedrisko kustību teorijās vairāk vai mazāk pastāv vienprātība par terminu „sabiedriskā kustība” un, ņemot vērā, ka viens no plānotajiem akadēmiskajiem ieguldījumiem ir konceptuālās saites veidošana starp šīm teorijām un pašreizējiem protestu kustību centieniem izmantot IKT savās aktivitātēs, darbā šis termins apzināti tiek lietots „klasiskajā” nozīmē. Proti, tas netiek

pārskatīts atbilstoši kādām pēdējos gadu desmitos notikušajām izmaiņām sabiedrības politiskajā līdzdalībā, nedz tiek formulētas kādas būtiskās atrunas, lai vairāk pielāgotu to darba pētnieciskajiem virzieniem.

Tātad, saskaņā ar „klasisko” definīciju, sabiedriskā kustība ir salīdzinoši liels cilvēku kopums, kas ir apvienojies, lai organizētā veidā un galvenokārt balstoties uz nekonvencionālajām politiskās līdzdalības formām (visizplatītākās no tām ir ielu demonstrācijas un citas līdzīgas protestu akcijas) panāktu izmaiņas (vai nepieļautu izmaiņas) kādā būtiskā sabiedrības jomā.²²

Uz tikko minēto definīciju balstās arī protestu kustības jēdziens, kuram šajā darbā tiek dota priekšroka. Darba autors uzskata, ka, ja uzmanības centrā ir protesta nekonvencionālās politiskās līdzdalības formas un it īpaši ielu protesti, tad termins „protestu kustība” ir precīzāks nekā „sabiedriskā kustība”. Šajā gadījumā protestu kustības drīzāk ir sabiedrisko kustību paveids, jo sabiedriskās kustības ne vienmēr ir vērstas uz protestu akcijām. Bet, tā kā tradicionālo sabiedrisko kustību teoriju pārstāvji parasti nenodala šos divus jēdzienus, arī šajā darbā tie tiek lietoti kā sinonīmi.

Lielākas problēmas rada otrais un sociālajām zinātnēm vēl jauns un zināmā mērā „svešs” darba pamatjēdziens – IKT. Nepastāv stingras IKT definīcijas un tā ir atkarīga no lietošanas konteksta. Turklāt ar abreviatūru IKT (angliski – *ICTs*) bieži apzīmē gan informācijas un komunikāciju tehnoloģijas vispār, gan jaunās informācijas un komunikāciju tehnoloģijas. Ja jēdzienu „informācijas un komunikāciju tehnoloģijas” ir pamats lietot attiecībā uz visām tehnoloģijām un līdzekļiem, kurus izmanto komunikācijā un informācijas uzkrāšanas, vadīšanas un dalīšanās nolūkos (Apvienoto Nāciju dokumentos izmantota definīcija)²³, tad jēdziena „jaunās informācijas un komunikāciju tehnoloģijas” interpretācijā pastāv lielāka konceptuālā neskaidrība. Sociālajās zinātnēs to bieži vien lieto kā ekvivalentu internetam, kaut gan ne vienmēr tas ir korekti. Jebkurā gadījumā arī paša interneta jēdziena korektās lietošanas aspektā pastāv dažādi viedokļi. Profesors Džons Nautons (*John Naughton*), kurš specializējas tehnoloģiju sociālās nozīmes un izpratnes jomā (*Professor of the Public Understanding of Technology*), uzskata, ka interneta un vispasaules tīmekļa (*World Wide Web*) jēdzienus bieži vien nepamatoti lieto kā sinonīmus, jo internets ir plašākais jēdziens nekā vispasaules tīmeklis. Piemēram, e-pasts ietilpst internetā, bet neietilpst vispasaules tīmeklī.²⁴

²² Šī definīcija ir veidota pamatojoties uz diviem avotiem: *The Concise Oxford Dictionary of Sociology*. Ed. G. Marshall. Oxford; New York: Oxford University Press, 1994. P. 489; *Cyberprotest: New Media, Citizens and Social Movements*. Eds. W. van de Donk, B.D.Loader, P.G.Nixon, D.Rucht. London; New York: Routledge, 2004. Pp. 3–4.

²³ Information and Communication Technologies (ICTs) for Development in National Human Development Reports [United Nations Development Programme Document], 2003, January. P. 7.

²⁴ Naughton, J. Contested Space: the Internet and Society. [A briefing paper for the 21st Century Trust. 21st Century Briefing – draft 0.3] [tiešsaiste] [skatīts 18.07.2007]. P. 4. Pieejams: <http://www.21stcenturytrust.org/Naughton.pdf>

No otras puses, šajā darbā veiktā analīze nebūtu visaptveroša, ja uzmanība tiktu koncentrēta tikai uz interneta lomu protestu kustību mobilizācijā, jo ir pamats pieņemt, ka lielas izmaiņas mobilizācijas procesos un protestu taktikā notika arī pateicoties pieaugušajām iespējām lietot mobilos tālruņus un citus bezvada komunikāciju un informācijas apmaiņas līdzekļus. Cik nozīmīgi mūsdienu protestu kustībām ir mobilo telefonu sakari, demonstrē 2004. gadā Dienvidkalifornijas Universitātes pētnieku grupas īstenotais un tīklu sabiedrības galvenā teorētiķa Manuela Kastelsa (*Manuel Castells*) vadītais pētījums „Mobilās komunikācijas sabiedrība: bezvada komunikāciju tehnoloģiju sociālās izmantošanas zināmu gadījumu starpkulturāla analīze” (*The Mobile Communication Society: A Cross-Cultural Analysis of Available Evidence on the Social Uses of Wireless Communication Technology*). Šajā vairākas pasaules zemes aptverošajā pētījumā var redzēt, cik liela nozīme bijusi mobilajiem tālruņiem un ar to palīdzību sūtītajām īsziņām (*SMS*) dažādās un savstarpēji ļoti atšķirīgās politiskajās imobilizācijās tādās valstīs kā Filipīnas, Dienvidkoreja, Spānija, ASV, Ķīna un Japāna.²⁵

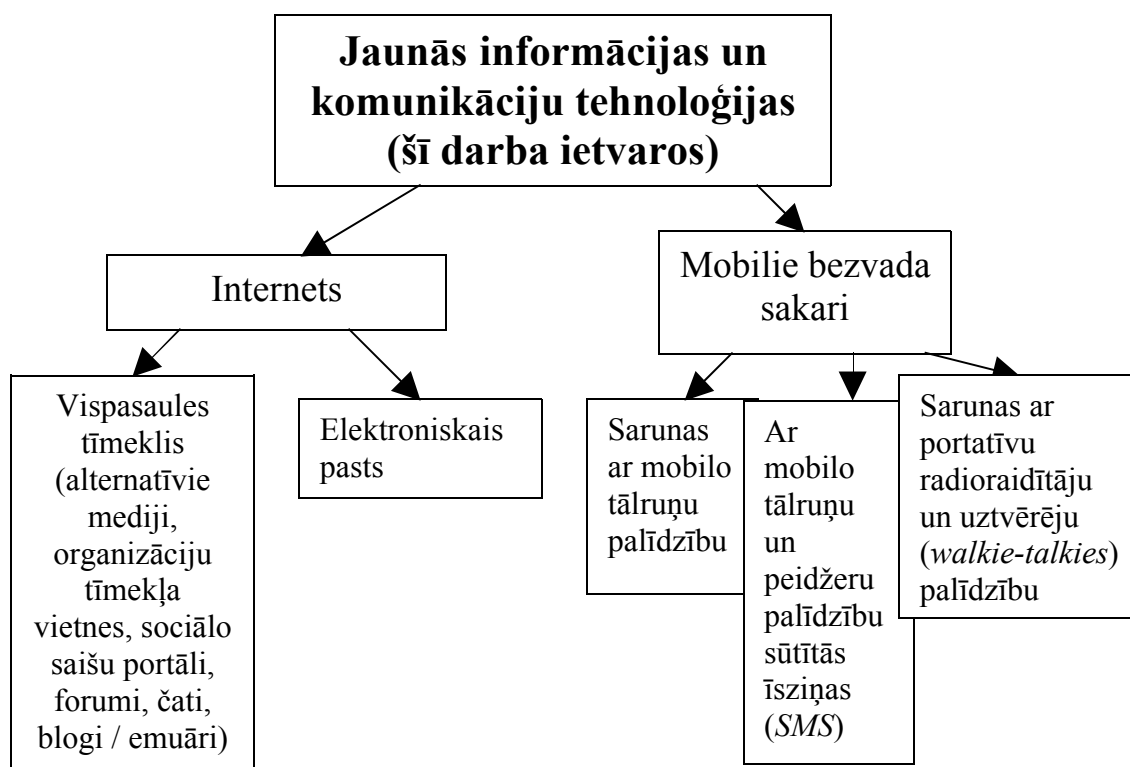
Ņemot vērā šos argumentus, darba ietvaros IKT jēdziens ietver sevī gan internetu, gan mobilos bezvada sakarus. Attiecīgi interneta jēdzienā ietilpst vispasaules tīmekļa piedāvātie mobilizācijas līdzekļi un mehānismi (piemēram, alternatīvie mediji, organizāciju mājas lapas / tīmekļa vietnes, sociālo saišu portāli, forumi, čati, blogi / emuāri) un elektroniskais pasts, savukārt mobilo bezvada sakaru jēdziens aptver vairākas mūsdienās izplatītās bezvada sakaru tehnoloģijas un to radītās mobilās komunikācijas iespējas, proti, iespējas veikt sarunas ar mobilo tālruņu un portatīvu radoraidītāju un uztvērēju (*walkie-talkies*) palīdzību, kā arī sūtīt īsziņas (*SMS*), izmantojot mobilos tālruņus vai peidžerus.

Galvenie IKT elementi (šī darba definīcijas ietvaros) parādīti 1. attēlā.

1. attēls

Galvenie IKT elementi

²⁵ Skatīt: Section 5. Wireless Communication and Socio-Political Mobilization: Case Studies. In: Castells, M., Fernandez-Ardevol, M., Qiu, J.L., Sey, A. *The Mobile Communication Society: A Cross-Cultural Analysis of Available Evidence on the Social Uses of Wireless Communication Technology* [A research report prepared for the International Workshop on Wireless Communication Policies and Prospects: A Global Perspective, held at the Annenberg School for Communication, University of Southern California, Los Angeles, October 8th and 9th 2004]. Pp. 196–224.

Kaut gan izmaiņas, ko izraisīja pieaugušās iespējas lietot IKT, skar ļoti daudzas privātās un publiskās dzīves sfēras, šim darbam ir nozīmīgas galvenokārt šādas IKT ietekmes izpausmes:

- IKT atvieglo sazināšanos (padara to ātrāku / operatīvāku, ļauj nosūtīt ziņu uzreiz daudziem recipientiem);
- IKT nodrošina mobilās komunikācijas iespējas un atbrīvo informācijas sūtītāja un saņēmēja no piesaistes telpai (kādam konkrētai vietai).
- IKT ļauj aptvert globālo līmeni (bez lielām izmaksām);
- IKT samazina oficiālās varas iespējas kontrolēt opozīcijas pārstāvju īstenoto komunikāciju un informācijas izplatīšanu.

Nozīmīgas IKT ietekmes izpausmes parādītas 2. attēlā.

2. attēls

Nozīmīgas IKT ietekmes izpausmes

Jaunās informācijas un komunikāciju tehnoloģijas

```
graph TD; A[Jaunās informācijas un komunikāciju tehnoloģijas] --> B[Atvieglo sazināšanos (padara to ātrāku / operatīvāku, ļauj nosūtīt ziņu uzreiz daudziem recipientiem)]; A --> C[Nodrošina mobilās komunikācijas iespējas un atbrīvo informācijas sūtītāja un saņēmēja no piesaistes telpai (kādam konkrētai vietai)]; A --> D[Ļauj aptvert globālo līmeni (bez lielām izmaksām)]; A --> E[Samazina oficiālās varas iespējas kontrolēt opozīcijas pārstāvju īstenoto komunikāciju un informācijas izplatīšanu];
```

Atvieglo sazināšanos (padara to ātrāku / operatīvāku, ļauj nosūtīt ziņu uzreiz daudziem recipientiem)

Nodrošina mobilās komunikācijas iespējas un atbrīvo informācijas sūtītāja un saņēmēja no piesaistes telpai (kādam konkrētai vietai)

Ļauj aptvert globālo līmeni (bez lielām izmaksām)

Samazina oficiālās varas iespējas kontrolēt opozīcijas pārstāvju īstenoto komunikāciju un informācijas izplatīšanu

3. Datu avoti, pētījuma norise, metodes un izvēlēto metožu priekšrocības un ierobežojumi

3.1. Datu avoti un pētījuma norise

3.1.a. Avotu specifika katrā analīzes gadījumā

Pieejamie dati par katru no darbā analīzes gadījumiem savstarpēji ļoti atšķiras.

GTK, tajā skaitā tās rīkotie protesti Sietlā, ir plaši izpētīti un aprakstīti. Tajā pašā laikā, lai gan par šo tematu ir pieejams liels skaits akadēmisko rakstu un monogrāfiju, šajā pētniecības laukā pastāv nopietni robi.

Piemēram, Pasaules Tirdzniecības organizācijas sanāksmes izjaukšana 1999. gadā notikušo protestu rezultātā kļuva iespējama galvenokārt pateicoties vienas GTK sastāvā esošās organizāciju un grupu koalīcijas, t.i., Tiešās rīcības tīkla darbībai. Svarīgākie organizatoriskas struktūras elementi šajā tīklā bija tā sauktās „radniecības grupas” (*affinity groups*). Pēc notikumiem Sietlā savu organizatorisku struktūru uz radniecības grupām sāka balstīt arī citas grupas GTK tīklā. Tomēr, par spīti tam, ka radniecības grupu jēdziens šobrīd bieži ir minēts neatkarīgajos medijos un sastopams gandrīz ikvienā mūsdienu sabiedriskā aktīvisma rokasgrāmatā, gan pats radniecības grupu fenomēns, gan to loma GTK rīkotajos ielu protestos bijuši ignorēti akadēmiskajā literatūrā.

2008. gada novembrī autors, strādājot ar trim akadēmisko rakstu datu bāzēm (*Expanded Academic ASAP*, *Academic Search Complete (EBSCO)* un *Web of Science*), mēģinājis apkopot visus pieejamus akadēmiskos rakstus sociālo zinātņu jomā, kuros būtu minēts radniecības grupas jēdziens. Šim nolūkam autors ievadīja vārdkopu *affinity group* minēto datu bāžu meklētajā. Rezultātā tikai piecus akadēmiskos rakstus izdevies identificēt, kur šis jēdziens ir minēts sabiedrisko kustību studijām raksturīgajā nozīmē.²⁶ Radniecības grupas jēdziens arī gandrīz nav sastopams sabiedrisko kustību pētnieku monogrāfijās.²⁷

²⁶ Šie raksti ir: Plows, A., Wall, D., Doherty, B. Covert Repertoires: Ecotage in the UK, *Social Movement Studies*. Vol. 3, No. 2, October 2004, pp. 199–219; McDonald, K. From Solidarity to Fluidarity: Social Movements Beyond ‘Collective Identity’ – The Case of Globalization Conflicts. *Social Movement Studies*. Vol. 1, No. 2, 2002, pp. 109–128; Gillham, P.F., Marx, G.T. Complexity and Irony in Policing and Protesting: The World Trade Organization in Seattle. *Social Justice*. Vol. 27, No. 2, 2000, pp. 212–236; Kauffman, L.A. Ending a war: Inventing a Movement: Mayday 1971, *Radical Society*. Vol. 29, No. 4, 2002, pp. 29–49; Graeber, D. The New Anarchists. *New Left Review*. Vol. 13, January-February 2002, pp. 61–73.

²⁷ Vienīgā autore, kura veltīja radniecības grupas jēdzienam pienācīgu uzmanību bija socioloģe Barbara Epstein (Barbara Epstein), kura pati 1983.gadā bija iesaistīta protestu kustībā, kas izmantoja tiešās rīcības taktiku cīņā pret kodolieroču izplatīšanos. Skatīt: Epstein, B. *Political Protest and Cultural Revolution: Nonviolent Direct Action in the 1970s and 1980s*. Berkeley and Los Angeles; London: University of California Press, 1991.

Radniecības grupu fenomena ignorēšana sociālo zinātņu literatūrā liecina, ka GTK darbība nav pietiekami izpētīta un izprasta. Šis faktors sekmēja, ka, kaut arī par GTK ir pieejams liels skaits akadēmisko rakstu un monogrāfiju, autors izlēmis pētīt arī primāros avotus (divas datu bāzes ar kustības rīkoto protestu dalībnieku stāstiem par protestiem Sietlā un intervijām ar kustības aktīvistiem).

Atšķirībā no GTK, par ITK līdz pat 2008. gada decembrim gandrīz nebija sekundāro avotu.²⁸ Tajā pašā laikā šīs kustības darbība bija pietiekami plaši atspoguļota primārajos avotos, galvenokārt laikrakstos.

Sakarā ar datu pieejamības atšķirībām autors, pētot GTK, plaši izmantojis gan primāros, gan sekundāros avotus, kamēr ITK gadījumā pie galvenajiem secinājumiem autors ir nonācis, analizējot informāciju presē.

3.1.b. Pētījuma posmi un galvenie datu avoti katrā no tām

Abu darbā analizēto gadījumu pētīšanā ir izdalāmi divi posmi.

Pirmais posms

Pirmais posms aptver laika posmu no 2005. gada septembra līdz 2008. gada maijam, kad autors izmantoja galvenokārt šādus avotus.

Primārie avoti (1.posms).

Izmantojot laikrakstu, žurnālu un dokumentu tiešsaistes arhīvu *LexisNexis* un interneta meklēšanas sistēmu *Yahoo! News*, autors pētījis ITK protestiem veltītās publikācijas avīzēs laika posmā no 2006. gada marta līdz 2006. maijam, t.i., protestu kulminācijas posmā. Autors izpētījis šādus avotus: laikraksti *The New York Times*, *The Los Angeles Times*, *The San Francisco Chronicle*, *The Boston Globe*; lokāla mērogā laikraksti *Hispanos Unidos (San Diego)* un *El Observador (San Jose)*; ziņu dienesta *ABC News*, tiešsaistes ziņu portāla *Canada Free Press* un citu elektronisko mediju publicētās ziņas vispasaules tīmeklī.

Sekundārie avoti (1.posms).

Meklējot informāciju par sekundāro literatūru, autors izmantojis:

- datu bāzi *Starpuniversitāšu konsorcijs politiskajiem un sociālajiem pētījumiem (Inter-university Consortium for Political and Social Research (ICPSR)*, pieejama:

²⁸ Pantoja, A.D., Menjivar, C., Magaña L. The Spring Marches of 2006: Latinos, Immigration, and Political Mobilization in the 21st Century. *American Behavioral Scientist*. Vol. 52, No. 4, December 2008. P. 504.

<http://www.icpsr.umich.edu>) un interneta meklēšanas sistēmu *Google Scholar*, lai identificētu rakstu nosaukumus un pēc tām meklētu tos akadēmisko rakstu datu bāzē *Expanded Academic ASAP*.

- akadēmisko rakstu datu bāzi *Expanded Academic ASAP*, kurā autors ir meklējis rakstus vai nu pēc jau identificēto rakstu nosaukumiem, vai arī ievadot meklētajā iespējamās pamatvārdus. Autors ir izmantojis šādus pamatvārdus – (1) GTK: *anti-globalization; alterglobalization; globalization protest; global justice; Direct Action Network; affinity group; WTO protest; Seattle protest; cyberprotest; cyberactivism; Independent Media Center; indymedia*; (2) ITK: *H.R. 4437; Sensenbrenner bill; immigration reform protest; Great American Boycott, The Grand March; La Gran Marcha; Spring Marches 2006; Latino mobilization; Hispanic mobilization*.

Viens izplatīts veids kā veikt „kabineta pētījumu”, pielietojot sekundāro analīzi, ir izmantot publicētus aptauju un statistiskos datus par analizētajiem gadījumiem, kurus citi pētnieki savākuši citiem, ar veikto pētījumu nesaistītajiem mērķiem. Šāda pieeja izrādījies neefektīva gan GTK, gan ITK gadījumā.

Lielāka daļa no aptuveni 60 identificētajiem akadēmiskajiem rakstiem par GTK un protestiem Sietlā vai nu analizē kustības prasības un to pamatotību vai arī satur zinātnieku pārdomas par jaunām tīklošanas formām, ko kustība ir veicinājusi. Tikai daži raksti, kas vairāk vai mazāk ir saistīti ar GTK, satur plašus statistiskos datus vai ir izstrādāti balstoties uz aptaujām. Šie raksti ir: (1) Brūsa Podobnika (*Bruce Podobnik*) pētījums par GTK protestu dinamiku laika posmā no 1990. gada līdz 2004. gadam;²⁹ (2) Džekijas Smitas (*Jackie Smith*) pētījums, kas piedāvā datus par transnacionālo sabiedrisko kustību organizāciju skaita izmaiņām no 1973. gada līdz 2003. gadam;³⁰ (3) Deinas Fišeras (*Dana R. Fisher*), Kevina Stenlija (*Kevin Stanley*), Deivida Bermana (*David Berman*) un Džinas Nefas (*Gina Neff*) pētījums par organizāciju un citu mobilizējošo struktūru lomu piecos GTK protestos, kas ir izstrādāts, balstoties uz šo protestu dalībnieku aptaujām;³¹ (4) Suzannas Brunstingas (*Suzanne Brunsting*) un Toma Postmesa (*Tom Postmes*) pētījums par tiešsaistes aktīvismu (*online activism*) un ar kibertelpu nesaistīto aktīvismu (*offline activism*) vides aizsardzības aktīvistu vidū.³²

²⁹ Podobnik, B. Resistance to Globalization: Cycles and Evolutions in the Globalization Protest Movement [Paper presented at the American Sociological Association Annual Meeting, San Francisco, CA, August 15–18, 2004].

³⁰ Smith, J. Exploring Connections between Global Integration and Political Mobilization. In: *Journal of World-Systems Research*. Eds. B.Podobnik, T.E.Reifer. Vol.10, No.1 [Special Issue: Global Social Movements Before and After 9-11], 2004, Winter, pp. 255–285.

³¹ Fisher, D.R., Stanley, K., Berman, D., Neff, G. How Do Organizations Matter? Mobilization and Support for Participants at Five Globalization Protests *Social Problems*. Vol. 52, Issue 1, 2005, pp. 102–121.

³² Brunsting, S., Postmes, T. Social Movement Participation in the Digital Age: Predicting Offline and Online Collective Action. *Small Group Research*, October 2002, Vol. 33, No. 5, pp. 525–554.

Neviens no šiem rakstiem nepiedāvā informāciju par ielu protestētāju taktiku, IKT nozīmi ielu protestu īstenošanā un līdz ar to nesniedz vissvarīgāko informāciju šī darba izstrādei. Tikai viens raksts no identificētajiem ir veltīts tieši ielu protestu taktikai Sietlā, bet tas nesatur aptauju un statistiskos datus, kas būtu izmantojami šī darba vajadzībām, kā arī neaplūko IKT lomu protestu organizēšanā un izmantošanā.³³

Nepieciešamo datu trūkums bijis galvenais iemesls, kāpēc jau pirmajā pētījuma posmā autors sācis meklēt datu bāzes, kurās būtu apkopotas aptaujas vai intervijas ar GTK rīkoto protestu dalībniekiem. Autors šādu datu bāzi atradis Vašingtonas Universitātē (ASV, Sietla), kas motivēja viņu Fulbraita (Fulbright) programmas ietvaros izvēlēties tieši šo universitāti sava pētījuma pabeigšanai. Datu bāzes nosaukums ir „Protestu pret Pasaules Tirdzniecības organizāciju vēstures projekts” (*WTO History Project*).

Par ITK plaši pētījumi nebija veikti līdz pat 2008. gada decembrim, kad ASV nāca klajā kārtējais žurnāla *American Behavioral Scientist* numurs, kurs ir pilnīgi veltīts 2006. gada pavasarī notikušajiem protestiem pret imigrācijas likumprojektu. Šī pētījuma krājuma autori pozicionē savu darbu kā šo vēsturisko notikumu pirmo pētniecības vilni.³⁴ Tāpēc pirmajā pētniecības posmā arī ITK gadījumā aptauju un statistiskos datus no citu autoru pētījumiem nebija iespējams izmantot.

Vispasaules tīmekļa sfēra (1.posms).

Pēc tam, kad autors identificējis galvenās un primārajos un sekundārajos avotos visbiežāk minētās organizācijas, kas plānoja, organizēja vai koordinēja protestus, viņš, izmantojot tīmekļa sfēras analīzes (*web sphere analysis*) un hipersaišu tīkla analīzes (*hyperlink network analysis*) metodes, veicis citu organizāciju identificēšanu. Kad bija noteiktas hipersaišu tīklu robežas, autors izveidojis pētītajos protestos iesaistīto organizāciju tīmekļa vietņu sarakstu un pēc tam analizējis to saturu (vairāk par šo izpētes stratēģiju skatīt darba daļu „Izmantotās metodes”).

GTK gadījumā īpašu uzmanību autors veltījis šādu tīmekļa vietņu analīzei: kustības izveidotajiem alternatīvajiem elektroniskajiem plašsaziņas līdzekļiem *Neatkarīgo mediju centrs (Independent Media Center)* jeb *Indymedia* (pieejams: <http://www.indymedia.org>), *Cilvēku globālā rīcība (Peoples' Global Action)* (pieejams: <http://www.apg.org>); atsevišķām kampaņām izveidotajām mājas lapām, piemēram, *MAI-Not! Project* (pieejams: <http://www.flora.org/flora/archive/mai-not/>); organizācijām un tīkliem *Ķīviņa sabiedrība (Ruckus Society)*, *Rīcības tīkls lietus mežu saglabāšanai (Rainforest Action Network)*, *Asociācija*

³³ de Armond, P. Netwar in the Emerald City: WTO Protest Strategy and Tactics. In: *Networks and Netwars: The Future of Terror, Crime, and Militancy*. Eds. J. Arquilla and D. Ronfeldt. Santa Monica: Rand, 2001, pp. 201–235.

³⁴ Pantoja, A.D., Menjivar, C., Magaña L. The Spring Marches of 2006: Latinos, Immigration, and Political Mobilization in the 21st Century. *American Behavioral Scientist*. Vol. 52, No. 4, December 2008. P. 504.

darījumu aplikšanai ar nodokli pilsoņu labā (*Association pour la taxation des transactions pour l'aide aux citoyens (ATTAC)*), *Sabiedriskais pilsonis (Public Citizen)*, *Globālā apmaiņa (Global Exchange)*, *Centrs organizēšanai universitāšu pilsētās (Center for Campus Organizing)*, *Kara pretinieku līga (War Resisters League)*, *Amerikas darba federācija – industriālo organizāciju kongress (American Federation of Labor – Congress of Industrial Organization)*, *Starptautiskais forums par globalizāciju (International Forum on Globalization)*, *Trešās pasaules tīkls (Third World Network)*, *Puslodes sociālā alianse (Hemispheric Social Alliance)*, *Globālie dienvidi fokusā (Focus on the Global South)*, *Sadarbības preambula (Preamble Collaborative)*, *Melnais bloks (Black Bloc)*. **Pētītas arī GTK rīkoto sanāksmju, pirmām kārtām, Pasaules sociālā foruma (World Social Forum / Fórum Social Mundial) un Pirmās starpkontinentālās sanāksmes par humānumu un pret neoliberalismu (First Intercontinental Encounter for Humanity and Against Neoliberalism) mājas lapas un tajās izvietotās kustības deklarācijas.**

ITK gadījumā autors analizējis šādu organizāciju tīmekļa vietnes: Meksikas izcelsmes amerikāņu politiskā asociācija (Mexican American Political Association (MAPA)), Plasitas Olvēras imigrantu aizstāvēšanas darba grupa (Placita Olvera Pro-Immigrant Working Group), Centrālamerikas resursu centrs (Central American Resource Center (CARECEN)), Losanželas koalīcija par humānām imigrantu tiesībām (Coalition for Humane Immigrant Rights of Los Angeles (CHIRLA)), Nacionāla meksikāņu alianse (La Alianza Mexicana Nacional), Meksikāņu izcelsmes amerikāņu tiesiskās aizsardzības un izglītības fonds (Mexican American Legal Defense and Education Fund), La Raza Nacionālā padome (National Council of la Raza (NCLR)), Darba padome latīņamerikāņu attīstībai (Labor Council for Latin American Advancement), Centrālā darba padome “Sacramento” (Sacramento Central Labor Council), ASV Komercijas latīņamerikāņu palāta (U.S. Hispanic Chamber of Commerce), Kalifornijas restorānu asociācija (California Restaurant Association), Astlanas Čikano studentu kustība “MEChA” (Movimiento Estudiantil Chicanos de Aztlán (MEChA)), Nacionālais tīkls par imigrantu un bēgļu tiesībām (National Network for Immigrant and Refugee Rights (NNIRR)), LA Rīcība (ActionLA), Nacionālais imigrantu solidaritātes tīkls (National Immigrant Solidarity Network), Latīņamerikas meksikāņu brālība (Hermandad Mexicana Latinoamericana).

Pētot no sabiedriskajām organizācijām neatkarīgu pašu protestu dalībnieku iniciētu komunikāciju, autors pētījis sociālo saišu portālus, pirmām kārtām, *MySpace.com*, kā arī atklātos forumus *Imigrantu tiesību darba kārtības Yahoo grupa (The Immigrant-Rights-Agenda Yahoo Group)*, *Robeža 01: ar ASV-Meksikas robežu saistīto darbību Yahoo grupa (Border01: US-*

Mexico Border Actions Yahoo Group) un *Cilvēktiesību darba kārtības Yahoo grupa (Humane-Rights-Agenda Yahoo Group)*.

Otrais posms

Kā jau minēts, pirmais pētījuma posms aptver laika posmu no 2005. gada septembra līdz 2008. gada maijam. 2008. gada jūnijā autors prezentējis pirmā posma rezultātus Latvijas Universitātes Sociālo zinātņu fakultātes Politikas zinātnes nodaļā.

Otrais pētījuma posms aptver laika posmu no 2008. gada 1. oktobra līdz 2009. gada 30. martam. Šo sešu mēnešu laikā autors vācis datus Vašingtonas Universitātē Sietlā Fulbraita programmas ietvaros, veicot pētījumu “The Mobilization of Protest Movements: the Role of New Information and Communications Technologies” („Protesta kustību mobilizācijā: jauno informācijas un komunikāciju tehnoloģiju loma”).

Vašingtonas Universitātē autors arī diskutējis savu pētījumu ar ASV un Eiropas zinātniekiem sabiedrisko kustību un IKT sociālās ietekmes jomā, tajā skaitā ar tiem, kuru daudzi raksti ir izmantoti kā teorētiskais un metodoloģiskais pamats šī pētījuma izstrādē (Lencs Benets (*W. Lance Bennett*), Peters van Elsts (*Peter van Aelst*), Kirstena Fūta (*Kirsten A. Foot*) un Emešans Tofts (*Amoshaun Toft*)).

Otrajā pētījuma posmā autors izmantoja galvenokārt šādus avotus.

Primārie avoti (2.posms).

- Datu bāze „Protestu pret Pasaules Tirdzniecības organizāciju vēstures projekts” (*WTO History Project*). Datu bāze atrodas Vašingtonas Universitātes Harija Bridžesa centrā strādnieku kustības pētniecībai (*Harry Bridges Center for Labor Studies*). Tā tika izveidota vairāku Vašingtonas Universitātes akadēmisko programmu sadarbības rezultātā. Partneru vidū, kas piedalījās projektu organizēšanā, īstenošanā un finansēšanā, bija Lenca Beneta vadītais Vašingtonas Universitātes Komunikācijas un pilsoniskās iesaistīšanas centrs, kurš ir viens no pasaulē respektējamākajām pētnieciskajām iestādēm IKT sociālās un politiskās ietekmes jomā. Datu bāzē „Protestu pret Pasaules Tirdzniecības organizāciju vēstures projekts” ir apkopotas 80 dziļās pusstrukturētās intervijas ar 1999. gadā Sietlā notikušo protestu organizatoriem un dalībniekiem.
- Projekta „Patiesa cīņa Sietlā” (*The Real Battle in Seattle: A Seattle WTO People’s History Project*) materiāli. Tas ir tipiskais *Web 2.0* projekts, kas ļauj ikvienam Sietlas protestu dalībniekam iedarboties uz tā saturu, pievienojot savu stāstu par piedzīvoto notikumos

Sietlā. Tas arī ir interesants šobrīd sabiedrisko kustību pētniecības jomā arvien populārāka „līdzdalības pētījuma” (*participatory action research*) paveids, kuru šīs pieejas pārstāvji sauc par „dalībnieku atmiņām” vai „kustības arhivēšanu” (*memory: movement archiving and documentation*).³⁵ Šajā elektroniskajā projektā, kas joprojām ir veidošanas stadijā, uz 2009. gada 14. martu bijuši apkopoti 1999. gadā Sietlā notikušo protestu dalībnieku un organizatoru 27 stāsti.

Sekundārie avoti (2.posms).

Tā kā vērienīgu darbu ar sekundāriem avotiem GTK gadījumā autors paveicis pētījuma pirmajā posmā, otro posmu autors veltījis sekundāro avotu meklējumiem par ITK 2006. gada pavasarī rīkotajiem protestiem. Kā jau minēts, par šiem protestiem plaši pētījumi nebija veikti līdz pat 2008. gada decembrim, tāpēc pirmajā posmā autors, izmantojot laikrakstu, žurnālu un dokumentu tiešsaistes arhīvu *LexisNexis* un interneta meklēšanas sistēmu *Yahoo! News*, strādājis ar primārajiem avotiem.

Kad 2008. gada decembrī ASV nāca klājā žurnālā *American Behavioral Scientist* apkopotie septiņi pētījumi par 2006. gada pavasarī notikušajiem protestiem pret imigrācijas likumprojektu, autoram radusies iespēja izmantot arī sekundāros avotus.³⁶ Tomēr, šo pētījumu rezultāti nav snieguši kādu vērtīgu informāciju, kas ļautu papildināt pirmajā posmā paveikto. Tie secinājumi, pie kuriem nonāca pētījumu veicēji (kopā tie ir 15 pētnieki no dažādām ASV universitātēm), precīzi atkārtoto tos empīriskos secinājumus par IKT, tradicionālo plašsaziņas līdzekļu un citu mobilizējošo struktūru lomu ITK darbībā, kurus, balstoties uz laikrakstu un citu primāro avotu analīzi, autors formulējis jau 2007. gada sākumā un prezentējis 2008. gada jūnijā LU SZF Politikas zinātnes nodaļā.

3.2. Izmantotās metodes

- **Galvenā metodoloģiskā pieeja, kuru autors pielietojis**, veicot primāro avotu analīzi (*primary source analysis*) un sekundāro avotu analīzi (*secondary source analysis*), ir **kvalitatīvā pieeja** (*qualitative data analysis*). Tas pirmām kārtām nozīmē, ka autors nav veicis plašu makro-datu (*survey research data*) sistematizētu analīzi un nav izmantojis matemātiskās modelēšanas (*mathematical modeling*) paņēmienus, bet devis priekšroku galvenokārt citu pētnieku veikto pusstrukturēto (*semi-structured*) interviju, it īpaši

³⁵ Vairāk par šo pētniecības metodi skatīt: Fuster Morell, M. Action Research: Mapping the Nexus of Research and Political Action. *Interface: A Journal for and about Social Movements*. Vol. 1, No. 1, January 2009, pp. 21–45. Pp. 30–31.

³⁶ Skatīt: *American Behavioral Scientist*. Vol. 52, No. 4, December 2008.

galveno dalībnieku interviju (*key informant interviewing*)³⁷ padziļinātajai analīzei. Strādājot ar interneta materiāliem, viņš pielietojis kvalitatīvo pieeju tīklu un dokumentu analīzei (*network analysis, document analysis*).³⁸ Taktiska izvēle par labu primārajiem vai sekundārajiem avotiem bijusi saistīta ar protesta akcijas vai kampaņas analīzes dziļuma pakāpi. Darba daļā „Pētījumam izvēlēto analīzes gadījumu konkretizācija” jau minēts, ka pētījumā tikušas aplūkotas dažādas GTK un ITK rīkotās kampaņas, kurās autors centies saskatīt vienīgi pamattendences, galvenokārt lai spriestu par tradicionālo pieeju piemērotību mūsdienu sabiedrisko kustību analīzei. Savukārt padziļinātajai izpētei tikuši izvēlēti divi analizēto kustību rīkotie ielu protesti (GTK gadījumā – protesti Sietlā 1999. gadā, ITK gadījumā – 2006. gada 25. martā Losandželosā notikušie protesti). Tādējādi, pētot šīs divas protestu akcijas, autors balstījies gan uz sekundāro literatūru, gan uz dziļajām intervijām, bet pārējās kampaņas tikušas analizētas, pārsvarā izmantojot sekundāros avotus.

- Veicot GTK un ITK salīdzinājumu, autors pielietojis gadījumu analīzes metodi (*case study method*), kas ļāvusi sistematizēti identificēt atšķirības starp šīm kustībām IKT pielietošanā un šo atšķirību saistību ar protestu kustību veidiem.
- Kā pētniecības objektu (šajā gadījumā divu sabiedrisko kustību) robežu noteikšanas instrumentu autors pielietojis „pozicionālo pieeju” (*positional approach*) un „attiecību pieeju” (*relational approach*) tīklu analīzei, kuras sistematizēja Klāra Saundersa (*Clare Saunders*).³⁹ Darba daļā „Pētījumam izvēlēto analīzes gadījumu konkretizācija” jau minēts, ka, piemēram, viena no galvenajām GTK īpašībām ir tās elastīga, dinamiska un tīklveidīga struktūra, kura pastāvīgi un pēkšņi mainās, jo vecas organizācijas, sasniedzot savus mērķus, nemitīgi pamet koalīciju, kamēr jaunas pievienojas tai. Attiecību pieeja, kuru Saundersa pretnostata pozicionālajai pieejai tīklu analīzei, īpaši palīdzējusi konkretizēt abu darbā pētīto kustību robežas. Pozicionālā pieeja balstās uz pieņēmumu, ka tīklu veido organizācijas, kas uztur jebkādus sakarus: piemēram, par piederību kopīgajam tīklam var liecināt laiku pa laikam notiekošā apmaiņa ar informāciju starp organizācijām vai hipersaites starp organizāciju tīmekļa vietnēm. Savukārt attiecību

³⁷ Pusstrukturēto un galveno dalībnieku interviju analīzes metodes sabiedrisko kustību pētniecības jomā ir aprakstītas: Blee, K.M., Taylor, V. Semi-Structured Interviewing in Social Movement Research. In: *Methods of Social Movement Research*. Eds. B. Klandermans, S. Staggenborg. Minneapolis; London: University of Minnesota Press, 2002. Pp. 92–117.

³⁸ Sabiedrisko kustību studiju sfērā ir plaši izplatīta gan kvalitatīvā, gan kvantitatīvā pieeja tīklu analīzei un dokumentu analīzei. Vairāk par šo aspektu skatīt: Klandermans, B., Staggenborg, S. Introduction. In: *Methods of Social Movement Research*. Eds. B. Klandermans, S. Staggenborg. Minneapolis; London: University of Minnesota Press, 2002. P. XV.

³⁹ Šīs metodes ir aprakstītas šādā darbā: Saunders, C. Using Social Network Analysis to Explore Social Movements: A Relational Approach. *Social Movement Studies*. Vol. 6, No. 3, December 2007, pp. 227–243.

pieejas pamatā ir uzskats, ka šādi vājas intensitātes sakari nevar veidot pilnvērtīgu tīklu, tāpēc par priekšnoteikumu organizāciju piederībai vienam vai otram tīklam šīs pieejas pārstāvji izvirza šo organizāciju kopīgu darbību kolektīvajās kampaņās (*shared engagement in collective action*).⁴⁰ Ja GTK robežu definēšanā autors pielietotu tikai pozicionālo pieeju, tas radītu vismaz divas problēmas: (1) šīs kustības robežas būtu tik plašas, ka kustību nebūtu iespējams empīriski aptvert, jo tās informācijas apmaiņas tīkli ir izkļiedēti visā pasaulē; (2) atšķirīgs organizāciju kopums katrā protestu akcijā, kas arī noteica pastāvīgas izmaiņas kustību veidojošajā organizāciju koalīcijā, neļautu pētnieciskā ziņā pielāgoties un sekot kustības elastīgajai struktūrai. Attiecību pieeja savukārt ļāvusi autoram manevrēt un mainīt kustības robežas atkarībā no konkrēta protesta, koncentrējoties tikai uz organizācijām, kas piedalījās analizētajās protestu akcijās un kampaņās. Kopumā kustību robežu noteikšanā autors kombinējis vairākas metodes: ar hipersaišu tīkla analīzes palīdzību (skatīt nākošo rindkopu) un balstoties uz pozicionālo pieeju tika definētas kustību „plašas” robežas, bet pēc tam, izmantojot attiecību pieeju, proti, koncentrējoties uz organizāciju sadarbību un kopīgu rīcību konkrētajās kampaņās, šīs robežas tika sašaurinātas un konkretizētas katrā atsevišķā gadījumā.

- Pētot sabiedrisko organizāciju, elektronisko mediju un virtuālo kopienu tīmekļa vietnes, autors balstījies uz tīmekļa sfēras analīzes (*web sphere analysis*) un hipersaišu tīkla analīzes (*hyperlink network analysis*) metodēm, kuras izstrādāja pētnieks Hans Vū Parks (*Han Woo Park*) no Nīderlandes un Vašingtonas Universitātes profesore Kirstena Fūta (*Kirsten A. Foot*). Autors pielietojis tīmekļa sfēras elementu identificēšanas stratēģijas, galvenokārt balstoties uz divām no tām: *pamatdalībnieku identifikācija (identification of relevant actor types)* un *URL pamatkopumam piesaistīto vietņu noteikšana (inlinking to and outlinking from a core set of URLs)*.⁴¹ Šo stratēģiju pielietošana darbā attīstījies četros galvenajos posmos. (1) Sākumā autors identificējis galvenās un primārajos un sekundārajos avotos visbiežāk minētās organizācijas (pamatdalībniekus), kas plānoja, organizēja vai koordinēja pētītos protestus. (2) Par „izejas punktu” ņemot identificētās organizācijas (URL pamatkopumu) un ievērojot trīs dimensijas tīmekļa sfēras robežu noteikšanā, autors identificējis hipersaišu tīklus (ar pamatdalībniekiem un ar hipersaitēm savstarpēji saistīto tīmekļa vietņu kopumu). (3) Pēc hipersaišu tīklu un to robežu noteikšanas, autors izveidojis pētītajos protestos iesaistīto organizāciju un kopienu

⁴⁰ Ibid. P. 228.

⁴¹ Šī stratēģija detalizēti aprakstīta: Schneider, S., Foot, K. Web Sphere Analysis: An Approach to Studying Online Action. In: *Virtual Methods: Issues in Social Science Research on the Internet*. Ed. C.Hine. Berg Publishers, Oxford, 2005. Pp. 163–164.

tīmekļa vietņu sarakstu. (4) Pēdējā posmā, izmantojot kvalitatīvu pieeju tīmekļa sfēras analīzei, autors pētījis identificēto tīmekļa vietņu saturu.⁴²

- Empīriskajās nodaļās, it īpaši ITK veltītajā nodaļā, autors, veicot teksta analīzi un strukturēšanu, pielietojis *ilustratīvo metodi*, t.i., paņēmienu, kad primārais teksts (fragments) tiek izmantots kā ilustrācija teorētiskajai tēzei.⁴³
- Strādājot pie darba empīriskajām nodaļām, autors izmantojis metodi *empīriskās informācijas sistematizācija atbilstoši teorijas elementiem*. Sākumā autors izstudējis politisko iespēju struktūras, mobilizējošo struktūru un ideju ietvarošanas teoriju, identificējot tajā galvenos elementus. Ar galvenajiem elementiem te ir domāti faktori, kas, pēc teorijas autoru domām, jāņem vērā, pētot sabiedriskās kustības. Piemēram, mobilizējošo struktūru teorijā šādi elementi ir darba vietas loma, kaimiņattiecību un pēc teritoriāla principa veidoto sociālo tīklu loma, sabiedrisko organizāciju forma un loma, līderu un aktīvistu loma, plašsaziņas līdzekļu loma un transnacionālā dimensija. Pēc tam, kad šie elementi tikuši noskaidroti, autors atbilstoši tiem vācis, analizējis un empīriskajās nodaļās strukturējis visu empīrisko informāciju.
- Lai panāktu lielāku informācijas un datu sistematizāciju un uzskatāmību, darbā tikusi pielietota datu un koncepciju *attēlošanas metode* un *tabulācijas metode*, ar kuru palīdzību autors veidojis attēlus, zīmējumus, grafikus un tabulas. Tas palīdzējis akcentēt dažus darbam nozīmīgus jautājumus un problēmas, kā arī atvieglot informācijas uztveri.
- Strādājot ar primārajiem avotiem, autors pielietojis „vienkāršotās kodēšanas” metodi. Tā kā jēdziens „vienkāršotā kodēšana” acīmredzot prasa skaidrojumus, nākošajās rindkopās autors detalizēti izklāsta šīs metodes būtību.

⁴² Vairāk par šo metodi, skatīt: Park, H.W. Hyperlink Network Analysis: A New Method for the Study of Social Structure on the Web. *Connections*. Vol. 25, No. 1, 2003, pp. 49–61; Foot, K., Schneider, S. *Web Campaigning (Acting with Technology)*. The MIT Press, 2006. Pp. 27–44; Foot, K.A., Xenos, M., Schneider S.M., Kluver, R. Jankowski, N.W. Electoral Web Production Practices in Cross-National Perspective: The Relative Influence of National Development, Political Culture, and Web Genre In: *Routledge Handbook of Internet Politics*. Edited by Andrew Chadwick and Philip Howard. London, UK: Routledge, 2009, pp. 40–55; Foot, K.A., Schneider, S.M. Online Action in Campaign 2000: An Exploratory Analysis of the U.S. Political Web Sphere *Journal of Broadcast and Electronic Media*. Vol. 46, No. 2, June 2002, pp. 222–244; Foot, K.A., Schneider, S.M. Online Structures for Citizen Engagement in the September 11th Web Sphere. *Electronic Journal of Communication*. Vol. 14, N. 3 & 4, 2004; Xenos, M., Foot, K. Not Your Father’s Internet: The Generation Gap in Online Politics. In: *Civic Life Online: Learning How Digital Media Can Engage Youth*. Ed. W.L.Bennett. Cambridge, MA: The MIT Press, 2008, pp. 51–70; Schneider, S., Foot, K. Web Sphere Analysis: An Approach to Studying Online Action. In: *Virtual Methods: Issues in Social Science Research on the Internet*. Ed. C.Hine. Berg Publishers, Oxford, 2005. Pp. 157–170.

⁴³ Neuman, W.L. *Social Research Methods: Qualitative and Quantitative Approaches*. 4 ed. Boston: Allyn & Bacon, 1999.

Lai optimizētu un sistematizētu darbu ar primārajiem avotiem, autors izmantojis datora funkciju „Find and Replace”, ievadot attiecīgajā lodziņā pamatvārdus, meklējot rindkopas ar šiem pamatvārdiem un pēc tām kopējot šīs rindkopas atsevišķā *Word* dokumentā.

Lai gan darbā nav tikusi izmantota kodēšanas metode (piemēram, *open coding* un *select coding*) stingrā nozīmē, lasot un pārļasot minētajā *Word* dokumentā apkopotu informāciju, autors veicis teksta grupēšanu, šķirojot informāciju pēc tematiem un sadalot kategorijās. Dati tikuši sadalīti atbilstoši to piederībai noteiktai tēmai, kurai savukārt ticis piešķirts koda nosaukums. Piemēram, viens šāds koda nosaukums bijis „komunikācijas tīkli” un tas nozīmē, ka, lasot literatūru un pētot datu bāzes, zem šī koda tikusi vākta visa informācija un dati par tiem komunikāciju kanāliem un mehānismiem, kurus pēfītās protestu kustības vai tajās ietilpstošas organizācijas izmantoja, komunicējoties savā starpā un veidojot dialogu ar sabiedrību, plašsaziņas līdzekļiem, oficiālās varas pārstāvjiem utt. Tādā pašā veidā tikuši definēti citi kodi, to vidū: „IKT pielietošanas veidi un formas”, „protestu dalībnieku mobilizācijas veidi”, „tradicionālo plašsaziņas līdzekļu loma”, „tradicionālo sabiedrisko organizāciju loma protestu organizēšanā”, „protestu taktika”, „radniecības grupu loma”, „cilvēku motivācija iesaisties sabiedriskajā kustībā un protestos”, „transnacionālā sadarbība protestu rīkošanā”, „līderu un aktīvistu nozīme”, „kustības aktivitātes publicitātes sasniegšanā / sabiedriskās kustības tēla radīšana plašas sabiedrības acīs”, „politiskās vides (ārējo politisko faktoru) nozīme / ārējo šķēršļu pārvarēšana”, „protestu un to dalībnieku skaita dinamika” utt.

Darba izstrādes gaitā visi sākotnējie kodi bijuši „atvērti” un modificējami, proti, autors nepārtraukti definējis jaunus kodus un pastāvīgi precizējis un pārveidojis sākotnējos kodus, piemērojot tos jaunām darba vajadzībām, pārdēvējot vai sadalot vairākās apakšgrupās. Piemēram, kad parādījusies nepieciešamība pēc lielākās konkretizācijas, jau minētajā kodā „komunikācijas tīkli” autors pētījuma veikšanas procesā izdalījis „iekšējo komunikāciju” (komunikācija protestu kustības dalībnieku starpā ielu protestu organizēšanas un rīkošanas stadijās) un „ārējo komunikāciju” (protestu kustības komunikācija ar sabiedrotajiem nacionālajā un transnacionālajā līmenī, piekritējiem, oponentiem, nepiederošajiem, plašsaziņas līdzekļiem utt.).

Tiklīdz galvenie kodi tikuši definēti un saskaņā ar tiem ticis šķirts un sargrupēts liels informācijas un datu apjoms, visa savākta un šķirota informācija tikusi analizēta no jauna, pārstrukturēta, vispārināta (*method of core generalizations*) un interpretēta atbilstoši darba mērķiem un uzdevumiem.

Lai nebūtu pārpratumu, atkārtoti jāuzsver, ka, lai gan pētījuma gaitā autors definējis dažādus kodus, kas viņam palīdzēja sistematizēt informāciju, kodēšana kā strikts teksta analīzes

metodoloģiskais paņēmiens darbā nav bijis izmantots. Tas ir saistīts ar to, ka kodēšana ir noderīga metode paša pētnieka iegūto un sociālajā praksē tapušo tekstu (intervijas, fokusa grupas, novērojumu pieraksti utt.), kā arī dažu citu materiālu (publicētas intervijas, runas) analīzei. Tā kā autors ir izmantojis daudz sekundāro avotu, kuru analīzei kodēšanas metode ir mazāk piemērota, autors tās vietā balstījies uz vairākām „elastīgākām” metodēm, piemēram, it īpaši ITK veltītajā nodaļā, dodot priekšroku ilustratīvajai metodei.

3.3. Izvēlēto metožu ierobežojumi un priekšrocības

Galvenie izvēlēto metožu ierobežojumi ir saistīti ar to, ka darbā galvenokārt pielietota kvalitatīvā datu analīze. Autors apzinās, ka, pirmkārt, šī analīzes metode pieļauj lielu informācijas interpretēšanas un vispārināšanas pakāpi, kas savukārt var palielināt darba autora subjektīvisma risku. Otrkārt, padziļināta datu analīze, rūpīgs darbs ar tekstiem un nepieciešamība pēc izvērstās datu interpretēšanas, ko paredz kvalitatīvā pieeja, var pamatīgi ierobežot analizējamās informācijas apjomu un empīrisko datu izpētes vērienu.

No otras puses, kvalitatīvās datu analīzes metodei ir savas acīmredzamas priekšrocības. Piemēram, tas, ka šī pieeja neparedz stingru piesaisti un koncentrēšanos uz strikti noteiktiem mainīgajiem, ļauj dziļi un radoši analizēt sarežģītus jautājumus, kas ne vienmēr ir iespējams kvantitatīvās analīzes pielietošanas gadījumā, kā arī atļauj darba autoram plaši izmantot abstrakti loģiskās domāšanas iemaņas. Kvalitatīvā datu analīze arī ir ārkārtīgi labvēlīga jaunu teoriju formulēšanai.

POLITISKO IESPĒJU STRUKTŪRAS, MOBILIZĒJOŠO STRUKTŪRU UN IDEJU IETVAROŠANAS TEORIJA

1. Tradicionālo sabiedrisko kustību teoriju sintēze

Darbā ir izmantota politisko iespēju struktūras, mobilizējošo struktūru un ideju ietvarošanas (*Political Opportunities, Mobilizing Structures and Cultural Framings*) teorija. Tā ir atrodama 1996. gadā klajā nākušajā rakstu krājumā, kuru rediģēja ievērojamie sociālo kustību teorētiķi Dugs Makedams (*Doug McAdam*), Džons Makartijs (*John D. McCarthy*) un Majers Zelds (*Mayer N. Zald*).⁴⁴

Šis rakstu krājums ir interesants ne tikai ar to, ka tajā ir iekļauti daudzu pazīstamo sabiedrisko kustību teorētiķu raksti, bet arī ar to, ka šī grāmata no redaktoru puses ir pozicionēta kā sava veida sintēze līdz šim izstrādātajām sabiedrisko kustību teorijām. Proti, redaktori, paši būdami resursu mobilizācijas tradīcijas pārstāvji un acīmredzot apzinoties šīs teorijas ierobežojumus, apgalvo, ka, balstoties uz visu sabiedriskajām kustībām veltītās literatūras daudzumu, ir iespējams radīt vispārējo konceptuālo ietvaru, kas varētu kļūt par pamatu tālākai sabiedrisko kustību analīzei un salīdzinājumam, pārsniedzot līdzšinējo teorētisko pieeju robežas. Viņuprāt, dažādas valstis un dažādas teorētiskās pieejas pārstāvošie sabiedrisko kustību pētnieki, skaidrojot kustību veidošanos un attīstību, uzsver trīs faktoru kopumus.

Pirmkārt, daudzi ievērojamie sabiedrisko kustību teorētiķi (*Charles Tilly, Sidney Tarrow, Anne W. Costain, Hanspeter Kriesi*) uzsver, ka kustības rašanos un darbības raksturu lielā mērā determinē ārējie politiskie faktori sistēmiskajā līmenī, līdz ar to vienmēr ir jāņem vērā plašākā politiskā un institucionālā vide. Šī vide var būt gan labvēlīga, gan traucējoša sabiedriskajai kustībai. Tiek sme analizēt sabiedriskās kustības rašanos un darbību savstarpējā sakarībā / mijiedarbībā ar plašāko sociālo kontekstu un ārējiem politiskajiem faktoriem ir raksturīga

⁴⁴ Krājuma nosaukums ir *Sabiedrisko kustību salīdzinošās perspektīvas: politisko iespēju struktūra, mobilizējošās struktūras un ideju definēšanas procesi (Comparative Perspectives on Social Movements: Political Opportunities, Mobilizing Structures, and Cultural Framings)*. Skatīt: *Comparative Perspectives on Social Movements: Political Opportunities, Mobilizing Structures, and Cultural Framings*. Eds. D.McAdam, J.D.McCarthy, M.N.Zald. Cambridge, New York: Cambridge University Press, 1996 (7th printing 2005).

politiskā procesa (*Political Process Model*) pieejas pārstāvjiem.⁴⁵ Šo pirmo faktoru kopumu autori dēvē par politiskajām iespējām (*political opportunities*) jeb politisko iespēju struktūru.

Otrkārt, ir svarīgi ņemt vērā formālus un neformālus mehānismus, kas nodrošina indivīdu organizēšanos un viņu kolektīvu rīcību. Šajos mehānismos ietilpst sabiedriskās organizācijas, organizāciju koalīcijas, formālie un neformālie sociālie tīkli un jebkuras citas cilvēku grupas, kurām piemīt kaut minimālā organizētības pakāpe. Šo organizatorisko struktūru un organizējošo mehānismu nozīmi īpaši uzsver resursu mobilizācijas teorijas (*Resource Mobilization Theory*) pārstāvji (*John McCarthy, Mayer Zald, Doug McAdam, Aldon Morris*).⁴⁶ Otro faktoru kopumu autori sauc par mobilizējošajām struktūrām (*mobilizing structures*).

Treškārt, nedrīkst ignorēt kopīgo ideju un kopīgās identitātes nozīmi sabiedriskās kustības eksistencei. Lai būtu iespējama kaut minimāla kolektīvā darbība, jābūt kādam idejiskam, garīgam vai ideoloģiskam pamatam, kas vieno cilvēkus. Kopīgo identitāšu konstruēšanās procesus padziļināti analizējuši kolektīvās uzvedības (*Collective Behavior Theory*) un jauno sabiedrisko kustību (*New Social Movements Theory*) tradīciju teorētiķi (*David Snow, Neil J. Smelser, Ronald Inglehart, Alberto Melucci, Enrique Laraña*).⁴⁷ Trešais faktoru kopums tiek dēvēts par ietvarošanu (*frame*) jeb organizējošo ideju veidošanas / ietvarošanas procesiem (*framing processes*). Šajā darbā tas tiek apzīmēts ar jēdzienu „ideju ietvarošana”.

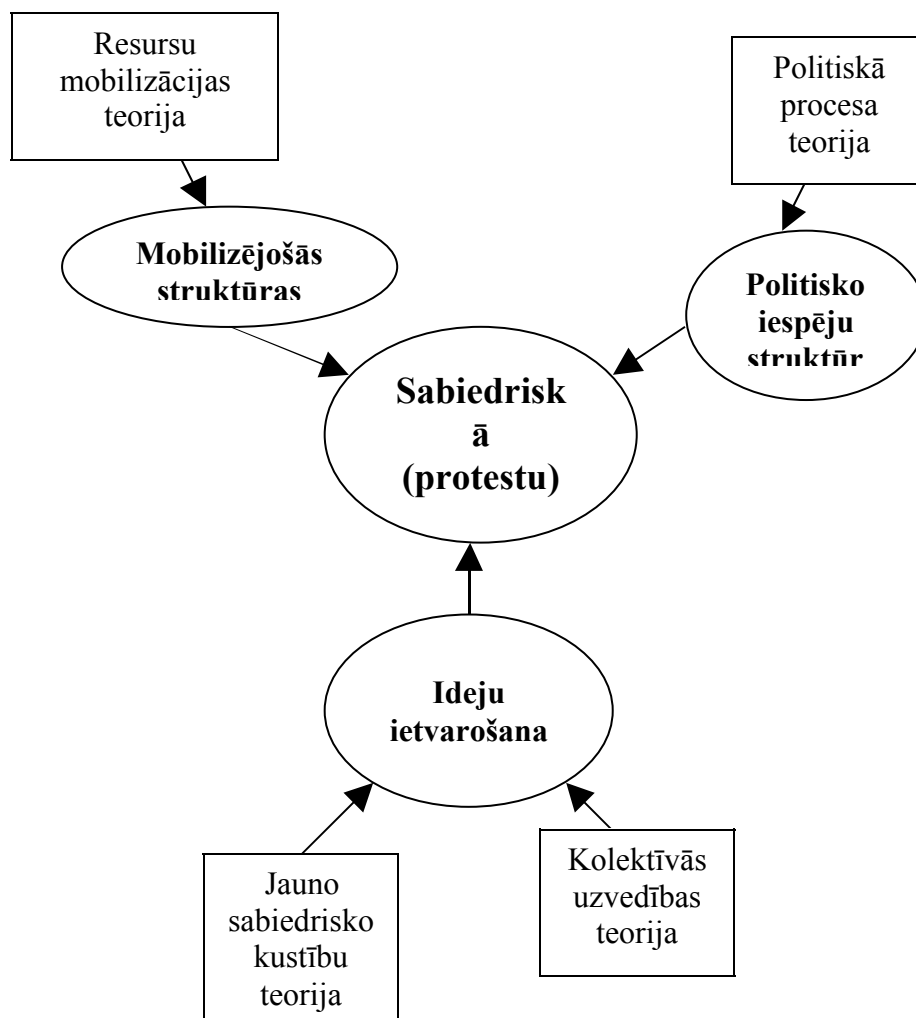
Tātad, lai spriestu par sabiedriskās kustības veidošanās nosacījumiem, analizētu tās darbību un prognozētu tās panākumus, pēc D.Makedama, Dž.Makartija un M.Zelda domām, ir jāņem vērā visi trīs faktoru kopumi. Šo faktoru kopumu ietekme uz sabiedrisko kustību un to pamatojošas teorētiskās pieejas parādītas 3. attēlā.

⁴⁵ McAdam, D., McCarthy, J.D., Zald, M.N. Introduction: Opportunities, Mobilizing Structures, and Framing Processes – Toward a Synthetic, Comparative Perspective on Social Movements. In: *Comparative Perspectives on Social Movements: Political Opportunities, Mobilizing Structures, and Cultural Framings*. Eds. D.McAdam, J.D.McCarthy, M.N.Zald. Cambridge, New York: Cambridge University Press, 1996 (7th printing 2005). Pp. 1–20.

⁴⁶ Ibid.

⁴⁷ Ibid.

D.Makedama, Dž.Makartija un M.Zelda aprakstīto faktoru kopumu ietekme uz sabiedrisko kustību un to pamatojošas teorētiskās pieejas

2. Teorijas adaptācija darbam

Šī darba uzdevums ir analizēt, kādā veidā pieaugušās iespējas lietot IKT ietekmē protestu kustību darbību un vai tās paaugstina šīs darbības efektivitāti. Viena no būtiskākajām protestu kustības darbības sastāvdaļām ir mobilizācija protestu akciju īstenošanai, jo, kā būs redzams tālāk, mobilizācijas darbības, no vienas puses, nosaka protestu akciju veidu, un, no otras puses, ir pašas atkarīgas no kustības plānotās protestu taktikas.

D.Makedama, Dž.Makartija un M.Zelda izstrādātā sabiedrisko kustību teoriju sintēze nodrošina labu ietvaru mobilizācijas analīzei, jo palīdz izprast daudzus svarīgus mobilizācijas procesu

elementus. No pirmā acu uzmetiena varētu likties, ka mobilizācijas procesi galvenokārt ir saistīti ar mobilizējošajām struktūrām. Tomēr detalizētāka iepazīšanās ar D.Makedama, Dž.Makartija un M.Zelda krājumā ietilpstošajiem rakstiem⁴⁸ liek secināt, ka mobilizācijas aktivitātes nevar pēlīt atrauti no politisko iespēju struktūras un ideju ietvarošanas procesiem. To nevar darīt vismaz divu iemeslu dēļ.

Pirmkārt, visi trīs faktoru kopumi ir cieši savstarpēji saistīti. Šajā sakarā Dž.Makartijs apgalvo, ka stabilāki politisko iespēju struktūras elementi (piemēram, vispārējs politiskais konteksts) nosaka mobilizējošo struktūru pieejamu arsenālu, kamēr mazāk stabili politisko iespēju struktūras elementi (piemēram, īslaicīgs spēku samērs starp dažādām elitēm) ietekmē to, kādas mobilizējošās struktūras no šī arsenāla īstermiņa perspektīvā izvēlas sabiedrisko kustību aktīvisti.⁴⁹ Turklāt, lai mobilizējošās struktūras darbotos efektīvi, aktīvistiem jāspēj idejiski pamatot (*frame*) tās, harmonizējot ar sociāliem uzdevumiem, kuru īstenošanai notiek mobilizācija.⁵⁰

Tajā pašā laikā politiskajām iespējām ir kāda nozīme tikai tad, ja pietiekami labi organizēta cilvēku grupa, kas ir mobilizēta uz kādas vienojošas idejas vai identitātes pamata, apzina un definē tās kā tādas.⁵¹ Citiem vārdiem, nav svarīgi kad parādās politiskās iespējas, bet svarīgi ir tas, vai šīs iespējas tiek atzītas par tādām no cilvēku grupas puses, kurai ir pietiekama organizētības pakāpe un pietiekams kopīgās identitātes stiprums, lai tā būtu spējīga šīs iespējas efektīvi izmantot.

Mobilizācijas faktoru atkarība no ideju veidošanās procesiem tiek īpaši uzsvēta jauno sabiedrisko kustību teorijā. Kā norāda viens no šīs teorijas pārstāvjiem Enrikijs Laraņa (*Enrique Laraña*), mobilizācijas procesus nevar izprast atrauti no kultūras un simboliskajiem faktoriem, kas ir saistīti ar indivīda tieksmi pēc piederības sajūtas un viņa vēlēšanās justies spēcīgākam.⁵²

Otrkārt, fokusēšanās tikai uz mobilizējošajām struktūrām satur risku, ka neproporcionāli lielāka uzmanība tiks veltīta mobilizācijas procesiem sabiedrisko kustību veidojošo organizāciju un tīklu

⁴⁸ Krājums *Sabiedrisko kustību salīdzinošās perspektīvas: politisko iespēju struktūra, mobilizējošās struktūras un ideju definēšanas procesi* ir sadalīts trijās daļās un katra no tām tiek veltīta kādam vienam no trim faktoru kopumiem. Visi krājumā ietilpstošie 15 autoru raksti arī ir sakārtoti atbilstoši tai teorētiskajai tradīcijai, kuru pārstāv autors.

⁴⁹ McCarthy, J.D. Constraints and Opportunities in Adopting, Adapting, and Inventing. In: *Comparative Perspectives on Social Movements: Political Opportunities, Mobilizing Structures, and Cultural Framings*. Eds. D.McAdam, J.D.McCarthy, M.N.Zald. Cambridge, New York: Cambridge University Press, 1996 (7th printing 2005). P. 150.

⁵⁰ Ibid. P. 149.

⁵¹ McAdam, D., McCarthy, J.D., Zald, M.N. Introduction: Opportunities, Mobilizing Structures, and Framing Processes – Toward a Synthetic, Comparative Perspective on Social Movements. In: *Comparative Perspectives on Social Movements: Political Opportunities, Mobilizing Structures, and Cultural Framings*. Eds. D.McAdam, J.D.McCarthy, M.N.Zald. Cambridge, New York: Cambridge University Press, 1996 (7th printing 2005). P. 8.

⁵² *New Social Movements: From Ideology to Identity*. Eds. E.Laraña, H.Johnston, J.R.Gusfield. Philadelphia: Temple University Press, 1994. P. 10.

iekšienē, kamēr tās mobilizācijas aktivitātes, kas ir vērstas uz pie kustības nepiederīgiem indivīdiem vai to grupām (piemēram, sabiedriskās domas mobilizācija vai sabiedroto meklējumi nacionālās vai transnacionālās elites pārstāvju vidū) lielā mērā tiks ignorētas. Kā būs redzams no tālākā D.Makedama, Dž.Makartija un M.Zelda teorijas izklāsta, tieši politisko iespēju struktūras un ideju ietvarošanas koncepcijas ļauj vislabāk analizēt protestu kustības darbību visdažādāko koalīciju veidošanā, kā arī tās mijiedarbību ar vienu no mobilizācijai svarīgākajiem subjektiem – plašsaziņas līdzekļiem.

Tādējādi, lai izprastu, kā IKT mainījušas un vai vispār mainījušas mobilizācijas formas un izpausmes, ir svarīgi analizēt to ietekmi gan uz mobilizējošajām struktūrām, gan uz politisko iespēju struktūru, gan uz ideju ietvarošanu. Pastāv vairāku autoru novērojumi, kas ļauj pieņemt, ka kopš 20. gadsimta 90. gadu vidus, kad sabiedrisko kustību iespējas lietot IKT bija būtiski pieaugušas, politisko iespēju struktūrā, mobilizējošajās struktūrās un ideju ietvarošanas procesos notika vērā ņemamas izmaiņas. Šie novērojumi tiks aplūkoti teorētiskās nodaļas atlikušajās daļās, sagrupējot tos atbilstoši D.Makedama, Dž.Makartija un M.Zelda teorijas pamatelementiem.

2.a. Politisko iespēju struktūra

Kaut arī politisko iespēju struktūras jēdzienu sociālajās zinātnēs lietoja jau 20. gadsimta 70. gados, šim jēdzienam ilgu laiku trūka konceptuālas noteiktības. Sākumā ar to apzīmēja visu ārējās vides faktoru vai notikumu kopumu, kas veicina vai atvieglo sabiedriskās kustības darbību.⁵³

Tomēr 20. gadsimta 90. gadu pirmajā pusē vairāki zinātnieki (*Sidney Tarrow, Hanspeter Kriesi, Charles Blockett, Dieter Rucht*) cenšas piešķirt jēdzienam lielāku konceptuālu skaidrību. Apkopojot šo autoru idejas jau minētajā krājumā *Sabiedrisko kustību salīdzinošās perspektīvas: politisko iespēju struktūra, mobilizējošās struktūras un ideju ietvarošana*, D.Makedams izdala četras politisko iespēju struktūras dimensijas:

- (1) Formālās politiskās sistēmas atvērtība vai pieejamība, ar ko tiek saprasts politiskā režīma vai vispārējās politiskās situācijas labvēlīgums / nelabvēlīgums sabiedriskās kustības darbībai.

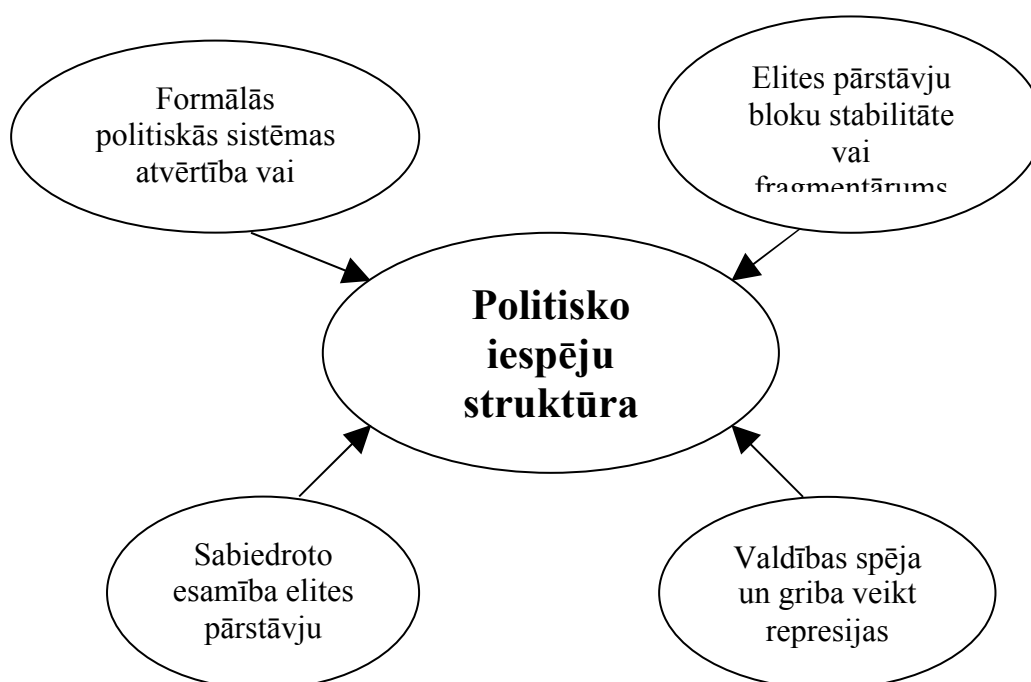
⁵³ McAdam, D. Conceptual Origins, Current Problems, Future Directions. In: *Comparative Perspectives on Social Movements: Political Opportunities, Mobilizing Structures, and Cultural Framings*. Eds. D.McAdam, J.D.McCarthy, M.N.Zald. Cambridge, New York: Cambridge University Press, 1996 (7th printing 2005). Pp. 23–25.

- (2) Elites pārstāvju bloku stabilitāte vai fragmentārums, ar ko galvenokārt tiek domātas sabiedriskās kustības iespējas izmantot savā labā nesaskaņas starp dažādām elitēm.
- (3) Sabiedroto esamība elites pārstāvju vidū, ko raksturo sabiedriskās kustības iespējas veidot koalīcijas ar sabiedrībā ietekmīgiem cilvēkiem un cilvēku grupām, tajā skaitā ar plašsaziņas līdzekļu pārstāvjiem.
- (4) Valdības spēja un griba īstenot represijas, kas nosaka, cik oficiālās valsts varas pārstāvji ir psiholoģiski gatavi un resursu ziņā spējīgi apkarot sabiedrisko kustību ar represīvām metodēm.

D.Makedama izdalītās politisko iespēju struktūras dimensijas parādītas 4. attēlā.

4. attēls

Četras politisko iespēju struktūras dimensijas (pēc D.Makedama)

Vai tikko izklāstītās dimensijas būtu lietderīgi izmantot kā teorētisko pamatu, analizējot IKT ietekmi uz politiskajām iespējām?

Ir iemesli uzskatīt, ka, ja pat par agru runāt par nepieciešamību pārskatīt D.Makedama piedāvātās politisko iespēju struktūras dimensijas sakarā ar IKT sabiedriskās nozīmes pieaugumu

pēdējos desmit gados, tad vismaz ir svarīgi ielikt šo dimensiju shēmā jaunus akcentus. Šajā ziņā ir noderīgi viedokli, ko dažādās formās pauduši daži sabiedrisko kustību pētnieki.

Politisko iespēju struktūras koncepcijas kritiķi bieži vien uzsvēra, ka tai piemīt pārāk liela koncentrēšanās uz nacionālo līmeni (*state-centric bias*).⁵⁴ Globalizācijas procesu intensifikācija pēc Aukstā kara beigām pakāpeniski vēl vairāk aktualizējusi uzskatu, ka kādreiz cieša saite starp politiskajām iespējām un nacionālo valsti kļūst aizvien vājāka. 20. gadsimta 90. gadu vidū Sidnijs Tarrovs (*Sidney Tarrow*), runājot par transnacionālajām kustībām un to politiskajām iespējām, apgalvoja, ka „agrāk bija pamatoti interpretēt un prognozēt sabiedriskās kustības nacionālās valsts ietvaros, bet to aizvien grūtāk darīt šodien”.⁵⁵ Tajā pašā laikā S.Tarrovs nepiedāvāja nekādu konceptuālu redzējumu politisko iespēju struktūras koncepcijas adaptēšanai mūsdienās arvien globalizētākai pasaulei un sava raksta beigās norādīja, ka tas ir „jautājums, uz kuru politisko iespēju pētniekiem būs jāatbild nākotnē”.⁵⁶

Līdzīga atziņa ir arī Entonijam Oberšelam (*Anthony Oberschall*), kurš turklāt pierādījis, ka vēl pirms Varšavas bloka sabrukuma transnacionālajiem faktoriem bija milzīga ietekme uz daudzu sabiedrisko kustību rašanos un aktivitātēm. Tā viņš, uzsverot, ka politisko iespēju struktūrai bija centrāla loma sabiedrisko kustību darbībā 1989. gada revolūcijās Austrumeiropā, paudis viedokli, ka būtu aplami ignorēt šajos procesos starptautisko un transnacionālo notikumu nozīmi.⁵⁷ Tajā pašā laikā E.Oberšels cenšas palikt D.Makedama izstrādātās politisko iespēju struktūras ietvaros, lielā mērā koncentrējot uzmanību uz tajā noteiktajām dimensijām, piemēram, uz elites bloku vārgām vietām un kustību koalīcijām ar elites pārstāvjiem – tagad analizējot šīs dimensijas jau ne tikai nacionālajā, bet arī starptautiskajā līmenī.⁵⁸

Nepieciešamību pēc transnacionāla faktora integrēšanas politisko iespēju struktūras koncepcijā formulējusi arī starptautisko attiecību un sabiedrisko kustību pētniece Džekija Smita (*Jackie Smith*). Izmantojot starptautisko attiecību plurālisma skolas tradicionālus argumentus, viņa apgalvo, ka mūsdienās svarīgu politisko lēmumu pieņemšanas process notiek ne tikai nacionālajās valstīs, bet arī daudzās starptautiskajās un supranacionālajās institūcijās. Tas, viņasprāt, no vienas puses, mazina sabiedrisko kustību izredzes sasniegt savus mērķus, ja tās

⁵⁴ Ayres, J.M. From the Streets to the Internet: The Cyber-Diffusion of Contention. *Annals of the American Academy of Political and Social Science*. Vol. 566, 1999, November, pp.132–143. P. 135.

⁵⁵ Tarrow, S. States and Opportunities: The Political Structuring of Social Movements. In: *Comparative Perspectives on Social Movements: Political Opportunities, Mobilizing Structures, and Cultural Framings*. Eds. D.McAdam, J.D.McCarthy, M.N.Zald. Cambridge, New York: Cambridge University Press, 1996 (7th printing 2005). P. 53.

⁵⁶ Ibid. P. 61.

⁵⁷ Oberschall, A. Opportunities and Framing in the Eastern European Revolts of 1989. In: *Comparative Perspectives on Social Movements: Political Opportunities, Mobilizing Structures, and Cultural Framings*. Eds. D.McAdam, J.D.McCarthy, M.N.Zald. Cambridge, New York: Cambridge University Press, 1996 (7th printing 2005). Pp. 94–96.

⁵⁸ Ibid. Pp. 93–121.

orientējas tikai uz nacionālo līmeni. No otras puses, tas rada sabiedriskajām kustībām jaunas politiskās iespējas, jo, sadarbojoties ar ārpus nacionālās valsts esošiem ietekmīgiem politiskā procesa dalībniekiem, ir iespējams efektīvāk darboties gan nacionālajā, gan starptautiskajā līmenī.⁵⁹ Interesanti, ka, īsi pieskaroties globalizācijas procesu ietekmei uz sabiedriskajām kustībām, Dž.Smita netieši norāda uz saistību starp ideju ietvarošanos procesiem (*framing processes*) un jaunām politiskajām iespējām. Proti, pēc viņas domām, mūsdienās sabiedriskā kustība var iegūt gan lielāku legimititāti, gan ietekmīgus sabiedrotos starptautiskajā līmenī, ja tā savā retorikā formulē lokālo cīņu mērķus globālo problēmu terminos un kategorijās. Tajā pašā laikā Dž.Smita norāda, ka joprojām nebija ievērojamu centienu saprast, kā globālās ekonomiskās, institucionālās un sociālās transformācijas ietekmē sabiedrisko kustību politiskās iespējas.⁶⁰

Ir pamats pieņemt, ka līdz ar pieaugušajām iespējām lietot IKT, transnacionālā faktora nozīme politisko iespēju struktūrā kļuvusi vēl būtiskāka. Visskaidrāk viedokli, ka IKT (it īpaši internets) padarījis problemātisku saiti starp politiskajām iespējām un nacionālo valsti, paudis Džefrijs Eirss (*Jeffrey M. Ayres*). Viņš uzskata, ka IKT globāla izplatīšanās savienojumā ar citiem globalizācijas procesiem rada pavisam jaunas politiskās iespējas, kas vairs nav tik tieši saistītas ar valsti un tās institucionālo uzbūvi. Tagad daudzu sabiedrisko kustību rašanos un darbības raksturu ietekmē globālie notikumi.⁶¹ Pateicoties IKT, kļuvusi iespējama ziņu un ideju momentāna izplatīšanās globālajā mērogā, kas fundamentāli ietekmējusi daudzas sabiedriskās dzīves jomas, tajā skaitā sabiedrisko un protestu kustību darbības sfēru.

Rezumējot visu iepriekš izklāstīto, var izdarīt davus būtiskus secinājumus par pašreizējo stāvokli politisko iespēju struktūras izpētes jomā un par turpmāk nepieciešamajām pētnieciskajām darbībām politisko iespēju struktūras un IKT attiecību noskaidrošanā.

- (1) Akadēmiskajā vidē līdz šim nebija ievērojamu centienu adaptēt politisko iespēju struktūras klasisko koncepciju mūsdienās arvien globalizētākai un savstarpēji atkarīgākai pasaulei. Tāpēc nebija arī konsekventu pētniecisko darbību, kas būtu vērstas uz politisko iespēju struktūras un IKT attiecību noskaidrošanu.
- (2) Visi politisko iespēju struktūras faktori – politiskās sistēmas pieejamība, elites pārstāvju bloku stabilitāte vai fragmentārums, sabiedroto esamība elites pārstāvju vidū un valdības spēja un griba īstenot represijas, var būt izmantojami kā teorētiskais pamats IKT un

⁵⁹ Smith, J. Exploring Connections between Global Integration and Political Mobilization. In: *Journal of World-Systems Research*. Eds. B.Podobnik, T.E.Reifer. Vol.10, No.1 [Special Issue: Global Social Movements Before and After 9-11], 2004, Winter, pp. 255–285. P. 258.

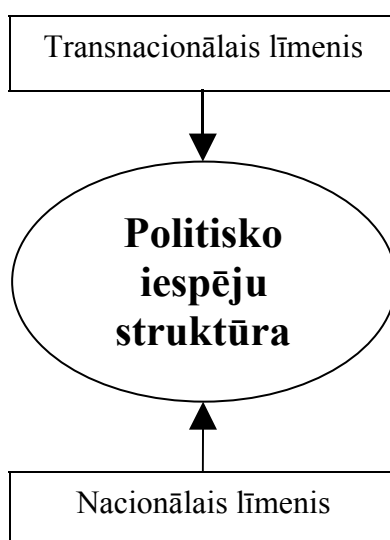
⁶⁰ Ibid.

⁶¹ Ayres, J.M. From the Streets to the Internet: The Cyber-Diffusion of Contention. *Annals of the American Academy of Political and Social Science*. Vol.566, 1999, November, pp. 132–143. Pp. 135–136.

politisko iespēju attiecību analīzei, bet mūsdienās tie jāaplūko, ņemot vērā transnacionālo dimensiju (skatīt 5. attēlu).

5. attēls

Dubulta ietekme uz politisko iespēju struktūru

Būtu loģiski pieņemt, ka IKT ietekme uz sabiedrisko kustību politiskajām iespējām lielā mērā ir saistīta ar resursu jautājumu. IKT radījušas daudz lielākās iespējas kustībām ātri un bez īpašiem materiāliem izdevumiem veidot visdažādākās koalīcijas un pat ietekmēt nacionālās valdības rīcību. Kas ir īpaši svarīgi, šīs iespējas pavērās arī sabiedriskajām kustībām ar trūcīgiem resursiem – pateicoties internetam un elektroniskajam pastam, plaša mēroga protestus šobrīd spēj organizēt grupas ar niecīgu budžetu.⁶²

Resursu faktora nozīme kļūst īpaši skaidri saskatāma, analizējot klasiskus rakstus politisko iespēju struktūras tradīcijā. Šķiet, ka autoru vairākums lielā mērā balstījušies uz pieņēmumu, ka politiskās iespējas pastāv neatkarīgi vai gandrīz neatkarīgi no sabiedrisko kustību darbības. Acīmredzot, konstatējot, ka sabiedrisko kustību resursi vismaz sākuma posmā vienmēr ir ievērojami mazāki par valdības resursiem, autori secinājuši, ka kustības var izmantot politiskās

⁶² Naughton, J. Contested Space: The Internet and Global Civil Society. In: *Global Civil Society 2001*. Eds. H.K.Anheier, M.Glasius, M.Kaldor. Oxford, New York: Oxford University Press, 2001. P. 156.

iespējas savā labā, bet to izredzes ietekmēt šīs iespējas ir visai minimālas. Tiek pieņemts, ka sabiedrisko kustību dalībnieki parasti ir tie, kas ir izstumti no varas un citu resursu sadales procesa, jo, kā apgalvo Dž.Eiress, sabiedriskajai kustībai trūkst formālās pārstāvniecības nozīmīgo politisko amatu un pozīciju sistēmā un tās darbība ir sava veida mijiedarbība starp tiem, kam ir vara, un tiem, kam nav.⁶³

Vai kaut kas ir mainījies kopš kustību pieaugušajām iespējām lietot IKT? Citiem vārdiem, vai ar IKT palīdzību valdībai naidīgas un resursu ziņā trūcīgas sabiedriskās kustības var ietekmēt politisko iespēju struktūras dimensijas? Daži gadījumi liecina, ka tas tā varētu būt.

Literatūrā plaši analizētais un šajā darbā jau minētais sapatistu sacelšanās gadījums liecina, ka IKT spēj būtiski mainīt resursu ziņā trūcīgas sabiedriskās kustības attiecības ar vismaz dažām no politisko iespēju struktūras dimensijām.⁶⁴

Pirmkārt, sapatistu gadījums liek pamatu pieņēmumam, ka, izmantojot IKT un rīkojoties globāli, sabiedriskajai kustībai pastāv lielākās iespējas atrast sabiedrotos elites (tajā skaitā transnacionālās elites) vidū. Sapatistu kustība, izmantojot IKT, veidoja koalīcijas ar ietekmīgiem elites pārstāvjiem ārzemēs (spēcīgas sabiedriskās organizācijas, pazīstamie kultūras darbinieki).

Otrkārt, šis gadījums apliecina Dž.Smitas pieņēmumu, ka mūsdienās sabiedriskā kustība var iegūt gan lielāku leģitimitāti, gan ietekmīgus sabiedrotos starptautiskajā līmenī, ja tā savā retorikā formulē lokālo cīņu mērķus globālo problēmu terminos un kategorijās.

Treškārt, sapatistu gadījums liecina, ka, izmantojot IKT, var ietekmēt valdības spēju un gribu īstenot represijas. Valdošās aprindas Meksikā bija spiestas reaģēt uz sabiedriskās domas mobilizēšanu ārzemēs, pārtraucot represijas pret sapatistiem un te IKT loma ir acīmredzama.⁶⁵ Sabiedriskās domas mobilizēšana ārvalstīs un no tās izrietošo priekšrocību stratēģiska izmantošana nav nekas jauns. Vjetnamas karš parādīja, cik ir svarīgi iegūt sabiedriskās domas atbalstu ārzemēs (daži uzskata, ka Vjetnamas karš bija karš par sabiedrisko domu ASV un citās Rietumu demokrātijas zemēs). Tomēr Vjetnamas gadījumā šo taktiku efektīvi izmantoja valsts valdība, bet sapatistu sacelšanās gadījumā – resursu ziņā trūcīga sabiedriskā vai, precīzāk, partizānu kustība (kā būs redzams no darba apakšnodaļas „Analīzes rezultātu pārvēršana teorijā” darba autoram ir zināmi iebildumi pret to, lai sapatisti tiktu traktēti kā parasta sabiedriskā vai protestu kustība). No otras puses, visticamāk, ka IKT nav nozīmes, ja valdība nav jūtīga pret

⁶³ Ayres, J.M. From the Streets to the Internet: The Cyber-Diffusion of Contention. *Annals of the American Academy of Political and Social Science*. Vol. 566, 1999, November, pp. 132–143. P. 134.

⁶⁴ Skatīt, piemēram: Knudson, J.W. Rebellion in Chiapas: Insurrection by Internet and Public Relations. *Media, Culture & Society*. Vol. 20, No. 3, 1998, pp. 507–518; Cleaver, H. The Zapatista Effect: The Internet and the Rise of an Alternative Political Fabric. *Journal of International Affairs*. Vol. 51, No. 2, 1998, Spring, pp. 621–640.

⁶⁵ Rucht, D. The Quadruple ‘A’: Media Strategies of Protest Movements since the 1960s. In: *Cyberprotest: New Media, Citizens and Social Movements*. Eds. W. van de Donk, B.D.Loader, P.G.Nixon, D.Rucht. London; New York: Routledge, 2004. P. 50.

sabiedrisko domu ārzemēs, un situācija var būt pavisām savādāka, ja valdošās aprindas neieklausās sabiedriskajā domā un starptautiskās sabiedrības viedoklī.

Tomēr šie apgalvojumi prasa rūpīgu empīrisku pārbaudi, analizējot arī citus gadījumus. Īstenojot darbā izvirzītos mērķus, autors, balstoties uz divu protestu kustību analīzi, cenšas noskaidrot, kā IKT ietekmējušas šo kustību attiecības ar politiskajām iespējām. Ņemot vērā aplūkotos argumentus par nepieciešamību integrēt transnacionālo faktoru politisko iespēju struktūras koncepcijā, un to, ka vairāku autoru (*Mark S. Bonchek, Daniel J. Myers, Merlyna Lim and Mark Kann*) pētījumi liecina, ka IKT būtiski samazinājušas sabiedrisko kustību un organizāciju vajadzību pēc resursiem, minimizējot informācijas izplatīšanas, darbības koordinācijas, propagandas un sabiedroto meklēšanas izmaksas⁶⁶, šajā darbā ir svarīgi mēģināt atbildēt uz šādu jautājumu:

- vai, pateicoties IKT un ar tām saistītajām iespējām (piemēram, efektīvi veidot dažādas transnacionālās / starptautiskās koalīcijas), protestu kustība kļūst spējīga daudz operatīvāk reaģēt uz jaunām politiskajām iespējām, efektīvāk izmantot tās savā labā vai pat ietekmēt tās?

2.b. Mobilizējošās struktūras

Kā jau atzīmēts, mobilizējošo struktūru koncepcija tika formulēta, balstoties uz resursu mobilizācijas teoriju (*Resource Mobilization Theory*), kura savukārt 20. gadsimta 70. gados veidojās kā reakcija uz līdz šim dominējošajām pieejām sabiedrisko kustību analīzei. Tā kā liela uzmanība šajā pētījumā tiek veltīta mobilizācijas procesiem, ir nepieciešams īsi aplūkot resursu mobilizācijas teoriju, jo tā bija pirmā, kas šo procesu izpēti pacēla konceptuālā līmenī.

Sabiedrisko kustību darbība, tajā skaitā protestu aktivitātes, sociālajās zinātnēs plaši pētītas kopš 20. gadsimta 60. gadiem. Tomēr sākumā mobilizācijas elements šajā darbībā un aktivitātēs netika pietiekami analizēts. Līdz 20. gadsimta 70. gadu vidum vadošās pieejas sabiedrisko kustību izpratnei pārstāvēja Teds Gurs (*Ted Robert Gurr*), Ralfs Terners (*Ralph Herbert Turner*), Lujis Kiliāns (*Lewis M. Killian*) un Neils Smelsters (*Neil J. Smelser*). Šīm pieejām piemita vairākas atšķirības, bet vienojošais pamats tām visām bija pieņēmums, ka sabiedrisko kustību rašanās ir cieši saistīta ar kādu cilvēku vai cilvēku grupu kopīgiem aizvainojumiem un kopīgu

⁶⁶ Skatīt: Bonchek, M.S. Grassroots in Cyberspace: Using Computer Networks to Facilitate Political Participation [tiešsaiste] [skatīts 23.02.2007]. Pieejams: <http://www.organizenow.net/techtips/bonchek-grassroots.html>; Myers, D.J. Social Activism through Computer Networks [tiešsaiste] [skatīts 23.02.2007]. Pieejams: <http://www.press.uillinois.edu/epub/books/burton/ch06.html>; Lim, M., Kann, M. Democratic Deliberation and Mobilization on the Internet [tiešsaiste] [skatīts 23.02.2007]. Pieejams: http://netpublics.annenberg.edu/about_netpublics/democratic_deliberation_and_mobilization_on_the_internet

ideoloģisku ticību sava stāvokļa uzlabošanas iespējamībai.⁶⁷ Uz šo pieeju bāzes izveidojās relatīvā zaudējuma (*Relative Deprivation*) koncepcija, kas sociālās kustības rašanās potenciālu saskatīja to cilvēku vidū, kas jūtas aizvainoti, neapmierināti vai atsvešināti sabiedrībā. Tādējādi līdz 20. gadsimta 70. gadu vidum sabiedrisko kustību veidošanās un darbība tika skaidrota galvenokārt ar psiholoģiskajiem un emocionālajiem faktoriem, ignorējot racionālo un rūpīgi plānoto mobilizācijas aktivitāšu nozīmi kustības eksistencei.

Lielā mērā būdama reakcija uz relatīvā zaudējuma koncepcijas ierobežojumiem, 20. gadsimta 70. gados priekšplānā izvirzās resursu mobilizācijas teorija, kas racionālās mobilizācijas aktivitātes raksturoja kā sabiedriskās kustības veidošanās un darbības nepieciešamo nosacījumu. Šīs teorijas pārstāvji (kuru starpā arī ir jau vairākkārt minētie M.Zelds, Dž.Makartijs un D.Makedams) apšaubīja, ka sabiedrisko kustību rašanās ir cieši saistīta ar kādas sabiedrības daļas kolektīviem aizvainojumiem, neapmierinātību un kopīgu ticību iespējām uzlabot savu eksistenci.⁶⁸ Tiek pieņemts, ka liela cilvēku daļa vienmēr izjūt neapmierinātību, bet tas nav nedz pietiekams iemesls viņu motivācijai iesaistīties sabiedriskajā kustībā, nedz kaut cik stabils kustības pastāvēšanas pamats.⁶⁹ Noteicošais faktors ir drīzāk nepieciešamo resursu pieejamība, jo sabiedriskās kustības eksistence vienmēr prasa noteiktu organizatorisku struktūru, līderus, aktīvistus, komunikāciju tīklus, pieeju masu informācijas līdzekļiem, kā arī citus cilvēciskos un materiālos resursus. Svarīgs resursu mobilizācijas teorijas komponents ir uzsvars uz organizāciju lomu sabiedriskās kustības veidošanā un tās darbības nodrošināšanā.⁷⁰ Racionāla kolektīva darbība nav iespējama bez organizācijas un tāpēc sabiedrisko kustību veidojošās organizācijas (*social movement organizations – SMOs*) ir kļuvušas par galveno uzmanības punktu pētniekiem, kas strādājuši resursu mobilizācijas tradīcijā.⁷¹

Nav šaubu, ka resursu mobilizācijas teorijai arī ir savi nopietni ierobežojumi un trūkumi. Piemēram, veltot galveno uzmanību attiecībām sabiedrisko kustību veidojošo organizāciju starpā un to iekšienē, tā lielā mērā ignorē ārējo faktoru ietekmi uz kustības darbību. Līdz ar to pārāk maz uzmanības tiek veltīts politiskajām iespējām, kuras, kā jau minēts, var noteikt gan mobilizējošo struktūru pieejamu arsenālu, gan šo struktūru izvēli no sabiedrisko kustību aktīvistu

⁶⁷ McCarthy, J.D., Zald, M.N. Resource Mobilization and Social Movements: A Partial Theory. *The American Journal of Sociology*. Vol. 82, No. 6, 1977, May, pp. 1212–1241. P. 1214.

⁶⁸ Ibid.

⁶⁹ Watanabe, T. Where Theory and Reality Meet: Using the Full Potential of QCA by Exploiting the Intersection Function of the QCA Software. International Comparison Analysis about the Occurrence of Social Movement [paper presented at COMPASSS Research Group launching conference, Louvain-la Neuve and Leuven, Belgium, 2003, 16–17 Sept., p. 5.]. Available online: <http://smalln.spri.ucl.ac.be/watanabe.PDF>

⁷⁰ *The Concise Oxford Dictionary of Sociology*. Ed. by G. Marshall. New York, Oxford: Oxford University Press, 1994. Pp. 490–491.

⁷¹ van de Donk, W., Loader, B.D., Nixon, P.G., Rucht, D. Introduction: Social Movements and ICTs. In: *Cyberprotest: New Media, Citizens and Social Movements*. Eds. W. van de Donk, B.D.Loader, P.G.Nixon, D.Rucht. London; New York: Routledge, 2004. P. 8.

pusēs. No otras puses, uzmanības koncentrēšana uz sabiedrisko kustību veidojošajām formālajām organizācijām, bieži vien veicinājusi neformālo mobilizējošo struktūru nozīmes nepietiekamu izpratni.

Tajā pašā laikā, kaut gan mobilizējošo struktūru koncepcija ir veidota, balstoties uz resursu mobilizācijas teorijas atziņām, krājumā *Sabiedrisko kustību salīdzinošās perspektīvas: politisko iespēju struktūra, mobilizējošās struktūras un ideju ietvarošana* vienlīdz liela uzmanība tiek veltīta gan formālajiem, gan neformālajiem mobilizācijas struktūru elementiem. Tā Dž.Makartijs izdala veselu virkni šādu elementu, no kuriem daudzi ir noderīgi šī darba uzdevumiem:

- (1) formālās mobilizējošās struktūras – sabiedriskās organizācijas, profesionālās asociācijas, baznīcas, arodbiedrības utt.;
- (2) neformālās mobilizējošās struktūras – draugu tīkli, kaimiņattiecību tīkli, darba vieta utt.⁷²

Kā var redzēt no Dž.Makartija piedāvātās mobilizējošo struktūru klasifikācijas, viņam šo struktūru izpratne ir saistīta ar cilvēku savstarpējām kolektīvajām attiecībām, kas veidojas vai nu kādās formālās apvienībās, vai arī dažādu veidu neformālos tīklos. Proti, šajā gadījumā mobilizācijas potenciāls pirmām kārtām tiek meklēts vienas grupas pārstāvju savstarpējā ietekmē, viņu neformālā komunikācijā un informācijas apmaiņā, kā arī kolektīvās uzvedības instinktos. Tomēr, koncentrējot uzmanību uz kolektīvajām attiecībām dažādās cilvēku grupās, Dž.Makartijs lielā mērā palaiž no redzesloka dažus svarīgus mobilizācijas elementus, kuri tradicionāli tikuši uzsvērti resursu mobilizācijas teorijā, bet kuru avots ne vienmēr ir meklējams attiecībās starp kādas vienas grupas pārstāvjiem.

Pirmkārt, Dž.Makartija modelī nekādi nav atspoguļots harizmātisko līderu faktors. Kaut gan, iespējams, viņš paredzējis, ka šis faktors ir ietverts sabiedriskās organizācijas vai baznīcas kategorijās, jāņem vērā, ka līderi var arī nepiederēt nedz pie sabiedriskajām organizācijām, nedz pie baznīcām, ietekmējot mobilizācijas procesus ārpus šīm struktūrām.

Otrais svarīgais mobilizācijas elements, kas darbojas ārpus Dž.Makartija uzskaitītajām struktūrām un ko uzsver resursu mobilizācijas teorija, ir plašsaziņas līdzekļi.

IKT ietekme uz visām Dž.Makartija klasifikācijā atspoguļotajām mobilizējošajām struktūrām nav pietiekami izpētīta. Tāpat nav skaidrības, kā mainījusies un vai ir mainījusies harizmātisko līderu un plašsaziņas līdzekļu mobilizējoša loma, palielinoties IKT nozīmei privātajā un publiskajā sfērā.

⁷² McCarthy, J.D. Constraints and Opportunities in Adopting, Adapting, and Inventing. In: *Comparative Perspectives on Social Movements: Political Opportunities, Mobilizing Structures, and Cultural Framings*. Eds. D.McAdam, J.D.McCarthy, M.N.Zald. Cambridge, New York: Cambridge University Press, 1996 (7th printing 2005). P. 145.

Tajā pašā laikā vairāki autori norāda, ka IKT maina daudzu kādreiz nozīmīgu mobilizējošo struktūru lomu sabiedrības politiskajā līdzdalībā. Šādā aspektā ir svarīgi izdalīt sešus viedokļus.

(1) *Mainās darba vietas loma*

Pastāv novērojumi, ka, līdz ar pieaugušajām iespējām lietot IKT, savu kādreizēju mobilizējošo lomu zaudējusi darba vieta. Šajā sakarā Martins Karnojs (*Martin Carnoy*) un Manuels Kastells (*Manuel Castells*) uzskata, ka darba vietas socializējoša funkcija kļūst arvien vājāka un, piemēram, strādnieki mūsdienās zaudē savu tradicionālo identitāti, kas attīstījusies vairāk nekā simts gadus. Sociālie tīkli, kas veidojas ap darba vietu, vairs nerada konsolidējošu efektu un šobrīd sāk formēties jauni attiecību tīkli. Autori uzskata, ka mūsdienās daudzi strādnieki ne tik daudz uztur sakarus ar kolēģiem savā uzņēmumā, kā, izmantojot interneta starpniecību, virtuāli kontaktējas ar indivīdiem, kas strādā citos uzņēmumos un citās valstīs.⁷³

(2) *Mainās kaimiņattiecību un pēc teritoriāla principa veidoto sociālo tīklu loma*

Tiek izvirzīts pieņēmums, ka IKT, iespējams, samazina kaimiņattiecību tīklu un līdz ar to pēc teritoriāla principa veidoto sociālo tīklu un kopienu nozīmi mobilizācijas procesos. Piemēram, Mario Diani (*Mario Diani*) pieļauj iespēju, ka nākotnē var aktualizēties „virtuālās” sabiedriskās kustības, kurām nav nedz konkrētas teritoriālas piesaistes, nedz īpašību, kas līdz šim raksturoja tradicionālo kopienu.⁷⁴

Diani pieminētais virtuālās sabiedriskās kustības jēdziens, kas, patiecoties interneta lomas pieaugumam sabiedriskajos procesos, kļūst arvien izplatītāks sociālo zinātņu literatūrā, ir saistīts ar jaunām cilvēka kontaktēšanās formām. Analizējot šīs jaunās kontaktēšanās formas, pētnieki (Mikhele Šamate (*Michelle Shumate*) un Džons Pāks (*Jon Pike*)) nošķir datora nepastarpināto komunikāciju (*face-to-face communication*) no datora pastarpinātās komunikācijas (*computer-mediated communication*). Savukārt, savstarpēji pretstatot šos divus komunikācijas veidus, tiek mēģināts izskaidrot ne tikai pēdējo gadu izmaiņas cilvēku sazināšanās un kontaktēšanās modeļos, bet arī identificēt atšķirības starp tradicionālajām organizācijām un tā sauktajām virtuālajām tīklu organizācijām.⁷⁵

(3) *Mainās sabiedrisko organizāciju forma un loma*

⁷³ Carnoy, M., Castells, M. Globalization, the Knowledge Society, and the Network State: Poulantzas at the Millennium. *Global Networks*. Vol. 1, No. 1, 2001, pp. 1–18. P. 8.

⁷⁴ Diani, M. Social Movement Networks Virtual and Real [Paper for the Conference “A New Politics?”, CCSS, University of Birmingham, 1999, September 16–17] [tiešsaiste] [skatīts 07.03.2007]. P. 4. Pieejams: <http://www.nd.edu/~dmyers/cbsm/vol2/bgham99.pdf>

⁷⁵ Shumate, M., Pike, J. Trouble in a Geographically Distributed Virtual Network Organization: Organizing Tensions in Continental Direct Action Network. *Journal of Computer-Mediated Communication*. Vol. 11, Issue 3, Article 8, 2006 [tiešsaiste] [skatīts 08.03.2006]. Pieejams: <http://jcmc.indiana.edu/vol11/issue3/shumate.html>

Kā jau atzīmēts, sabiedriskā organizācija ir viens no svarīgākajiem mobilizācijas elementiem resursu mobilizācijas teorijā. Vairāki pētnieki apgalvo, ka, pateicoties pieaugušajām iespējām lietot IKT, mūsdienās tradicionālo hierarhiski uzbūvēto organizāciju vietā nāk organizācijas ar tīklveidīgu, elastīgu, manevrēt spējīgu un dažādiem apstākļiem viegli adaptējamu uzbūves formu. Merlina Līma (*Merlyna Lim*) un Marks Kāns (*Mark Kann*) norāda, ka agrākos laikos sabiedriskās kustības efektīvai darbībai bija nepieciešama vairāk vai mazāk hierarhiska un centralizēti organizēta komunikācija, bet internets sniedzis iespējas sabiedriskajai kustībai pastāvēt un ietekmīgi darboties decentralizētā veidā. Pēc viņu domām, uz vecām komunikāciju tehnoloģijām balstītie sakari, piemēram, telefona un faksa sakari prasīja skaidri identificējamu darbības koordinācijas centru, turpretim elektroniskā komunikācija ne tikai ļauj ātri un bez īpašiem materiāliem izdevumiem veikt vērīgas organizatoriskas aktivitātes, bet arī rada iespēju sabiedriskās kustības darbībā iesaistīties plašiem sabiedrības slāņiem, neizmantojot koordinējošā centra vai kāda cita vidutāja starpniecību.⁷⁶

Daži pētnieki, piemēram, Brūs Bīmbers (*Bruce Bimber*), paredz, ka, sabiedriskajām kustībām iegūstot arvien tīklveidīgāku, decentralizētāku, plurālistiskāku un fragmentētāku struktūru, pieaugs arī īslaicīgu un vienam politiskam pasākumam vai kampaņai radīto organizāciju (organizēto cilvēku grupu) skaits.⁷⁷

(4) *Mainās līderu un aktīvistu loma*

Resursu mobilizācijas teorijā tradicionāli tikusi uzsvērtā ne tikai sabiedrisko organizāciju, bet arī cilvēkresursu (līderu un aktīvistu) nozīme veiksmīgai sabiedriskās kustības darbībai. Pastāv viedoklis, ka IKT maina cilvēkresursu funkcionālu lomu organizatoriskās aktivitātēs.

Kelijs Gerets (*R. Kelly Garrett*) apgalvo, ka, pateicoties tam, ka internets ļauj uzturēt organizatoriskas saites ar zemām izmaksām un mazina nepieciešamību pēc daudzām rutinētām organizatoriski saimnieciskām aktivitātēm, mūsdienās sabiedriskās kustības dzīvotspējas atražošanai pietiek ar pavisam nelielu aktīvistu skaitu.⁷⁸

Turklāt ir viedoklis, ka sakarā ar to, ka IKT mazina motivāciju veidot uz tradicionālajām hierarhiskajām attiecībām un datora nepastarpināto komunikāciju balstītas sabiedriskās

⁷⁶ Lim, M., Kann, M. Democratic Deliberation and Mobilization on the Internet. *Networked Publics*. 2006. [tiešsaiste] [skatīts 08.03.2007]. Pieejams: http://netpublics.annenberg.edu/about_netpublics/democratic_deliberation_and_mobilization_on_the_internet

⁷⁷ Bimber, B. The Internet and Political Transformation: Populism, Community, and Accelerated Pluralism. *Polity*. Vol. 31, No. 1, 1998, pp. 133–160; Bimber, B. The Study of Information Technology and Civic Engagement. *Political Communication*. Vol. 17, No. 4, 2000, pp. 329–333.

⁷⁸ Garrett, R.K. Protest in an Information Society: A Review of Literature on Social Movements and New ICTs. *Information, Communication and Society*. Vol. 9, No. 2, 2006, April, pp. 202–224 [Šī raksta elektroniska versija (ar atšķirīgu lapaspušu numerāciju) ir pieejama: <http://www-personal.umich.edu/~garrettk/Garrett-ProtestInfoSociety.pdf>] [tiešsaiste] [skatīts 08.03.2007]. P. 14 [Šeit un turpmāk atsauce tiek izmantota Gereta raksta elektroniskās versijas lapaspušu numerācijai].

organizācijas, jaunajās virtuālajās sabiedriskajās kustībās lielāko lomu nākotnē spēlēs nevis organizācijas, bet gan atsevišķi kustību organizētāji (*movement entrepreneurs*).⁷⁹ Diemžēl šī viedokļa pārstāvji, piemēram, Dženifera Erla (*Jennifer Earl*) un Alans Šasmans (*Alan Schussman*) neko nepasaka nedz par mobilizācijas, nedz par kustības vadīšanas metodēm, ko izmantos šādi kustību organizētāji, bet, ja pieņemt, ka viņi vadīs vai koordinēs kustības darbību tikai balstoties uz datora pastarpināto komunikāciju, šīs metodes noteikti būtiski atšķirsies no tās tiešas un datora nepastarpinātās komunikācijas, ko tradicionāli piekopoši harizmātiskie līderi.

Ja šie argumenti ir pamatoti, tad, iespējams, var gaidīt (1) harizmātisko līderu nozīmes samazināšanos mobilizācijas pasākumos un (2) sabiedrisko kustību skaita pieaugumu, jo tās tiks vadītas virtuāli, un šai gadījumā samazināsies nepieciešamība gan pēc lieliem materiāliem vadīšanas resursiem, gan pēc plašiem cilvēkresursiem, proti, salīdzinoši liela aktīvistu skaita.

(5) *Mainās plašsaziņas līdzekļu loma*

Kā jau atzīmēts, svarīgs mobilizējošais elements resursu mobilizācijas teorijā ir plašsaziņas līdzekļi. Daži autori uzskata, ka, pieaugot iespējām lietot IKT, sabiedrisko kustību attiecības ar plašsaziņas līdzekļiem ir būtiski mainījušās. Šo autoru argumenti detalizēti tiks aplūkoti ideju ietvaros procesiem veiktajā darba daļā.

(6) *Mobilizējošo struktūru analīzē ir jāņem vērā transnacionālā dimensija*

Pastāv nesaskaņas attiecībā uz IKT lomu transnacionālo sakaru veidošanā un uzturēšanā, kā arī transnacionālo aktivitāšu koordinēšanā, jo daži autori uzskata, ka bez IKT palīdzības mūsdienu apstākļos nav iespējama efektīva transnacionālo sabiedrisko organizāciju darbība (M.Diani)⁸⁰ kamēr citi (M.Keks un K.Sikkinks) uzsver, ka IKT ir svarīgs, bet nav noteicošs faktors mūsdienu transnacionālo aktivitāšu koordinēšanā un sakaru uzturēšanā.⁸¹

Attiecībā uz globālajām kustībām pastāv viedoklis, ka, lai šāda kustība neapsīktu, vairs nav vajadzīgas pastāvīgi aktīvas lokāla mēroga organizācijas daudzās pasaules malās. Tā GTK tīkls aptver visu pasauli, funkcionējot gan attīstītajās, gan mazattīstītajās zemēs, un tas spēj regulāri rīkot salīdzinoši vērienīgus protestus dažādās pilsētās un valstīs. Tajā pašā laikā, kaut gan šī tīkla darbībai piemīt vairāk vai mazāk regulārs raksturs, protesti reti atkārtojas vienā un tajā pašā vietā

⁷⁹ Earl, J., Schussman, A. The New Site of Activism: On-line Organizations, Movement Entrepreneurs, and the Changing Location of Social Movement Decisionmaking. *Research in Social Movements, Conflict, and Change*. Vol. 24, 2003, pp. 155–187; Skaft arī: Garrett, R.K. Protest in an Information Society: A Review of Literature on Social Movements and New ICTs [tiešsaiste] [skatīts 08.03.2007]. Pp. 15–16. Pieejams: <http://www-personal.umich.edu/~garrettk/Garrett-ProtestInfoSociety.pdf>

⁸⁰ Diani, M. Social Movement Networks Virtual and Real. *Information, Communication and Society*. Vol. 3, No. 3, 2000, pp. 386–401.

⁸¹ Keck, M.E., Sikkink, K. *Activists beyond Borders: Advocacy Networks in International Politics*. Ithaca: Cornell University Press, 1998.

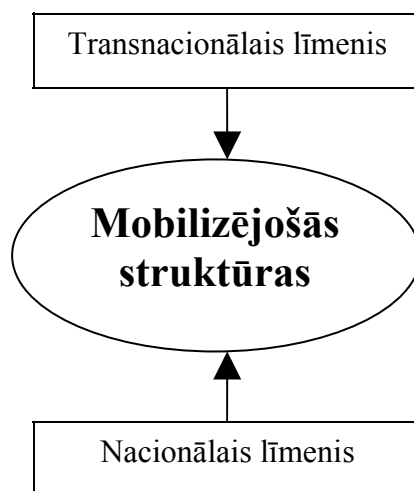
un pat pilsētas ar stiprām sabiedriskā aktīvisma tradīcijām piedzīvo ne vairāk kā dažus protestus gadā.⁸²

Vairākos pētījumos analizētie gadījumi liecina, ka IKT sekmē sadarbību starp dažādām sabiedriskajām kustībām dažādās pasaules malās (H.Klevers; Dž.Eiress). Protesti Pasaules Tirdzniecības organizācijas un Starptautiskā Valūtas fonda sanāksmju vietās, kuros piedalījās daudzas līdz tam savstarpēji nesaistītas organizācijas, ir viens no šai ziņā spilgtākajiem piemēriem.⁸³

Jebkurā gadījumā nav šaubu, ka, tāpat kā politisko iespēju struktūras gadījumā, arī analizējot mobilizējošās struktūras mūsdienu globalizētajā pasaulē ir jāņem vērā gan nacionālā, gan transnacionālā dimensija (skatīt 6. attēlu).

6. attēls

Dubulta ietekme uz mobilizējošajām struktūrām

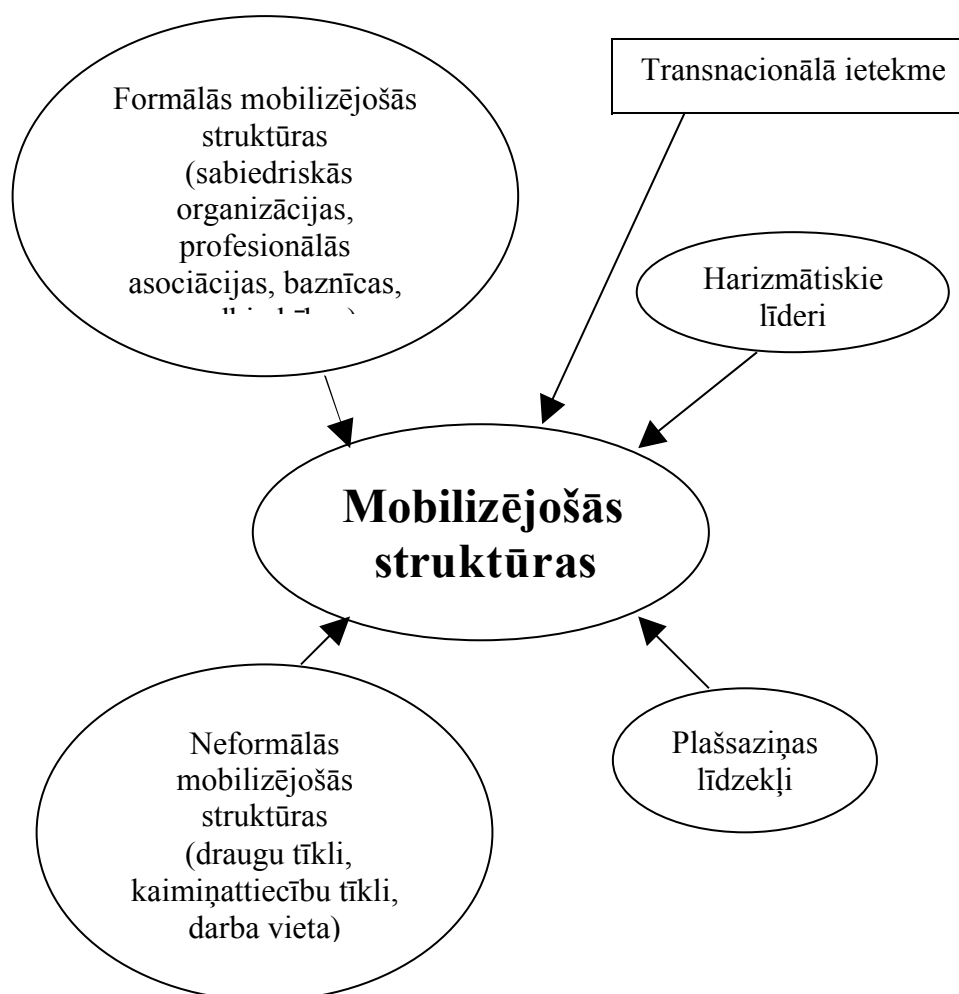

⁸² Garrett, R.K. Protest in an Information Society: A Review of Literature on Social Movements and New ICTs [tiešsaiste] [skatīts 08.03.2007]. P. 14. Pieejams:

<http://www-personal.umich.edu/~garrettk/Garrett-ProtestInfoSociety.pdf>

⁸³ Cleaver, H. Computer-Linked Social Movements and the Global Threat to Capitalism [tiešsaiste] [skatīts 12.03.2007]. Pieejams: <http://www.eco.utexas.edu/Homepages/faculty/Cleaver/polnet.html>; Ayres, J.M. From the Streets to the Internet: the Cyber-Diffusion of Contention. *Annals of the American Academy of Political and Social Science*. Vol. 566, 1999, pp. 132–143.

Galvenie mobilizējošo struktūru elementi

Ņemot vērā iepriekš minētos viedokļus un argumentus, lai īstenotu darbā izvirzītos mērķus, ir svarīgi atbildēt uz sekojošiem jautājumiem.

- Vai, pieaugot iespējām lietot IKT, tradicionālās hierarhiski uzbūvētās organizācijas, harizmātiskie līderi, aktīvisti, tradicionālie sociālie tīkli (darba vieta, kaimiņattiecības) joprojām paliek svarīgi elementi protestu dalībnieku mobilizācijā?

- Vai IKT atvieglo sabiedriskajām organizācijām to aktivitāšu koordināciju, pilnveidojot komunikācijas tīklus?
- Vai IKT atvieglo un līdz ar to veicina transnacionālo / starptautisko sadarbību starp kustībām, organizācijām, organizāciju locekļiem un pie organizācijām formāli nepiederīgiem indivīdiem?

2.c. Ideju ietvarošana

Kā jau atzīmēts, ideju ietvarošanas nozīme sabiedriskās kustības darbībai tiek īpaši uzsvērta jauno sabiedrisko kustību tradīcijā. Šīs tradīcijas pārstāvji sabiedrisko kustību veidošanās avotus galvenokārt meklē vienojošajās idejās, kopīgajās identitātēs un sociālo parādību vienādā vai līdzīgā izpratnē.⁸⁴

Centrālais jēdziens ideju ietvarošanas koncepcijā ir *frames*, ko šajā kontekstā var definēt kā organizējošās idejas. Organizējošo ideju uzdevums ir interpretēt realitāti vai noteiktu problēmu tādā veidā, lai šī interpretācija veicinātu indivīdu apvienošanu, kopīgo identitāšu stiprināšanu un viņu mobilizēšanu sabiedriskajām aktivitātēm. Šajā gadījumā realitāte vai problēma kļūst par sociālo konstrukciju.⁸⁵

Tādējādi cilvēka politiskās līdzdalības skaidrojums jauno sabiedrisko kustību teorijā kardināli atšķiras no tā skaidrojuma, kas ir raksturīgs relatīvā zaudējuma pieejai. Ja relatīvā zaudējuma pieejas pārstāvji cēloņus, kāpēc veidojas sabiedriskā kustība un kādēļ cilvēks tajā iesaistās cenšas izskaidrot ar viņa aizvainojumiem un neapmierinātību, tad jauno sabiedrisko kustību tradīcijā šos cēloņus meklē cilvēka vērtībās un tieksmē kontaktēties ar indivīdiem ar vienādu identitāti un līdzīgām idejām. Politiskās līdzdalības cēloņu un motivācijas atšķirīga izpratne piemīt arī resursu mobilizācijas teorijai, kura lielāku nozīmi sabiedriskās kustības darbībā piešķir materiāliem, nevis garīgiem vai idejiskiem resursiem.

Kā var spriest no teorijas nosaukuma, tā veidojusies uz jauno sabiedrisko kustību pieredzes pamata. Jauno sabiedrisko kustību aizsākumi ir meklējami 20. gadsimta 60. gadu vētrainos notikumos – studentu dumpjos, hipiju kontrkultūras aktivitātēs un jauno kreiso politiskajā darbībā. Spilgtākās jauno sabiedrisko kustību priekšteces tolaik bija pretkara kustības un kustības par pilsoniskajām tiesībām. Tomēr autoru vairākums jauno sabiedrisko kustību rašanos saista

⁸⁴ McAdam, D., McCarthy, J.D., Zald, M.N. Introduction: Opportunities, Mobilizing Structures, and Framing Processes – Toward a Synthetic, Comparative Perspective on Social Movements. In: *Comparative Perspectives on Social Movements: Political Opportunities, Mobilizing Structures, and Cultural Framings*. Eds. D.McAdam, J.D.McCarthy, M.N.Zald. Cambridge, New York: Cambridge University Press, 1996 (7th printing 2005). Pp. 5–6.

⁸⁵ van de Donk, W., Loader, B.D., Nixon, P.G., Rucht, D. Introduction: Social Movements and ICTs. In: *Cyberprotest: New Media, Citizens and Social Movements*. Eds. W. van de Donk, B.D.Loader, P.G.Nixon, D.Rucht. London; New York: Routledge, 2004. P. 12.

nevis ar 20. gadsimta 60. gadiem, bet gan ar 70. un 80. gadiem, kad Rietumu politiskajā dienas kārtībā aktualizējās feministu un zaļo kustības, kā arī kustības par seksuālo minoritāšu tiesībām. Ja „vecās” sabiedriskās kustības veidojās uz strādniecības pamata, tad jauno sabiedrisko kustību pārstāvji bija postmateriāli orientētie vidējās šķiras pārstāvji, kurus rūpēja ne tik daudz ražošanas un sadales procesi, kā administratīvās sistēmas simbolisks izaicinājums.⁸⁶ Tādējādi tiek uzskatīts, ka jauno sabiedrisko kustību pārstāvju iesaistīšanos sabiedriskajā darbībā, tai skaitā protestos, nosaka viņu uzticība kādai idejai vai ideāliem, kā arī tieksme komunicēties un apvienoties ar līdzīgi domājošajiem indivīdiem.

Organizējošo ideju ietvarošana process ir sarežģīts un to ietekmē daudzi faktori. M.Zelds uzskata, ka, analizējot to, ir jāņem vērā sešas dimensijas.

(1) Pastāvošajā kultūras diskursā un plašākajā idejiskajā kontekstā akceptējamās protestu tēmas un veidi

Pastāvošais kultūras diskurss un plašākais idejiskais konteksts lielā mērā nosaka tās idejas, uz kuru pamata cilvēki apvienojas, lai sasniegtu noteiktus mērķus. Bieži vien par indivīdu apvienošanās priekšnoteikumu kļūst viņu ticība šo mērķu sasniedzamībai vai sociālai nozīmei. Piemēram, M.Zelds norāda, ka cīņai par sievietes tiesībām uz abortu ir kāda jēga tikai tad, ja plašākajā kultūras diskursā ir akceptētas vai vismaz aktualizētas diskusijas par cilvēka individuālām tiesībām, bet šādai cīņai nebija lielas nozīmes patriarhālajā vai verdzības sabiedrībā.⁸⁷

(2) Kultūras pretrunas un vēsturiskie notikumi

Zelds norāda, ka dažādie sociālie satricinājumi, kultūras pretrunu saasināšanās un vēsturiskie notikumi bieži vien maina priekšstatus par sociālo taisnīgumu un sabiedrības „pareizu” uzbūvi. Tas rada labvēlīgu augsni jaunu ideju formulēšanai un sabiedriskās kustības mēdz šo iespēju izmantot, lai leģitimētu savu darbību.

(3) Ideju ietvarošana kā stratēģiska darbība (strategic framing)

Organizējošās idejas rodas ne tikai pastāvošā kultūras diskursa un vēsturisko notikumu ietekmē, tās arī apzināti veido kustības aktīvisti stratēģisko mērķu sasniegšanai. Kā uzsver Džefrijs Eirss, kustības aktīvistiem organizējošo ideju ietvarošana ir nozīmju piešķiršanas darbs (*meaning work*) – process, kurā šie aktīvisti interpretē notikumus un piešķir sociālajām parādībām jaunas nozīmes, lai kritizētu un izaicinātu esošo sociāli politisko situāciju, un tajā pašā laikā mobilizētu

⁸⁶ Şimşek, S. New Social Movements in Turkey Since 1980. *Turkish Studies*. Vol. 5, No. 2, 2004, Summer, pp. 111–139. Pp. 113–114.

⁸⁷ Zald, M.N. Culture, Ideology, and Strategic Framing. In: *Comparative Perspectives on Social Movements: Political Opportunities, Mobilizing Structures, and Cultural Framings*. Eds. D.McAdam, J.D.McCarthy, M.N.Zald. Cambridge, New York: Cambridge University Press, 1996 (7th printing 2005). Pp. 266–267.

potenciālos piekritējus, iegūtu kustībai nepiederīgo (*bystanders*) atbalstu un demobilizētu pretiniekus.⁸⁸ Vissvarīgākais sabiedriskās kustības aktīvistu uzdevums ideju stratēģiskās ietvarošanas laukā ir veidot un stiprināt kustības dalībnieku kopīgo identitāti, jo bez tās nav iespējama ne tikai efektīva darbība, bet arī pašas kustības pastāvēšana.

(4) *Konkurējošā ideju ietvarošana*

Ideju stratēģiskā ietvarošana parasti notiek vienkopus ar konkurējošo ideju ietvarošānu. Kā jau atzīmēts, sabiedriskajai kustībai ir svarīgi ne tikai uzturēt un stiprināt tās dalībnieku un potenciālo piekritēju identitāti, bet arī iegūt kustībai nepiederīgo atbalstu un demobilizēt pretiniekus. Kustības aktīvistu nedrīkst palaist no redzesloka, ka konkurenti un oponenti pastāvīgi definē savas organizējošās idejas, kā arī cenšas diskreditēt kustības politiskās prasības, ideālus un mērķus. Tāpēc kustība bieži vien ir spiesta cīnīties ar valsts varas pārstāvjiem un konkurējošajām kustībām par sabiedrisko domu un vienmēr domāt, kā efektīvāk leģitimēt savas aktivitātes un prasības ar labvēlīga diskursa konstruēšanas palīdzību.

(5) *Plašsaziņas līdzekļi*

Ārkārtīgi nozīmīgs stratēģiskās un konkurējošās ideju ietvarošanas kanāls ir plašsaziņas līdzekļi, kas var būt labvēlīgi, neitrāli vai naidīgi noskaņoti pret kustības darbību. Turklāt plašsaziņas līdzekļi mēdz ne tikai popularizēt, ignorēt vai diskreditēt kustības definētās idejas, bet arī pārformulēt (*reframe*) tās. Prasme atrast sabiedrotos plašsaziņas līdzekļu pārstāvju vidū un efektīvi organizēt savu mediju darbību ir būtisks kustības panākumu priekšnoteikums.

(6) *Kustību definēto ideju ietekme uz kultūras diskursu*

Ne tikai pastāvošais kultūras diskurss ietekmē to ideju saturu, uz kuru pamata cilvēki apvienojas sabiedriskajās kustībās, bet arī šo kustību definētās idejas ietekmē kultūras diskursu. Tajā pašā laikā nedrīkst pārspīlēt šo ietekmi, jo dominējošā diskursa fundamentāla transformācija parasti ir ilgstošs process.

Nav šaubu, ka visas M.Zelda aprakstītās dimensijas ir ārkārtīgi svarīgas. Tomēr, analizējot IKT ietekmi uz ideju ietvarošānu, diez vai būtu lietderīgi vērst vienādu uzmanību visām sešām dimensijām, jo dažas no tām noteikti pastāv lielā mērā neatkarīgi no IKT ietekmes sfēras. Ir acīmredzams, ka, piemēram, būtiskas izmaiņas kultūras diskursā drīzāk nosaka lielie, bieži vien globālie notikumi un politiskie procesi, nevis sabiedrisko kustību pieņemtā taktika IKT pielietošanā savu mērķu sasniegšanai. Tāpēc šajā darbā galvenokārt tiks analizētas ideju stratēģiskās ietvarošanas, konkurējošās ietvarošanas un plašsaziņas līdzekļu izmantošanas

⁸⁸ Ayres, J.M. Framing Collective Action against Neoliberalism: The Case of the “Anti-Globalization” Movement. In: *Journal of World-Systems Research*. Eds. B.Podobnik, T.E.Reifer. Vol. 10, No. 1 [Special Issue: Global Social Movements Before and After 9-11], 2004, Winter, pp. 11–34. Pp. 13–14.

dimensijas, paturot prātā, ka sabiedrisko kustību idejisko un ideoloģisko dienas kārtību arī vienmēr ir ietekmējuši gan vēsturiskie notikumi, gan pastāvošais plašākais kultūras diskurss. Piemēram, var redzēt, ka kopš Auksta kara beigām kultūras diskurss vēsturisko notikumu ietekmē vairakkārt ir būtiski mainījies. Džekija Smita norāda uz to, ka drīz pēc Padomju Savienības sabrukuma bija novērojama, no vienas puses, militārās drošības problemātikas aiziešana no starptautiskās darba kārtības un, no otras puses, sociāli ekonomisko jautājumu aktualizēšanās.⁸⁹ Tas neapšaubāmi ietekmēja organizējošo ideju saturu un mainīja sabiedrisko kustību protestu objektu. Tas bija arī viens no GTK rašanās iemesliem. Savukārt kopš 2001. gada 11. septembra teroristiskajiem aktiem ASV un it īpaši kopš kara sākuma Afganistānā un Irākā militārās drošības jautājumi atkal ir kļuvuši par sabiedrisko aktīvistu uzmanības objektu un līdz ar to arī par pamatu vienojošo ideju un kopīgo identitāšu konstruēšanai. Pētniece Agnežka Pacžunska (*Agnieszka Paczynska*) apgalvo, ka kopš militārās darbības sākuma šajās valstīs, „ņemot vērā aktīvistu ierobežotos resursus un nepieciešamību pēc steidzīgas reakcijas uz kara izraisīšanu, ilgtermiņā vērsta nabadzības samazināšanas, vides aizsardzības, strādnieku un cilvēktiesību aizstāvēšanas, kā arī vienlīdzīgās un noturīgās attīstības problemātika tika atstumta otrajā plānā.”⁹⁰

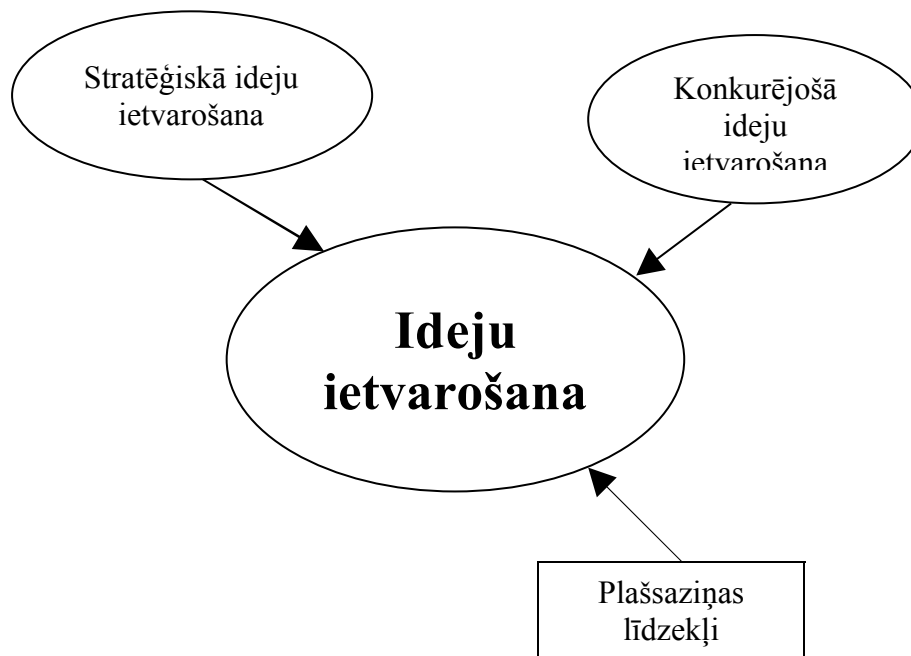
Tātad, šajā darbā ir jānoskaidro nevis tas, vai vēsturiskie notikumi un izmaiņas kultūras diskursā ir ietekmējušas organizējošo ideju saturu, bet gan tas, vai IKT ir ietekmējušas sabiedrisko kustību iespējas un darbību ideju stratēģiskās ietvarošanas, konkurējošās ietvarošanas un plašsaziņas līdzekļu izmantošanas jomās.

Jomas, kurās var izpausies šim darbam nozīmīga IKT ietekme uz idejas definēšanas procesiem, parādītas 8. attēlā.

⁸⁹ Smith, J. Exploring Connections between Global Integration and Political Mobilization. In: *Journal of World-Systems Research*. Eds. B.Podobnik, T.E.Reifer. Vol.10, No.1 [Special Issue: Global Social Movements Before and After 9-11], 2004, Winter, pp. 255–285. P. 261.

⁹⁰ Paczynska, A. What if They Gave a Demonstration and Nobody Came? The Evolution of the Alternative Globalization Movement [Paper presented at the Institute for Conflict Analysis and Resolution, George Mason University, March 1, 2006]. P. 6. Available online: <http://www.bsos.umd.edu/gvpt/davenport/dcawcp/paper/030106.pdf>

IKT iespējamās ietekmes jomas (ideju ietvarošanas aspekts)

Lai noskaidrotu IKT ietekmi uz ideju ietvarošanas procesiem, stratēģiskās ietvarošanas gadījumā ir jāanalizē, vai IKT atvieglo sabiedriskajai kustībai kopīgo ideju un kopīgās identitātes konstruēšanu. Konkurējošās ietvarošanas aspektā ir jāizpēta, vai ar IKT palīdzību ir vieglāk pārvarēt oficiālās varas radītos šķēršļus šai varai nevēlamās informācijas izplatīšanai un vai IKT sniedz sabiedriskajai kustībai plašākas iespējas sasniegt lielāku publicitāti un efektīvāk leģitimēt savas aktivitātes un prasības sabiedriskajā domā. Plašsaziņas līdzekļu izmantošanas jomā ir svarīgi noskaidrot, cik lielā mērā kustības iespējas pārvarēt oficiālās varas radītos šķēršļus, sasniegt lielāku publicitāti un efektīvāk leģitimēt savas aktivitātes ir saistītas ar IKT izmantošanu kontaktu veidošanā ar medijiem vai savu alternatīvo mediju radīšanā.

Jāatzīmē, ka vairāki autori jau ir mēģinājuši atbildēt uz dažiem no šiem jautājumiem. Piemēram, pastāv virkne novērojumu, kas liecina, ka IKT sekmē kolektīvās identitātes veidošanos⁹¹ Tika

⁹¹ Skatīt: Arquilla, J., Ronfeldt, D. The Advent of Netwar (Revisited). In: *Networks and Netwars: The Future of Terror, Crime, and Militancy*. Eds. J. Arquilla and D. Ronfeldt. Santa Monica: Rand, 2001, pp. 1–25; Myers, D.J. Media, Communication Technology, and Protest Waves [Paper presented at the Social movement analysis: the network perspective, Loch Lornmond, Scotland], 2000; Gurak, L.J. *Persuasion and Privacy in Cyberspace: The Online Protests over Lotus Marketplace and the Clipper Chip*. New Haven: Yale University Press, 1997; Norris, P. The Bridging and Bonding Role of Online Communities. In: *Society Online: The Internet in Context*. Eds. P.N. Howard and S. Jones. Thousand Oaks: Sage Publications, Inc., 2004, pp. 31–41.

izvirzītas arī prognozes par IKT attiecībām ar plašsaziņas līdzekļiem. Piemēram, jau pirms daudziem gadiem tika norādīts uz iespējām izmantot IKT alternatīvo mediju dibināšanā un izmantošanā, kuri, atšķirībā no tradicionālajiem plašsaziņas līdzekļiem, var atļauties lielāku brīvību oficiālās varas institūciju nostājas un viedokļu ignorēšanā.⁹² Turklāt, kaut gan alternatīvie mediji pastāvēja krietnu laiku pirms „digitālās revolūcijas”, tieši IKT ir ļāvušas fundamentāli samazināt to uzturēšanas un izmantošanas izmaksas.⁹³

Runājot par alternatīvajiem medijiem, jāatzīmē, ka tie var veikt mobilizējošo funkciju ne tikai ārpus sabiedriskās kustības, bet arī tās iekšienē. Piemēram, alternatīvie mediji mūsdienās paši var kļūt par kustības sastāvdaļu, iegūstot daudzas sabiedriskās organizācijas īpašības un līdz ar to nodrošinot platformu cilvēku savstarpējo kolektīvo attiecību attīstībai.⁹⁴ Šajā gadījumā ir novērojama ietekme ne tikai uz ideju ietvarošānu, bet arī uz mobilizējošajām struktūrām.

Lai pārbaudītu iepriekš minēto argumentu pamatotību, ir jāatbild uz sekojošiem jautājumiem.

- Vai IKT atvieglo sabiedriskajām / protestu kustībām kopīgo ideju un kopīgās identitātes konstruēšanu?
- Vai ar IKT palīdzību ir vieglāk pārvarēt oficiālās varas radītos šķēršļus šai varai nevēlamās informācijas izplatīšanai?
- Vai IKT ļauj sabiedriskajām / protestu kustībām sasniegt lielāku publicitāti un efektīvāk leģitimēt savas aktivitātes un prasības ar labvēlīga diskursa konstruēšanas palīdzību (piemēram, atvieglojot kontaktus ar medijiem vai kustībām pašām veidojot savus alternatīvos medijus)?

⁹² Skatīt: Gitlin, T. *The Whole World is Watching: Mass Media in the Making and Unmaking of the New Left*. Berkeley: University of California Press, 1980; Ryan, C. *Prime Time Activism*. Boston: South End Press, 1991.

⁹³ Rucht, D. The Quadruple 'A': Media Strategies of Protest Movements since the 1960s. In: *Cyberprotest: New Media, Citizens and Social Movements*. Eds. W. van de Donk, B.D.Loader, P.G.Nixon, D.Rucht. London; New York: Routledge, 2004. Pp. 29–56.

⁹⁴ Viens no šajā ziņā tipiskākajiem piemēriem ir Neatkarīgo mediju centrs jeb *Indymedia*, kas tika nodibināts GTK iekšienē 1999. gadā ar nolūku izplatīt sabiedrībā savu (alternatīvu) Sietlas protestu atspoguļojumu.

GLOBALĀ TAISNĪGUMA KUSTĪBAS GADĪJUMA ANALĪZE

1. GTK gadījuma specifika

Lai gan GTK protesti ir ļoti dažādi, tiem ir viena svarīga kopīga iezīme. Šo protestu organizētāji veido transnacionālās koalīcijas un sapulcina kopā salīdzinoši lielas protestētāju grupas, bieži vien no dažādām valstīm (kaut gan, kā būs redzams tālākajā analīzē, GTK protestos galvenokārt piedalās vietējo iedzīvotāju organizētās grupas), lai rīkotu manifestācijas starptautisko finanšu institūciju (Starptautiskais Valūtas fonds, Pasaules Tirdzniecības organizācija, Pasaules Banka, Lielais astoņnieks (*G 8*)) sanāksmju vietās.⁹⁵ Kaut arī akadēmiskajās aprindās pastāv nesaskaņas par to, vai transnacionālā sabiedriskā darbība (*transnational activism*) ir jauns fenomens, zinātnieku vairākums ir vienprātīgi, ka transnacionālā kolektīvā darbība, kas izpaužas kā starptautisko finanšu institūciju sanāksmju vietās rīkotie protesti, ir salīdzinoši jauna parādība.⁹⁶

Tomēr, par spīti tam, ka pētnieku vairākums saista GTK novatorismu ar protestu organizēšanu starptautisko finanšu institūciju sanāksmju vietās, autors ir atklājis, ka pastāv svarīgākie faktori, kas ļauj raksturot GTK kā jaunu fenomenu. Tās novatorisms izpaužas ne tikai kā protestu vietu izvēle, bet arī kā īpaša protestu rīkošanas taktika un ar to saistītā protestu dalībnieku mobilizācijas specifika. Gan protestu akciju, gan mobilizācijas darbību īpatnības lielā mērā noteikušas GTK pieeju IKT izmantošanai.

Šajā nodaļā, balstoties uz GTK analīzi, tiek pārbaudīts, vai un cik lielā mērā pieaugušās iespējas izmantot IKT ietekmē protestu kustības mobilizāciju un darbību. Šī uzdevuma īstenošanai tiek aplūkoti visi trīs kustību veidošanos un attīstību ietekmējošie faktoru kopumi, ko uzsver D.Makedams, Dž.Makartijs un M.Zelds – politisko iespēju struktūra, mobilizējošās struktūras un ideju ietvarošana.

2. GTK un politisko iespēju struktūra

Politisko iespēju struktūrai bija liela nozīme GTK veidošanā un atražošanā. Piemēram, politologs un sabiedriskais aktīvists Felikss Kolbs (*Felix Kolb*) demonstrē, kā izmaiņas politisko iespēju

⁹⁵ Fisher, D.R., Stanley, K., Berman, D., Neff, G. How Do Organizations Matter? Mobilization and Support for Participants at Five Globalization Protests *Social Problems*. Vol. 52, Issue 1, 2005, pp. 102–121. P. 104.

⁹⁶ Turpat. Pp. 103–104.

struktūrā veicināja vienas no ietekmīgākajām GTK organizācijām *ATTAC* (*Association pour la taxation des transactions pour l'aide aux citoyens*) rašanos. F.Kolbs, kurš pats zināmu laiku bija atbildīga persona par *ATTAC* Vācijas nodaļas sakariem ar presi, atzīst, ka šīs organizācijas veidošanos ietekmēja divi savstarpēji saistīti notikumi. Pirmkārt, 1997. gada finansiālā krīze Āzijā, kas no „valstīm-tīģeriem” izplatījās līdz Krievijai un Latīņamerikai, pirmoreiz kopš Aukstā kara beigām skaidri parādīja, ka liberāla un vāji regulēta starptautiska ekonomiska vide satur ne tikai labumus, bet arī riskus. Otrkārt, šī krīze izraisīja plaisu līdz šim lielā mērā vienotā pasaules ekonomiskās elites redzējumā attiecībā uz globalizācijas tālākas attīstības virzienu. Vairāki ekonomiskajā un finanšu jomā pazīstamie cilvēki (piemēram, Džordžs Soross (*George Soros*) un Džozefs Stiglitzs (*Joseph E. Stiglitz*) toreiz sāka atklāti aicināt veikt pasākumus starptautisko finanšu tirgu stabilizācijai un lielākai regulācijai.⁹⁷ Svarīgi atzīmēt, ka Dž. Stiglitzs vēlāk pat kļuvis par GTK atklātu atbalstītāju un iedvesmotāju.

Tātad, te var saskatīt izmaiņas, kas vairāk vai mazāk skar vismaz trīs politisko iespēju struktūras dimensijas. Pirmkārt, vispārējā politiskā situācija kļuva labvēlīgāka GTK darbībai, līdz ar to skarot formālās politiskās sistēmas atvērtību un pieejamību. Otrkārt, kļuva skaidri redzamas nesaskaņas elites vidū, kas ietekmēja elites pārstāvju bloku stabilitāti, paverot GTK tīklam iespējas izmantot šīs nesaskaņas savā labā. Treškārt, tikko minētās nesaskaņas radīja GTK aktīvistiem iespējas meklēt sabiedrotos elites pārstāvju vidū un pat veidot koalīcijas ar sabiedrībā ietekmīgiem cilvēkiem un cilvēku grupām. Viens no GTK nometnē pārgājušajiem pasaules ekonomiskajā elitē respektējamiem cilvēkiem, kā jau atzīmēts, bija Dž. Stiglitzs, bet, kā tiks parādīts tālāk, tas nebija vienīgais gadījums – GTK izdevies atrast arī vairākus citus ietekmīgus sabiedrotos dažu valstu (Francija, Brazīlija, ASV) politiskajā elitē. Te uzreiz var ieminēties, ka Francijas gadījumā spēcīga GTK ietilpstošā organizācija *ATTAC* vienmēr un neatkarīgi no valdības sastāva ir baudījusi atbalstu no oficiālās Francijas varas. Brazīlijā GTK atklāti un pat finansiāli atbalstīja pie vietējās un reģionālās varas esošie politiskie spēki (sevišķi Brazīlijas Strādnieku partija). ASV gadījumā vairākos visveiksmīgākajos GTK protestos un kampaņās (pret *MAI*⁹⁸ vērsta kampaņa; protesti pret Pasaules Tirdzniecības organizācijas darbību Sietlā) vienu no svarīgākām organizējošām lomām spēlēja sabiedriskā organizācijā *Public Citizen*, kuru vadījis ASV zaļo līderis trīs reizes prezidentu vēlēšanās (1996, 2000, 2004) kandidējušais Ralfs Neiders (*Ralph Nader*). Kaut arī R. Neiders formāli nav piederējis pie ASV oficiālās varas

⁹⁷ Kolb, F. The Impact of Transnational Protest on Social Movement Organizations: Mass Media and the Making of ATTAC Germany [Paper presented at the conference ‘Transnational Processes and Social Movements’. Villa Serbelloni, Bellagio, July 22–26, 2003]. P. 9.

⁹⁸ *MAI* (Daudzpusējais līgums par investīcijām (*Multilateral Agreement on Investment*)) – plānoto, bet tā arī nenoslēgto starptautisko normu kopums, kuru mērķis bija liberalizēt starptautisko investīciju vidi un kas tika formulēts un apspriests laika posmā no 1995. gada līdz 1998. gadam starp Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijā ietilpstošajām valstīm.

pārstāvjiem, par viņa ietekmi liecina žurnāla *Atlantic Monthly* publicētais simtu visietekmīgāko personu ASV vēsturē saraksts (*The Top 100: The most influential figures in American history*), kurā R. Neiders ieņem 96. vietu.⁹⁹

F. Kolba pētījums arī apstiprina šī darba teorētiskajā nodaļā minēto pieņēmumu, ka mūsdienās visas politisko iespēju struktūras dimensijas – politiskās sistēmas pieejamība, elites pārstāvju bloku stabilitāte vai fragmentārums, sabiedroto esamība elites pārstāvju vidū un valdības spēja un griba īstenot represijas, jāaplūko ņemot vērā transnacionālo dimensiju, jo abiem viņa minētajiem notikumiem (finansiālā krīze Āzijā un sašķelšanās pasaules ekonomiskajā elitē) bija starptautisks raksturs. Tātad, viens no secinājumiem, ko ir iespējams izdarīt no GTK gadījuma analīzes, ir tas, ka mūsdienu ekonomiskās, politiskās un informācijas globalizācijas apstākļos kādreiz ar valsts līmeni cieši saistītu politisko iespēju struktūru vairs nevar analizēt atrauti no plašāka transnacionālā konteksta.

Tajā pašā laikā nevar ignorēt, ka GTK konsolidāciju ietekmēja arī vairāki faktori nacionālajā līmenī. Sākumā kustības kodols bija strādnieki, fermeri un viņu intereses pārstāvošās organizācijas, kas protestēja pret vairāku starptautisko līgumu (*NAFTA*¹⁰⁰; *MAI*; *Maastricht Treaty*¹⁰¹) iespējamām sekām nacionālajā līmenī.¹⁰² Vispār līdz 1996. gadam GTK veidoja galvenokārt uz nacionālo līmeni orientētās strādniecības grupas. Tomēr 20. gadsimta 90. gadu vidū šajā kustībā notiek divas nozīmīgas transformācijas: (1) notiek izmaiņas GTK sociālajā sastāvā; (2) notiek GTK transnacionalizācija (transnacionālo sakaru intensīvākā veidošana starp sabiedriskajām organizācijām dažādās pasaules malās un vieglākās iespējas atrast simpatizētājus citās valstīs un reģionos). Šo izmaiņu dēļ, no 20. gadsimta 90. gadiem GTK būtu korekti identificēt tieši ar TRT ietilpstošajām organizācijām un grupām.

Kā ir redzams no Brūsa Podobnika (*Bruce Podobnik*) pētījuma, kurā tiek atspoguļota GTK sociālā sastāva dinamika laika posmā no 1990. gada līdz 2004. gadam, kopš 1999. gada protestētāju profilā notiek lielas izmaiņas – 20. gadsimta 90. gadu pirmajā pusē galveno protestētāju grupu veidoja strādnieki un fermeri, taču kopš 1999. gada janvāra GTK protestos plaši iesaistās vidējās šķiras pārstāvji (studenti, jaunieši, vides aizsardzības aktīvistu, cilvēktiesību aizstāvji, pretkara aktīvistu, nevalstisko organizāciju locekļi).¹⁰³ Tieši no šiem

⁹⁹ The Top 100: The Most Influential Figures in American History. *Atlantic Monthly*, 2006, December, p. 62.

¹⁰⁰ *NAFTA* (Ziemeļamerikas Brīvā tirgus zona (*North American Free Trade Area*)) – starptautiskais līgums starp ASV, Meksiku un Kanādu, kas noslēgts 1994. gada 1. janvārī un kas liberalizēja šo valstu kopīgo tirgu, atceļot daudzus savstarpējās tirgošanas ierobežojumus.

¹⁰¹ *Maastricht Treaty* (Māstrihtas līgums) – līgums starp Eiropas Kopienas valstīm, kas tika parakstīts 1992. gada 7. februārī, paredzot vairākas būtiskas reformas Eiropas Kopienā, tai skaitā vienotās valūtas (*eiro*) ieviešanu.

¹⁰² Seoane, J., Taddei, E. From Seattle to Porto Alegre: The Anti-Neoliberal Globalization Movement. *Current Sociology*. Vol. 50, No. 1, 2002, January, pp. 99–122. Pp. 102–103.

¹⁰³ Podobnik, B. Resistance to Globalization: Cycles and Evolutions in the Globalization Protest Movement [Paper presented at the American Sociological Association Annual Meeting, San Francisco, CA, August 15–18, 2004]. P. 15.

laikiem par galvenajiem ielu protestu organizētājiem kļūst tās organizācijas un grupas, kas ietilpst TRT sastāvā.

Izmaiņām GTK sociālajā sastāvā liela uzmanība veltīta šī darba nodaļā „Darba papildhipotēzes verifikācija un prognozes uz nākotni”, bet tagad ir svarīgi aplūkot citu aspektu – GTK transnacionalizācijas procesu un IKT lomu tajā. Tas ļauj pārbaudīt attiecības starp politisko iespēju struktūru un pieaugušajām iespējām izmantot IKT transnacionālo koalīciju veidošanai. Tas arī palīdz atbildēt uz pētniecisko jautājumu, kurš šajā darbā tiek izvirzīts politisko iespēju struktūras kontekstā. Proti, vai pateicoties IKT un ar tām saistītām iespējām (piemēram, efektīvi veidot dažādas transnacionālās / starptautiskās koalīcijas) sabiedriskā kustība kļūst spējīga daudz operatīvāk reaģēt uz jaunām politiskajām iespējām, efektīvāk izmantot tās savā labā vai pat ietekmēt tās?

Kā jau minēts, GTK sākumā, respektīvi, laika posmā no Aukstā kara beigām līdz 20. gadsimta 90. gadu vidum, veidoja galvenokārt strādniecība, fermeri (zemnieki) un viņu intereses pārstāvošās nacionālās apvienības, kas rīkoja protestus valsts līmenī (ASV, vēlāk arī Eiropā) pret starptautisko līgumu noslēgšanu, baidoties no tās iespējamām negatīvām sekām. Tomēr kopš 20. gadsimta 90. gadu vidus, pateicoties internetam, pasaules mērogā sākas pirmās transatlantiskās un starptautiskās protestu kampaņas.¹⁰⁴ Šajā sakarā jāatzīmē, ka pirmais starptautiskā līmeņa GTK protests pret *MAI* parauga no neapmierinātības un pretestības darbībām nacionālajā līmenī¹⁰⁵ lielā spēcīgā starptautiskajā pretestības kampaņā tieši pateicoties internetam, kad 1997. gada februārī R. Neidera vadītā sabiedriskā organizācija *Public Citizen* izvietoja vispasaules tīmeklī šī līguma projektu. IKT nozīme *MAI* kampaņā ir plaši atzīta no tās pētnieku puses – Stīvens Kobrins (*Stephen J. Kobrin*), piemēram, apgalvo, ka *MAI* gadījums ir „stāsts par elektroniski apvienotās globālās pilsoniskās sabiedrības ietekmi.”¹⁰⁶

Bet *MAI* gadījumā nav pamata runāt par IKT lomu politisko iespēju struktūras ietekmēšanā, jo, kaut gan IKT noteikti bija darbību veicinošs faktors (*action – reaction* moments), būtu aplami apgalvot, ka *MAI* oponenti, kādā veidā izmantojot IKT, ietekmētu kaut vienu no politisko iespēju struktūras dimensijām. Tas pats attiecas arī uz citām GTK kampaņām un protestiem, kuros

¹⁰⁴ Seoane, J., Taddei, E. From Seattle to Porto Alegre: The Anti-Neoliberal Globalization Movement. *Current Sociology*. Vol. 50, No. 1, 2002, January, pp. 99–122. P. 102.

¹⁰⁵ Vislielākā pretestība *MAI* bija novērojama galvenokārt ASV, Kanādā un Francijā, bet kopumā šim līgumam spēcīgu opozīciju veidoja vairāk nekā 600 organizācijas aptuveni 70 valstīs (Kobrin, S.J. The MAI and the Clash of Globalizations. *Foreign Policy*. No. 112, 1998, Autumn, pp. 97–109. P. 97). Par Francijas sabiedrisko organizāciju pretestību *MAI* skatīt: Ancelovici, M. Organizing against Globalization: The Case of ATTAC in France. *Politics & Society*. Vol. 30, No. 3, 2002, September, pp. 427–463. Pp. 435–436; par pretestību Kanādā skatīt: Ayres, J.M. From the Streets to the Internet: The Cyber-Diffusion of Contention. *Annals of the American Academy of Political and Social Science*. Vol. 566, 1999, November, pp. 132–143. Pp. 139–140; par ASV un citu valstu sabiedrisko organizāciju pretestību *MAI* skatīt: Kobrin, S.J. The MAI and the Clash of Globalizations. *Foreign Policy*. No. 112, 1998, Autumn, pp. 97–109.

¹⁰⁶ Kobrin, S.J. The MAI and the Clash of Globalizations. *Foreign Policy*. No. 112, 1998, Autumn, pp. 97–109. P. 99.

politiskās sistēmas pieejamību, elites pārstāvju bloku stabilitāti, sabiedroto esamību elites vidū un valdības gribu īstenot represijas ietekmēja ar IKT izmantošanu nesaistītie notikumi. Proti, pirmais notikums, kurš leģitimēja GTK darbību un nodrošināja tai ietekmīgos sabiedrotos bija jau minētā finansiālā krīze Āzijā. Otrais notikums, kurš radīja pretējo efektu, īslaicīgi iedragājot GTK pozīcijas, bija 2001. gada 11. septembra teroristiskie akti, kuru ietekmei sīkāka uzmanība pievērsta darba nodaļā „Darba papildhipotēzes verifikācija un prognozes uz nākotni”.

Tajā pašā laikā, kaut arī pirmie transnacionālie GTK protesti notika pret MAI 1997. un 1998. gadā, pašas kustības transnacionalizācijas procesa aizsākumi ir meklējami kādu laiku pirms tam. Uzreiz var atzīmēt, ka šajā procesā IKT loma bija diezgan nozīmīga.

Daudzi autori uzsver, ka pirmais solis GTK transnacionalizācijā bija *Pirmā starpkontinentālā sanāksme par humānumu un pret neoliberalismu* (*First Intercontinental Encounter for Humanity and Against Neoliberalism*), kas notika 1996. gadā no 27. jūlija līdz 3. augustam Čiapas štatā (Meksika) un kuru ierosināja un organizēja sapatistu kustība.¹⁰⁷ Harijs Klevers (*Harry Cleaver*), kurš bija viens no pirmajiem šo kustību pētošajiem ASV zinātniekiem, norāda, ka „sapatistu cīņa inspirējusi un stimulējusi politiskās darbības daudzās citās zemēs” un „nebūtu pārspīlēti runāt par sabiedriskās kustības caururbjošo „sapatistu efektu” [*Zapatista Effect*] visā pasaulē.”¹⁰⁸ Jāatzīmē, ka sapatistu kustība bija pirmā spēcīga kopš Aukstā kara beigām izveidojusies kustība, kas skaļi un konsekventi deklarēja, ka „pārstāv ne tikai Meksikas sabiedrību, bet visus apspiestos pasaulē”.¹⁰⁹ *Pirmajā starpkontinentālajā sanāksmē par humānumu un pret neoliberalismu* piedalījās vairāk kā 3000 cilvēki no aptuveni 40 valstīm, kurus inspirēja sapatistu kustības cīņas panākumi. Šajā sanāksmē tika pieņemta *Realitātes otrā deklarācija* (*Second Declaration of Reality*), kurā tika iezīmētas daudzas GTK idejas, mērķi un principi.

Sapatistu kustības „starpkontinentālo sanāksmju” iniciatīva attīstījās, turpinoties vēl divās sanāksmēs (1997. gadā Barselonā (Spānija) un 1999. gadā Belemā (Brazīlija)) un iedvesmojot *Cilvēces globālās rīcības* (*Peoples' Global Action*) tīkla izveidošanu 1998. gada februārī (šim tīklam lielāka uzmanība tiek pievērsta vēlāk).¹¹⁰

IKT loma šajā gadījumā bija ārkārtīgi būtiska un interneta nozīme gan *Pirmās starpkontinentālās sanāksmes par humānismu un pret neoliberalismu* organizēšanā, gan vispār sapatistu kustības darbībā ir plaši aprakstīta.¹¹¹ Jau atzīmēts, ka sapatistu darbību daudzi autori

¹⁰⁷ Skatīt: Seoane, J., Taddei, E. From Seattle to Porto Alegre: The Anti-Neoliberal Globalization Movement. *Current Sociology*. Vol. 50, No. 1, 2002, January, pp. 99–122. P. 102.

¹⁰⁸ Cleaver, H. The Zapatista Effect: The Internet and the Rise of an Alternative Political Fabric. *Journal of International Affairs*. Vol. 51, No. 2, 1998, Spring, pp. 621–640.

¹⁰⁹ Seoane, J., Taddei, E. From Seattle to Porto Alegre: The Anti-Neoliberal Globalization Movement. *Current Sociology*. Vol. 50, No. 1, 2002, January, pp. 99–122. P. 102.

¹¹⁰ Turpat.

¹¹¹ Par IKT lomu Sapatistu kustības darbībā skatīt: Knudson, J.W. Rebellion in Chiapas: Insurrection by Internet and Public Relations. *Media, Culture & Society*. Vol. 20, No. 3, 1998, pp. 507–518; Cleaver, H. The Zapatista Effect:

uzskata par pirmās efektīvas IKT pielietošanas gadījumu protestu kustību mobilizācijā un sabiedriskās domas ietekmēšanā. Tomēr šajā sakarā ir nepieciešams izdarīt divas atrunas.

Pirmkārt, kaut arī sapatistu cīņā „ar interneta palīdzību sūtītie komunikē bija vissvarīgākie elementi sabiedriskās domas ietekmēšanā”¹¹², šī kustība centās izmantot arī tradicionālos plašsaziņas līdzekļus. Sacelšanās sākumā tā uz neilgu laiku ieņēma vienu vietējo radiostaciju un sāka izdot savu avīzi *Meksikas Pamodinātājs (El Dispertador Mexicano)*, tomēr šīs aktivitātes neradīja nekādu jūtamu efektu.¹¹³ Sapatistu kustības veiksmes pamatā bija tieši uz IKT balstītā starptautiskās sabiedriskās domas mobilizācija, bet ar radiostācijas un avīzes palīdzību veiktā informēšana skāra sabiedrisko domu galvenokārt tikai nacionālajā līmenī, līdz ar to būdama mazāk svarīga.

Otrkārt, starptautiskās sabiedriskās domas ietekmēšanu veica ne tikai pati sapatistu kustība, bet arī drīz pēc tās sacelšanās Rietumos izveidojušais sapatistu kustības atbalsta tīkls, kurš funkcionēja lielā mērā neatkarīgi no pašas kustības. Tieši šis tīkls aizsāka vairākas notikumus Čiapas štatā speciāli veltītās interneta mājas lapas.¹¹⁴ Lielā mērā ar šī tīkla palīdzību vēlāk radās jau minētā *Cilvēces globālā rīcība*, kura kļuva par pirmo lielo transnacionālo komunikācijas un informācijas apmaiņas lauku GTK tīklam un kuru izmantoja nacionālajā līmenī darbojušās pret liberālo globalizāciju noskaņotās organizācijas koalīciju veidošanai ar līdzīgām organizācijām citās valstīs.¹¹⁵

Tātad, IKT svarīga loma GTK transnacionalizācijā, tajā skaitā transnacionālo / starptautisko koalīciju veidošanā, ir acīmredzama.

Tomēr GTK gadījums nesniedz nekādus drošus pierādījumus par IKT ietekmi uz politisko iespēju struktūru, kas skaidri demonstrētu, ka, pateicoties IKT un ar tām saistītām iespējām – piemēram, efektīvi veidot dažādas transnacionālās / starptautiskās koalīcijas, sabiedriskā kustība kļūst spējīga daudz operatīvāk reaģēt uz jaunām politiskajām iespējām, efektīvāk izmantot tās savā labā vai ietekmēt tās. Šinī aspektā teorētiskajā un šajā nodaļā jau izanalizētais sapatistu gadījums paliek pagaidām vienīgais plaši aprakstītais piemērs IKT izmantošanā politisko iespēju struktūras ietekmēšanai. Kopš tiem laikiem, kad GTK adaptēja savām vajadzībām IKT (20. gadsimta 90. gadu vidū), katrai vērā ņemamai GTK darbībai (vērienīgu protestu rīkošanai, sanāksmju organizēšanai) gāja pa priekšu diezgan ilgs sagatavošanas darbs, tāpēc vispār nav

The Internet and the Rise of an Alternative Political Fabric. *Journal of International Affairs*. Vol. 51, No. 2, 1998, Spring, pp. 621–640; Cleaver, H. The Zapatistas and the Electronic Fabric of Struggle [the original draft of a chapter for *Zapatista! Reinventing Revolution in Mexico*. Eds. John Holloway and Eloína Peláez. London: Pluto Press, 1998.

¹¹² Knudson, J.W. Rebellion in Chiapas: Insurrection by Internet and Public Relations. *Media, Culture & Society*. Vol. 20, No. 3, 1998, pp. 507–518. P. 508.

¹¹³ Turpat.

¹¹⁴ Skatīt: Cleaver, H. The Zapatista Effect: The Internet and the Rise of an Alternative Political Fabric. *Journal of International Affairs*. Vol. 51, No. 2, 1998, Spring, pp. 621–640.

¹¹⁵ Par šī tīkla mērķiem, darbību un lomu GTK skatīt: <http://www.apg.org>

pamata runāt par kādu lielu operativitāti tās reaģēšanā uz jaunām politiskajām iespējām. IKT ir ļoti būtiski atvieglojušas GTK darbību un tās pasākumu organizēšanu, bet nav īpaši ietekmējušas reaģēšanas ātrumu uz mainīgām politiskajām iespējām. Savukārt, kā jau atzīmēts, pašu politisko iespēju struktūru ietekmēja nevis GTK apzināta IKT izmantošana, bet gan ārējie notikumi (finansiālā krīze Āzijā, 2001. gada 11. septembra teroristiskie akti). Turklāt, kaut arī finansiālās krīzes ietekmes rezultātā notikušās izmaiņas politisko iespēju struktūrā radīja GTK aktīvistiem labvēlīgu augsni ietekmīgo sabiedroto piesaistīšanai (galvenokārt, pasaules ekonomiskajā un dažu valstu politiskajā elitē), kā tiks parādīts tālāk, šī piesaistīšana notika nevis pateicoties IKT, bet drīzāk pateicoties lielo ietekmīgo tradicionālo (nevis virtuālo!) organizāciju faktoram GTK.

Cits ārkārtīgi svarīgs konstatējums ir saistīts ar GTK transnacionalizāciju. Kaut gan GTK aplūkošana ar politisko iespēju struktūras koncepcijas instrumentāriju ļāvusi secināt, ka IKT var būt ļoti būtiska loma protestu kustību transnacionalizācijā, jāuzsver, ka ar transnacionalizācijas jēdzienu te pirmām kārtām ir domāts intensīvākais transnacionālo sakaru veidošanās process un vieglākās iespējas atrast simpatizētājus citās valstīs un reģionos. Viens no svarīgākajiem šajā darbā veiktā pētījuma fokusa punktiem ir kustību rīkotie protesti un šo protestu dalībnieki, bet, kā būs redzams no darba nodaļas „Darba pamathipotēzes verifikācija”, IKT nesekmē protestu transnacionalizāciju. Proti, tālu no protestu vietām dzīvojošo protestētāju skaits GTK protestos bijis niecīgs, kas ļauj apgalvot, ka iespējas viegli dibināt transnacionālos sakarus, vēl nenozīmē, ka šie sakari tiks efektīvi izmantoti kopīgo protestu rīkošanā.

3. GTK un mobilizējošās struktūras

Sakarā ar to, ka viens no centrālajiem pētījuma objektiem šajā darbā ir protestu kustību mobilizācijas procesi, mobilizējošajām struktūrām ir jāveltī īpaša uzmanība. Tāpēc, galvenokārt balstoties uz Dž.Makartija mobilizējošo struktūru klasifikāciju, GTK kontekstā tiek analizēta visu sešu teorētiskajā nodaļā aplūkoto viedokļu pamatotība par iespējamu IKT ietekmi uz mobilizējošajām struktūrām.

3.1. Darba vietas loma

Nekas neliecina, ka, vismaz kopš 20. gadsimta 90. gadu vidus, GTK gadījumā darba vietai būtu kāda mobilizējoša loma. Bet nav arī datu, kas ļautu droši secināt, ka šajā kustībā mobilizācijai darba vietā nebija nozīmes tāpēc, ka pieauga iespējas lietot IKT. Drīzāk darba vietas faktors te

spēlēja niecīgu lomu tāpēc, ka kopš 20. gadsimta 90. gadu vidus, proti, tieši tajā laikā, kad IKT ienāk sabiedriskajā un politiskajā dzīvē, šī kustība uzsāka pārorientēšanos no nacionālā uz transnacionālo līmeni (kustības transnacionalizācijas procesa sākums ir aprakstīts šīs nodaļas politisko iespēju struktūrai veltītajā daļā). Līdz ar to tika zaudēts sakars ar nacionālo līmeni un šim līmenim nozīmīgiem jautājumiem, kas parasti ir saistīti ar mobilizāciju darba vietā.

No otras puses, ņemot vērā, ka IKT bija būtiska loma GTK transnacionalizācijā, ir zināms pamats pieņemt, ka IKT, atvieglojot starptautisko sakaru veidošanos un veicinot transnacionālās problemātikas aktualizēšanos protestu kustību diskursā, netieši samazina arī darba vietas aktualitāti mobilizācijas pasākumos. Tomēr šajā gadījumā ir iespējams runāt par IKT netiešu un pat mazsvarīgu ietekmi, jo neapšaubāmi daudz nozīmīgākais faktors te ir kustības mērķu specifika – vai tā cenšas sasniegt lokālos, nacionālos vai globālos mērķus (var pieņemt, ka jo lokālāki ir mērķi, jo lielāka ir darba vietas nozīme).

3.2. Kaimiņattiecību un pēc teritoriāla principa veidoto sociālo tīklu loma

Kā tiks parādīts tālāk, kopš 20. gadsimta 90. gadu vidus GTK mobilizācijā tās aktīvisti tradicionāli lietoja stratēģiju, kuru var nosaukt par dažādu valstu sabiedrisko organizāciju locekļu iesaistīšanas stratēģiju. Tas liek domāt, ka kaimiņattiecību un pēc teritoriāla principa veidoto sociālo tīklu faktoram šajā kustībā nevarēja būt lielas nozīmes, par ko arī liecina lielāka daļa šajā darbā izmantoto rakstu un pētījumu. No tiem ir acīmredzams, ka mobilizācija pēc teritoriāla principa noteikti nebija izplatīta darbība GTK rīkoto pasākumu vidū (ko, visticamāk, nosaka kustības transnacionālais raksturs un orientēšanās uz globālajiem mērķiem). Tai vietā kustības aktīvisti veica mobilizāciju, veidojot kontaktus ar tradicionālajām sabiedriskajām organizācijām dažādās valstīs, pavalstīs un reģionos un cenšoties (nesekmīgi) iesaistīt protestos tālu no protestu vietas dzīvojošos (*non-local*) indivīdus.¹¹⁶

Zināmu jucekli šajā jautājumā rada Deinas Fišeras (*Dana R. Fisher*), Kevina Stenlija (*Kevin Stanley*), Deivida Bermana (*David Berman*) un Džinas Nefas (*Gina Neff*) pētījums par pieciem GTK protestiem, kurā tika izmantotas protestu dalībnieku aptaujas. Tajā ir redzams, ka otrā vislielākā grupa respondentu vidū (29,2%) kā galveno informācijas avotu par protestiem un to rīkošanas vietām minēja sociālos tīklus (draugi vai radi).¹¹⁷ Tā kā nav zināms, vai šie sociālie tīkli ir veidoti pēc kaimiņattiecību vai teritoriāla principa, ir ļoti grūti izdarīt kādus drošus

¹¹⁶ Fisher, D.R., Stanley, K., Berman, D., Neff, G. How Do Organizations Matter? Mobilization and Support for Participants at Five Globalization Protests *Social Problems*. Vol. 52, Issue 1, 2005, pp. 102–121. Pp. 112–118.

¹¹⁷ Attiecīgi vislielākā grupa (40,5%) aptaujāto vidū apgalvoja, ka uzzināja par protestiem no organizācijām. Skatīt: Fisher, D.R., Stanley, K., Berman, D., Neff, G. How Do Organizations Matter? Mobilization and Support for Participants at Five Globalization Protests *Social Problems*. Vol. 52, Issue 1, 2005, pp. 102–121. P. 112.

secinājumus. Vienīgais drošs secinājums ir tas, ka GTK aktīvisti nekad nav konsekventi izmantojuši IKT šādu sociālo tīklu aktualizācijai savām vajadzībām. Tāpēc, lai arī GTK gadījuma analīze neļauj saskatīt kādu likumsakarību starp pieaugušajām iespējām lietot IKT un kaimiņattiecību faktora nozīmi mūsdienu protestu kustībās, tā ļauj izdarīt prognozi, ka transnacionālās protestu kustības diez vai apzināti izmantos kaimiņattiecību sociālo potenciālu savās mobilizācijas kampaņās.

3.3. Sabiedrisko organizāciju forma un loma

Par šo aspektu ir pieejams visvairāk datu un tieši GTK ietilpstošo sabiedrisko organizāciju formas un lomas izpēte palīdz atbildēt uz daudziem šajā darbā izvirzītajiem jautājumiem.

Pētnieciskajā rakstā „No Sietlas līdz Portuālegri: anti-neoliberālās globalizācijas kustība” Hose Seoane (*José Seoane*) un Emilio Tadei (*Emilio Taddei*) piedāvā sīki izstrādāto GTK ģenēzes un attīstības apskatu.

Šajā rakstā ir atrodami daudzi interesanti fakti, kuri ir noderīgi šī pētījuma vajadzībām. Kaut gan tas aptver ļoti daudzus GTK analīzes aspektus, īpaši vērtīgs te ir *Pasaules Sociālā foruma* nozīmes detalizēts apraksts, jo sabiedrisko organizāciju kontekstā tas ļauj izdarīt vairākus secinājumus par lielo tradicionālo hierarhiski uzbūvēto organizāciju un datora nepastarpinātās komunikācijas lomu GTK tīklā.

Tātad, no raksta ir redzams, ka īpašu mobilizējošu un konsolidējošu funkciju GTK pildīja tā sauktais *Pasaules Sociālais forums* jeb „*Anti-Davosas forums*”, kas ir bijis galvenais kustībā ietilpstošo organizāciju forums un kuru šo organizāciju pārstāvji mēdz traktēt kā alternatīvu *Pasaules Ekonomiskajam forumam*. Kopš 2001. gada *Pasaules Sociālais forums* notiek katru gadu. Pirmo triju forumu (2001, 2002, 2003) rīkošanas vieta bija Portuālegri (Brazīlija), šajā pilsētā notika arī piektais forums (2005). Pārējie forumi tika organizēti vairākās citās trešās pasaules valstu pilsētās – Mumbai (Indija, 2004), Karakasā (Venecuēlā, 2006), Bamako (Mali, 2006), Karači (Pakistānā, 2006), Nairobi (Kenijā, 2007).

Pirmajā *Pasaules Sociālā foruma* rīkošanas reizē (2001. gada 25.–30. janvāris) tajā sapulcējās liels skaits arodbiedrību un organizāciju, kas pārstāvēja visdažādākās sociālās grupas – vides aizsardzības aktīvistus, iezemiešus, sievietes, pretkara aktīvistus, zemniekus, jaunatni u.c. Kopumā forumā toreiz piedalījās aptuveni 15000 GTK līderu un aktīvistu.¹¹⁸

¹¹⁸ Seoane, J., Taddei, E. From Seattle to Porto Alegre: The Anti-Neoliberal Globalization Movement. *Current Sociology*. Vol. 50, No. 1, 2002, January, pp. 99–122. P. 99.

Pasaules Sociālā foruma faktors ļauj uzsvērt vismaz divus svarīgus novērojumus. Pirmkārt, šī foruma organizēšanu veica vairāki salīdzinoši ietekmīgi un korporatīvas uzbūves ziņā spēcīgi spēki, ieskaitot publiskās varas pārstāvjus. Piemēram, milzīgu lomu pirmā foruma rīkošanā spēlēja Portuālegri pilsētas pašvaldība, kuru toreiz vadīja kreisā spārna Brazīlijas Strādnieku partija. Šī pašvaldība atvēlēja ievērojamas naudas summas foruma organizēšanai. Turklāt forumu ar entuziasmu atbalstīja arī reģionālā (štatu) līmeņa vara, respektīvi, politiskie spēki, kas vadīja Brazīlijas štatu *Rio Grande do Sul*, kura galvaspilsēta ir Portuālegri.¹¹⁹ Ārkārtīgi liela nozīme šī foruma rīkošanā un ierosināšanā bija arī jau minētai milzīgai hierarhiski uzbūvētai un daudzas valstis aptverošai sabiedriskajai organizācijai *ATTAC* un Francijas laikrakstu korporācijai *Le Monde diplomatique*.¹²⁰

Otrkārt, *Pasaules Sociālajos forumos* notika intensīvas diskusijas par GTK mērķiem un tika identificēti kopīgās cīņas objekti. Tika organizētas pat speciālas darba grupas, kurās organizāciju aktīvisti apmainījās ar savām pieredzēm cīnoties pret neoliberālo globalizāciju nacionālajā līmenī un apsprieda nākotnē kopīgi veikto aktivitāšu koordinācijas jautājumus.¹²¹ Pirmajā *Pasaules Sociālajā forumā* arī tika formulēts un akceptēts GTK idejiskais / ideoloģiskais pamats, kuru pēc tam *Pasaules Sociālā foruma Organizējošā komiteja (Comitê de Organização do Fórum Social Mundial)* apkopoja dokumentā *Sociālā foruma principu harta (Carta de Princípios do Fórum Social Mundial)*.¹²²

Balstoties uz šiem diviem konstatējumiem, kā arī uz to, kas šajā nodaļā tika aprakstīts politisko iespēju struktūras aspektā sakarā ar sapatistu kustības rīkoto *Pirmo starpkontinentālo sanākumi par humānumu un pret neoliberālismu*, var izdarīt vairākus nozīmīgus secinājumus.

- Datora nepastarpinātā komunikācija joprojām ir nozīmīga jebkuras kustības pastāvēšanai, neatkarīgi no tā, cik plaši šī kustība izmanto IKT savu aktivitāšu koordinācijā.

Darbā teorētiskajā nodaļā jau minēts, ka, runājot par jaunām kontaktēšanās formām, ko izraisa pieaugušās iespējas lietot IKT, pētnieki nošķir datora nepastarpināto komunikāciju (*face-to-face communication*) no datora pastarpinātās komunikācijas (*computer-mediated communication*). Arī tika uzsvērts, ka, savstarpēji pretstatot šos divus komunikācijas veidus, daži zinātnieki mēģina izskaidrot ne tikai pēdējo gadu izmaiņas cilvēku sazināšanās un kontaktēšanās modeļos, bet arī identificēt atšķirības starp tradicionālajām organizācijām un tā sauktajām virtuālajām tīklu organizācijām.

¹¹⁹ Turpat. P. 100.

¹²⁰ Turpat. Skatīt arī: Ancelovici, M. Organizing against Globalization: The Case of ATTAC in France. *Politics & Society*. Vol. 30, No. 3, 2002, September, pp. 427–463. P. 452, p. 462.

¹²¹ Seoane, J., Taddei, E. From Seattle to Porto Alegre: The Anti-Neoliberal Globalization Movement. *Current Sociology*. Vol. 50, No. 1, 2002, January, pp. 99–122. Pp. 100–101.

¹²² Dokumenta „Sociālā foruma principu harta” teksts ir pieejams: http://www.forumsocialmundial.org.br/main.php?id_menu=4&cd_language=1 [tiešsaiste] [skatīts 03.07.2007].

Tas, ka GTK veidošanā un tās transnacionalizācijā milzīga loma bija tiešajai (*face-to-face*) sanāksmei (*Pirmā starpkontinentālā sanāksme par humānumu un pret neoliberālismu*) un ka visai drīz pēc pirmajiem GTK panākumiem protestos, tā aizsākusi ļoti vērienīgu sanāksmju rīkošanas tradīciju (*Pasaules Sociālie forumi*), liecina, ka kustības aktīvisti apzinājuši tiešās datora nepastarpinātās komunikācijas nozīmi kustības saliedēšanai un attīstībai.

- Datora nepastarpinātajai komunikācijai ir bijusi svarīga loma GTK ideju ietvarošanas procesos.

GTK gadījums liecina, ka sabiedriskās kustības idejiskās un ideoloģiskās platformas apspriešanai un formulēšanai joprojām ir nozīmīgas tiešās sanāksmes. *Pirmajā starpkontinentālajā sanāksmē par humānumu un pret neoliberālismu* tika pieņemta *Realitātes otrā deklarācija*, kurā tika iezīmēti daudzi GTK principi. Savukārt *Pasaules Sociālajā forumā* notika plašas diskusijas par kustības mērķiem, vērtībām un tālāko rīcības taktiku. Balstoties uz šīm diskusijām, forumā tika formulēts un akceptēts GTK idejiskais / ideoloģiskais pamats (*Sociālā foruma principu harta*). Jāatzīmē, ka, izņemot katru gadu rīkotos *Pasaules Sociālos forumus*, GTK laiku pa laikam organizēja arī tā sauktos *Tautas forumus*, kuri kļuva par pieredzes apmaiņas, semināru novadīšanas, kopīgas stratēģijas izstrādes un ideju ietvarošanas vietu attīstības un attīstīto valstu GTK dalībniekiem un atbalstītājiem. Kā apgalvo Džefrijs Eiriss (*Jeffrey M. Ayres*), „šie forumi un interneta pieaugusī pieejamība nodrošināja platformu transnacionāli veidotam diagnostiskam diskursam pret neoliberālismu.”¹²³ Vairākas reizes tika organizēti arī reģionāla mēroga sociālie forumi – 2004. gada *Bostonas Sociālais forums* (*Boston Social Forum*), 2006. gada *Dienvidaustrumu Sociālais forums* (*Southeast Social Forum*), *ASV ziemeļu centrālā reģiona Sociālais forums* (*Midwest Social Forum*), *Dienvidrietumu Ontārio reģionālais Sociālais forums* (*Southwest Ontario Regional Social Forum*), *Menas Sociālais forums* (*Maine Social Forum*) un 2007. gada *Rietumu Masačūsetsas Sociālais forums* (*Western MA Social Forum*). Tātad, pat ja internets atvieglo sabiedriskajai kustībai kopīgo ideju un kopīgās identitātes konstruēšanu, tas nenozīmē, ka kustība var pastāvēt un izdzīvot bez datora nepastarpinātās komunikācijas.

Tajā pašā laikā *Pasaules Sociālā foruma* faktors ļauj izdarīt šādus papildu secinājumus.

- Lielu un uz tiešo datora nepastarpināto komunikāciju balstītu pasākumu organizēšanai ir nepieciešamas spēcīgas tradicionālās organizācijas.

Pasaules Sociālais forums nebija radikālas jaunatnes un kreisi noskaņoto intelektuāļu neformāla sanāksme. Kā jau minēts, viena no galvenajām forumu atbalstošajām organizācijām bija *ATTAC*, kurā ietilpst daudzas starptautiskajā līmenī plaši pazīstamas publiskās personas (piemēram,

¹²³ Ayres, J.M. Framing Collective Action against Neoliberalism: The Case of the “Anti-Globalization” Movement. In: *Journal of World-Systems Research*. Eds. B.Podobnik, T.E.Reifer. Vol. 10, No. 1 [Special Issue: Global Social Movements Before and After 9-11], 2004, Winter, pp. 11–34. P. 18.

galvenais redaktors *Le Monde diplomatique* Ignasio Ramonē (*Ignacio Ramonet*), zinātniece Sūzena Džordža (*Susan George*), kura laika posmā no 1999. gada līdz 2006. gadam bija *ATTAC* viceprezidente, pasaules mēroga popzvaigzne Manu Čao (*Manu Chao*) u.c.) un Francijas kreiso politisko spēku pārstāvji. *ATTAC* tiešu atbalstu no Francijas valdības saņēma ne tikai Lionela Žospēna (*Lionel Jospin*) sociālistu valdības, bet pat konservatīvā prezidenta Žaka Širaka (*Jacques Chirac*) un premjerministra Žana Pjera Rafarina (*Jean-Pierre Raffarin*) laikā.¹²⁴ Jāatzīmē, ka 2001. gadā *ATTAC* legāli ietilpa 556 organizācijas¹²⁵ un šobrīd tās tīkls aptver visu pasauli un tikai Eiropā *ATTAC* nodaļas ir vairāk kā divdesmit valstīs.¹²⁶ Nav šaubu, ka šādi milzīgie resursi un sakari, tajā skaitā transnacionālie, būtiski palīdzēja *Pasaules Sociālā foruma* un citu lielu GTK pasākumu organizēšanā.

- Protestu kustībai ir vēlams atbalsts no varas pārstāvjiem.

Kaut arī ir iespējams, ka, pateicoties tajā ietilpstošajām lielajām un salīdzinoši ietekmīgajām organizācijām, GTK tik un tā būtu spējīga organizēt tās pastāvēšanai nepieciešamās lielas sanāksmes, nav šaubu, ka organizēšanu būtiski atviegloja to valstu oficiālās varas simpatizējoša nostāja, kurās šīs sanāksmes notika. Kā jau atzīmēts, *Pasaules Sociālie forumi* vienmēr tika organizēti pret GTK labvēlīgi noskaņotajās trešās pasaules valstīs – Indijā, Venecuēlā u.c., bet pirmajos divos forumos Brazīlijas Strādnieku partija vispār bija otrā galvenā forumus rīkojošā organizācija (kopā ar *ATTAC*).¹²⁷

- Lielu pasākumu organizēšanai sabiedriskajai kustībai ir būtiska sadarbība ar tradicionālajiem plašsaziņas līdzekļiem.

Kaut arī informācija par jebkuru GTK pasākumu vienmēr tikusi izvietota internetā (tradicionāla izvietojuma vieta ir *Independent Media Center* (pieejams: <http://www.indymedia.org>), *Peoples' Global Action* (pieejams: <http://www.apg.org>) un GTK tīklu veidojošo organizāciju mājas lapas), *Pasaules Sociālo forumu* organizēšanas hronoloģijas analīze liecina par tradicionālo plašsaziņas līdzekļu zināmu lomu šajos pasākumos. Izņemot to, ka informācija par *Pasaules Sociālo forumu* darba kārtību tika plaši atspoguļota forumu rīkošanas valstīs, lielu informēšanas darbību veica arī citi ar GTK saistītie vai pat tajā ietilpstošie masu mediji (šajā sakarā jāatzīmē, ka tikai *ATTAC*

¹²⁴ Tompkins, A.S. Social Movement Transnationalization: A Multi-Level ATTAC [a thesis submitted to the faculty of the University of North Carolina at Chapel Hill in partial fulfillment of the requirements for the degree of Masters in the Department of Political Science (Trans-Atlantic Studies)]. Pp. 16–17 [tiešsaiste] [skatīts 03.07.2007]. Pieejams: <http://www.unc.edu/~schuyler/academic/attac.pdf>

¹²⁵ Ancelovici, M. Organizing against Globalization: The Case of ATTAC in France. *Politics & Society*. Vol. 30, No. 3, 2002, September, pp. 427–463. P. 439.

¹²⁶ Skatīt *ATTAC* mājas lapu: <http://www.attac.org> [tiešsaiste] [skatīts 03.07.2007].

¹²⁷ Ancelovici, M. Organizing against Globalization: The Case of ATTAC in France. *Politics & Society*. Vol. 30, No. 3, 2002, September, pp. 427–463, p. 462.

dibinātāju vidū bija vairāki laikraksti un žurnāli – *Le Monde diplomatique*, *Alternatives économiques*, *Charlie Hebdo*, *Témoignage chrétien*).¹²⁸

Viss tikko izklāstītais apgāž daudzus stereotipus par GTK, kas interpretē to vai nu kā kādu virtuāli organizētu un uzturētu jauna tipa kustību, vai arī kā kādu spontāni izveidojušos huligānu grupu. GTK arī ir kļūdaini traktēt tikai kā virtuālo tīklu, kurš izmantotu vienīgi pavisam jaunas uz IKT balstītas sazināšanās, komunikēšanās un kontaktēšanās formas (datora pastarpināto komunikāciju). Lielu pasākumu organizēšanā šī kustība iespēju robežās ir izmantojusi gan atbalstu no oficiālās varas pārstāvjiem, gan tradicionālo plašsaziņas līdzekļu palīdzību. Tomēr jāuzsver, ka tradicionālo plašsaziņas līdzekļu izmantošanai bijusi vērā ņemama nozīme galvenokārt lielu transnacionālo sanāksmju (forumu) rīkošanā, bet, kā tiks pierādīts tālāk, GTK tos nav stratēģiski lietojusi divās šajā darbā padziļināti analizētajās protestu kustību darbības jomās – mobilizācijas darbībās un protestu īstenošanā. Turklāt vēlreiz jāpasvīturo, ka vissvarīgākais elements lielajos GTK pasākumos vienmēr ir bijis spēcīgas tradicionālās organizācijas.

Par organizāciju svarīgu lomu GTK tīklā liecina arī daudzi citi pētījumi un raksti. Piemēram, par to liecina šajā nodaļā jau minētais pirmais starptautiskā līmeņa GTK protests pret *MAI*. Kaut gan gandrīz visa komunikācija un informēšana šīs kampaņas laikā tika īstenota ar interneta palīdzību, to īstenoja lielu un spēcīgu organizāciju locekļi, turklāt ir jāuzsver, ka gan komunikācija, gan informēšana lielākoties aptvēra tikai ar sabiedriskajām organizācijām saistītos cilvēkus. Tāpat jāuzsver, ka pati par sevi interneta nozīme kampaņā bija sekundāra pret organizāciju nozīmi, jo, piemēram, viens no spēcīgākajiem *MAI* opozīcijas centriem – Kanādā funkcionējošs un daudzas organizācijas apvienojošs *MAI* tīkls tika izveidots vēl pirms šīs organizācijas sāka intensīvi balstīties uz datora pastarpināto komunikāciju.¹²⁹

D.Fišeras, K.Stenlija, D.Bermana un D.Nefas pētījums par pieciem GTK protestiem demonstrē, ka organizāciju nozīme bija ārkārtīgi būtiska arī protestētāju mobilizēšanā. Tām bija svarīga loma gan cilvēku informēšanā par protestiem, gan protestu dalībnieku nogādāšanā līdz protestu vietām. 40,5% aptaujāto apgalvoja, ka uzzināja par protestiem no organizācijām, kamēr 39,9% nokļuva līdz protestu vietām vai nu kā organizāciju locekļi, vai arī ar organizāciju palīdzību. Turklāt aptuveni viena piektā daļa (20,3%) respondentu atklāja, ka saņēma no organizācijām finansiālo vai kādu citu atbalstu atbraukšanai uz protestu vietu. Salīdzinājumam 29,2% uzzināja par protestiem pateicoties sociālajiem tīkliem (no draugiem vai radiem), kamēr tikai 15,2%

¹²⁸ Turpat. P. 440.

¹²⁹ Ayres, J.M. From the Streets to the Internet: The Cyber-Diffusion of Contention. *Annals of the American Academy of Political and Social Science*. Vol. 566, 1999, November, pp. 132–143. P. 140.

dabūja informāciju par protestiem no medijiem, 8,4% no interneta un 4,6% tika informēti ar elektroniskā pasta palīdzību.¹³⁰

Lielām un spēcīgām organizācijām bija arī ievērojama loma ietekmīgo sabiedroto / atbalstītāju piesaistīšanā GTK tīklam, kas nozīmē, ka šādu organizāciju faktors protestu kustībās var ietekmēt vienu no politisko iespēju struktūras dimensijām. Šai ziņā raksturīgs piemērs bija organizācija *Public Citizen* ar Ralfu Neideru priekšgalā. Otrā šāda veida organizācija bija *ATTAC*, kura, pateicoties savam mērogam, resursiem un, kas ir nozīmīgi, intelektuālam potenciālam, ieguva „privilģētas pozīcijas” Francijas publiskajā diskursā un sabiedriskajā domā. Ar to nevarēja nerēķināties Francijas oficiālās varas pārstāvji, būdami spiesti paust šai organizācijai savu atbalstu.¹³¹

Analizējot GTK, nevar neaplūkot Sietlas protestus, jo, kā jau vairakkārt atzīmēts, daudzi autori uzskata, ka par pirmo efektīvu IKT pielietošanu GTK protestos ir pamats runāt saistībā ar notikumiem Sietlas pilsētā (ASV) 1999. gadā. Tāpēc ir svarīgi aplūkot šo protestu organizēšanas un rīkošanas būtiskus elementus.

Viens no Sietlas protestu organizētājiem un aktīviem dalībniekiem Kriss Nejs (*Chris Ney*) savā atceres rakstā *Demokrātija Sietlas ielās (Democracy in Seattle's Streets)* norāda, ka „plāns bija tikpat vienkāršs savos nolūkos, kā sarežģīts materiāltehniskās apgādes un īstenošanas formas ziņā.”¹³² Sietlas organizētāju plāns bija, veidojot cilvēku ķēdi, aplenkt Pasaules Tirdzniecības organizācijas sanāksmes vietas, lai nepieļautu delegātu ienākšanu sanāksmes noturēšanas ēkā un šādā veidā panāktu sanāksmes atcelšanu. Savukārt šī plāna īstenošanas forma prasīja lielus iepriekšējās sagatavošanas darbus. K.Neja rakstā var atrast dažas svarīgas atziņas un novērojumus.

Pirmkārt, protestu sagatavošanas darbos tika iesaistītas vairākas organizācijas, dažas no tām ar protestu rīkošanas pieredzi. Visu darbību koordinēja *Tiešās rīcības tīkls (Direct Action Network)*, kas sastāvēja no vairākām organizācijām un kustībām (*Ruckus Society, Rainforest Action Network, Public Citizen, Global Exchange, Center for Campus Organizing, War Resisters League*). Visas šīs organizācijas veica sabiedrības informēšanas, protestos izmantojamo tehnisko

¹³⁰ Fisher, D.R., Stanley, K., Berman, D., Neff, G. How Do Organizations Matter? Mobilization and Support for Participants at Five Globalization Protests *Social Problems*. Vol. 52, Issue 1, 2005, pp. 102–121. P. 112.

¹³¹ Tompkins, A.S. Social Movement Transnationalization: A Multi-Level ATTAC [a thesis submitted to the faculty of the University of North Carolina at Chapel Hill in partial fulfillment of the requirements for the degree of Masters in the Department of Political Science (Trans-Atlantic Studies)]. Pp. 16–17 [tiešsaiste] [skatīts 03.07.2007]. Pieejams: <http://www.unc.edu/~schuyler/academic/attac.pdf>

¹³² Ney, C. Democracy in Seattle's Streets. *Nonviolent Activist* [the magazine of the War Resisters League], 2000, January-February [tiešsaiste] [skatīts 27.04.2007]. Pieejams: <http://www.warresisters.org/nva0100-3.htm>. Arī pieejams tulkojums krievu valodā: Ней, К. Демократия на улицах Сиэтла. В кн.: *Анархия. Антология современного анархизма и левого радикализма. В 2-х т.т. Т. 2. Флирт с анархизмом. Левые радикалы*. Сост. А. Цветков. Москва: Ультра.Культура, 2003. С. 339–346. С. 339.

līdzekļu izgatavošanas un protestu dalībnieku apmācības darbus. Piemēram, organizācija *Ruckus Society* protestētāju trenēšanas nolūkam organizēja speciālu apmācības nometni. Divas nedēļas pirms Sietlas notikumiem, aktīvi darbojās protestu sagatavošanas centrs, kurā potenciālajiem protestētājiem tika izplatīti informatīvie un instruējošie materiāli par uzvedību dažādās situācijās.

Otrkārt, no K.Neja raksta ir redzams, ka, gatavojot protestus, GTK izmantoja tradicionālos plašsaziņas līdzekļus (piemēram, laikrakstu *Seattle Times*). Tomēr ir ļoti būtiski, ka medijos izvietotā informācija saturēja nevis aicinājumus plašai sabiedrībai iziet uz protestiem ielās, bet gan uzsvāra, ka līdzdalība protestos un nevardarbīgās pretošanās taktikas pielietošana prasa iepriekšējo trenēšanu. Tika izvietoti arī paziņojumi, ka šo taktiku var iemācīties *Tiešās rīcības tīkla* štābā.

Treškārt, ir svarīgi uzsvērt, ka, dažas stundas pirms Pasaules Tirdzniecības organizācijas sanāksmes paredzētās atklāšanas, visas pieejas Sietlas komerciālajam centram tika bloķētas ar rūpīgi pārdomāto barikāžu palīdzību. Šajās barikādēs tika izmantoti speciāli izgatavoti ļoti gari trijkāji, uz kuriem sēdēja cilvēki. Šo trijkāju izmantošanas būtība bija tā, ka tos bija ārkārtīgi grūti nojaukt, neievainojot augšā sēdošo cilvēku. Tika izmantotas arī iepriekš sagatavotas plastmasas un tērauda caurules un kastes, kurās ķēdē stāvošie cilvēki ielika un savienoja savas rokas, lai policijai būtu ļoti grūti pārraut protestētāju ķēdi, nesalaužot viņiem rokas.

Ceturtkārt, ir redzams, ka Sietlas protesti bija perfekti koordinēti no taktikas viedokļa. Protestētāji tika sadalīti grupās un katrai no tām bija savs koordinators, kurš saskaņoja šīs grupas rīcību ar citu grupu darbību, izmantojot portatīvu radioraidītāju un uztvērēju (*walkie-talkies*) palīdzību.¹³³

Sietlas protestu koordinēšanas izcilums ir uzsvērts arī citos rakstos un pētījumos, piemēram, Mikheles Šamates (*Michelle Shumate*) un Džona Pāka (*Jon Pike*) pētījumā par *Tiešās rīcības tīkla* darbību, kurā ir norādīts, ka šajos protestos taktiskos nolūkos bija plaši izmantoti arī mobilie tālruņi. Kad policija sāka radīt traucējumus radiopārraidē un uzturēt sakarus ar portatīvu radioraidītāju un uztvērēju palīdzību kļuva ļoti grūti, protestu dalībnieki sāka izmantot mobilo tālruņu sakaru tīklu. M.Šamate un Dž.Pāks apgalvo, ka, pateicoties lieliski pārdomātai sakaru stratēģijai, protestētāji bija labāk informēti par to, kas notiek Sietlas centrā, nekā policisti.¹³⁴

Tātad, Sietlas gadījums arī liecina par organizāciju milzīgu lomu GTK tīklā – šoreiz ne tikai mobilizācijas pasākumos, ietekmīgo sabiedroto piesaistīšanā un sanāksmju, protestu un citu kampaņu rīkošanā, bet arī protestu dalībnieku apmācību organizēšanā, viņu trenēšanā un

¹³³ Turpat.

¹³⁴ Shumate, M., Pike, J. Trouble in a Geographically Distributed Virtual Network Organization: Organizing Tensions in Continental Direct Action Network. *Journal of Computer-Mediated Communication*. Vol. 11, Issue 3, Article 8, 2006 [tiešsaiste] [skatīts 08.03.2007]. Pieejams: <http://jcmc.indiana.edu/vol11/issue3/shumate.html>

instruēšanā. Ņemot vērā izklāstītos novērojumus, arī ir iespējams secināt, ka pieaugušās iespējas pielietot protestos IKT ir veicinājušas būtiskas izmaiņas ielas protestu taktikā. Kopš panākumiem Sietlā GTK aktīvisti kļuvuši pārliecināti, ka efektīviem protestiem nav svarīga plašu iedzīvotāju slāņu iesaistīšanās protestos, bet ir svarīgi iepriekš speciāli apmācītie un instruētie protestētāji. Protesti Sietlā noteikti nebūtu tik efektīvi, ja protestēt uz ielām toreiz izietu plašas cilvēku masas, kuru klātbūtne nebija paredzēta sīki izstrādātajā protestu norisināšanās plānā. Šīs cilvēku masas varēja gan traucēt „dzīvo barikāžu” izveidošanu un noturēšanu, gan apgrūtināt protestētāju saskaņotu un savstarpēji rūpīgi koordinētu darbību. No otras puses, fakts, ka IKT ļāva Sietlas protestētājiem efektīvi koordinēt dažādās vietās izvietoto grupu vienlaicīgi īstenotās aktivitātes, liecina, ka slavena pilsētas partizānu kara (*guerrilha urbana*) cīņas metode, kuras pamatā ir stratēģiskā koncentrācija ar taktisko decentralizāciju, mūsdienās ar IKT palīdzību ir salīdzinoši viegli īstenojama.

Rezumējot iepriekš izklāstīto, var secināt, ka, kaut gan IKT bija būtiska loma GTK protestu organizēšanā un to dalībnieku mobilizēšanā, protesti nebūtu tik labi organizēti un veiksmīgi, ja to rīkošanā nepiedalītos tradicionālās hierarhiski uzbūvētās organizācijas. Tas var liecināt, ka: (1) bez tradicionālajām organizācijām protestu kustību darbība joprojām diez vai var būt efektīva; (2) ir par agru apgalvot, ka IKT maina sabiedrisko organizāciju formu, izraisot kādas būtiskas izmaiņas to iekšējās struktūrās; (3) nav īpaša pamata tēzei, ka tradicionālo hierarhiski uzbūvēto organizāciju vietā nāk tā sauktās virtuālās tīklu organizācijas.

GTK paļaušanās uz tradicionālajām salīdzinoši centralizētajām organizācijām liek apšaubīt vairāku zinātnieku un daudzu žurnālistu viedokli, ka ir pamats šo kustību klasificēt kā jauna tipa virtuālo kustību. Tajā pašā laikā šīs kustības elastīgs, transnacionāls un daudzējādā ziņā izplūdis raksturs, kā arī balstīšanās uz plašu IKT pielietošanu savas darbības koordinēšanā, iespējams, ļauj saukt to par pusvirtuālo kustību.

3.4. Līderu un aktīvistu loma

Darba teorētiskajā nodaļā ir minēts viedoklis (Dženifera Erla (*Jennifer Earl*), Alans Šasmans (*Alan Schussman*)), ka sakarā ar to, ka IKT mazina motivāciju veidot uz tradicionālajām hierarhiskajām attiecībām un datora nepastarpināto komunikāciju balstītas sabiedriskās organizācijas, jaunajās virtuālajās sabiedriskajās kustībās lielāko lomu nākotnē spēlēs nevis organizācijas, bet gan atsevišķi kustību organizētāji (*movement entrepreneurs*).¹³⁵

¹³⁵ Earl, J., Schussman, A. The New Site of Activism: On-line Organizations, Movement Entrepreneurs, and the Changing Location of Social Movement Decisionmaking. *Research in Social Movements, Conflict, and Change*. Vol. 24, 2003, pp. 155–187; Skaīt arī: Garrett, R.K. Protest in an Information Society: A Review of Literature on Social Movements and New ICTs [tiešsaiste] [skatīts 08.03.2007]. Pp. 15–16. Pieejams:

GTK gadījums lielā mērā apgāž šo viedokli vismaz divos aspektos. Pirmkārt, kā jau pierādīts, nekas neliecina, ka pieaugušās iespējas lietot IKT samazinātu motivāciju veidot uz tradicionālajām hierarhiskajām attiecībām balstītas organizācijas. Lai gan literatūrā GTK nereti ir pozicionēta kā pirmā spēcīga kustība, kas plaši pielietojusi IKT, ir acīmredzams, ka lielu pasākumu organizēšanai un rīkošanai organizācijas tai ir bijušas ļoti nozīmīgas un IKT nav spējušas tās aizvietot (jo acīmredzot pastāv daudzas funkcijas, ko var pildīt tikai organizācijas). IKT varējušas tikai būtiski atvieglot šo organizāciju savstarpējo komunikāciju un koalīciju veidošanu.

Otrkārt, GTK gadījums neliecina, ka sabiedriskās organizācijas var aizvietot kādi atsevišķi uzņēmīgi indivīdi, kas darbotos neatkarīgi no organizācijām un būtu spējīgi savām vajadzībām mobilizēt lielu atbalstītāju skaitu. Izņemot to, ka GTK tīklā visu mobilizāciju veica sabiedriskās organizācijas, arī pašos tās protestos ir piedalījušies galvenokārt organizācijām piederīgi vai kādā citā veidā ar tām saistītie cilvēki. Turklāt GTK balstīšanās uz īpašu iepriekš speciāli apmācīto protestētāju izmantošanas protestu taktiku prasīja ievērojamus „profesionālos” cilvēkresursus gan pašos protestos, gan apmācības un trenēšanas organizēšanas pasākumos. Tas rada pamatu apšaubīt teorētiskajā nodaļā minēto viedokli, ka IKT maina cilvēkresursu funkcionālu lomu organizatoriskās aktivitātēs un Kelija Gereta (*R. Kelly Garrett*) pieņēmumu, ka mūsdienās sabiedriskās kustības dzīvotspējas atražošanai pietiek ar pavisam nelielu aktīvistu skaitu.

Mazāk skaidrs aspekts ir harizmātisko līderu nozīme GTK darbībā un tās mobilizācijā. Kaut arī nav pamata apgalvot, ka šajā kustībā harizmātiskajiem līderiem nebūtu nozīmes, viņu ietekme uz mobilizācijas pasākumiem drīzāk izpaudusies netieši. Šajā gadījumā harizmātisko līderu lomu pildījuši ne tik daudz GTK ietilpstošo sabiedrisko organizāciju līderi, kuri ir bijuši tieši iesaistīti mobilizācijas pasākumos, kā kreisi noskaņotie intelektuāļi, kas varēja būt gan piederīgi, gan nepiederīgi organizācijām. Nav šaubu, ka viena no GTK iezīmēm ir savstarpējā saistība un atkarība starp kustības sabiedriskajām aktivitātēm un akadēmisko / publicistisko antiliberālo diskursu, kuru, lielā mērā izmantojot IKT sniegtās iespējas, veidoja populārākie antiglobālisma / alterglobālisma ideologi (Naomi Kleina (*Naomi Klein*), Sūzena Džordža (*Susan George*), Džozefs Stiglitzs (*Joseph E. Stiglitz*), Alekss Kalinikoss (*Alex Callinicos*), Toni Negri (*Toni Negri*), Noams Čomskis (*Noam Chomsky*), Ignasio Ramonē (*Ignacio Ramonet*), Vandana Šiva (*Vandana Shiva*), Arundhati Roja (*Arundhati Roy*), Immanuels Valersteins (*Immanuel Wallerstein*), Žans Ziglers (*Jean Ziegler*), Žozē Bovē (*José Bové*), Deivids Kortens (*David C. Korten*), Leonardo Bofs (*Leonardo Boff*) u.c.). Citiem vārdiem, antiliberāli noskaņotās akadēmiskās aprindas un GTK viena otru atražoja, jo GTK aktīvistu meklēja savas darbības

<http://www-personal.umich.edu/~garrettk/Garrett-ProtestInfoSociety.pdf>

intelektuālu pamatojumu grāmatās un rakstos (piemēram, Toni Negri un Maikla Harta (*Michael Hardt*) grāmatā *Impērija (Empire)* un Naomi Kleinas grāmatā *No Logo*), kamēr kreisi orientētie zinātnieki un intelektuāļi centās atrast savu ideju praktisku apstiprinājumu GTK sabiedriskajā darbībā. Tomēr, kā jau atzīmēts, šie intelektuāļi reti bija tiešā veidā iesaistīti protestētāju mobilizācijas pasākumos vai GTK sabiedriskajās aktivitātēs, galvenokārt ietekmējot kustības dalībniekus ar savām grāmatām un rakstiem, kuru ievērojama daļa ir atrodamā internetā – vērā ņemamie izņēmumi šai ziņā ir Sūzena Džordža (kādreizējā *ATTAC* viceprezidente), Žozē Bovē (par globālajām zemnieku problēmām norūpējies fermeris un GTK neliela zemnieku spārna līderis), Ignasio Ramonē (*ATTAC* loceklis un *Le Monde diplomatique* redaktors, kurš ar saviem rakstiem mēģināja stimulēt mobilizācijas pasākumus) un Manu Čao (popzvaigzne, kas centās veikt mobilizācijas pasākumus savos koncertos). Arī ir zināms, ka Džozefs Stiglitzs un Deivids Kortens paši piedalījās GTK ielu protestos un „tiešās rīcības” (*direct action*) pasākumos, bet kā parasti dalībnieki, nevis mobilizētāji.

Tādējādi harizmātisko līderu loma GTK mobilizācijā nebija tieša un tik izteikta kā, piemēram, etnisko kopienu mobilizācijā¹³⁶ (kā tiks parādīts tālāk, ITK gadījumā harizmātisko līderu nozīme bija daudz lielāka). GTK gadījumā nav datu, kas apliecinātu, ka harizmātiskie līderi veiktu tiešu mobilizāciju vai aģitāciju, piemēram, uzrunājot plašu sabiedrību ielu mītiņos. Zināms, ka daži no GTK iedvesmotājiem (Noams Čomskis, Džozefs Stiglitzs, Leonardo Bofs) publiski uzrunāja cilvēkus *Pasaules Sociālajos forumos*. Tomēr tās bija drīzāk akadēmiskās uzstāšanās, adresētas nevis plašai sabiedrībai, bet gan antiglobālisma problemātikā kompetentajai auditorijai, kuru galvenokārt pārstāvēja GTK tīklu veidojošo sabiedrisko organizāciju locekļi.

Tāpēc teorētiskajā nodaļā formulētajam pieņēmumam, ka IKT samazina harizmātisko līderu nozīmi mobilizācijas pasākumos, iespējams, ir zināms pamats (jo IKT ļauj bez lielām materiālām izmaksām tieši uzrunāt lielu cilvēku skaitu, proti, pildīt funkciju, ko agrāk pildīja līderi), kaut arī visticamāk šādu līderu sekundāra nozīme ir vairāk izskaidrojama ar pašas GTK raksturu un tās piekopto protestu taktiku, nevis ar pieaugušajām iespējām lietot IKT. Ja konservatīvi un patriarhāli noskaņotos cilvēkus noteikti ir vieglāk mobilizēt, izmantojot harizmātisko līderu (religīzo utt.) un tradicionālo hierarhiju faktoru, tad (vismaz kopš 20. gadsimta 90. gadu vidus) postmateriāli noskaņotajiem GTK aktīvistiem, iespējams, ir bijušas svarīgākas kopīgas vērtības un iespējas kontaktēties ar indivīdiem ar to pašu identitāti un līdzīgām idejām (skatīt teorētiskās nodaļas daļu par jaunajām sabiedriskajām kustībām). Turklāt, ņemot vērā GTK piekopto plašu sabiedrību izslēdzošo protestu taktiku, harizmātisko līderu veiktā aģitācija ielās un publiskā griešanās pie plašas auditorijas nav bijusi vajadzīga arī stratēģisko apsvērumu dēļ.

¹³⁶ Skatīt, piemēram: Leifer, E.M. Competing Models of Political Mobilization: The Role of Ethnic Ties. *The American Journal of Sociology*. Vol. 87, No. 1, 1981, July, pp. 23–47.

3.5. Plašsaziņas līdzekļu loma

Sakarā ar to, ka plašsaziņas līdzekļiem ir ārkārtīgi liela nozīme ideju ietvarošanā, sīkāk tie tiks aplūkoti ideju ietvarošanas procesiem veltītajā šīs nodaļas daļā. Pagaidām jāatzīmē, ka, kaut arī tradicionālajiem plašsaziņas līdzekļiem bija zināma loma protestētāju mobilizācijā (D.Fišeras, K.Stenlija, D.Bermana un D.Nefas pētījums par pieciem GTK protestiem liecina, ka 15,2% aptaujāto protestētāju ieguva informāciju par protestiem no plašsaziņas līdzekļiem¹³⁷), GTK pašas radīto alternatīvo mediju nozīme tās darbībā kopumā ir bijusi daudz lielāka nekā tradicionālo mediju nozīme. Bet alternatīvie mediji ir bijuši nozīmīgi nevis ar savu ietekmi uz sabiedrisko domu, kura, kā tiks parādīts tālāk, visticamāk bija minimāla, un nevis ar savu mobilizējošo efektu (kā redzams no pētījuma par pieciem GTK protestiem, tikai 8,4% aptaujāto protestētāju uzzināja par protestiem no internetā¹³⁸). Tie pirmām kārtām ir bijuši nozīmīgi ar savu lielu lomu protestu un pasākumu koordinēšanā un, kā būs redzams no ideju ietvarošanas daļas, ar savu pozitīvu ietekmi uz GTK tīklā ietilpstošo sabiedrisko organizāciju idejisko konvergenci.

Savukārt alternatīvo mediju visai pieticīgu ietekmi uz plašas sabiedrības mobilizāciju nebūtu korekti traktēt kā GTK neveiksmi. Alternatīvie mediji, būdami galvenokārt orientēti uz kustībā ietilpstošo organizāciju locekļiem un salīdzinoši nelielu antiglobālisma problemātikā kompetentu auditoriju, darbojušies saskaņā ar kustības piekopto protestu taktiku, kura, kā jau norādīts, nav paredzējusi plašas sabiedrības līdzdalību.

3.6. Transnacionālā dimensija

GTK gadījums skaidri demonstrē nepieciešamību mūsdienu mobilizējošo struktūru analīzē ņemt vērā transnacionālo dimensiju. Teorētiskajā nodaļā tika diskutētas nesaskaņas dažu autoru starpā attiecībā uz IKT lomu transnacionālo sakaru veidošanā un uzturēšanā. Ja daži uzskata, ka bez IKT palīdzības mūsdienu apstākļos nav iespējama efektīva transnacionālo sabiedrisko organizāciju darbība, tad citi aplūko IKT kā svarīgu, bet nav noteicošu faktoru mūsdienu transnacionālo aktivitāšu koordinēšanā un sakaru uzturēšanā.

GTK piemērs pilnīgi apstiprina apgalvojumu, ka bez IKT palīdzības nav iespējama efektīva, mūsdienu komunikāciju prasībām un sabiedrisko attiecību dinamikai atbilstoša protestu kustību darbība. Šajā ziņā milzīga loma ir pat ne tik daudz alternatīvajiem mājas lapu formā izveidotajiem medijiem, kā elektroniskajam pastam.

¹³⁷ Fisher, D.R., Stanley, K., Berman, D., Neff, G. How Do Organizations Matter? Mobilization and Support for Participants at Five Globalization Protests *Social Problems*. Vol. 52, Issue 1, 2005, pp. 102–121. P. 112.

¹³⁸ Turpat.

Jāuzsver, ka e-pasts pats par sevi nav spēcīgs mobilizācijas līdzeklis un tā efektīva darbība ir atkarīga no daudziem faktoriem. Starp šiem faktoriem noteikti ir sūtītāja statuss, vēstījuma saturs un forma, vēstījuma sociālais konteksts, sakars ar darbībām / apspriedēm ārpus elektroniskās komunikācijas (piemēram, ir būtiski vai vēstījumā iekļautie aicinājumi ir formulēti pirmo reizi, vai tie jau bija aktualizēti un pārrunāti agrāk; vai tie ir pasniegti tikai elektroniskā formā, vai mijiedarbībā ar citiem pasniegšanas veidiem), recipienta individuālās īpašības un sociālā nostāja u.c.¹³⁹ Tāpēc ar e-pastu vien nevar mobilizēt plašu sabiedrību.

Tajā pašā laikā e-pastam (un zināmā mērā arī ar mobilo telefonu palīdzību sūtītajām īsziņām) noteikti ir bijusi milzīga instrumentāla nozīme organizāciju kopīgu aktivitāšu organizēšanā un koordinēšanā, to aktīvistu savstarpējā komunikācijā, kontaktu veidošanā GTK tīklā ietilpstošo organizāciju starpā un kopīgu nostāju formulēšanā.¹⁴⁰ Piemēram, pirms Sietlas protestiem vairāk nekā 1400 sabiedrisko organizāciju parakstīja pret Pasaules Tirdzniecības organizācijas darbību vērsto deklarāciju (*anti-WTO declaration*), kuru elektroniski izplatīja ASV organizācija *Public Citizen*.¹⁴¹ Tas kārtējo reizi arī liek secināt, ka organizāciju nozīme GTK tīklā ir bijusi lielāka nekā IKT nozīme. IKT ir bijušas tikai šo organizāciju un to aktīvistu komunikāciju un darbību atvieglojošs instruments.

Līdz ar to viens no būtiskākajiem faktoriem, ar ko jāpapildina mobilizējošo struktūru teorija, ir e-pasta un ar mobilo telefonu palīdzību sūtīto īsziņu (*SMS*) pieaugusi loma protestu kustību mobilizācijā un darbības koordinācijā, bet šis faktors nevar būt skatīts atrauti no joprojām milzīgas organizāciju nozīmes kustību darbībā.

Balstoties uz visu iepriekš izklāstīto, ir iespējams atbildēt uz teorētiskās nodaļas mobilizējošo struktūru daļā izvirzītajiem jautājumiem.

Par spīti pieaugušajām iespējām lietot IKT, tradicionālās hierarhiski uzbūvētās organizācijas, harizmātiskie līderi un aktīvistu joprojām paliek svarīgi elementi protestu dalībnieku mobilizācijā. Mūsdienās kaut cik spēcīgas protestu kustības dzīvotspējas atražošanai ir nepieciešams salīdzinoši liels aktīvistu skaits. Harizmātiskie līderi arī joprojām ir nozīmīgi protestu kustībai, tomēr GTK gadījums liecina, ka IKT, iespējams, koriģē viņu tradicionālās

¹³⁹ Vairāk skatīt – Cronauer, K. *Activism and the Internet: Uses of Electronic Mailing Lists by Social Activists. A Review of Crucial Issues, Research Findings, and Open Questions* [tiešsaiste] [skatīts 10.07.2007]. Pieejams: <http://programs.ssrc.org/itic/publications/civsocandgov/cronaueracademic.pdf>

¹⁴⁰ Skatīt, piemēram: Abe, S. *Mobile Communication, Anti-Globalization Protests and Global Civil Society: Social Agencies in Transnational Advocacy Networks*. *Trans. Internet Journal for Cultural Sciences*. No. 16, Section Groups 15.1, 2006, April [tiešsaiste] [skatīts 10.07.2007]. Pieejams: http://www.inst.at/trans/16Nr/15_1/abe16.htm; Bennett, W.L. *Communicating Global Activism: Strength and Vulnerabilities of Networked Politics*. *Information, Communication & Society*. Vol. 6, No. 2, 2003, pp. 143–168; Held, D., McGrew, A. *Globalization / Anti-Globalization*. Cambridge: Polity Press, 2002.

¹⁴¹ Vēstules-deklarācijas teksts ir pieejams *The WTO History Project* mājas lapā [NGO's Sign-On Letter]: <http://depts.washington.edu/wtohist/letter.htm> [tiešsaiste] [skatīts 11.07.2007].

funkcijas. Pieaugot IKT lomai, šķiet, ka harizmātiskajiem līderiem šobrīd vairs nav obligāti jānodarbojas ar publisku aģitāciju un mobilizāciju ielās, tieši uzrunājot lielas cilvēku masas. Viņi arvien vairāk kļūst par ideju smelšanās avotu un inspirējošo faktoru, uzrunājot savu auditoriju netieši – caur grāmatām un rakstiem, kuru ievērojama daļa arī ir atrodamā internetā. Tomēr šis secinājums prasa tālāko pārbaudi un izpēti, jo šāda līderu funkciju transformācija analizējamajā gadījumā visticamāk ir vairāk izskaidrojama ar pašas GTK raksturu, nevis ar pieaugušajām iespējām lietot IKT.

Iespējams, ka lielā mērā ar GTK raksturu – pirmām kārtām, transnacionālo raksturu, ir saistīta arī ļoti pieticīga tradicionālo sociālo tīklu (darba vieta, kaimiņattiecības) loma šīs kustības mobilizācijā. Tāpēc, kaut arī pieņēmums, ka IKT samazina šādu tīklu nozīmi, GTK gadījumā ir izrādījies pamatots, tas arī prasa tālāko izpēti.

Tajā pašā laikā GTK analīze skaidri demonstrē, ka IKT būtiski atvieglo sabiedriskajām organizācijām savstarpējo aktivitāšu koordināciju, pilnveidojot komunikācijas tīklus. Tās noteikti arī atvieglo un veicina transnacionālo / starptautisko sadarbību starp kustībām, organizācijām un organizāciju locekļiem. Lai arī GTK protestu jomā veiktie pētījumi nesniedz datus par to, cik lielā mērā IKT veicina sadarbību starp organizācijām formāli nepiederīgiem indivīdiem (tas visticamāk saistīts ar to, ka GTK gadījumā gandrīz visa komunikācija ir notikusi starp organizācijām un to aktīvistiem), par IKT pozitīvu ietekmi uz indivīdu transnacionālo komunikāciju liecina vairāki pētījumi citās jomās.¹⁴²

Ir ļoti svarīgi uzsvērt, ka, kaut gan GTK ļoti veiksmīgi izmantojusi IKT transnacionālo sakaru veidošanā, tā nav bijusi spējīga efektīvi un pilnā mērā izmantot savus transnacionālos sakarus protestu īstenošanā. Protestos Sietlā, kā arī turpmāk rīkoto GTK protestu lielākajā daļā, piedalījušies galvenokārt lokālo un reģionālo organizāciju aktīvistu.¹⁴³ Jau vairākkārt minētais pētījums par pieciem pret neolīberālo globalizāciju vēršiem protestiem arī liecina, ka no citām valstīm vai teritoriāli attāliem reģioniem atbraukušo protestētāju skaits bija niecīgs.¹⁴⁴ Tādējādi pieejamie empīriskie dati neliecina, ka IKT veicinātu protestu transnacionalizāciju vai sekmētu to cilvēku iesaistīšanos protestos, kas dzīvo tālu no protestu īstenošanas vietām.

¹⁴² Par izplatītākajiem atsevišķu indivīdu komunikāciju veidiem internetā skatīt: Naughton, J. *Contested Space: the Internet and Society*. [A briefing paper for the 21st Century Trust. 21st Century Briefing – draft 0.3] [tiešsaiste] [skatīts 18.07.2007]. Pieejams: <http://www.21stcenturytrust.org/Naughton.pdf>; Par pretrunām, ko rada un var radīt IKT ietekme uz atsevišķiem indivīdiem un sabiedrībām skatīt: *Network Societies, Knowledge and the New Technologies*. In: *Towards Knowledge Societies* [UNESCO World Report]. Paris: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, 2005, pp. 45–55.

¹⁴³ Bennett, W.L. *Communicating Global Activism: Strengths and Vulnerabilities of Networked Politics*. In: *Cyberprotest: New Media, Citizens and Social Movements*. Eds. W. van de Donk, B.D.Loader, P.G.Nixon, D.Rucht. London; New York: Routledge, 2004. P. 123.

¹⁴⁴ Fisher, D.R., Stanley, K., Berman, D., Neff, G. *How Do Organizations Matter? Mobilization and Support for Participants at Five Globalization Protests* *Social Problems*. 2005, Vol. 52, Issue 1, pp. 102–121. Pp. 112–113.

4. GTK un ideju ietvarošana

Šīs nodaļas daļā par politisko iespēju struktūras lomu GTK tīklā jau aprakstīts, kā IKT atviegloja šīs kustības transnacionalizāciju. Šajā ziņā nav šaubu, ka IKT kļuva arī par sava veida savienojošo tiltu dažādu valstu sabiedrisko organizāciju organizējošajām idejām (*frames*), veicinot to konvergenci.¹⁴⁵ Piemēram, GTK sabiedriskās organizācijas *Starptautiskais forums par globalizāciju (International Forum on Globalization)*, *Trešās pasaules tīkls (Third World Network)*, *Puslodes sociālā alianse (Hemispheric Social Alliance)*, *Fokuss uz globālajiem Dienvidiem (Focus on the Global South)* u.c., izmantojot vispasaules tīmekli, elektronisko pastu un serveri *listserv*, regulāri apmainījās ar informāciju un formulēja kopīgu neoliberālisma kritiku.¹⁴⁶ Tāpēc ir acīm redzams, ka IKT lielā mērā atvieglo GTK organizācijām un grupām kopīgo ideju un kopīgās identitātes konstruēšanu.

Tomēr šajā aspektā ir iespējams runāt tieši par atvieglošanu, nevis par to, ka IKT pilnīgi mainītu sabiedriskās kustības agrāko komunikācijas modeli. Kā norādīts, GTK ideju ietvarošanas procesos milzīga loma ir bijusi datora nepastarpinātajai komunikācijai, ko var redzēt, piemēram, jau aprakstītajā *Pasaules Sociālā foruma* gadījumā, kurā „kustību, jūtu un valodu juceklīga dažādība izrādījās spējīga rast kopīgas idejas.”¹⁴⁷ Vairāki simti ar lielām GTK organizācijām saistītas lokālās organizācijas apsprieda no interneta savāktu informāciju un neoliberālisma kritikas materiālus tiešās vietējās sanāksmēs (*face-to-face grassroots settings*).¹⁴⁸ Tāpēc GTK piemērs liecina, ka, kaut arī IKT noteikti atvieglo ideju ietvarošanas procesus, tās nevar aizvietot datora nepastarpināto komunikāciju, jo acīmredzot tikai tā var veidot īstu savstarpēju uzticību cilvēku starpā. Šajā ziņā GTK gadījums apstiprina arī jau minēto viedokli (M.Šamate un Dž.Pāks), ka tiešās sanāksmes ir nepieciešams priekšnoteikums kustības un organizācijas efektīvai darbībai.

IKT bija arī milzīga nozīme GTK alternatīvo mediju dibināšanā un izmantošanā. GTK izveidotās mājas lapas *Independent Media Center* un *Peoples' Global Action*, kurām bija ne tikai svarīga informējoša, bet arī protestu koordinējoša loma, ir tipiskie alternatīvo mediju piemēri. Interesanti, ka, kaut arī GTK gadījums pagaidām nav attaisnojis teorētiskajā nodaļā minēto

¹⁴⁵ Ayres, J.M. Framing Collective Action against Neoliberalism: The Case of the “Anti-Globalization” Movement. In: *Journal of World-Systems Research*. Eds. B.Podobnik, T.E.Reifer. Vol. 10, No. 1 [Special Issue: Global Social Movements Before and After 9-11], 2004, Winter, pp. 11–34. P. 19.

¹⁴⁶ Turpat.

¹⁴⁷ Seoane, J., Taddei, E. From Seattle to Porto Alegre: The Anti-Neoliberal Globalization Movement. *Current Sociology*. Vol. 50, No. 1, 2002, January, pp. 99–122. P. 100.

¹⁴⁸ Ayres, J.M. Framing Collective Action against Neoliberalism: The Case of the “Anti-Globalization” Movement. In: *Journal of World-Systems Research*. Eds. B.Podobnik, T.E.Reifer. Vol. 10, No. 1 [Special Issue: Global Social Movements Before and After 9-11], 2004, Winter, pp. 11–34. P. 19.

pieņēmumu (B.Bīmbers), ka sabiedrisko kustību decentralizācija novedīs pie vienam politiskam pasākumam radīto organizāciju skaita pieauguma, tas liecina, ka GTK aktīvisti varēja sekmīgi veidot vienai politiskai kampaņai domātos alternatīvos medijus mājas lapu formā. Šai ziņā spilgtais piemērs ir speciāli pret *MAI* izveidotā mājas lapa *MAI-Not! Project*, ko uzturēja Ontārio Publisko interešu pētniecības grupa (*Ontario Public Interest Research Group*) un kurā ikviens varēja atrast gan šo līgumu skarošus materiālus, gan citu *MAI* problemātikai veltīto interneta saišu adreses. Šī mājas lapa noteikti saturēja informāciju, kura nebija vēlama un pat bija bīstama no līguma noslēgšanas atbalstītāju viedokļa – jau atzīmēts, ka nacionālajā līmenī pausta neapmierinātība ar *MAI* lielā spēcīgā starptautiskajā pretestības kampaņā parauga tieši pateicoties internetam. Internetam arī bija milzīga loma pret *MAI* noskaņoto sabiedrisko organizāciju konsolidācijā, kā rezultātā līgumu nav izdevies noslēgt.¹⁴⁹ Diez vai tikai ar tradicionālo plašsaziņas līdzekļu palīdzību sabiedriskajai kustībai būtu viegli veikt tik plašu alternatīvu informācijas kampaņu. Šajā ziņā ir pamats apgalvojumam, ka ar IKT palīdzību ir vieglāk pārvarēt oficiālās varas radītos šķēršļus šai varai nevēlamās informācijas izplatīšanai.

Tajā pašā laikā alternatīvo elektronisko mediju un citu IKT mobilizējoša nozīme GTK tīklā izpaužas netieši un pastarpināti. Proti, IKT atvieglojušas sadarbību starp protestu organizēšanā iesaistītajām organizācijām, kuras savukārt veikušas mobilizāciju vairāk balstoties uz dažām tradicionālajām mobilizējošajām struktūrām, galvenokārt izmantojot sabiedrisko organizāciju iekšējās struktūras, sakarus un resursus. D.Fišeras, K.Stenlija, D.Bermana un D.Nefas pētījumā par pieciem GTK protestiem ir redzams, ka tikai 8,4% aptaujāto protestētāju saņēma informāciju par protestiem no interneta. Kā jau minēts, šis pētījums arī liecina, ka vislielākā loma protestētāju mobilizēšanā bija organizācijām (to atzina 40,5% aptaujāto).¹⁵⁰

Pēdējais jautājums, kas ir jāaplūko ideju ietvarošanas aspektā, ir vai IKT ļauj sabiedriskajai kustībai sasniegt lielāku publicitāti un efektīvāk leģitimēt savas aktivitātes un prasības ar labvēlīga diskursa konstruēšanas palīdzību (piemēram, atvieglojot kontaktus ar medijiem vai pašai veidojot savus alternatīvos medijus).

Ja ar publicitāti saprast kustības atpazīstamību (tajā skaitā tās ideju atpazīstamību) plašā sabiedrībā, tad jāatzīst, ka nav precīzu datu, kas ļautu izmērīt IKT nozīmi GTK publicitātes sasniegšanā. Tomēr šīs kustības mājas lapu aplūkošana ļauj pieņemt, ka ne tikai IKT ietekme visticamāk šai ziņā ir bijusi visai ierobežota, bet arī pati GTK ne īpaši centusies iegūt plašā sabiedrībā atbalstītājus ar interneta palīdzību. Interneta mājas lapas bieži vien ir koncentrētas uz specifiskām problēmām, prasa iepriekšējās zināšanas par tām un reti satur „populistiskus”

¹⁴⁹ Koblin, S.J. The MAI and the Clash of Globalizations. *Foreign Policy*. No. 112, 1998, Autumn, pp. 97–109.

¹⁵⁰ Fisher, D.R., Stanley, K., Berman, D., Neff, G. How Do Organizations Matter? Mobilization and Support for Participants at Five Globalization Protests *Social Problems*. Vol. 52, Issue 1, 2005, pp. 102–121. P. 112.

vēstījumus plašai un specifiskos jautājumos nekompetentai auditorijai. Protams, nevar apgalvot, ka GTK organizāciju un grupu mājas lapas nesatur skaļus lozungus – piemēram, jau minētā mājas lapa *MAI-Not! Project* saturēja skaļu tēzi-jautājumu „Kurš vēlas likvidēt demokrātiju?” (*Who wants to end democracy?*).¹⁵¹ Tomēr šajā mājas lapā izvietotie materiāli ir diezgan sarežģīti nesagatavotam cilvēkam – piemēram, tajā liela uzmanība tika veltīta paša līguma (*MAI*) ekonomiskai analīzei (šajā sakarā jāatzīmē, ka, pēc Stīvena Kobrina domām, šī līguma visaptverošāko iztirzāšanu saturēja GTK organizācijas *Preamble Collaborative* mājas lapa¹⁵²). Uz ekskluzīvu, t.i., plašai sabiedrībai maz interesantu un ne visai saprotamu informāciju balstīta pieeja ir raksturīga arī citām GTK organizāciju un grupu mājas lapām (*Independent Media Center, Peoples' Global Action, ATTAC International, Fórum Social Mundial, Global Justice Movement* u.c.). Interesanti, ka daudzas GTK mājas lapas sašaurina mērķauditoriju arī ideoloģiskā ziņā – tas attiecas ne tikai uz marginālas un izteikti anarhistiskas apvienības *Black Bloc / CrimethInc. Ex-Workers' Collective* mājas lapu, bet arī uz centrālajām GTK mājas lapām *Independent Media Center* un *Peoples' Global Action*, kurām piemīt izteikti kreisais un daudzos aspektos libertārais noskaņojums.

Tas ļauj secināt, ka GTK nav stratēģiski izmantojusi IKT, lai sasniegtu lielāku publicitāti un leģitimitāti savas aktivitātes plašā sabiedrībā. Ideju ietvarošanas jomā GTK tīklam IKT pirmām kārtām ir bijušas viens no instrumentiem (iespējams, pat mazāk svarīgs nekā tiešās datora nepastarpinātās sanāksmes) tajā ietilpstošo organizāciju idejiskai konverģencei, būdamas galvenokārt orientētas uz šo organizāciju locekļiem un salīdzinoši nelielu ideoloģiski kompetentu simpaticētāju auditoriju.

Šis secinājums saskan arī ar citu auroru veikto GTK organizāciju un grupu mājas lapu analīzi, kuri secinājuši, ka GTK organizāciju tīmekļa vietnes ir orientētas nevis uz plašiem sabiedrības slāņiem, bet gan uz saviem un līdzīgi domājošo organizāciju locekļiem, intelektuāļiem un indivīdiem, kas interesējas par antiglobālisma problemātiku. Jakobs Rozenkrands (*Jacob Rosenkrands*), analizējot pret sociāli bezatbildīgām biznesa korporācijām vērstās interneta vietnes (*anti-corporate websites*), secina, ka „aktīvisti un organizācijas, kas uztur vietnes, uztver internetu galvenokārt kā līdzekli, lai samazinātu savas darbības izmaksas dienas kārtības noteikšanā (*agenda-setting*) un kampaņu rīkošanā”.¹⁵³ Viņaprāt, šīs vietnes ir veidotas divos nolūkos. Pirmkārt, tās ir izmantotas informācijas izplatīšanai, turklāt šajā ziņā ir neapšaubāma pašas kustības iekšienē veiktās informācijas apmaiņas nozīme, kamēr uz āru vērstās informācijas

¹⁵¹ Skatīt: *MAI-Not! Project* [tiešsaiste] [skatīts 21.07.2007]. Pieejams: <http://www.flora.org/flora/archive/mai-not/>

¹⁵² Kobrin, S.J. The MAI and the Clash of Globalizations. *Foreign Policy*. No. 112, 1998, Autumn, pp. 97–109. P. 109.

¹⁵³ Rosenkrands, J. Politicizing *Homo Economicus*: Analysis of Anti-Corporate Websites. In: *Cyberprotest: New Media, Citizens and Social Movements*. Eds. W. van de Donk, B.D.Loader, P.G.Nixon, D.Rucht. London; New York: Routledge, 2004. P. 75.

loma paliek neskaidra. Šajā sakarā J.Rozenkrandss norāda, ka „būtu interesanti izpētīt, vai šīs vietnes piesaista to cilvēku uzmanību, kas nav politiski aktīvi un kas nav organizāciju locekļi.”¹⁵⁴ Otrkārt, vietnes ir veidotas, lai lielām organizācijām būtu vieglāk uzturēt saiti ar saviem locekļiem un filiālēm, „lai mobilizētu cilvēkus centrālās organizācijas (*mother organization*) vajadzībām”.¹⁵⁵

Kas attiecas uz IKT izmantošanu kontaktu veidošanai ar tradicionālajiem plašsaziņas līdzekļiem, sapatistu kustība te atkal paliek vienīgais vērā ņemams gadījums. Zināms, ka šīs kustības līderis subkomandante Markoss (*subcomandante Marcos*), izmantojot internetu, sākumā sūtīja savus komunikē četriem simpaticējošajiem nacionālajiem laikrakstiem Meksikā, pēc tam iekļaujot recipientu sarakstā arī starptautiskos plašsaziņas līdzekļus.¹⁵⁶ Izņemot šo gadījumu, nav empīrisku apstiprinājumu, ka GTK stratēģiski un konsekventi izmantotu IKT kontaktu veidošanai ar tradicionālajiem plašsaziņas līdzekļiem. Turkā, kā tiks parādīts darba nodaļā „Iepriekš izstrādāto teorētisko modeļu ierobežojumi un nepieciešamība pēc jaunas konceptuālās shēmas protestu kustību analīzei”, autors iebilst ne tikai pret sapatistu kustības pieskaitīšanu pie GTK, bet arī pret tās analizēšanu tradicionālo sabiedrisko kustību teoriju jēdzienos un kategorijās.

Dažos gadījumos kontaktu veidošana ar tradicionālajiem medijiem GTK tīklam pat nebija nepieciešama, jo, piemēram, *ATTAC* ietvēra sevī vairākus laikrakstus un žurnālus, tajā skatā Francijā ietekmīgu *Le Monde diplomatique*. Tas ļauj secināt, ka arī sakaru nodrošināšanā ar tradicionālajiem plašsaziņas līdzekļiem lielo un salīdzinoši ietekmīgo organizāciju faktors protestu kustībās ir svarīgāks par IKT faktoru.

Kopumā GTK protesti vienmēr ir plaši atspoguļoti tradicionālajā presē, bet publikācijām galvenokārt piemīt konstatējošs un informējošs raksturs, un, atkarībā no laikraksta ideoloģiskā virziena, kustība vai nu atspoguļota pozitīvi vai arī negatīvi (kaut arī vairāki pētnieki apgalvo, ka tradicionālajos plašsaziņas līdzekļos kopumā dominē negatīvs atspoguļojums¹⁵⁷). Reportāžās nav saskatāma kustības apzināta un stratēģiska apelēšana pie plašas sabiedrības un atklāti aicinājumi uz rīcību, kas ļauj apgalvot, ka GTK nav īpaši izmantojusi tradicionālos plašsaziņas līdzekļus un tajos strādājošus žurnālistus plašas sabiedrības mobilizācijai.¹⁵⁸ Autors pārliecināts, ka tas ir

¹⁵⁴ Ibid. P. 76.

¹⁵⁵ Ibid.

¹⁵⁶ Knudson, J.W. Rebellion in Chiapas: Insurrection by Internet and Public Relations. *Media, Culture & Society*. Vol. 20, No. 3, 1998, pp. 507–518. P. 509.

¹⁵⁷ Skatīt: *Representing Resistance: Media, Civil Disobedience and the Global Justice Movement*. Eds. A. Opel, D. Pomper. Westport: Praeger Publishers, 2003, 296 p. [īpaši skatīt sešus rakstus grāmatas otrajā nodaļā Part Two: Representing Resistance: The U.S. Media and the Global Justice Movement, pp. 75–170.]

¹⁵⁸ Skatīt: Swinnen, J.F.M., Francken, N. Summits, Riots and Media Attention: The Political Economy of Information on Trade and Globalisation. *The World Economy*. Vol. 29, No. 5, 2006, May, pp. 637–654; Hamilton, J. Kleemann, K., Mullen, Richards, N. Anti-globalisation and People – a Single Movement?? In: *Globalisation & Communications. People, Profits and Production* [An online book compiled by A. Bartl and B. Pyman. Chapter 4]

saistīts ar GTK piekopto protestu taktiku, kurā plašas sabiedrības iesaistīšanās varētu pat traucēt speciāli apmācīto protestētāju saskaņoto un koordinēto darbību, kas notiek saskaņā ar iepriekš rūpīgi izplānoto rīcības shēmu.

5. Nozīmīgākie secinājumi par GTK

- Kaut gan pētnieku vairākums saista GTK novatorismu ar protestu rīkošanu starptautisko finanšu institūciju sanāksmju vietās, autors uzskata, ka pastāv svarīgākie faktori, kas ļauj raksturot GTK kā jaunu fenomenu. Tās novatorisms izpaužas ne tikai kā protestu vietu izvēle, bet arī kā īpaša protestu rīkošanas taktika un ar to saistītā protestu dalībnieku mobilizācijas specifika. Gan protestu akciju, gan mobilizācijas darbību īpatnības noteikušas GTK pieeju IKT izmantošanai.
- GTK gadījumā internetam un citām IKT bija milzīga loma protestu organizēšanā iesaistīto organizāciju darbības savstarpējā koordinācijā. IKT arī bija zināma, kaut gan ievērojami mazāka, nozīme protestu dalībnieku informēšanā un nepastarpinātā mobilizēšanā. Tāpēc IKT var būt uzskatītas tikai par netiešu mobilizācijas līdzekli – tās atvieglo sadarbību starp protestu organizēšanā iesaistītajām organizācijām, kuras savukārt veic mobilizāciju vairāk balstoties uz dažām tradicionālajām mobilizējošajām struktūrām, galvenokārt izmantojot sabiedrisko organizāciju iekšējās struktūras, sakarus un resursus.
- GTK aktīvisti ne tikai nav izmantojuši tradicionālos plašsaziņas līdzekļus, lai komunicētos ar plašu sabiedrību. Līdzīgā veidā viņi arī nav izmantojuši IKT, lai uzrunātu plašus iedzīvotāju slāņus. GTK organizāciju un grupu tīmekļa vietnes galvenokārt ir domātas informācijas izplatīšanai pašas kustības iekšienē. Savukārt nav datu, kas liecinātu, ka šo vietņu loma būtu nozīmīga to cilvēku uzmanības piesaistīšanā, kuri nav politiski aktīvi un nav organizāciju locekļi. Tāpat arī jebkādi mobilie sakari bija domāti kustības iekšējām vajadzībām, it īpaši protestu īstenošanas posmā.
- Tas, ka nedz tradicionālie plašsaziņas līdzekļi, nedz IKT, nav tikušas izmantotas komunikācijā ar plašu sabiedrību bijis saistīts ar GTK lietoto protestu taktiku. Pieaugušās iespējas balstīties uz IKT darbības koordinācijā ir veicinājušas izmaiņas ielu protestu taktikā. IKT ir ļāvušas GTK aktīvistiem izgudrot un aprobēt ielu protestu rīkošanas jaunu

taktiku, kurā ir svarīga speciāli apmācīto un instruēto protestētāju līdzdalība, bet plašu iedzīvotāju slāņu iesaistīšanās var kļūt pat par protestu norisi traucējošu faktoru.

- Internetam ir nozīme tajos protestos, kuros to organizētāji orientējas uz ar sabiedriskajām organizācijām saistītiem cilvēkiem un noteiktām sociālajām grupām (jaunatne, studenti, vidējās šķiras pārstāvji), bet tikai ar internetu nav iespējams mobilizēt plašus sabiedrības slāņus.¹⁵⁹
- Kaut gan GTK gadījums liecina, ka IKT ir diezgan būtiska loma protestu kustību transnacionalizācijā, šajā ziņā ir svarīga viena nozīmīga atruna. Atvieglot sabiedriskajām organizācijām savstarpējo aktivitāšu koordināciju un pilnveidojot komunikācijas tīklus, IKT noteikti arī atvieglo un veicina transnacionālo / starptautisko sadarbību starp kustībām, organizācijām un organizāciju locekļiem. Tomēr jāuzsver, ka, kaut arī IKT fundamentāli atvieglo transnacionālo sakaru veidošanos, tās nesekmē protestu transnacionalizāciju, jo tālu no protestu vietām dzīvojošo protestētāju skaits GTK protestos bijis niecīgs. Tas ļauj apgalvot, ka iespējas viegli dibināt transnacionālos sakarus, vēl nenozīmē, ka šie sakari tiks efektīvi izmantoti kopīgo transnacionālo pasākumu, kampaņu vai akciju īstenošanai.
- Ietekmīgo sabiedroto piesaistīšana GTK tīklam notika nevis pateicoties IKT, bet drīzāk pateicoties lielo ietekmīgo tradicionālo (nevis virtuālo!) organizāciju (*ATTAC*, *Public Citizen*) līdzdalībai šajā kustībā.
- Mūsdienās visas politisko iespēju struktūras dimensijas – politiskās sistēmas pieejamība, elites pārstāvju bloku stabilitāte vai fragmentārums, sabiedroto esamība elites pārstāvju vidū un valdības spēja un griba īstenot represijas, jāaplūko ņemot vērā transnacionālo dimensiju.
- IKT izmantošanai nav nozīmes politisko iespēju struktūras ietekmēšanā. GTK gadījumā izmaiņas politisko iespēju struktūrā ietekmēja nevis šīs kustības apzināta IKT izmantošana, bet gan ārējie globāli nozīmīgie notikumi. Ja sapatistu kustību traktēt kā GTK sastāvdaļu (pret ko iebilst darba autors), tad tās darbība visticamāk paliek vienīgais vērā ņemams piemērs, kad IKT izmantošana ietekmēja politisko iespēju struktūru nacionālajā līmenī (skatīt nodaļu „Teorijas adaptācija darbam”).

¹⁵⁹ Šis aspekts tikai daļēji aplūkots šīs nodaļas politisko iespēju struktūrai veltītajā daļā un sīkāk attīstīts darba analītiskajās nodaļās „Darba pamathipotēzes verifikācija”, „Iepriekš izstrādāto teorētisko modeļu ierobežojumi un nepieciešamība pēc jaunas konceptuālās shēmas protestu kustību analīzei” un „Darba papildhipotēzes verifikācija un prognozes uz nākotni”.

- Kaut gan GTK gadījums neļauj izdarīt drošus secinājumus par IKT ietekmi uz darba vietas un kaimiņattiecībās veidoto sociālo tīklu mobilizējošo potenciālu, ir pamats pieņemt, ka: (1) IKT, veicinot transnacionalizāciju, var netieši mazināt darba vietas nozīmi mobilizācijas pasākumos; (2) transnacionālās protestu kustības diez vai stratēģiski izmantos kaimiņattiecību sociālo faktoru savās mobilizācijas kampaņās.
- Lai arī IKT bija būtiska loma GTK protestu organizēšanā un to dalībnieku darbības koordinēšanā, protesti nebūtu tik labi organizēti un veiksmīgi, ja to rīkošanā nepiedalītos tradicionālās hierarhiski uzbūvētās organizācijas. Organizācijas GTK tīklā pildīja daudzas svarīgas funkcijas – (1) veica mobilizācijas pasākumus, (2) piesaistīja kustībai ietekmīgos sabiedrotus, (3) rīkoja datora nepastarpinātās sanāksmes, protestus un citas kampaņas, (4) organizēja protestu dalībnieku apmācību un pašas līdzdarbojās viņu trenēšanā un instruēšanā, (5) nodrošināja ideju ietvarošanos procesu, (6) palīdzēja veidot kontaktus ar tradicionālajiem plašsaziņas līdzekļiem. Tas var liecināt, ka bez tradicionālajām organizācijām protestu kustību darbība joprojām diez vai var būt efektīva.
- Kaut gan vissvarīgākie subjekti lielu pasākumu organizēšanā GTK tīklā vienmēr ir bijuši spēcīgas tradicionālās organizācijas, tā fragmentāri izmantojusi atbalstu no oficiālās varas pārstāvjiem un tradicionālo plašsaziņas līdzekļu palīdzību. Tomēr tradicionālo plašsaziņas līdzekļu nozīme kopumā ir bijusi daudz mazāka nekā GTK pašas radīto alternatīvo mediju nozīme. Turklāt tradicionālo plašsaziņas līdzekļu izmantošanai bijusi vērā ņemama nozīme galvenokārt lielu transnacionālo sanāksmju (forumu) rīkošanā, un GTK aktīvisti tos nav stratēģiski lietojuši divās šajā darbā padziļināti analizētajās protestu kustību darbības jomās – mobilizācijas darbībās un protestu īstenošanā. Tajā pašā laikā alternatīvie mediji ir bijuši nozīmīgi nevis ar savu ietekmi uz sabiedrisko domu vai savu mobilizējošo efektu, bet gan ar savu lielu lomu protestu un pasākumu koordinēšanā un pozitīvu ietekmi uz GTK tīklā ietilpstošo sabiedrisko organizāciju idejisko konvergenci.
- GTK gadījums apgāž viedokli, ka, pateicoties IKT, sabiedriskās organizācijas var aizvietot kādi atsevišķi uzņēmīgi indivīdi, kas darbotos neatkarīgi no organizācijām un būtu spējīgi savām vajadzībām mobilizēt lielu atbalstītāju skaitu. Protestu kustību dzīvotspējas atražošanai joprojām arī ir nepieciešami ievērojami „profesionālie” cilvēkresursi, proti, salīdzinoši liels aktīvistu skaits. Tāpat kā agrāk, arī mūsdienās protestu kustību mobilizācijai ir svarīgi harizmātiskie līderi, kaut gan ir iespējams, ka pieaugušās iespējas lietot IKT ir mainījušas šo līderu funkcijas. Var pieņemt, ka tagad ir

samazinājusies nepieciešamība pēc liela cilvēku skaita tiešās uzrunāšanas ielu mītiņos un harizmātiskie līderi var atļauties veltīt lielāku uzmanību savas auditorijas netiešajai uzrunāšanai, piemēram, publicējot internetā aktuālos rakstus.

- GTK gadījums skaidri demonstrē nepieciešamību mūsdienu mobilizējošo struktūru analīzē ņemt vērā transnacionālo dimensiju un apstiprina apgalvojumu, ka bez IKT palīdzības nav iespējama efektīva, mūsdienu komunikāciju prasībām un sabiedrisko attiecību dinamikai atbilstoša protestu kustību darbība. Šajā ziņā milzīga loma ir pat ne tik daudz alternatīvajiem mājas lapu formā izveidotajiem medijiem, kā elektroniskajam pastam un zināmā mērā arī ar mobilo telefonu palīdzību sūtītajām īsziņām (SMS). Ar e-pastu vien nevar mobilizēt plašu sabiedrību, bet tam ir milzīga instrumentāla nozīme organizāciju kopīgu aktivitāšu organizēšanā un koordinēšanā, to aktīvistu savstarpējā komunikācijā, kontaktu veidošanā kustībā ietilpstošo organizāciju starpā un kopīgu nostāju formulēšanā. Tajā pašā laikā e-pasts un SMS ir tikai instrumenti protestu kustības veidojošo organizāciju darbībā un tie nevar būt skatīti atrauti no milzīgas šo organizāciju nozīmes kustību aktivitātēs.
- Ideju ietvarošana GTK tīklā notika ne tik daudz ar IKT palīdzību, kā tiešajās starptautiskajās sanāksmēs (*Pirmajā starpkontinentālajā sanāksmē par humānumu un pret neoliberalismu, Tautas forumos, Reģionālajos Sociālajos forumos* un kopš 2001. gada katru gadu rīkotajos *Pasaules Sociālajos forumos*), kurās tika izstrādāti galvenie GTK ideoloģiskie principi (attiecīgi ietvertie dokumentos *Realitātes otrā deklarācija* un *Sociālā foruma principu harta*) un apspriesti kopīgas stratēģijas pamatvirzieni. Tas nozīmē, ka tiešā datora nepastarpinātā komunikācija joprojām ir svarīga pat tām protestu kustībām, kuras plaši izmanto IKT. Šajā ziņā ir iespējams runāt tikai par to, ka IKT atvieglo ideju ietvarošanu, nevis pilnīgi maina tās formu.
- **GTK nav stratēģiski izmantojusi IKT, lai sasniegtu lielāku publicitāti un mobilizētu plašu sabiedrību, kas ir saistīts ar GTK lietotās protestu taktikas specifiku.** Ideju ietvarošanas jomā šai kustībai IKT pirmām kārtām ir bijušas viens no instrumentiem (iespējams, pat mazāk svarīgs nekā tiešās datora nepastarpinātās sanāksmes) tajā ietilpstošo organizāciju idejiskai konverģencei, būdamas galvenokārt orientētas uz šo organizāciju locekļiem un salīdzinoši nelielu antiglobālisma problemātikā kompetentu vai ideoloģiskā ziņā līdzīgi noskaņotu simpatizētāju auditoriju.
- **GTK gadījums liecina, ka ar IKT palīdzību ir vieglāk pārvarēt oficiālās varas radītos šķēršļus šai varai nevēlamās informācijas izplatīšanai.** Tas arī liecina, ka kontaktu

veidošanā ar tradicionālajiem plašsaziņas līdzekļiem lielo un salīdzinoši ietekmīgo organizāciju faktors protestu kustībās ir svarīgāks par IKT faktoru.

- Datoru nepastarpinātās komunikācijas, tiešo sanāksmju un tradicionālo hierarhiski uzbūvēto organizāciju liela nozīme GTK veidošanā, konsolidācijā un tās ideju ietvaros apgāž vairāku zinātnieku un daudzu žurnālistu viedokli, ka šī kustība ir klasificējama kā jauna tipa virtuālā kustība. No otras puses, šīs kustības decentralizēts, elastīgs, transnacionāls un lielā mērā izplūdis raksturs, kā arī tās paļaušanās uz plašu IKT pielietojumu savas darbības koordinēšanā, iespējams, ļauj saukt to par pusvirtuālo kustību.

IMIGRANTU TIESĪBU KUSTĪBAS GADĪJUMA ANALĪZE

1. ITK gadījuma specifika

2006. gadā ASV varēja novērot masveida protestus sakarā ar tā saukto *HR4437* lietu jeb ASV kongresa Pārstāvju palātas pieņemto likumprojektu nr. 4437 “2005. gada robežu aizsardzības, pretterorisma un nelegālās imigrācijas kontroles likumdošanas akts” (*House of Representatives bill 4437 “The Border Protection, Antiterrorism, and Illegal Immigration Control Act of 2005”*). Šis likumprojekts paredz cietumsodu nelegālajiem imigrantiem, kā arī kriminālatbildību tiem, kas kādā veidā šādiem imigrantiem palīdz.¹⁶⁰

Protesti sākās 2006. gada februārī, sasniedzot kulmināciju 2006. gada martā, aprīlī un maijā. Pēc tam protestu intensitāte ievērojami kritusi. Vislielākie protesti notika 2006. gada 25. martā (toreiz tikai Losandželosā Lielajā maršā (*The Grand March* jeb *La Gran Marcha*) piedalījās vismaz 750000 cilvēku) un 10. aprīlī (šie protesti aptvēra 102 pilsētas, dažās no tām protestētāju skaits sasniedza 125000 cilvēku). Protestos piedalījās galvenokārt ASV latīņamerikāņu etniskās kopienas, bet protestētāju nospiedošo vairākumu veidoja ASV dzīvojošie vai strādājošie meksikāņu izcelsmes cilvēki, kas ir izskaidrojams ar diviem apstākļiem: (1) *HR4437* problemātika ir tieši saistīta ar ASV-Meksikas robežas stiprināšanas jautājumu; (2) nelegālo imigrantu vairākums ir meksikāņi (2004. gadā 70% no 8 miljoniem nelegālo imigrantu bija no Meksikas).¹⁶¹ Rezultātā, lai arī protestos, izņemot meksikāņu kopienas un to pārstāvošas organizācijas, piedalījās dažas citas etniskās grupas, to ietekme nebija būtiska.

Ņemot vērā tikko minētos apstākļus, ir nepieciešams izdarīt divas atrunas par šajā nodaļā pētāmo laika posmu, analīzes subjektu un izmantojamo terminoloģiju. Pirmkārt, kaut gan protesti ilga vairāk nekā pusotru gadu, šajā nodaļā vislielākā uzmanība tiek veltīta protestu kulminācijas posmam (2006. gada marts, aprīlis un maijs). Otrkārt, šajā nodaļā galvenokārt tiek pētītas meksikāņu izcelsmes amerikāņu kopienas, to aktīvisti un organizācijas, jo tieši tām ir bijusi

¹⁶⁰ Likumprojekta teksts ir pieejams: <http://thomas.loc.gov/cgi-bin/bdquery/z?d109:h.r.04437>: [tiešsaiste] [skatīts 07.08.2007].

¹⁶¹ Keen, J. Bush to Pose Changes to Immigration Law for Mexicans. *USA TODAY*, 2004, July 1. [tiešsaiste] [skatīts 08.08.2007]. Pieejams: http://www.usatoday.com/news/washington/2004-01-06-immigration-laws_x.htm; skatīt arī: Frieden, T. INS: 7 Million Illegal Immigrants in United States. Mexicans Make up Nearly 70 Percent of Total, *Figures Show*. CNN, 2003, February 1. [tiešsaiste] [skatīts 08.08.2007]. Pieejams: <http://edition.cnn.com/2003/US/01/31/illegal.immigration/>

noteicoša loma protestu organizēšanā un protestētāju mobilizācijā. Turklāt, lai arī protestos piedalījās ne tikai meksikāņu izcelsmes ASV pilsoņi, bet arī daudzi ASV nelegāli dzīvojošie meksikāņi, vienkāršošanas nolūkos ITK mobilizācijas mērķauditorija un protestu dalībnieki dažviet darbā tiek apzīmēti ar terminu *meksikāņu izcelsmes amerikāņi* (*Mexican Americans*), ko ASV parasti lieto attiecībā uz meksikāņu izcelsmes pilsoņiem.

ITK protesti, salīdzinājumā ar GTK protestiem, ir daudz mazāk pētīti, tāpēc šī nodaļa tiek balstīta ne tik daudz uz citu autoru veiktajiem pētījumiem un analītiskajiem rakstiem, kā ITK protestu atspoguļojumiem presē.

2. ITK un politisko iespēju struktūra

No politisko iespēju struktūras viedokļa ITK protestiem bija gan traucējošie, gan veicinošie faktori. Pie traucējošajiem faktoriem ir pieskaitāma „nacionālās drošības sindroma” vispārējā atmosfēra pēc 2001. gada 11. septembra teroristiskajiem aktiem, kura radīja labvēlīgo vidi tiem politiķiem, kuri uzstājas par imigrācijas – it īpaši nelegālās un nekontrolētās imigrācijas – ierobežojumu un par stingrāku starpvalstu robežu kontroli. Kustības darbību veicinošie faktori ir sabiedroto esamība elites pārstāvju, it īpaši Demokrātu partijas politiķu vidū, un ASV politiskās elites sašķelums pēc kara Irākā (pirmām kārtām, politiskās retorikas saasināšanās starp Demokrātu partiju un Republikāņu partiju).

Cits labvēlīgs faktors ir tas, ka likumprojektā paredzētās reformas radīja augsne plašai opozīcijas koalīcijai, kurā iekļāvās gan dažādas sociālās grupas ar atšķirīgām interesēm, gan dažādi politiskie spēki ar atšķirīgām ideoloģiskajām pozīcijām – sākot no kreisās un uz postmateriālajām vērtībām balstītās orientācijas, un beidzot ar konservatīvajām un nacionālistiskajām nostājām. Šīs koalīcijas plašums radīja dažos zinātniekos cerību, ka ITK var kļūt par spēcīgāku etniski motivētu protestu kustību kopš 1960. gadu kustības par pilsoniskajām tiesībām.¹⁶²

Daudzas sociālās grupas skarošs likumprojekta raksturs radīja protestu organizētājiem iespējas izveidot aliansi, kas sastāv no ļoti atšķirīgām organizācijām. Likumprojekts paredzēja sodus ne tikai pašiem nelegālajiem imigrantiem. Tas plānoja ieviest salīdzinoši bargus sodus arī darba devējiem par nelegālo imigrantu nolīgšanu un uzlikt baznīcām par pienākumu pārbaudīt savu draudzes locekļu legālo statusu pirms jebkādas palīdzības sniegšanas.¹⁶³ Šādos apstākļos protestu

¹⁶² Skatīt: Johnson, K.R., Hing, B.O. The Immigrant Rights Marches of 2006 and the Prospects for a New Civil Rights Movement. *Harvard Civil Rights - Civil Liberties Law Review*. Vol.42, No.1, Winter 2007, pp. 99–138.

¹⁶³ Skatīt likumprojekta tekstu: <http://thomas.loc.gov/cgi-bin/bdquery/z?d109:h.r.04437>: [tiešsaiste] [skatīts 08.08.2007].

organizētāji varēja cerēt ne tikai uz imigrantu tiesības aizstāvošu organizāciju un nacionālistiski noskaņotās Čikano kustības līdzdalību protestu kampaņās, bet arī uz baznīcu un darba dēvēju atbalstu.

Tādējādi ITK gadījumā politisko iespēju struktūrā ir saskatāmi gan kustības darbībai labvēlīgie, gan nelabvēlīgie faktori.

3. ITK un mobilizējošās struktūras

Tāpat kā GTK, arī ITK tiek analizēta balstoties uz Dž.Makartija mobilizējošo struktūru klasifikāciju.

3.1. Darba vietas loma

Kaut arī nav nekādu datu, ka ITK protestus atbalstīja darba dēvēju apvienības, ir liecinājumi, ka tos atbalstīja daudzi atsevišķi šīs sociālās grupas pārstāvji. Piemēram, daudzi rūpnīcu, veikalu un restorānu īpašnieki slēdza savus uzņēmumus Lielā Amerikas boikota (*Great American Boycott* jeb *El Gran Paro Americano*) laikā 2006. gada 1. maijā, lai vai nu ļaut saviem darbiniekiem piedalīties boikotā, vai arī pašiem apliecināt solidaritāti ar savas etniskās kopienas pārstāvjiem.¹⁶⁴

3.2. Kaimiņattiecību un pēc teritoriāla principa veidoto sociālo tīklu loma

Jau demonstrēts, ka GTK gadījumā lielāka daļa protestētāju bija pie organizācijām piederīgi vai kādā citā veidā ar tām saistīti cilvēki, kuri līdz protestu vietām bieži vien nokļuva ar organizāciju palīdzību. Kaut arī ITK protestos daudzi cilvēki arī bija sabiedrisko organizāciju locekļi (vai, kā tiks parādīts tālāk, baznīcu draudzes locekļi), ir acīm redzams, ka tajos piedalījās ļoti daudz ar organizācijām pilnīgi nesaistītu cilvēku. Žurnālistu veiktās protestu dalībnieku aptaujas liecina, ka daudzi protestētāji nāca uz protestiem ar draugiem, kaimiņiem un radiem. Bieži vien protestēt devās veselas ģimenes. Nereti kā protesta motivāciju cilvēki minēja atbalstu saviem ģimenes locekļiem.¹⁶⁵ Daudzi no demonstrantiem, paši nebūdami imigranti, atzina, ka atnāca atbalstīt savus radniekus, kuri ir imigranti.¹⁶⁶

¹⁶⁴ Interview with Jesse Diaz of the L.A. March 25th Coalition [interview by Hank Gonzalez for *Socialist Alternative*, published by *SocialistAlternative.org*], 2006, July 16 [tiešsaiste] [skatīts 10.08.2007]. Pieejams: <http://www.socialistalternative.org/news/article15.php?id=414>

¹⁶⁵ González, D., Wingett, Y. Immigrants Protest in Valley, Cities across U.S. *The Arizona Republic*, 2006, March 28. [tiešsaiste] [skatīts 10.08.2007]. Pieejams: <http://www.azcentral.com/arizonarepublic/news/articles/0327peoplemarch.html>

¹⁶⁶ Immigration Issue Draws Thousands into Streets. LAPD Estimates 500,000 at Protest; Bush Faces Wedge Issue for Party. *Associated Press*. 2006, March 25. [tiešsaiste] [skatīts 10.08.2007]. Pieejams:

Par to, ka ITK protestos liela nozīme bijusi sociālajiem tīkliem liecina arī protestu organizētāju apgalvojumi, ka milzīgu lomu mobilizācijas kampaņās spēlējusi sabiedrības pašmobilizācija¹⁶⁷ (šīs aspekts vairāk tiks aplūkots organizāciju formai un lomai veltītajā nodaļas daļā).

Tas viss ļauj pieņemt, ka sociālajiem tīkliem, it īpaši tiem, kas ir balstīti uz radniecības saitēm un kaimiņattiecībām, bija daudz svarīgāka nozīme ITK protestos nekā GTK protestos. GTK gandrīz pilnīgi paļāvās uz slēgtiem aktīvistu tīkliem, kas izveidojās starp sabiedriskajām organizācijām, iepriekš organizētām grupām un to dalībniekiem.

3.3. Organizāciju loma un forma

Tāpat kā GTK gadījumā, ITK protestos sabiedriskās organizācijas veica galvenos mobilizācijas darbus. Piemēram, 2006. gada 1. maijā notikušo Lielo Amerikas boikotu ierosināja 25. *marta koalīcija (March 25 Coalition)*, kas sastāvēja no katoliskām organizācijām, imigrantu tiesību aizstāvēšanas organizācijām un arodbiedrībām. Ļoti ātri šai koalīcijai pievienojās arī vairākas citas organizācijas – ar salīdzinoši ietekmīgu meksikāņu izcelsmes amerikāņu interešu aizstāvēšanas apvienību *Mexican American Political Association (MAPA)* saistīta organizācija *Hermandad Mexicana*, kā arī organizācijas *Coalition for Humane Immigrant Rights of Los Angeles (CHIRLA)*, *Amigos de Orange* un *MEChA (Movimiento Estudiantil Chicano de Aztlán)*.¹⁶⁸ Boikots aptvēra vismaz 27 ASV pilsētas un tā organizēšana tika uzticēta vietējām minēto organizāciju filiālēm. Savukārt 2006. gada 25. martā notikušos un ITK vēsturē vismasveidīgākos protestus organizēja *Placita Olvera Pro-Immigrant Working Group*, *Central American Resource Center (CARECEN)*, *Mexican American Political Association (MAPA)*, daudzas Katoļu baznīcas un dažādu ASV etnisko (pirmkārt, latīņamerikāņu) kopienu lokāla mēroga organizācijas.¹⁶⁹

<http://www.msnbc.msn.com/id/11442705/>

¹⁶⁷ Interview with Jesse Díaz of the L.A. March 25th Coalition [interview by Hank Gonzalez for *Socialist Alternative*, published by *SocialistAlternative.org*], 2006, July 16 [tiešsaiste] [skatīts 10.08.2007]. Pieejams: <http://www.socialistalternative.org/news/article15.php?id=414>

¹⁶⁸ Rivera, S. Groups Call for 'A Day Without an Immigrant'. *Pacific News*, 2006, April 14. [tiešsaiste] [skatīts 11.08.2007]. Pieejams:

http://news.pacificnews.org/news/view_article.html?article_id=5640841981493b34b3d0933ac577adf5

¹⁶⁹ Interview with Jesse Díaz of the L.A. March 25th Coalition [interview by Hank Gonzalez for *Socialist Alternative*, published by *SocialistAlternative.org*], 2006, July 16 [tiešsaiste] [skatīts 10.08.2007]. Pieejams: <http://www.socialistalternative.org/news/article15.php?id=414>; Valle, R., Azul, R. More Than a Million March in Los Angeles, Other US Cities in Defense of Immigrant Rights. *World Socialist Web Site (WSWS)*, 2006, March 27 [tiešsaiste] [skatīts 10.08.2007]. Pieejams: <http://www.wsws.org/articles/2006/mar2006/immi-m27.shtml>

Bet, atšķirībā no GTK, kurā, vismaz kopš 20. gadsimta 90. gadu vidus, galvenos mobilizācijas darbus veica uz postmateriālajām vērtībām orientētas sabiedriskās organizācijas, ITK protestu dalībnieku mobilizācijā aktīvi piedalījās baznīcas un citas kristīgas organizācijas.¹⁷⁰

Dažās pilsētās baznīcu loma mobilizācijas procesos bija pat centrāla un noteicoša. Par to liecina, piemēram, Arizonas štata galvaspilsētas Fēniksas piemērs. Stāstot par protestiem šajā pilsētā, vairāki imigrantu tiesību aizstāvēji un demonstrāciju (maršu) organizētāji atzīst, ka latīņamerikāņu evaņģēlisko baznīcu (*Latino evangelical churches*) mācītājiem bija vislielākā loma gan lielu cilvēku masu iesaistīšanā demonstrācijās, gan nelegālo imigrantu aizstāvēšanas kustības veidošanā Arizonas štatā. Fēniksas pilsētā uz latīņamerikāņu kopienām orientētas baznīcas vienmēr ir pilnas ar tūkstošiem nelegālo imigrantu un tas, piemēram, ļāva 2006. gada 24. martā mobilizēt 20000 cilvēku, līdz ar to organizējot vislielāko protestu šīs pilsētas vēsturē. Baznīcas bieži sūtīja uz protestiem un gājieniem veselas draudzes. Svarīgi atzīmēt, ka 75 % no 15000 šo baznīcu draudzes locekļiem ir nelegālie imigranti. Lielu lomu protestētāju mobilizācijā šajā pilsētā spēlēja arī spāņu valodā pārraidošs kristīgais radio, piemēram, *Radio Manantial* (91.1 FM) un *KASA-AM* (1540).¹⁷¹

Svarīgi atzīmēt, ka latīņamerikāņu baznīcas nav darbojušās neatkarīgi no protestos iesaistītajām sabiedriskajām organizācijām un aktīvi līdzdarbojušās kopīgā (kaut arī, kā tiks parādīts vēlāk, sadrumstalotā un iekšēji vāji saskaņotā) nelegālo imigrantu aizstāvēšanas kustībā. Gada laikā tikai Fēniksas pilsētā kustībai pievienojās 40 latīņamerikāņu evaņģēlisko baznīcu mācītāji. Lielu lomu viņu pamudināšanā uz šādu soli spēlēja baznīcas *Iglesia Bautista Nuevo Nacimiento* mācītājs Hose Gonsales (*Jose Gonzalez*), kurš bija viens no pirmajiem pilsētas mācītājiem, kas iesaistījās organizācijas *Immigrants Without Borders* (*Immigrantes Sin Fronteras*) darbībā. Jāatzīmē, ka šī organizācija bija viena no galvenajiem sabiedriskajiem spēkiem, kas organizēja protestus Arizonas štatā.

¹⁷⁰ Skatīt, piemēram: Churches Take Immigration Reform Fight into the Streets. *National Catholic Reporter*, 2006, March 31, p. 7; Lost Angelinos Fast for Immigration Reform. *National Catholic Reporter*, 2006, March 3, p. 3; Hispanic Evangelicals Break Ranks, Advocate Immigration Reform. *Christian Century*, 2006, March 7, p. 15; Bishops Address Immigration Reform, Migrant Labor. *National Catholic Reporter*, 2007, January 26, p. 8; Persaud, F. U.S. Undocumented Immigrants Garner Major Support in Struggle for Legalization. *The New York Amsterdam News*, 2006, February 2 – February 8, p. 14, 33.

¹⁷¹ González, D., Wingett, Y. Power of Pulpit Inspired Immigrants to Protest. *The Arizona Republic*, 2006, March 29. [tiešsaiste] [skatīts 10.08.2007]. Pieejams: <http://www.azcentral.com/arizonarepublic/news/articles/0329evangelical.html> ; González, D., Wingett, Y. Immigrants Protest in Valley, Cities across U.S. *The Arizona Republic*, 2006, March 28. [tiešsaiste] [skatīts 10.08.2007]. Pieejams: <http://www.azcentral.com/arizonarepublic/news/articles/0327peoplemarch.html>

Tāpat kā kādreiz GTK gadījumā, ITK protestu organizēšanā un to dalībnieku mobilizēšanā aktīvi piedalījās spēcīgas arodbiedrības, piemēram, *The Service Employees International Union* un *American Federation of Labor – Congress of Industrial Organizations (AFL-CIO)*.¹⁷²

Tomēr, kā jau norādīts, GTK transnacionalizācija 20. gadsimta 90. gadu otrajā pusē noveda pie parasti uz nacionālo līmeni orientētas strādniecības intereses zaudēšanas tālākā līdzdarbībā GTK aktivitātēs, kā rezultātā GTK tīklā ar lielu pārsvaru sāka dominēt postmateriālās vērtības aizstāvošas organizācijas. Kā tiks parādīts analītiskajā nodaļā, pēc 2001. gada 11. septembra teroristiskajiem aktiem GTK tīklu pameta arī ITK protestos aktīva *AFL-CIO*. Atšķirībā no GTK protestiem, pret *HR4437* vērstās kampaņas arodbiedrības vienmēr spēlēja diezgan būtisku lomu.

Nākošā svarīga ITK mobilizācijas iezīme ir sabiedrības, pirmām kārtām, meksikāņu izcelsmes amerikāņu kopienas pašmobilizācija. Baznīcu, sabiedrisko organizāciju, arodbiedrību, plašsaziņas līdzekļu un sabiedrības pašmobilizācijas lomu, kā arī mobilizācijā izmantojamo instrumentu arsenālu, labi ilustrē fragments no intervijas ar *25. marta koalīcijas* līdzdibinātāju Hese Diazu (*Jesse Diaz*). Runājot par 2006. gada 25. martā Losandželosā notikušo protesta gājieni, kurā piedalījās vairāk nekā 750000 protestētāju, Diazs stāsta:

„Tuvojoties [mobilizācijas] kampaņas beigām, mēs redzējām, ka mobilizācija notiek pašu cilvēku starpā. Mēs tikai sapulcējamies kopā un uzrunājam tautu un manevrējam, izmantojot medijus kā organizējošo līdzekli. Mēs izmantojam daudzus organizējošos līdzekļus: tradicionālos organizējošos līdzekļus, skrejlapas, bet kampaņas beigās mēs pat nevarējām izīrēt autobusu Kalifornijas štatā. Autobusi tika izīrēti ārpus štata. Mobilizācija notika baznīcās, kopienu organizācijās, arodbiedrībās un jebkur citur. Tā bija masu mobilizācija. Es personīgi centos mobilizēt strādniekus [*day laborers*]. Šai ziņā mēs padarījām lielu darbu, bet cilvēki galvenokārt organizējās paši ...”¹⁷³

Baznīcu, reliģisko organizāciju, arodbiedrību un tradicionālo plašsaziņas līdzekļu stratēģiskā izmantošana ITK protestos liecina, ka to organizētāji, atšķirībā no GTK aktīvistiem, visiem spēkiem veicināja lielu masu iesaistīšanos protestos. Interesanti atzīmēt, ka milzīgs protestu dalībnieku skaits nereti pārsteidza pašus organizētājus.¹⁷⁴

¹⁷² González, D., Wingett, Y. Immigrants Protest in Valley, Cities Across U.S. *The Arizona Republic*, 2006, March 28. [tiešsaiste] [skatīts 10.08.2007]. Pieejams: <http://www.azcentral.com/arizonarepublic/news/articles/0327peoplemarch.html>; Persaud, F. U.S. Undocumented Immigrants Garner Major Support in Struggle for Legalization. *The New York Amsterdam News*, 2006, February 2 – February 8, p. 14, 33.

¹⁷³ Interview with Jesse Díaz of the L.A. March 25th Coalition [interview by Hank Gonzalez for *Socialist Alternative*, published by *SocialistAlternative.org*], 2006, July 16 [tiešsaiste] [skatīts 10.08.2007]. Pieejams: <http://www.socialistalternative.org/news/article15.php?id=414>

¹⁷⁴ González, D., Wingett, Y. **Immigrants Protest in Valley, Cities across U.S.** *The Arizona Republic*, 2006, March 28. [tiešsaiste] [skatīts 10.08.2007]. Pieejams: <http://www.azcentral.com/arizonarepublic/news/articles/0327peoplemarch.html>, Valle, R., Azul, R. More Than a

No GTK atšķirīga ITK protestu organizēšanas taktika noteica arī atšķirības IKT pielietošanā.

Šīs atšķirības kļūst acīmredzamas salīdzinot savā starpā divus nozīmīgākus protestus, kurus rīkoja katra no kustībām. Ja GTK veltītajā nodaļā īpaša uzmanība tika pievērsta Sietlas protestiem, jo tie tradicionāli tiek slavināti kā visveiksmīgākie šīs kustības vēsturē, tad, analizējot ITK, nevar nepievērst īpašu uzmanību 2006. gada 25. martā Losandželosā notikušajiem protestiem, jo tie tiek uzskatīti par sekmīgākajiem ITK gadījumā. Šie protesti bija vismasveidīgākie no visiem pret *HR4437* vērstiem protestiem. Kaut gan oficiāli policija paziņoja, ka tajos piedalījās vairāk nekā 500000 cilvēku¹⁷⁵, alternatīvie informācijas avoti un paši protestu organizētāji apgalvoja, ka to dalībnieku skaits bija no 1 miliona līdz pat 2 miljoniem.¹⁷⁶ Uzreiz jāatzīmē, ka protestu panākumu vērtēšanas kritēriji GTK gadījumā un ITK gadījumā būtiski atšķiras. Piemēram, Sietlas protesti tika uzskatīti par sekmīgiem, tāpēc, ka tajos izdevies sasniegt praktisku un uzreiz jūtamu rezultātu, proti, nepieļaut delegātu ienākšanu Pasaules Tirdzniecības organizācijas sanāksmes noturēšanas ēkā un šādā veidā panāktu sanāksmes atcelšanu. Savukārt 25. marta protestu organizētāji uzskata tos par veiksmīgiem galvenokārt milzīga dalībnieku skaita dēļ (kā jau vairakkārt atzīmēts, GTK protestos masveidīgums tika uzskatīts par sekundāru un zināmā mērā pat par traucējošu faktoru). ITK protestu gadījumā galvenais stratēģiskais mērķis bija iespaida radīšana un uzmanības piesaistīšana, demonstrējot plašu cilvēku masu neapmierinātību ar *HR4437*, lai šādā veidā izraisītu nacionāla mēroga diskusijas un aktualizētu likumprojekta kritiku politiskās elites aprindās.¹⁷⁷

GTK veltītajā nodaļā Sietlas kampaņa tika analizēta lielā mērā balstoties uzviena no Sietlas protestu rīkotājiem un aktīviem dalībniekiem Krisa Neja atceres piezīmēm. Lai saglabātu pētniecisku konsekvenci, 25. marta protestu analīze līdzīgā veidā tiks balstīta uz viena no galvenajiem to organizētājiem Hese Diaza atmiņām, ar kurām viņš dalās intervijā kreisi noskaņotās organizācijas *Socialist Alternative* pārstāvim Hankam Gonsalesam (**Hank Gonzalez**).¹⁷⁸

Million March in Los Angeles, Other US Cities in Defense of Immigrant Rights. *World Socialist Web Site (WSWS)*, 2006, March 27 [tiešsaiste] [skatīts 10.08.2007]. Pieejams: <http://www.wsws.org/articles/2006/mar2006/immim27.shtml>

¹⁷⁵ 500,000 March in L.A. Against Immigration Bill. Measure Was Passed by U.S. House. *Associated Press*, 2006, March 26. Page A03 [tiešsaiste] [skatīts 10.08.2007]. Pieejams: <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2006/03/25/AR2006032501352.html>

¹⁷⁶ Valle, R., Azul, R. More Than a Million March in Los Angeles, Other US Cities in Defense of Immigrant Rights. *World Socialist Web Site (WSWS)*, 2006, March 27 [tiešsaiste] [skatīts 10.08.2007]. Pieejams: <http://www.wsws.org/articles/2006/mar2006/immim27.shtml>; Interview with Jesse Díaz of the L.A. March 25th Coalition [interview by Hank Gonzalez for *Socialist Alternative*, published by *SocialistAlternative.org*], 2006, July 16 [tiešsaiste] [skatīts 10.08.2007]. Pieejams: <http://www.socialistalternative.org/news/article15.php?id=414>

¹⁷⁷ Skatīt: Interview with Jesse Díaz of the L.A. March 25th Coalition [interview by Hank Gonzalez for *Socialist Alternative*, published by *SocialistAlternative.org*], 2006, July 16 [tiešsaiste] [skatīts 10.08.2007]. Pieejams: <http://www.socialistalternative.org/news/article15.php?id=414>

¹⁷⁸ Intervija ir pieejama: <http://www.socialistalternative.org/news/article15.php?id=414> [tiešsaiste] [skatīts 10.08.2007].

Analizējot 25. marta protestus un salīdzinot tos ar protestiem Sietlā uzreiz var pamanīt vairākas kopīgas un vairākas krasi atšķirīgas iezīmes.

Tāpat kā GTK gadījumā, 25. marta protestu sagatavošanas darbos tika iesaistītas vairākas organizācijas, dažas no tām ar protestu rīkošanas pieredzi. Liela loma bija *Placita Olvera Pro-Immigrant Working Group*, kuras ietvaros arī radās ideja pāriet no nelieliem lokāla mēroga piketiem un petīciju iesniegšanām pie plašu masu mobilizācijas. Jāatzīmē, ka sākumā šī ideja tika uztverta ar skepsi no daudzu pret *HR4437* vērstā kampaņā iesaistītu lokāla mēroga grupu puses, tāpēc aktīvistiem vajadzēja veikt lielus pārliecināšanas darbus, galvenokārt rīkojot *face-to-face* sanāksmes kopienu un to pārstāvošo organizāciju līmenī. Tas apstākļi, ka efektīva pārliecināšana vai izskaidrošana nebūtu iespējama tikai ar interneta, respektīvi, e-pasta palīdzību, bija viens no svarīgiem iemesliem, kāpēc ITK protestu sagatavošanā un mobilizācijā milzīga loma bija datora nepastarpinātajām sanāksmēm. Citas nozīmīgas organizācijas 25. marta protestu organizēšanā bija *Central American Resource Center (CARECEN)*, *Mexican American Political Association (MAPA)* un *La Alianza Mexicana Nacional*.

Pretstatā GTK, ITK koalīcijā starp organizācijām vienmēr pastāvēja lielas nesaskaņas par darbības stratēģiju, cīņa par resursiem un tiesībām pārstāvēt meksikāņu kopienu un bieži vien pat atklāta savstarpējā neuzticība. Piemēram, *Placita Olvera Pro-Immigrant Working Group* bija diezgan saspīlētas attiecības ar citu 25. marta protestu organizēšanā iesaistītu organizāciju *Central American Resource Center (CARECEN)*, kā arī ar vienu no Lielo Amerikas boikotu rīkojošām organizācijām *Coalition for Humane Immigrant Rights of Los Angeles (CHIRLA)*. Tāpēc katra no organizācijām lielā mērā veica savu atsevišķu mobilizāciju, orientējoties uz savu mērķauditoriju, maz rūpējoties par darbības savstarpējo saskaņošanu un koordinēšanu, un par citu organizāciju mērķiem vai aktivitātēm vairāk uzzinot no plašsaziņas līdzekļiem. Tas krasi atšķir ITK no GTK, jo pēdējā, kā jau demonstrēts, balstījās uz tajā ietilpstošo organizāciju darbības rūpīgu saskaņošanu ar IKT palīdzību.

Atšķirībā no GTK, ITK protestus gatavojušās organizācijas nav veikušas nekādus protestu dalībnieku apmācības un trenēšanas darbus, kā arī nav veltījušas kādu nopietnu uzmanību protestu dalībnieku informēšanai par uzvedību dažādās specifiskās situācijās. Nav nekādu ziņu, ka potenciālo 25. marta protestētāju trenēšanas nolūkam tiktu atvēlētas kādas telpas vai organizētas kādas speciālas apmācības nometnes.

Līdzīgi kā Sietlas protestos, 25. marta protestos piedalījās daudz tālu no protestu vietas dzīvojošo indivīdu, tāpēc nevienu no šīm kampaņām nevar traktēt kā vietējo iedzīvotāju mobilizācijas rezultātu. Tomēr, kā jau parādīts, GTK kampaņā tālu no protestu vietas dzīvojošie protestu dalībnieki bija bieži vien citu valstu pilsoņi un pārsvarā organizācijām piederīgi cilvēki, kas tika

mobilizēti uz IKT balstītās un galvenokārt organizāciju starpā notikušās komunikācijas gaitā. Savukārt ITK gadījumā šādi dalībnieki bija citu ASV štatu iedzīvotāji, kas nav obligāti piederēja organizācijām un lielākoties tika mobilizēti ar tradicionālo plašsaziņas līdzekļu palīdzību un pateicoties aktīvistu aģitējošiem braucieniem pa reģioniem.

Ja Sietlas protesti bijuši perfekti koordinēti no taktikas viedokļa (jau atzīmēts, ka tajos protestētāji tika sadalīti iepriekš speciāli apmācītajās grupās un katrai no tām bija savs koordinators, kurš saskaņoja šīs grupas rīcību ar citu grupu darbību), tad 25. marta protestos valdījusi pilnīga neorganizētība. Piemēram, protestētāju gājiena laikā izveidojies tik liels haoss, ka protestu organizētāji pat nav spējuši nostāties gājiena priekšgalā, lai paceltu karogu. Protestu gaitā daži karogi un transparenti vispār pazuduši, turklāt organizētāji pamanījušies pazaudēt no redzesloka vairākus cilvēkus, kuriem pēc plāna vajadzēja atrasties gājiena priekšgalā vai publiski uzrunāt sabiedrību. Par protestu taktisku neorganizētību un paļaušanos uz sabiedrības pašorganizēšanos liecina arī tas, ka protestu rīkotāji pat aptuveni nav varējuši paredzēt protestu dalībnieku skaitu. Jāatzīmē, ka šī neorganizētība bija raksturīga arī citiem ITK gadījumā nozīmīgākajiem protestiem, piemēram, 2006. gada 1. maijā rīkotajam gājienam, kad organizētājiem atkal nav izdevies nostāties demonstrantu kolonu priekšgalā un panākt kaut minimālu pasākuma koordināciju.

Atšķirībā no Sietlas protestiem, kuros harizmātiskie līderi netika izmantoti sabiedrības publiskajā uzrunāšanā, 25. marta protestu organizētāji paļāvās uz harizmātisko līderu uzrunu mobilizējošu efektu (uzrunātāju vidū bija arī pats Hese Diazs).

Nav nekādu datu, ka 25. martā protestos, izņemot karogu ar uzrakstu *Residencia Permanente – March 25 Coalition* un dažus citus karogus u transparentus, būtu stratēģiski vai taktiski izmantoti kādi speciāli tehniskie līdzekļi, rīki vai ierīces. Tā ir ļoti būtiska atšķirība no protestiem Sietlā, kuros, kā jau demonstrēts, tika izmantoti iepriekš sagatavoti trijkāji un plastmasas un tērauda caurules un kastes, kā arī tika uzbūvētas rūpīgi pārdomātas ielu barikādes.

Ja, kā jau parādīts, Sietlas protestos koordinācijas nolūkos plaši tika izmantoti portatīvi radoraidītāji un uztvērēji (*walkie-talkies*) un mobilie tālruņi, nekas neliecina par IKT stratēģisku vai taktisku pielietojumu ITK gadījumā. 25. marta protestos koordinācijai vispār bija ārkārtīgi mazsvarīga loma, tieši otrādi – sabiedrības pašorganizācija, plašu masu spontānums un grūtības pakļaut protestētāju rīcību kaut minimālai kontrolei no šo protestu organizētāju puses tika traktētas kā ārkārtīgi pozitīva parādība, sabiedrības neapmierinātības apliecinājums un sekmīgas mobilizācijas rezultāts.

ITK protestu organizētāji veltījuši daudz lielāku uzmanību tradicionālo plašsaziņas līdzekļu piesaistīšanai nekā GTK aktīvistiem. Ja pēdējie stratēģiski izmantojuši tikai laikrakstus, tad pirmie,

izņemot laikrakstus, aktīvi izmantojuši arī savus sakarus ar radioraidījumu vadītājiem un radiodīdžejiem. ITK gadījumā kāda radiostacija pat sniegusi materiāltehnisku palīdzību, atsūtot desmit autobusus protestu rīkotāju vajadzībām. Turklāt abām kustībām bijušas pavisam atšķirīgas tradicionālo plašsaziņas līdzekļu izmantošanas taktikas. Ja GTK aktīvisti aprobežojuši savu uz plašu sabiedrību orientētu informācijas kampaņu ar nelieliem paziņojumiem par iespējām iemācīties nevardarbīgās pretošanās paņēmienus, tad 25. marta protestu organizētāji ne tikai veikuši regulāru plašas sabiedrības mobilizāciju spēņu valodā runājošajiem ASV iedzīvotājiem domātās avīzēs un radioraidījumos, bet arī rīkojuši vairākas preses konferences angļu valodā vēstošajiem „oficiālajiem” (*mainstream*) medijiem.

Kā jau demonstrēts, organizācijām bijusi milzīga loma visos GTK protestu organizēšanas un rīkošanas posmos. Tās bijušas ārkārtīgi nozīmīgas gan protestu iniciēšanas (kontakta un sakaru veidošana, ideju ietvarošana procesa nodrošināšana, sanāksmju organizēšana) un sagatavošanas (protestu dalībnieku trenēšana, mobilizācija) stadijās, gan to rīkošanas (darbības koordinācija) posmā. Savukārt ITK koalīcijā organizāciju loma, šķiet, galvenokārt bijusi nozīmīga iniciēšanas un sagatavošanas posmos, kamēr protestu rīkošanas stadijā viss lielā mērā tika atstāts cilvēku masu pašu iniciatīvai.

Visas tikko izklāstītās atšķirības starp Sietlas un 25. marta protestiem apkopotas 1. tabulā.

1. tabula

Atšķirības starp Sietlas un 25. marta protestiem

	Sietlas protesti	25. marta protesti
Protesta mērķis	Konkrēta un uzreiz jūtama rezultāta sasniegšana: izjaukt sanāksmi, bloķējot pieejas tās noturēšanas ēkām	Iespaida radišana, uzmanības piesaistīšana un nacionāla mēroga diskusiju izraisīšana, demonstrējot plašu cilvēku masu neapmierinātību
Vispārējā pieeja	Balstīšanās uz iepriekš speciāli trenētiem protestu dalībniekiem	Balstīšanās uz plašām cilvēku masām
Protestu taktika	Sīka un manevrēt spējīga protestu koordinācija, balstoties uz IKT	Paļaušanās uz sabiedrības pašorganizāciju, masu spontānuma spēku un protestētāju pašiniciatīvu
Protestu norises raksturojums	Iepriekš speciāli apmācīto protestētāju grupu saskaņota	Neorganizētība, spontānums, brīžiem arī haoss

	darbība, izmantojot koordinatorus un IKT	
Organizatoriskās bāzes veidošana protestu sagatavošanas posmā	Sakaru veidošana starp dažādu valstu organizācijām ar IKT palīdzību	Liels izskaidrošanas un pārliecināšanas darbs <i>face-to-face</i> sanāksmēs un datora nepastarpinātajās diskusijās
Darbs ar potenciālajiem protestu dalībniekiem sagatavošanas posmā	Protestu dalībnieku iepriekšēja trenēšana un instruēšana	Nekāds īpašs darbs nav veikts
Mobilizācijas procesa konsekvence	Rūpīga savstarpējo aktivitāšu koordinācija ar IKT palīdzību	Vairāku savstarpēji izolētu un dažreiz pat konkurējošu mobilizācijas kampaņu veikšana
Protestētāju profils pēc piederības organizācijai un viņu ietekmējušajiem (motivējušajiem) mobilizācijas līdzekļiem	Pārsvarā organizācijām piederīgi cilvēki, kas tika mobilizēti uz IKT balstītās un galvenokārt organizāciju starpā notikušās komunikācijas gaitā	Milzīgs skaits organizācijām nepiederīgu cilvēku, kas tika mobilizēti galvenokārt ar tradicionālo plašsaziņas līdzekļu palīdzību un pateicoties aktīvistu aģitējošiem braucieniem pa reģioniem
Paļaušanās uz harizmātisko līderu publisko uzrunu efektu mobilizācijas stratēģijā un protestu rīkošanas taktikā	Tiek atvēlēta mazsvarīga loma	Tiek atvēlēta nozīmīga loma
Speciālo tehnisko līdzekļu, rīku un ierīču izmantošana protestu gaitā	Pārdomāta, radoša un no taktikas viedokļa nozīmīga izmantošana	Nav izmantoti un nav svarīgi no taktikas viedokļa
IKT loma	Ārkārtīgi svarīga gan protestu iniciēšanas (kontakta / sakaru veidošana), gan to rīkošanas (darbības koordinēšana) posmā	Nav svarīga
Datora nepastarpinātās komunikācijas loma	Svarīga	Svarīga
Organizāciju loma	Svarīga protestu iniciēšanas (kontakta veidošana), sagatavošanas (dalībnieku trenēšana, mobilizācija) un rīkošanas (koordinācija) posmā	Svarīga protestu iniciēšanas un sagatavošanas (mobilizācija) posmā
Tradicionālo plašsaziņas līdzekļu nozīme mobilizācijas kampaņā	Sekundāra nozīme; liela paļaušanās uz pašu izveidotiem un uz šauru auditoriju orientētiem elektroniskajiem (digitālajiem)	Milzīga nozīme radio, laikrakstu un televīzijas izmantošanai

Sietlas un 25. marta protestu salīdzinājums, kā arī citu pret *HR4437* vērstu protestu analīze ļauj formulēt divus nozīmīgus novērojumus par IKT nozīmi un izmantošanu ITK koalīcijā.

Pirmkārt, nav nekādu liecinājumu, ka ITK gadījumā protestu koordinēšanas un darbības saskaņošanas nolūkos stratēģiski vai plaši tiktu izmantoti mobilie tālruņi, ar to palīdzību sūtītās īsziņas vai portatīvi radoraidītāji un uztvērēji (*walkie-talkies*). Zināms, ka ar mobilo telefonu palīdzību sūtītās īsziņas tika sporādiski izmantotas protestu dalībnieku mobilizācijā, nevis viņu aktivitāšu koordinācijā protestu laikā, turklāt to neatkarīgi no protestus rīkojošajām organizācijām iniciēja viena no sociālajām grupām, respektīvi, studenti.¹⁷⁹ Atšķirībā no GTK, ITK protestos nekad netika pielietota pilsētas partizāņu kara taktika, pazīstama ar nosaukumu „spietošana” (*swarming*), kuru, pateicoties pieaugušajām iespējām lietot IKT, būtiski pilnveidojuši un sekmīgi lietojuši GTK aktīvisti. ITK protestu dalībnieki nekad netika iepriekš sadalīti speciāli apmācīto cilvēku grupās, kurām būtu jāpilda kāds konkrēts uzdevums, un šo protestu organizatoru galvenais mērķis bija padarīt protestus masveidīgus, iesaistot tajos visdažādākās sociālās grupas, lai šādā veidā demonstrētu oficiālās varas pārstāvjiem, plašsaziņas līdzekļiem un sabiedriskajai domai plašu iedzīvotāju slāņu neapmierinātību ar likumprojektu.

Otrkārt, no GTK atšķirīga (respektīvi, plašāka, bet haotiskāka) bija arī interneta sniegto iespēju izmantošana. ITK protestos internets tika izmantots trijos veidos: (1) to, blakus citiem komunikācijas veidiem, izmantoja organizācijas savstarpējā komunikācijā; (2) to izmantoja sabiedriskās organizācijas, lai aicinātu sabiedrību piedalīties protestos vai informētu potenciālus protestu dalībniekus par protestu norises laiku un vietu; (3) to bez organizāciju starpniecības iniciēja paši protestu dalībnieki, izmantojot komunikāciju portālus.

3.3.a. Interneta izmantošana organizāciju savstarpējās komunikācijas nolūkos

Tāpat kā GTK organizācijas, arī ITK organizācijas koordinēja savu darbību, izmantojot interneta starpniecību. Tomēr pretstatā GTK, interneta nozīme ITK organizāciju darbības koordinēšanā bija sekundāra un mazsvarīga. Tas izskaidrojams ar ievērojamām nesaskaņām organizāciju starpā stratēģijas jautājumos un to savstarpējo konkurenci. Tā kā stratēģiskās nesaskaņas ir ļoti grūti atrisināt ar e-pasta palīdzību, protestu rīkošanas aktīvistiem vajadzēja veikt lielus pārliecināšanas

¹⁷⁹ Text Message, MySpace Roots of Student Protests [radio report by S. Khokha]. *National Public Radio*, program *Day to Day*, 2006, March 29 [tiešsaiste] [klausīts 10.08.2007]. Pieejams: <http://www.npr.org/templates/story/story.php?storyId=5309238>

un izskaidrošanas darbus, balstoties vairāk uz *face-to-face* sanāksmēm kopienā un to pārstāvošo organizāciju līmenī, nevis uz datora pastarpināto komunikāciju. Savukārt organizāciju savstarpējā konkurence un ar to saistīta neuzticība noteica, ka organizācijas bieži vien veica savu atsevišķu mobilizāciju, orientējoties uz savu mērķauditoriju un nerūpējoties par savu aktivitāšu saskaņošanu ar citu organizāciju aktivitātēm.

Gan stratēģiskās nesaskaņas, gan organizāciju savstarpējo konkurenci ITK koalīcijā labi demonstrē sagatavošanas process 2006. gada 1. maijā plānotajām protestu akcijām. Ja *Placita Olvera Pro-Immigrant Working Group* un lielākā daļa 25. marta koalīcijā ietilpstošo organizāciju uzsvēra nepieciešamību rīkot boikotu (Lielo Amerikas boikotu), tad vairākas citas nelegālo imigrantu tiesības aizstāvošas organizācijas un personības, piemēram, ietekmīga *Central American Resource Center (CARECEN)* un sabiedrībā populārs kardināls Mahonejs (*Cardinal Mahoney*), vai nu vienkārši aģitēja nepiedalīties boikotā, vai arī aicināja tā vietā rīkot protestu gājieni. Mērenākais meksikāņu izcelsmes amerikāņu intereses pārstāvošais spārns pat nolīga četrus mediju ekspertus, lai plašsaziņas līdzekļos veiktu aģitāciju ignorēt boikotu.¹⁸⁰ Rezultātā 1.maija protestu sagatavošanas procesā var saskatīt gan stratēģisku fragmentārums, gan dažas savstarpēji nesaistītas un uz pilnīgi atšķirīgām protestu akcijām orientētas mobilizācijas darbības, gan meksikāņu izcelsmes amerikāņu intereses pārstāvošo organizāciju un grupu savstarpējās nomelnošanas kampaņas.

Tas krasi atšķir ITK no GTK, jo pēdējās izteikta īpašība un stipra puse vienmēr bijusi saskaņota darbība, kuru laiku pa laikam gan varēja traucēt organizācijām nepiederīgu jauniešu vai provokatīvu uz īpašuma demolēšanu orientētu grupējumu, piemēram, Melnā bloka (*Black Bloc*), iesaistīšanās. Paši GTK aktīvisti vienmēr ir uzsvēruši savas kustības elementu, respektīvi, organizāciju, decentralizētās, bet rūpīgi saskaņotas darbības milzīgu nozīmi, pat pamatojot to no idejiski filozofiska viedokļa. Šai ziņā tika adaptētas tīklu sabiedrības teorija un postmodernisma filozofa Žila Delēza (*Gilles Deleuze*) formulētā *rizomas (rhizome)* koncepcija. Ja tīklu sabiedrības idejā tiek uzsvērta sakaru un vienlīdzīgu attiecību veidošana daudzos horizontālajos tīklos (tā sauktā tīklošanās), tad rizomas koncepcijā tiek uzsvērta katra atsevišķa tīklu veidojoša elementa autonoma, kaut arī ar citu elementu tikpat autonomu darbību saistīta darbība (citiem vārdiem, stratēģiskā koncentrācija ar taktisko decentralizāciju). Rizoma ir augs, kas atšķirībā no parastiem augiem, kuriem ir skaidri noteikta forma un fiksēts vertikāls stāvoklis, dzen stiebrus un saknes patvaļīgi un haotiski, pārvietojoties zem zemes virsmas. Tajā pašā laikā, kaut gan rizomas atsevišķu elementu (stiebru un sakņu) dīgšanas vietas un virzieni nekad nav paredzami, šie

¹⁸⁰ Interview with Jesse Diaz of the L.A. March 25th Coalition [interview by Hank Gonzalez for *Socialist Alternative*, published by *SocialistAlternative.org*], 2006, July 16 [tiešsaiste] [skatīts 10.08.2007]. Pieejams: <http://www.socialistalternative.org/news/article15.php?id=414>

elementi tomēr paliek viena un tā paša auga sastāvdaļas. Ja tīklu sabiedrības teorētiķi (piemēram, Manuels Kastelss (*Manuel Castells*)) tīklu sabiedrības teoriju izmantoja visu mūsdienu sabiedrību aptverošo izmaiņu izskaidrošanai, bet Ž.Delēzs ar rizomas metaforu galvenokārt aprakstīja jauna filozofiska izzināšanas procesa veidu, tad GTK aktīvisti abas koncepcijas piemērojuši savu organizatorisku struktūru un darbības idejiskai pamatošanai. Viņuprāt, viena no svarīgām tīklveidīgas organizatoriskas struktūras priekšrocībām ir tā, ka, pateicoties tīkla ikviena elementa spējai funkcionēt autonomā veidā, tīkls kopumā nepārtrauks savu eksistenci un darbības efektivitāti, pat ja vairāki tā elementi tiks sagrauti.¹⁸¹

Par spīti daudzu hierarhiski uzbūvēto organizāciju (tādu kā baznīcas un arodbiedrības) līdzdalībai ITK koalīcijā un daudz konkrētākam stratēģiskam galamērķim, šī kustība, salīdzinājumā ar GTK, bijusi mazāk formalizējusies un darbojusies haotiskākā un nesaskaņotākā veidā. Abu kustību rakstura, iekšējo struktūru un tās veidojošo elementu mijiedarbības formu salīdzinājums apkopots 2. tabulā.

2. tabula

GTK un ITK rakstura, iekšējo struktūru un tās veidojošo elementu mijiedarbības formu salīdzinājums

	GTK	ITK
Kustības raksturs pēc darbības mēroga kritērija	Transnacionāls	Nacionāls
Kustības raksturs pēc iekšējo elementu (organizāciju) saskaņas kritērija	Saskaņota darbība pēc tīkla sabiedrības parauga un saskaņā ar <i>rizomas</i> koncepciju	Nesaskaņas par darbības stratēģiju, cīņa par resursiem un tiesībām pārstāvēt meksikāņu kopienu, konkurence, neuzticība
Kustības rašanās / atjaunošanās	Sakaru veidošana starp dažādu valstu organizācijām ar IKT palīdzību	Personisko kontaktu veidošana <i>face-to-face</i> sanāsmēs un strīdos par piemērotāku stratēģiju

3.3.b. Interneta izmantošana sabiedrības mobilizācijas un informēšanas nolūkos

Tās organizācijas, kas centušās mobilizēt sabiedrību ar interneta palīdzību, izvietojot savās mājās lapās aicinājumus piedalīties protestos nosacīti var sadalīt trijās grupās.

¹⁸¹ Adamovsky, E. *Anticapitalismo Para Principiantes. La Nueva Generación de Movimientos Emancipatorios*. Buenos Aires: Era Naciente SRL, 2003. P. 104.

Pirmo grupu veido sociāli politisko tiesību, cilvēktiesību un imigrantu tiesību aizstāvēšanas organizācijas. Šīs organizācijas ar saviem aicinājumiem parasti vēršas pie plašas sabiedrības un mēdz par savām kampaņām (tai skaitā rīkotajiem protestiem) elektroniski informēt arī plašsaziņas līdzekļus. Tipiska šāda veida organizācija ir viena no Lielo Amerikas boikotu rīkojošajām organizācijām *Coalition for Humane Immigrant Rights of Los Angeles (CHIRLA)*. Šīs organizācijas mājas lapā ir speciāla sadaļa „Ko Tu vari izdarīt” (*What You Can Do*), kurai ir vairākas apakšsadaļas. Divas no šīm apakšsadaļām („Rīkojies!” (*Take Action!*) un „Pašreizējās kampaņas” (*Current Campaigns*)) ir speciāli atvēlētas aicinājumiem sabiedrībai piedalīties pret imigrācijas reformu vērstās kampaņās, kā arī informācijai par šo kampaņu rīkošanas laiku un vietu.¹⁸² Cita imigrantu tiesību aizstāvēšanas organizācija, kuras mājas lapā tika izvietoti līdzīgi aicinājumi, ir *National Network for Immigrant and Refugee Rights (NNIRR)*.¹⁸³ Tās mājas lapā var atrast arī paziņojumu preseī angļu un spāņu valodā, kas satur informāciju par Lielā Amerikas boikota mērķiem, organizētājiem un rīkošanas laiku.¹⁸⁴ Šī organizācija aicina arī izvēlēties vairākus līdzdalības veidus pret imigrācijas reformu rīkotās kampaņās (finansiāli atbalstīt, kļūt par organizācijas vai citu līdzīgi domājošo organizāciju biedru vai brīvprātīgo, piedalīties pasākumos, pirkt informatīvos materiālus, publicēt rakstus par imigrācijas tēmu)¹⁸⁵, kā arī informē, ka tā veic imigrantu aizstāvēšanas aktīvistu trenēšanu (organizējot konferences, sanāksmes un rīkojot apmācības mediju, imigrantu tiesību, stratēģijas izstrādes u.c. jautājumos).¹⁸⁶ Uzreiz jāatzīmē, ka nevienā no protestu rīkošanā iesaistītu organizāciju mājas lapām nav atrodama informācija par iespējām iemācīties protestu taktiku vai kādiem trenēšanas pasākumiem potenciāliem protestu dalībniekiem. Savukārt paziņojumus preseī (un līdz ar to arī sabiedrībai) ar informāciju par dažādu pret *HR 4437* vērstu kampaņu mērķiem un rīkošanas vietām var atrast arī citās imigrantu tiesības aizstāvošo organizāciju mājas lapās.¹⁸⁷

Pie otrās grupas pieder organizācijas ar izteikti kreiso politisko orientāciju. Interesanti, ka dažas no tām ir saistītas ar GTK tīklu. Piemēram, Losandželosas organizācija ***ActionLA***, kas bija pirmā, kas savā mājas lapā ***ActionLa.ORG*** izvietoja uz līdzdalību Lielajā Amerikas boikotā aicinošas skrejlapas elektronisko versiju¹⁸⁸, uzsver, ka tā cīnās par taisnību visā pasaulē.¹⁸⁹ Šīs organizācijas mājas lapā ir ļoti daudz informācijas, kas skar cīņu pret pasaules

¹⁸² Skatīt organizācijas mājas lapu: <http://www.chirla.org/>

¹⁸³ Skatīt organizācijas mājas lapu: <http://www.nnirr.org/>

¹⁸⁴ May Day Voices! National Immigration Alliance Calls for Fair and Just Immigration Reform on May Day, Rejecting H.R. 4437 and the “Compromise” Senate Proposals. [tiešsaiste] [skatīts 11.08.2007]. Pieejams: http://www.nnirr.org/news/press_releases/2006_05_01.htm

¹⁸⁵ Skatīt sadaļu “Get Involved!” [tiešsaiste] [skatīts 11.08.2007]. Pieejams: http://www.nnirr.org/get/get_involved.html

¹⁸⁶ Skatīt sadaļu “History” [tiešsaiste] [skatīts 11.08.2007]. Pieejams: http://www.nnirr.org/about/about_history.html

¹⁸⁷ Skatīt, piemēram, organizācijas *We Are America Alliance* paziņojumu [tiešsaiste] [skatīts 11.08.2007]. Pieejams: <http://texascivilrightsreview.org/phpnuke/modules.php?name=News&file=article&sid=494>

¹⁸⁸ Skatīt: http://actionla.org/flyers_pdf/generalboycott2006mf.pdf [tiešsaiste] [skatīts 11.08.2007].

¹⁸⁹ Skatīt: <http://www.nohr4437.org/> [tiešsaiste] [skatīts 11.08.2007].

neoliberālismu (sadaļa *Global Campaigns, Struggles*) un kā galvenā saite papildu informācijas iegūšanai tiek minēta GTK izveidoto alternatīvo elektronisko mediju *Independent Media Center* tīmekļa vietne (<http://www.IndyMedia.org>).¹⁹⁰ Izņemot jau minēto *ActionLA*, pie šādām organizācijām pieder arī ar *ActionLA* cieši sadarbojošās *National Immigrant Solidarity Network* un ar sapatistu kustību saistīta *US-Mexico Border Action Projects*. Lai arī šīs organizācijas savās mājas lapās veica diezgan masīvu mobilizācijas kampaņu, tās nekad nav bijušas minētas presē galveno organizētāju vidū. Arī protestu dalībnieku aptaujās tās nekad nav bijušas norādītas nedz kā informācijas avots, nedz kā faktors, kas pamudinājis iesaistīties protestos. Tas ļauj pieņemt, ka šīm organizācijām visticamāk ir bijusi niecīga loma plašas sabiedrības iesaistīšanā protestos. Tas var būt izskaidrojams ar diviem faktoriem. Pirmkārt, darbojoties uz specifisku mērķauditoriju un aplūkojot daudzus jautājumus, kas varētu būt ne visai interesanti plašai sabiedrībai, šīs organizācijas ir idejiski ekskluzīvas. Kā būs redzams no ideju ietvarošanas procesiem veltītās daļas, kreisi orientētajai retorikai bijusi diezgan margināla nozīme kopīgā pret likumprojektu veidotā diskursā. Otrkārt, internetam salīdzinājumā ar citiem medijiem, it īpaši radio un televīziju, vispār bijusi ļoti neliela loma mobilizācijas procesos (šis aspekts vairāk tiks aplūkots plašsaziņas līdzekļiem veltītajā daļā). Visbeidzot, jāatzīmē, ka nav apliecinājumu tam, ka šīs organizācijas, būdamas bieži vien orientētas ne tikai uz nacionālām, bet arī globālām problēmām, veicinātu pret *HR 4437* vērsta kustības transnacionalizāciju, jo nav nekādu ziņu, ka šīs kustības protestos vai kampaņās piedalītos ārpus ASV dzīvojošie cilvēki.

Trešā grupa ir nacionālistiski noskaņotās organizācijas, saistītas ar *Chicano, La Raza* un *Aztlán* kustībām. Vislielākā no šīm organizācijām ir *The National Council of La Raza (NCLR)*, kuras tīkls aptver aptuveni 300 mazāko vietēja līmeņa organizāciju¹⁹¹ un kura ir pieskaitāma pie mērena *La Raza* kustības spārna, jo savu retoriku veido ne tik daudz nacionālistiskos, kā cilvēktiesību jēdzienos. Visradikālākā (vismaz no tām, kas aktīvi darbojušās pret *HR 4437* vērstu protestu organizēšanā) ir meksikāņu izcelsmes amerikāņu jauniešu vidū šobrīd ārkārtīgi populāra *MEChA (Movimiento Estudiantil Chicano de Aztlán)*. Ir grūti izvērtēt šo organizāciju un to ideju ietekmi uz meksikāņu izcelsmes amerikāņu kopienu kopumā, bet ir pamats pieņemt, ka tā ir ievērojami lielākā nekā kreisi un antiglobālistiski noskaņoto organizāciju ietekme. Pati *NCLR* savā mājas lapā, piemēram, apgalvo, ka tā ar savu vēstījumu katru gadu aptver miljonus latīņamerikāņu četrdesmit vienā štatā ASV, kā arī Puertoriko un Kolumbijas apgabalos.¹⁹² Protams, drošākais rādītājs publicitātes izvērtēšanai ir nevis pašu

¹⁹⁰ Turpat.

¹⁹¹ Skatīt *NCLR* mājas lapu [tiešsaiste] [skatīts 23.08.2007]. Pieejams: <http://www.nclr.org/section/about/>

¹⁹² Turpat.

organizāciju apgalvojumi un pašvērtējums, bet gan šo organizāciju atspoguļojums presē. Tāpēc jānorāda, ka saistībā ar 2006. gada martā, aprīlī un maijā notikušajiem protestiem gan *NCLR*, gan *MEChA* bija ļoti bieži minētas presē, tai skaitā protestu galveno organizatoru vidū. Pie šīm organizācijām var pieskaitīt arī Lielā Amerikas boikota rīkošanā iesaistītu organizāciju *Hermanidad Mexicana Latinoamericana*, kaut arī tā kombinē *Chicano* ideoloģiju ar kreiso retoriku.¹⁹³ *Chicano* kustībai piederīgas organizācijas ir elektroniski piesaistītas tīklam *NetworkAztlan.com* (agrāk – *0101aztlan.net*), kas pozicionē sevi kā neatkarīgo ziņu piegādātāju un informācijas avotu par mūsdienu mākslu un sabiedriskām darbībām, kura mērķis esot nodrošināt saikni starp *Chicano* kultūrai piederīgiem cilvēkiem, palīdzot viņiem saglabāt savu identitāti sociālpolitiskajā, kultūras, sabiedriskās dzīves un mākslas jomā.¹⁹⁴

Jāatzīmē, ka gandrīz visu lielāko ar interneta palīdzību sabiedrības mobilizāciju veikušo organizāciju (*NCRL*, *NNIRR*, *CHIRLA*, *MEChA*, *ActionLA*, *Immigrant Solidarity Network*) mājas lapas ir uzturētas tikai angļu valodā. Tikai angļu valodā darbojas arī *NetworkAztlan.com* tīkls. Šai ziņā izņēmums ir Lielā Amerikas boikota rīkošanā iesaistīta organizācija *Hermanidad Mexicana Latinoamericana*, kuras mājas lapa ir uzturēta tikai spāņu valodā. Tas ļauj apgalvot, ka šīs organizācijas bijušas spējīgas iesaistīt protestos tikai noteiktas meksikāņu izcelsmes amerikāņu kopienas grupas, jo milzīga ASV dienvidu štatos dzīvojošo nelegālo imigrantu daļa vai nu prot angļu valodu zemā līmenī vai arī vispār pārvalda tikai spāņu valodu. Tāpēc ir likumsakarīgi, ka spāņu valodā pārraidošu tradicionālo plašsaziņas līdzekļu (radio un televīzijas) ietekme uz mobilizācijas procesiem kopumā bijusi daudz lielāka (šim aspektam uzmanība tiks veltīta plašsaziņas līdzekļu daļā).

3.3.c. No organizācijām neatkarīga pašu protestu dalībnieku iniciēta komunikācija

Aplūkojot ITK mobilizāciju, nedrīkst ignorēt sabiedrības pašorganizācijas jautājumus. Neatkarīgi no organizāciju veiktām mobilizācijas darbībām, galvenokārt gados jauni meksikāņu izcelsmes cilvēki un viņiem simpatizējošie jaunieši paši iniciēja virtuālās diskusijas par *HR4437* problemātiku, kas daudziem kļuva par stimulu vai papildu motivāciju iesaistīšanai protestos. Tā ASV populārs portāls *MySpace.com* ieņēma diezgan nozīmīgu vietu angļu valodā runājošās jaunatnes mobilizācijā, jo televīzija un radio galvenokārt orientējās uz spāņvalodīgajiem ASV iedzīvotājiem. Virtuālajā telpā funkcionējuši arī speciāli nelegālo imigrantu aizstāvēšanai

¹⁹³ Skatīt organizācijas *Hermanidad Mexicana Latinoamericana* mājas lapu [tiešsaiste] [skatīts 23.08.2007]. Pieejams: <http://www.hermanidadmexicana.net/Entrar.htm>

¹⁹⁴ Skatīt tīkla *NetworkAztlan.com* mājas lapu [tiešsaiste] [skatīts 23.08.2007]. Pieejams: <http://www.networkaztlan.com/aboutus.html>

izveidotie un tikai angļu valodu izmantojošie atklātie forumi, kuros cilvēki izvietoja attiecīgai problemātikai veltītas aktuālākas ziņas, analīzes materiālus un viedokļus. Tipiskākie šāda veida forumi ir ar *Yahoo! Groups* pakalpojumu palīdzību radītie *The Immigrant-Rights-Agenda Yahoo Group*¹⁹⁵, *Border01: US-Mexico Border Actions Yahoo Group* un *Humane-Rights-Agenda Yahoo Group*¹⁹⁶. Dažreiz šim nolūkam līdzīgi domājošie cilvēki taisījuši speciālus blogus, piemēram, diezgan daudz informācijas par nelegālo imigrantu un ASV-Meksikas robežu problemātiku var atrast blogā *Stop the Minutemen Blog*¹⁹⁷. Visos šajos forumos un blogos tiek norādītas interneta adreses papildu informācijas iegūšanai. Interesanti, ka pēc visām šīm adresēm ir atrodamas iepriekš minēto kreisi noskaņoto un *Chicano* doktrīnas inspirēto organizāciju mājas lapas un to uzturētie tīkli: *NetworkAztlan.com*, *Immigrant Solidarity Network*, *NNIRR*. Tas liecina, ka forumos un blogos savā starpā kontaktējušies galvenokārt šīm organizācijām simpatizējošie cilvēki. Šajā sakarā ir pamats apgalvot, ka, tāpat kā organizāciju mājas lapas, forumi un blogi aptver un orientējas tikai uz noteiktām meksikāņu izcelsmes amerikāņu grupām.

No visa iepriekš izklāstītā ir iespējams izdarīt divus secinājumus. Pirmkārt, internets tika izmantots galvenokārt angļu valodu pārvaldošas jaunatnes mobilizācijai, turklāt mājas lapu, forumu un blogu satura analīze ļauj pieņemt, ka tas galvenokārt aptvēris radikālāko minētās sociālās grupas daļu. Šis secinājums saskan ar žurnālistu reportāžās paustajiem novērojumiem, no kuriem ir redzams, ka radio un televīzija bija galvenie plašas sabiedrības mobilizētāji, kamēr internetam bija marginālāka nozīme (šie novērojumi tiks aplūkoti plašsaziņas līdzekļiem veltītajā daļā). Otrkārt, interneta izmantošana bieži vien bijusi vairāk spontāna, nevis stratēģiski plānota un protestu organizētāju vadīta vai kontrolēta – jebkurā gadījumā protestu organizētāji nepaļāvās uz to kā svarīgu mobilizācijas līdzekli.

3.4. Aktīvistu un harizmātisko līderu loma

Sekojojot ITK protestu atspoguļojumiem presē, uzreiz var pamanīt, ka aktīvistu un līderu loma šajā kustībā būtiski atšķiras no to lomas GTK tīklā. Kā jau minēts, GTK protestiem veltītajos rakstos un pētījumos nav nekādu liecinājumu vai datu, ka mobilizācijas kampaņās notiktu cilvēku masu publiskā uzrunāšana ielās vai kādās speciāli tam atvēlētās un plašiem sabiedrības slāņiem pieejamās vietās. Šajā gadījumā harizmātiskie līderi nav veikuši tiešu aģitāciju un viņu loma mobilizācijā kopumā nav bijusi būtiska. GTK iedvesmotāji uzrunāja tās dalībniekus netieši, galvenokārt ar savām grāmatām un rakstiem, kuru ievērojama daļa ir atrodama internetā.

¹⁹⁵ Pieejams: <http://groups.yahoo.com/group/Immigrant-Rights-Agenda/> [skatīts 12.08.2007].

¹⁹⁶ Pieejams: <http://groups.yahoo.com/group/Humane-Rights-Agenda/> [skatīts 12.08.2007].

¹⁹⁷ Pieejams: <http://stopminutemen.blogspot.com/> [skatīts 12.08.2007].

No otras puses, milzīga loma GTK tīklā bijusi aktīvistiem, jo uz iepriekš speciāli apmācīto protestētāju izmantošanu balstīta GTK protestu taktika prasījusi ievērojamus „profesionālos” cilvēkresursus gan pašos protestos, gan apmācības un trenēšanas pasākumos. Tāpēc GTK kampaņām īpaši svarīgs bijis liels uzticīgo un pieredzējušo aktīvistu skaits.

ITK protestos viss bija pilnīgi otrādi. Šajā gadījumā ļoti lielu lomu mobilizācijas pasākumos spēlējuši harizmātiskie līderi, kuri veikuši tiešu plašas sabiedrības aģitāciju. Tajā pašā laikā nekas neliecina, ka ITK protestu rīkošanai bijis nepieciešams milzīgs aktīvistu skaits.

Pie harizmātiskajiem līderiem ITK gadījumā, pirmkārt, noteikti ir pieskaitāmi baznīcu mācītāji, kuri, kā jau minēts, bieži vien sūtījuši uz protestiem veselas draudzes. Izņemot jau minēto Fēniksas pilsētā aktīvu mācītāju Hose Gonsalesu, kā spilgtus piemērus var minēt plašsaziņas līdzekļos un ielu uzrunās bieži figurējušo kardinālu Mahoneju (*Cardinal Mahoney*)¹⁹⁸ un Losandželosā senākās baznīcas *La Placita* mācītāju Ričardu Estradu (*Richard Estrada*), kurš ir pazīstams ne tikai ar saviem aģitācijas darbiem, bet arī ar patvēruma nodrošināšanu nelegālajiem imigrantiem un viņu slēpšanu no policijas baznīcas telpās.¹⁹⁹

Otro grupu veidojuši publiski pazīstamie sabiedriskie aktīvistu. Piemēram, viens no meksikāņu izcelsmes amerikāņu kopienu regulāri uzrunājušiem cilvēkiem bija vairāku manifestāciju organizators un Lielā Amerikas boikota idejiskais līderis Haviers Rodrigess (*Javier Rodriguez*). Jāatzīmē, ka viņš aktīvi darbojies ne tikai pret *HR4437* vērstu protestu organizēšanā, bet arī citās dažādu ASV etnisko grupu rīkotajās kampaņās, piemēram, libāniešu un palestīniešu atbalsta manifestācijās.²⁰⁰ Rodrigess ne tikai uzrunāja sabiedrību mobilizācijas nolūkos, bet arī organizēja preses konferences tradicionālajiem plašsaziņas līdzekļiem par nelegālo imigrantu problemātiku²⁰¹, izvietoja savas publikācijas internetā²⁰² un lielus spēkus pielika meksikāņu izcelsmes žurnālistu iesaistīšanai mobilizācijas pasākumos (skatīt plašsaziņas līdzekļu lomai veltīto daļu). Cits harizmātiskais sabiedriskais aktīvists bijis jau vairākkārt minētais 25. marta koalīcijas līdzdibinātājs Hese Diazs.

¹⁹⁸ Skatīt: Interview with Jesse Díaz of the L.A. March 25th Coalition [interview by Hank Gonzalez for *Socialist Alternative*, published by *SocialistAlternative.org*], 2006, July 16 [tiešsaiste] [skatīts 10.08.2007]. Pieejams: <http://www.socialistalternative.org/news/article15.php?id=414>

¹⁹⁹ Father Richard Estrada. The Pastor at La Placita on Defying U.S. Immigration Law and Addressing the Roots of Immigration Pressure. *Los Angeles City Beat*, 2006, March 23–29 [tiešsaiste] [skatīts 23.08.2007]. Pieejams: <http://www.lacitybeat.com/article.php?id=3475&IssueNum=146>

²⁰⁰ Skatīt elektroniski izplatāmo skrejlapu: Aug. 5 National Day of Action. March & Rally. Stop U.S. - Funded Massacres in Lebanon and Palestine [tiešsaiste] [skatīts 27.08.2007]. Pieejams: <http://www.iacenterla.org/pdf/aug5.pdf>

²⁰¹ Skatīt *ActionLA* mājas lapā aicinājumus uz 2006. gada 2. marta rīkoto preses konferenci par plānojamo 2006. gada 25. marta protestu mērķiem [tiešsaiste] [skatīts 27.08.2007]. Pieejams: http://actionla.org/flyers_pdf/Feb2606--MEDIAADVISORY-March2PressConference.pdf

²⁰² Skatīt, piemēram, tīklu *NetworkAztlan.com*. Pieejams: <http://www.networkaztlan.com>

ITK un tās protestu interesanta īpašība ir tā, ka kampaņu organizēšanas laikā par harizmātiskajiem līderiem kļuvuši arī uz spāņvalodīgo amerikāņu auditoriju orientētie radiožurnālisti un dīdžeji. Viņus pamatoti var pieskaitīt pie trešās grupas.

Kopumā vairāk nekā desmit radiožurnālistu regulāri un aktīvi mobilizēja latīņamerikāņu kopienu, aicinot savus klausītājus piedalīties manifestācijās.²⁰³ Zināms, ka gatavību atklāti mobilizēt sabiedrību līdzdalībai 2006. gada 25. marta protestos pauduši vismaz vienpadsmit latīņamerikāņu izcelsmes radiožurnālistu.²⁰⁴ Vēl šo protestu gatavošanas posmā Hese Diazs izteicis šādu frāzi: „Apliecinot bezprecedentu vienotību, spāņu valodā pārraidoša radio rīta šovu vadītāji apvienojuši savas pūles savu asins brāļu aizstāvēšanai. Rezultātā miljoni ASV esošo cilvēku dzirdēs vēsturiski svarīgus aicinājumus piedalīties gājienā pret likumprojektu un par 12 miljonu nelegālo imigrantu legalizāciju”.²⁰⁵

Viens no tiem, kam bija ārkārtīgi liela loma protestu dalībnieku mobilizācijā un kuru noteikti var pieskaitīt pie harizmātiskajiem līderiem, ir 20 pilsētās pārraidoša radio rīta šova *Piolin por la Mañana* vadītājs Eduardo Sotelo ar iesauku *El Piolin*. Viņš aicināja protestētājus ģērbties baltos toņos un pacelt karogus, lai simbolizētu viņu miermīlīgus nodomus un mīlestību pret ASV. Turklāt viņš aicināja vecākus ņemt līdzi bērnus, lai minimizētu vardarbības iespējamību, un ieteica katram neaizmirst dzeramūdeni un ledu.²⁰⁶ “Esmu teicis mani klausošajiem cilvēkiem, ka tā ir laba iespēja demonstrēt, ka mēs gatavojamies protestēt miermīlīgā veidā,” stāsta Sotelo.²⁰⁷ Sotelo veica aģitāciju arī televīzijā – piemēram, uzstājoties spāņu valodā pārraidošā ASV televīzijas tīklā *Univisión*, viņš atklāti aicināja cilvēkus piedalīties demonstrācijās, uzsverot, ka tas ir ārkārtīgi svarīgi un tas ir viņu brīvības izpausme.²⁰⁸ Viņam arī izdevās pārliecināt kolēģus

²⁰³ Nauert, Heather. Getting the Word Out on Immigration. Latino Media Didn't Just Cover Demonstrations, They Helped Organize Them. *ABC News*, Los Angeles, 2006, March 30.

²⁰⁴ Tie bija: Eduardo Sotelo *El Piolin* & Marcela Luevanos (*KSCA La Nueva 101.9FM*), Ricardo Sanchez *El Mandril* (*KBUE la Que Buena*), Hugo Cadelago y Gerardo Lorenz (*KTNQ 1020AM*), Omar Velasco (*KLVE 107.5FM*), Renan Almendarez Coello *El Cucuy* y Mayra Berenice (*97.7 La Raza*), Pepe Garza (*KBUE la Que Buena 105.1FM*), Humberto Luna (*La Ranchera*), Francisco Galvez Pacorro (*KRCD Recuerdo 98.3-103.9FM*), Colo Barrera (*Super Estrella 107.1FM*), Nestor Pato Rocha (*Super Estrella 107.1FM*). Skatīt: Diaz, J. Spanish Radio Joins Coalition Outreach. *Los Angeles Independent Media Center*, 2006, March 19. [tiešsaiste] [skatīts 10.08.2007]. Pieejams: <http://la.indymedia.org/news/2006/03/150754.php>

²⁰⁵ Diaz, J. Spanish Radio Joins Coalition Outreach. *Los Angeles Independent Media Center*, 2006, March 19. [tiešsaiste] [skatīts 10.08.2007]. Pieejams: <http://la.indymedia.org/news/2006/03/150754.php> [interesanti, ka šis Diaza raksts ir izvietots GTK alternatīvo mediju *Independent Media Center* tīkla Losandželosas filiāles *Los Angeles Independent Media Center* (jeb *la.indymedia*) tīmekļa vietnē].

²⁰⁶ Flaccus, Gillian. Spanish-Language Media Credited on Pro-Immigrant Rallies. Radio, TV Hosts Pushed for Large, Peaceful Protests. *The Boston Globe*, 2006, March 29.

²⁰⁷ Nauert, Heather. Getting the Word Out on Immigration. Latino Media Didn't Just Cover Demonstrations, They Helped Organize Them. *ABC News*, Los Angeles, 2006, March 30.

²⁰⁸ González, D., Wingett, Y. Immigrants Protest in Valley, Cities across U.S. *The Arizona Republic*, 2006, March 28. [tiešsaiste] [skatīts 10.08.2007]. Pieejams: <http://www.azcentral.com/arizonarepublic/news/articles/0327peoplemarch.html>

no citām 11 spāņu valodā pārraidošām radiostacijām Losandželosā propagandēt un informēt par plānotajiem protestiem.²⁰⁹

Daži radio šovu vadītāji savā aģitācijā atklāti izmantoja *Chicano* un *La Raza* doktrīnām raksturīgus saukļus. Piemēram, Eliass Bermudess (*Elias Bermudez*), veicot savu aģitāciju jau 2006. gada janvārī, aicināja "*¡Sí, se puede, Raza. ¡Sí, se puede!*" (Jā, to var izdarīt, asins brāļi. To var izdarīt!).²¹⁰

Mobilizācijas kampaņās piedalījās ne tikai meksikāņu izcelsmes radiatoridijumu vadītāji. Piemēram, radiostācijas *Washington's 99.1 El Zol* rīta šova vadītājs Pedro Bjaģi (*Pedro Biaggi*) ir puertorikānis, kurš pirms *HR4437* aktualizācijas praktiski nebija nepazīstams ārpus šauras Amerikas latīņamerikāņu auditorijas. Tomēr šim izklaidējošas un nenopietnas radioprogrammas vadītājam tikai dažu mēnešu laikā izdevies iegūt slavenības statusu latīņamerikāņu auditorijā.²¹¹ „Man bija piecas stundas joku palaišanai un stulbai satīrai – un patiesībā mans darbs ir palīdzēt cilvēkiem aizmirst viņu problēmas”, stāsta Bjaģi. „Bet šis ir bezprecedents gadījums. Nekad mēs, latīņamerikāņi, nav jutušies tik nedroši un diskriminēti kā tagad. Esmu puertorikānis. Bet esmu arī brūnādains. Esmu pats sava [klausītāju] auditorija un izjūtu asu nepieciešamību tai palīdzēt”.²¹²

Kaut gan radiatoridijumu vadītāju iesaistīšanās mobilizācijas kampaņā bija brīvprātīga, tā bija saplānota un konkrētu personu iniciēta. Viens no tiem, kas izstrādāja plānu, kā plaši izmantot uz spāņu valodā runājošajiem amerikāņiem orientētus plašsaziņas līdzekļus protestētāju mobilizācijā bija jau minētais Haviers Rodrigess (*Javier Rodriguez*). Cits plašsaziņas līdzekļu iesaistīšanas iniciators Hese Diazs apgalvo: „Mēs zinājām, ka ja izdotos pārliecināt uz latīņamerikāņiem orientētus medijus, tie būtu labs līdzeklis [latīņamerikāņu] kopienas izglītošanai”.²¹³ Rodrigess, Diazs un citi protestu organizēšanas aktīvisti aicināja uz spāņvalodīgo auditoriju vērstus medijus iesaistīties “episkajā kampaņā”, kuras mērķis ir piespiest kongresu īstenot „humānu un sociāli ietverošu” imigrācijas reformu. Viņi atgādināja medijiem, ka latīņamerikāņi ir galvenie to skatītāji, klausītāji un lasītāji. Aicinājumi sasniedza savus mērķus un šo mediju reportieri regulāri izplatīja nepieciešamu informāciju par plānotajiem protestiem.²¹⁴

²⁰⁹ Flaccus, Gillian. Spanish-Language Media Credited on Pro-Immigrant Rallies. Radio, TV Hosts Pushed for Large, Peaceful Protests. *The Boston Globe*, 2006, March 29.

²¹⁰ González, D. Radio Host Sparks Immigrant Fervor. *The Arizona Republic*, 2006, January 17. [tiešsaiste] [skatīts 10.08.2007]. Pieejams: <http://www.azcentral.com/arizonarepublic/news/articles/0117elias17.html>

²¹¹ Aizenman, N.C. Immigration Debate Wakes A 'Sleeping Latino Giant'. *Washington Post*, 2006, April 6, Thursday, page A01.

²¹² Turpat.

²¹³ Nauert, Heather. Getting the Word Out on Immigration. Latino Media Didn't Just Cover Demonstrations, They Helped Organize Them. *ABC News*, Los Angeles, 2006, March 30. Skatīt arī Rivera, S. Groups Call for 'A Day Without an Immigrant'. *Pacific News*, 2006, April 14. [tiešsaiste] [skatīts 11.08.2007]. Pieejams: http://news.pacificnews.org/news/view_article.html?article_id=5640841981493b34b3d0933ac577adf5

Tātad, harizmātiskajām personām, vienalga vai tie ir mācītāji, sabiedriskie aktīvistu vai radio šovu vadītāji, bijusi nozīmīga loma meksikāņu izcelsmes amerikāņu kopienas mobilizācijā. Savukārt, analizējot ITK protestu atspoguļojumus presē, nekas neliecina, ka mobilizācijā piedalītos milzīgs „profesionālo” aktīvistu skaits. Aptaujāto protestu dalībnieku vidū praktiski nav organizāciju locekļu, turklāt, stāstot par tām personām, kas pamudinājušas viņus iesaistīties protestos, viņi min vienus un tos pašus vārdus, galvenokārt radiožurnālistu vārdus (šis aspekts vairāk tiks atspoguļots plašsaziņas līdzekļu lomai veltītajā daļā). Tādējādi nav ziņu, ka ITK mobilizācijas un protestu rīkošanas pasākumos aktīvi darbotos kāda skaitliski liela un profesionāla aktīvistu komanda.

Ja GTK gadījumā harizmātisko līderu faktoram bijusi sekundāra nozīme, bet ļoti svarīgs protestu veiksmīgai īstenošanai bijis liels profesionālo aktīvistu skaits, tad ITK kampaņu panākumi bijuši drīzāk saistīti ar harizmātisko personu līdzdalību mobilizācijas pasākumos un mazāk atkarīgi no nepieciešamības piesaistīt lielus profesionālos cilvēkresursus. Ņemot vērā šo apstākli, var secināt, ka GTK un ITK gadījumi ļauj ne tikai apšaubīt teorētiskajā nodaļā minēto Kelija Gereta viedokli, ka, pieaugot iespējām lietot IKT, sabiedriskās kustības var izdzīvot ar pavisam nelielu aktīvistu skaitu, bet arī izvirzīt pretēju tēzi. Proti, ir iespējams, ka IKT, paaugstinot protestu koordinācijas iespējas un līdz ar to mudinot izmantot protestu akcijās iepriekš sagatavotos profesionālos cilvēkresursus, var nevis samazināt, bet gan palielināt nepieciešamību pēc liela aktīvistu skaita.

3.5. Plašsaziņas līdzekļu loma

Kā jau vairākkārt atzīmēts, noteicoša loma ITK mobilizācijā bijusi nevis internetam, bet gan tradicionālajiem plašsaziņas līdzekļiem, it īpaši spāņu valodā pārraidošam radio un televīzijai. Šai sakarā žurnālists Gilians Flakuss (*Gillian Flaccus*) uzsver radio mobilizējošu nozīmi 25. marta protestos:

„Daudzi no 500000 cilvēkiem, kas izgāja Losandželosas komerciālā centra [*downtown*] ielās, lai protestētu pret likumprojektu, kas varētu nelegālos imigrantus padarīt par kriminālnoziedzniekiem, informāciju par to, kur, kad un pat kā rīkot demonstrācijas smēla no spāņu valodā pārraidošiem medijiem. Masu protesti dažu pēdējo dienu laikā Losandželosā un citās ASV pilsētās pārsteidza angļu valodā runājošos amerikāņus ar savu mērogu un šķietamu spontānumu. Bet spāņu valodā pārraidošu radoraidījumu vadītāji un televīzijas žurnālisti

²¹⁴ Nauert, Heather. Getting the Word Out on Immigration. Latino Media Didn't Just Cover Demonstrations, They Helped Organize Them. *ABC News*, Los Angeles, 2006, March 30.

organizēja, veicināja un nedēļām ilgi popularizēja tos kā latīņamerikāņu [*Hispanic*] lepnuma un spēka izpausmes aktu.”²¹⁵

Ar Flakusa novērojumu saskan arī cita žurnālista secinājums:

„Pēdējo divu mēnešu laikā **spāņu valodā pārraidošu radioprogrammu vadītāji apliecinājuši sevi kā imigrantu manifestāciju dzinējspēks. Kādreiz būdami relatīvi nelielā daudzumā, uz spāņu valodā runājošajiem orientētu mediju skaits valsts mērogā ievērojami pieaudzis pēdējā desmitgadē.**”²¹⁶

Par uz spāņvalodīgo auditoriju vērstu plašsaziņas līdzekļu nozīmi mobilizācijas procesos liecina arī daudzas citas reportāžas laikrakstos. Piemēram, Hezers Nauerts (*Heather Nauert*) norāda:

„Milzīgas imigrantu manifestācijas Losandželosā pārsteidza šo pilsētu, valsti un plašsaziņas līdzekļus – bet tikai ne uz spāņu valodā runājošajiem orientētus plašsaziņas līdzekļus, jo tie šajos notikumos spēlējuši aktīvu lomu”.²¹⁷

Parasti protestu organizēšanā iesaistīti radioprogrammu un televīzijas programmu vadītāji uzsāka intensīvu sabiedrības mobilizāciju līdzdalībai protestos nedēļu vai divas pirms šo protestu rīkošanas dienas. Tā demonstrācija Čikāgā, kurā piedalījās ap 100000 cilvēku, vairāk nekā nedēļu pirms paša notikuma tika popularizēta vienā vietējā uz spāņvalodīgajiem amerikāņiem orientētā televīzijas kanālā. Milvoki pilsētā spāņu valodā pārraidoša radiostacija *WDDW 104.7* informēja par likumprojektu *HR4437* un ar to saistītiem eventuāliem masu protestiem divas nedēļas pirms protestu uzsākšanās.²¹⁸

Vairāki protestu sagatavošanas procesiem sekojoši žurnālisti uzsvēra plašsaziņas līdzekļu apmācošu nozīmi, apgalvojot, ka mediji informējuši potenciālos protestu dalībniekus kā uzvesties demonstrāciju laikā. Piemēram, no žurnālistes Madeleines Brandas (*Madeleine Brand*) veiktas intervijas ar “Univisión Ziņas” (*Univisión News*) reportieru Horge Ramosu (*Jorge Ramos*) var redzēt, ka:

“Uz spāņu valodā runājošo auditoriju orientētiem Amerikas medijiem bija centrāla loma demonstrāciju organizēšanā pret ierosinātajām izmaiņām valsts imigrācijas politikā. Pirms nesen

²¹⁵ Flaccus, Gillian. Spanish-Language Media Credited on Pro-Immigrant Rallies. Radio, TV Hosts Pushed for Large, Peaceful Protests. *The Boston Globe*, 2006, March 29. Pieejams: http://www.boston.com/ae/tv/articles/2006/03/29/spanish_language_media_credited_on_pro_immigrant_rallies/

²¹⁶ Aizenman, N.C. Immigration Debate Wakes A 'Sleeping Latino Giant'. *Washington Post*, 2006, April 6, Thursday, page A01. Pieejams: <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2006/04/05/AR2006040502543.html>

²¹⁷ Nauert, Heather. Getting the Word Out on Immigration. Latino Media Didn't Just Cover Demonstrations, They Helped Organize Them. *ABC News*, Los Angeles, 2006, March 30. Pieejams: <http://abcnews.go.com/US/story?id=1786298&page=1>

²¹⁸ Flaccus, Gillian. Spanish-Language Media Credited on Pro-Immigrant Rallies. Radio, TV Hosts Pushed for Large, Peaceful Protests. *The Boston Globe*, 2006, March 29.

notikušajām demonstrācijām radio un televīzijas žurnālisti informēja protestētājus par sapulcēšanās vietām un mācīja kā uzvesties.²¹⁹

Žurnāliste Džudija Makleode (*Judi McLeod*) šai ziņā ir vēl konkrētāka, ironizējot par plašsaziņas līdzekļu lomu protestu organizēšanā un to dalībnieku apmācībā:

„Pūļa vervēšanas departamentā [*in the rent-a-mob department*] uz spāņvalodīgajiem orientēti mediji varētu mācīt pretkara lobijus. Instrukcijas kā protestēt bija īpaši svarīga apmācības daļa, zināšanas kā piedalīties [protestos] bija tikai laika jautājums pirms prese atlikta sāņus. ... Šķiet, plašsaziņas līdzekļi palaiduši garām, ka pēkšņi protesti ir labi organizēti, nevis spontāni. Tā nav ziņu pārraide vai pētnieciskās žurnālistikas reportāža, bet drīzāk ziņu konstruēšana un musinoša politiskā aģitācija ar nolūku nepieļaut valsts likumu veidošanu vai pat ieviešanu.”²²⁰

Tajā pašā laikā pret šādiem žurnālistu komentāriem un novērojumiem ir jāizturas ļoti uzmanīgi, jo tie bieži vien vienkāršo realitāti. Pirmkārt, kaut gan Dž. Makleodei ir pilnīga taisnība, ka daudzu spāņu valodā pārraidošu mediju uzvedība atgādināja atklātu aģitāciju un ka protesti bija iepriekš organizēti, nevar tajos ignorēt arī spontānuma elementu, par ko liecina kaut Hese Diaza aprakstītais haoss 2006.gada 25. martā un 1. maijā notikušajos gājienos. Otrkārt, plašsaziņas līdzekļu veiktas apmācības vai informēšanas aktivitātes nevar pielīdzināt un pat salīdzināt ar GTK īstenoto potenciālo protestu dalībnieku apmācību un trenēšanu. Ja, piemēram, Sietlas gadījumā notika rūpīga un detalizēta plānoto protestu taktikas studēšana, tad 25. marta protestu sagatavošanas stadijā šī „apmācība” aprobežojās ar ieteikumiem, kādos toņos gērbties protestētājiem, kādus karogus pacelt un ko ņemt līdzī.²²¹ Bieži vien uzvedības instrukcijas saturēja vienīgi prasību uzvesties kārtīgi. Tā Losandželosā 10 galvenie ziņu raidījumi aicināja demonstrantus uzvesties kārtīgi, t.i., „tādā veidā, lai lepnums stāvētu aiz jūsu rīcības” (*in a way where's there's pride behind it when you're done*).²²²

Dažreiz radioprogrammu un televīzijas programmu vadītāji vai to dalībnieki vērsās pie konkrētām sociālajām grupām ar kādu konkrētu vēstījumu. Piemēram, vienas stacijas menedžeris aicināja darba devējus neatlaist no darba protestu dalībniekus par neierašanos darbā.²²³

²¹⁹ Immigration Protests, Part 1: Spanish-Language Media. *National Public Radio*, program *Day to Day*, 2006, April 7 [Anotācija par “Nacionālā sabiedriskā radio” (*National Public Radio*) žurnālistes Madeleines Brandas (*Madeleine Brand*) interviju ar “Univisión Ziņas” (*Univisión News*) reportieru Horge Ramosu (*Jorge Ramos*)] [tiešsaiste] [klausīts 12.08.2007]. Pieejams: <http://www.npr.org/templates/story/story.php?storyId=5330091>

²²⁰ McLeod, Judi. The Not-So Spanish Media behind the Immigration Protests. *Canada Free Press*, 2006, March 30, Thursday. Pieejams: <http://www.canadafreepress.com/2006/cover033006.htm>

²²¹ Flaccus, Gillian. Spanish-Language Media Credited on Pro-Immigrant Rallies. Radio, TV Hosts Pushed for Large, Peaceful Protests. *The Boston Globe*, 2006, March 29.

²²² Turpat.

²²³ Turpat.

Lielu ieguldījumu meksikāņu izcelsmes amerikāņu kopienas mobilizācijā deva divi lielākie uz spāņvalodīgo auditoriju orientētie ASV televīzijas tīkli *Univisión*²²⁴ un *Telemundo*²²⁵. Piemēram, televīzijas kanāls *Telemundo Chicago* informēja par protesta akcijām vēl pusotru nedēļu pirms protestu uzsākšanās. Kaut gan kanāla ziņu direktors Estebans Creste (*Esteban Creste*) apgalvo, ka kanāls necentās mobilizēt protestu dalībniekus, viņš atzīst, ka piedāvātā informācija “varēja pamudināt cilvēkus izlemt piedalīties”.²²⁶

Vairāki televīzijas kanāli atvēlēja brīvu ētera laiku aģitācijām un translēja četras stundas ilgu televīzijas diskusiju, kurā piedalījās H.Rodrigess un H.Diazs.²²⁷

Par radio un televīzijas svarīgu lomu ITK mobilizācijā liecina arī žurnālistu veiktas protestu dalībnieku aptaujas ielās. Tā **divdesmit deviņu gadu vecs protestu dalībnieks meksikānis Rafaels Tapja** (*Rafael Tapia*) stāsta, ka uzzināja par manifestācijām no spāņu valodā pārraidošas televīzijas, norādot, ka “viņi [televīzijas programmu vadītāji] teica mums atnest līdzī Amerikas karogus, lai amerikāņi zinātu, ka mēs mīlam šo valsti.”²²⁸

Trīsdesmit gadu vecs nelegālais imigrants Adrians Belasko (*Adrian Velasco*) atzina, ka aptuveni divu nedēļu laikā smēla detaļas par plānotajām protesta akcijām no uz spāņvalodīgo auditoriju orientētiem ASV televīzijas kanāliem un radio, pirmo reizi uzzinot par pretrunīgu likumprojektu Losandželosas radiostacijā *Que Buena 105.5 FM*. „Viņi [programmu vadītāji] aicināja visus latīņamerikāņus iet un atbalstīt šīs lietas”, apgalvo Belasko, „viņi teica, ka tas ir tas, kas mums ir jādara”.²²⁹

Daudzi no tiem, kas piedalījās 2006. gada 24. martā 20000 cilvēku lielā demonstrācijā Fēniksas pilsētā apgalvoja, ka viņi nolēma to izdarīt pēc radioraidījumu noklausīšanās. Visietekmīgākie šai ziņā bija divi spāņu valodā pārraidoši sabiedriskajām attiecībām veltīti raidījumi – *Here We Are With Alfredo Gutierrez* (*Radio Campesina, KNAI-FM (88.3)*) un Eliasa Bermudesas (*Elias Bermudez*) vadīts šovs *Let's Talk (KIDR-AM (740))*.²³⁰

²²⁴ *Univisión* ir ne tikai lielākais spāņu valodā pārraidošs televīzijas tīkls ASV, bet arī piektais lielākais no visiem ASV televīzijas tīkliem (pēc *Fox*, *ABC*, *NBC* un *CBS*).

²²⁵ *Telemundo* ir otrais lielākais spāņu valodā pārraidošs televīzijas tīkls ASV un galvenais *Univisión* konkurents.

²²⁶ Flaccus, Gillian. Spanish-Language Media Credited on Pro-Immigrant Rallies. Radio, TV Hosts Pushed for Large, Peaceful Protests. *The Boston Globe*, 2006, March 29.

²²⁷ Nauert, Heather. Getting the Word Out on Immigration. Latino Media Didn't Just Cover Demonstrations, They Helped Organize Them. *ABC News*, Los Angeles, 2006, March 30.

²²⁸ Ibid.

²²⁹ Flaccus, Gillian. Spanish-Language Media Credited on Pro-Immigrant Rallies. Radio, TV Hosts Pushed for Large, Peaceful Protests. *The Boston Globe*, 2006, March 29.

²³⁰ González, D., Wingett, Y. Immigrants Protest in Valley, Cities across U.S. *The Arizona Republic*, 2006, March 28. [tiešsaiste] [skatīts 10.08.2007]. Pieejams: <http://www.azcentral.com/arizonarepublic/news/articles/0327peoplemarch.html>

4. ITK un ideju ietvarošana

Ir skaidri redzams, ka, lai gan likumprojektā *HR 4437* ietvertās normas formāli netika vērstas pret kādu etnisko vai reliģisko grupu, bet drīzāk tika ierosinātas ar nolūku risināt esošas problēmas ASV migrācijas, drošības un ekonomiskajā politikā, meksikāņu izcelsmes amerikāņu kopienas līderi un aktīvisti, mobilizējot uz protestiem, savā retorikā bieži vien izmantojuši ne tikai sociāli ekonomiskus argumentus, bet arī etniskus, reliģiskus un pat nacionālistiskus (uz čikano ideju balstītus) sentimentus.

Vēl viena ITK organizējošo ideju īpašība bija šo ideju iekšējā dažādība un ideoloģiskā nekonsekvence. Mācītāji baznīcās un reliģiskajos biļetenos apelēja pie kristīgajām vērtībām, uzsverot imigrācijas reformu neatbilstību kristīgajai iecietībai, čikano aktīvisti tīmekļa vietnēs aicināja izveidot neatkarīgu Astlanas valsti,²³¹ imigrantu tiesības aizstāvošo organizāciju aktīvisti runāja par cilvēka brīvās pārvietošanās tiesībām un netaisnīgu attieksmi pret imigrantiem, bet pragmatiski noskaņotie meksikāņu izcelsmes amerikāņu kopienu pārstāvoši politiķi uzsvēra milzīgu imigrantu lomu ASV ekonomikas izaugsmē.

Tādējādi ITK ideju ietvarošanas pamatā bija ļoti daudzveidīga un tajā pašā laikā fragmentēta retorika, kuras mērķis bija iesaistīt protestos iespējami lielāku cilvēku skaitu. Šī retorikas daudzveidība un daudzu atsevišķu (bieži vien savstarpēji konkurējošu) uz dažādām mērķauditorijām orientētu mobilizāciju īstenošana atnesa savus rezultātus. Protestos piedalījās pilnīgi atšķirīgas sociālās grupas. Piemēram, 2006. gada 1. maijā notikušajos protestos varēja pamanīt Ķe Gevaras portretus blakus ASV nacionālajiem karogiem. Zināms, ka šajos protestos piedalījās gan sociālisti un kreisi noskaņotie protestētāji, gan labējo grupējumu pārstāvji un reliģiskās grupas.

Kaut gan ITK organizējošās idejas izrādījās efektīvās plašas sabiedrības iesaistīšanai protestos, **IKT nozīme ideju ietvarošanas procesos bijusi niecīga. Kā jau minēts, internets tika izmantots galvenokārt angļu valodu pārvaldošās jaunatnes un vidējās šķiras mobilizācijai. Turklāt protestu organizēšanā iesaistīto organizāciju mājas lapu satura analīze ļauj pieņemt, ka tas galvenokārt aptvēris radikālāko minēto sociālo grupu daļu. Proti, lielāka**

²³¹ Atbilstoši leģendai, Astlana (*Aztlán*) sākotnēji bija Acteku tautas zeme, ko viņi pameta, dodoties dienvidu virzienā un vietā, kur tagad atrodas Meksikas pilsēta, nodibinot jaunas civilizācijas centru Tenočtitlanu (*Tenochtitlán*). 1848. gadā bijusī Astlanas teritorija, kas saskaņā ar Čikano iredentistu apgalvojumiem, šobrīd aptver ASV dienvidrietumu štatus – Kaliforniju, Arizonu, Teksasu, Ņūmeksiku, kā arī Nevadas, Jūtas un Kolorādo daļas, tika atņemta no Meksikas un inkorporēta Amerikas Savienotajās Valstīs (vairāk skatīt: Chang, M.H. Multiculturalism, Immigration, and Aztlan. *The Social Contract*. Vol. 10, No. 3, Spring, 2000, p. 207 ; arī pieejams: <http://www.thesocialcontract.com/pdf/ten-three/x-3-207.pdf>). Jau vairāk nekā 30 gadus radikāli noskaņotie Čikano kustības pārstāvji bez redzamiem panākumiem runā par nepieciešamību atgūt šo teritoriju, vai nu pievienojot to atpakaļ Meksikai, vai arī izveidojot tajā brīvu, pašpietiekamu un suverenu Astlanas nāciju.

daļa šajās mājas lapās pārstāvētās retorikas tikusi formulēta vai nu kreisas un antiglobālisma ideoloģijas, vai arī nacionālistiskās čikano doktrīnas terminos un jēdzienos (tajā pašā laikā čikano kustībai raksturīgā retorika mājas lapās ir daudz izplatītāka nekā dažādu kreiso ideoloģiju paveidu retorika). Tādējādi iesaistīt protestus plašus iedzīvotāju slāņus izdevās patiecoties plašai, publiskai, visā sabiedrībā izvērstai aģitācijai, izmantojot tradicionālos plašsaziņas līdzekļus.

5. Nozīmīgākie secinājumi par ITK

- ITK protestos ir acīmredzami gan plānošanas un mērķtiecīgas mobilizācijas, gan sabiedrības pašorganizācijas un spontānuma elementi. To organizēšanā aktīvi piedalījās meksikāņu izcelsmes amerikāņu kopienu un dažas citas etniskās kopienas pārstāvošās sabiedriskās un reliģiskās organizācijas, kā arī dažas arodbiedrības. Par ārkārtīgi spēcīgu protestu dalībnieku mobilizētāju kļuva uz spāņu valodā runājošajiem amerikāņiem vērstie tradicionālie plašsaziņas līdzekļi. Tādējādi protestu dalībnieku mobilizācijā plaši tika izmantoti tradicionālie mobilizācijas līdzekļi, it īpaši televīzija un radio.
 - ITK protestos internetam nebija lielas nozīmes plašu sabiedrības slāņu iesaistīšanā, jo žurnālistu veiktās protestu dalībnieku aptaujās respondenti praktiski neminēja to kā avotu, kas pamudināja viņus tajos piedalīties.
 - Atšķirībā no GTK, ITK protestu organizētāji neizslēdza, bet, tieši otrādi, veicināja lielu cilvēku masu iesaistīšanos protestos. Līdz ar to starp abām kustībām ir vairākas būtiskas atšķirības.
- (1) Ja, vismaz kopš 20. gadsimta 90. gadu vidus, GTK mobilizācijā galvenā loma bijusi uz postmateriālajām vērtībām orientētajām sabiedriskajām organizācijām, tad ITK gadījumā blakus šādām organizācijām aktīvi darbojušās arī baznīcas un citas hierarhiski uzbūvētās kristīgās organizācijas.
- (2) Atšķirībā no GTK, tradicionālo plašsaziņas līdzekļu (radio, televīzija, laikraksti) nozīme ITK protestos bijusi daudz lielāka nekā elektronisko mediju nozīme.

- (3) Pretstatā GTK, svarīgas mobilizējošās struktūras ITK protestos bijušas ne tikai sabiedriskās organizācijas, bet arī darba vieta, kaimiņattiecību un citi sociālie tīkli, baznīcas, arodbiedrības un harizmātiskie līderi (daudzi no tiem – garīdznieki).
- (4) GTK tīklā harizmātisko līderu faktoram bijusi sekundāra nozīme, bet ļoti nozīmīgs protestu sekmīgai īstenošanai bijis liels profesionālo aktīvistu skaits, savukārt ITK kampaņu panākumi bijuši drīzāk saistīti ar harizmātisko personu līdzdalību mobilizācijas pasākumos un mazāk atkarīgi no nepieciešamības piesaistīt lielus profesionālos cilvēkresursus. Tādējādi ir iespējams, ka IKT, paaugstinot protestu koordinācijas iespējas un līdz ar to mudinot izmantot tajos iepriekš sagatavotos profesionālos cilvēkresursus, var nevis samazināt, bet gan palielināt nepieciešamību pēc liela aktīvistu skaita.
- ITK protestos katrs mobilizācijas līdzeklis darbojies attiecībā uz savu specifisku mērķauditoriju. Plašu sabiedrību izdevies mobilizēt ar tradicionālajiem mobilizācijas līdzekļiem – galvenokārt, ar radio un televīziju. Sabiedriskās organizācijas un arodbiedrības mobilizējušas savus locekļus. Baznīcas iesaistījušas protestos reliģiozos, nabadzīgos un bieži vien tikai spāņu valodā runājošos meksikāņus. Savukārt internets palīdzējis iesaistīt angļu valodā runājošos gadus jaunos meksikāņus, daudzi no kuriem aizraujas ar kreisajām (antiglobālisms / alterglobālisms), nacionālistiskajām (*Chicano, La Raza*) vai separātiskajām (*Aztlán*) politiskajām idejām.
 - GTK un ITK savstarpējās salīdzināšanas rezultātā tikusi konstatēta šim darbam ļoti nozīmīga abu kustību kopīga, bet reizē arī atšķirīga īpašība. Kopīgais ir tas, ka abas kustības nav izmantojušas IKT, lai uzrunātu plašus iedzīvotāju slāņus. Atšķirīgais ir tas, ka katrai no kustībām bijuši savi apsvērumi, kāpēc IKT nav tikušas izmantotas komunikācijai ar plašu sabiedrību. GTK tas bijis saistīts ar lietoto protestu taktiku, kura neprasīja plašu iedzīvotāju slāņu līdzdalību. Tāpēc GTK nav izmantojusi arī tradicionālos mobilizācijas līdzekļus plašas sabiedrības piesaistīšanai. ITK gadījumā tas bijis saistīts ar apzināšanu, ka ar IKT nevar iesaistīt protestos plašas cilvēku masas. Tāpēc tā komunicējusi ar plašiem sabiedrības slāņiem ar tradicionālo plašsaziņas līdzekļu palīdzību.

DARBA PAMATHIPOTĒZES VERIFIKĀCIJA: PROTESTU KUSTĪBU UN IKT ATTIECĪBU MODEĻA IZSTRĀDE

1. Darba pamathipotēze un pētnieciskais jautājums

Balstoties uz GTK un ITK analīzes rezultātiem, ir iespējams izdarīt šādu secinājumu.

IKT ir tikušas izmantotas abās kustībās. Bet, ja GTK savu protestu organizēšanā ir izmantojusi IKT kā pamatlīdzekli (jeb kā galveno stratēģisko līdzekli), tad ITK – drīzāk kā palīglīdzekli blakus citiem tradicionālajiem plašsaziņas līdzekļiem. Kā pamatlīdzekļus ITK protestu organizētāji izmantojusi tradicionālos mobilizācijas līdzekļus (televīzija, radio, laikraksti, aģitācijas skrejlapas) un IKT pielietošana šajā gadījumā bijusi atsevišķu protestētāju grupu (galvenokārt, angļu valodu pārvaldošo studentu un *Chicano* un kreiso / antiglobālisma ideju iedvesmoto jauniešu) pašu brīvprātīgi iniciēta.

Ņemot vērā šo secinājumu, ir acīmredzams, ka darba pamathipotēze, kura nosaka, ka IKT paaugstina protestu kustību darbības efektivitāti, būtiski atvieglojot ielu protestu organizēšanu, nevar būt skatīta un pārbaudīta universālā veidā, t.i, vienādi uz visām protestu kustībām. Iepriekšējās nodaļas veiktā empīriskā analīze dod pamatu apgalvot, ka IKT izmantošanas efektivitāte ir saistīta ar protestu kustības raksturu, jo viena no aplūkotajām kustībām (GTK) savā darbībā bija daudz vairāk atkarīga no IKT nekā otra kustība (ITK). Tāpēc, pirms censties noskaidrot darba pamathipotēzi, ir svarīgi atbildēt uz pētniecisko jautājumu: *Kāpēc viena protestu kustība piešķir lielāku stratēģisku nozīmi IKT nekā otra?*

2. Apakšhipotēzes un to pamatojums

Lai noskaidrotu, kāpēc viena protestu kustība izmantoja IKT vairāk un stratēģiski konsekventāk nekā otra, šajā darbā tiek izvirzītas un verificētas sešas apakšhipotēzes:

- (1) viena ir resursiem nabaga, kamēr otra ir resursiem bagāta kustība;
- (2) viena ir transnacionāla, kamēr otra ir uz nacionālo līmeni orientēta kustība;
- (3) kustībām ir atšķirīgas tajās ietilpstošo sabiedrisko organizāciju struktūras;
- (4) kustībām ir atšķirīgs idejiskais / ideoloģiskais to dalībnieku attiecību veidošanās modelis;

(5) kustībām ir pieejami atšķirīgi mobilizācijas līdzekļi;

(6) kustības ir orientētas uz atšķirīgām mobilizācijas auditorijām.

Šīs apakšhipotēzes tiek formulētas ņemot vērā gan citu zinātnieku novērojumus par IKT ietekmi uz sabiedriskajām kustībām, gan uz šī darba autora brīviem pieņēmumiem par iespējamām IKT veicinātajām izmaiņām sabiedrisko kustību darbībā.

Tā pirmās četras apakšhipotēzes tiek veidotas, balstoties uz sabiedrisko kustību pētnieku vidū izplatītajiem viedokļiem un secinājumiem, pie kuriem viņi ir nonākuši savas pētnieciskās darbības rezultātā.

Pirmā apakšhipotēze (viena ir resursiem nabaga, kamēr otra ir resursiem bagāta kustība) ir formulēta, pamatojoties uz šobrīd izplatīto pieņēmumu, ka IKT ir svarīgākas resursiem nabagajām kustībām un ka uz to pielietošanu ir orientētas tieši tās kustības, kuras nevar atļauties tradicionālos mobilizācijas līdzekļus.

Pazīstamākais no šo pieeju pārstāvošajiem autoriem, ir Vašingtonas Universitātes (Sietla) profesors un Komunikācijas un pilsoniskās iesaistīšanas centra (*Center for Communication and Civic Engagement*) direktors Lencs Benets (*W. Lance Bennett*). Galvenais pētnieciskais jautājums, kuru viņš formulē, ir vai IKT tikai samazina politiskās komunikācijas izmaksas un paaugstina politiskās darbības efektivitāti, vai tās maina pašus politiskās darbības spēles noteikumus?²³²

Atbildot uz šo jautājumu, L.Benets izšķir resursiem bagātās un resursiem nabagās cilvēku apvienības. Viņaprāt, lielo, resursiem bagāto, hierarhiski uzbūvēto un ar valdību vai ietekmīgu politisko partiju saistīto apvienību gadījumā IKT vienkārši atvieglo un optimizē līdz šim esošos komunikācijas modeļus. Tomēr daudz svarīgāku misiju IKT pilda attiecībā uz resursiem nabagajām apvienībām, kas savā darbībā balstās uz nekonvencionālās politiskās līdzdalības veidiem (piemēram, protestiem). Līdz ar to, pēc L.Beneta domām, elektroniskās komunikācijas sniegtās iespējas maina politiskās darbības spēles noteikumus resursiem nabago un no konvencionālajiem politiskajiem procesiem izstumto apvienību un kustību labā.²³³

Interesanti, ka daži autori izvirza L.Beneta viedoklim pretējus argumentus. Piemēram, analizējot apkārtējās vides aizsardzības organizācijas, pētnieki Vims van de Donks (*Wim van de Donk*), Brajens Loders (*Brian D. Loader*), Pols Niksons (*Paul G. Nixon*) un Diters Ruhts (*Dieter Rucht*) ir nākuši pie secinājuma, ka šādu organizāciju vidū tieši lielas, spēcīgas un bagātas apvienības

²³² Bennett, W.L. Communicating Global Activism: Strengths and Vulnerabilities of Networked Politics. In: *Cyberprotest: New Media, Citizens and Social Movements*. Eds. W. van de Donk, B.D.Loader, P.G.Nixon, D.Rucht. London; New York: Routledge, 2004. P. 124.

²³³ Ibid. Pp. 123–146.

bija pirmās, kas adaptēja savām vajadzībām IKT, lai atvieglotu iekšējo un ārējo komunikāciju. Šo apstākli viņi skaidrojuši ar to, ka šādām apvienībām ir finansiālie līdzekļi, lai nopirktu visu nepieciešamu datoraparāturu un noalgot speciālistus, kas uzturētu datorparku un interneta vietnes.²³⁴

Lai kāda arī nebūtu resursu loma kustību motivācijā izmantot IKT, pirmā apakšhipotēze ir balstīta uz atšķirībām starp resursiem bagātajām un resursiem nabagajām kustībām.

Otrā apakšhipotēze (viena ir transnacionāla, kamēr otrā ir uz nacionālo līmeni orientēta kustība) ir formulēta, balstoties uz tikpat izplatīto pieņēmumu, ka mūsdienās sabiedrisko kustību transnacionāla darbība vairs nevar būt efektīva bez IKT palīdzības. Proti, tiek uzskatīts, ka darbības savstarpējā koordinācija starp transnacionālo kustību sastāvā ietilpstošajām sabiedriskajām organizācijām bez IKT izmantošanas vairs neatbilstu mūsdienu komunikāciju prasībām un efektīvai reaģēšanai atvēlētajam laika intervālam.

Līdz ar to daži pētnieki saista motivāciju izmantot IKT ar protestu kustību transnacionālu raksturu, uzsverot, ka IKT ir daudz nozīmīgākas transnacionālajām kustībām nekā tām, kas darbojas nacionālajā vai lokālajā līmenī. Šajā darbā jau pieminētais Mario Diani, kurš ir viens no atzītākajiem ekspertiem sabiedrisko kustību teorijas jomā, arī apgalvo, ka bez IKT palīdzības mūsdienu apstākļos nav iespējama efektīva transnacionālo sabiedrisko organizāciju darbība.²³⁵

Trešā apakšhipotēze (kustībām ir atšķirīgas tajās ietilpstošo sabiedrisko organizāciju struktūras) ir formulēta, balstoties uz dažu zinātnieku apgalvojumiem, ka IKT ir daudz svarīgākās jauna tipa virtuālajām decentralizētajām sabiedriskajām organizācijām nekā tradicionālajām hierarhiski uzbūvētajām organizācijām.

Darba teorētiskajā nodaļā mobilizējošajām struktūrām veltītajā daļā uzmanība jau tikusi vērsta Merlīnas Līmas, Marka Kāna, Mikheles Šamates un Džona Pāka koncepcijām par jaunām virtuālajām decentralizētajām organizācijām pretstatā tradicionālajām hierarhiski uzbūvētajām organizācijām un par jaunu datora pastarpināto komunikāciju pretstatā tradicionālajai datora nepastarpinātajai komunikācijai. Tā M.Līma un M.Kāns apgalvo, ka agrākos laikos sabiedriskās kustības efektīva darbība prasīja vairāk vai mazāk hierarhisku un centralizētu organizētu komunikāciju. Viņuprāt, sakarā ar to, ka internets ir sniedzis iespējas organizētām cilvēku grupām pastāvēt un iespaidīgi darboties decentralizētā veidā, tradicionālo hierarhiski uzbūvēto organizāciju vietā nāk jaunas organizācijas – ar tīklveidīgu, elastīgu, manevrēt spējīgu un

²³⁴ van de Donk, W., Loader, B.D., Nixon, P.G., Rucht, D. Introduction: Social Movements and ICTs. In: *Cyberprotest: New Media, Citizens and Social Movements*. Eds. W. van de Donk, B.D.Loader, P.G.Nixon, D.Rucht. London; New York: Routledge, 2004. Pp. 15–16.

²³⁵ Skaftīt, piem.: Diani, M. Social Movement Networks Virtual and Real. *Information, Communication and Society*. 2000, Vol. 3, No. 3, pp. 386–401.

dažādiem apstākļiem viegli adaptējamu uzbūves formu.²³⁶ Savukārt M.Šamate un Dž.Pāks norāda, ka šādas tīkla veida organizācijas, atšķirībā no tradicionālajām organizācijām, attiecības savu biedru un filiāļu starpā mēdz veidot balstoties ne tik daudz uz tiešo un datora nepastarpināto komunikāciju, kā uz datora pastarpināto komunikāciju.²³⁷

Ja šiem autoriem ir taisnība, tad mūsdienu virtuālo decentralizēto organizāciju un kustību pastāvēšana nav iedomājama bez IKT, jo šajā gadījumā IKT ne tikai atvieglo šo organizāciju un kustību darbību – tās lielā mērā ir šo organizāciju un kustību rašanas cēlonis.

Ceturta apakšhipotēze (kustībām ir atšķirīgs idejiskais / ideoloģiskais to dalībnieku attiecību veidošanās modelis) ir formulēta, balstoties uz dažu zinātnieku pausto pieņēmumu, ka uz IKT balstīta komunikācija ir piemērotāka tām kustībām, kuras ideoloģiskā ziņā ir vairāk orientētas uz dažādību, decentralizāciju, subsidiaritāti un tiešo demokrātiju nekā uz centralizāciju un hierarhiju.

Šis pieņēmums ir galvenokārt raksturīgs tiem autoriem, kas darbojas jauno sabiedrisko kustību tradīcijā un it īpaši tajā šīs tradīcijas atzarojumā, kas pastiprināti pēta organizējošo ideju jeb rāmējumu veidošanas (*framing*) nozīmi sabiedriskās kustības pastāvēšanai. Šajā gadījumā motivācija izmantot vai neizmantot IKT tiek skaidrota ar atšķirībām ideju stratēģiskās ietvarošanas procesos.

Kā uzsvērts jauno sabiedrisko kustību teorijā, cilvēka iesaistīšanos sabiedriskajā darbībā, tajā skaitā protestu akcijās, nosaka viņu uzticība kādai idejai vai ideāliem, kā arī tieksme komunicēties un apvienoties ar līdzīgi domājošajiem indivīdiem. Tāpēc ir pamats uzskatīt, ka noteiktiem cilvēkiem par nopietnu motivējošu iemeslu līdzdalībai kādā kustībā var kļūt šīs kustības decentralizēts raksturs un tās iekšēja ideoloģiskā orientācija uz dažādību un tiešās demokrātijas principiem.

Mūsdienās uz IKT balstīta sazināšanās asociējas ar komunikācijas demokratizāciju un decentralizētajām organizatoriskajām struktūrām. V. van de Donks, B. Loders, P. Niksons un D.Ruhts norāda, ka IKT palīdz izvērst un intensificēt komunikāciju starp visiem organizācijas vai kustības locekļiem, iekļaujot tajā „ierindas sastāvu” (*rank and file*) un tādējādi izaicinot līdz šim dominējošo hierarhisko un lejupejošo (*top-down*) komunikāciju.²³⁸ Tas, no vienas puses,

²³⁶ Lim, M., Kann, M. Democratic Deliberation and Mobilization on the Internet. *Networked Publics*. 2006. [tiešsaiste] [skatīts 08.03.2007]. Pieejams:

http://netpublics.annenberg.edu/about_netpublics/democratic_deliberation_and_mobilization_on_the_internet

²³⁷ Skatīt: Shumate, M., Pike, J. Trouble in a Geographically Distributed Virtual Network Organization: Organizing Tensions in Continental Direct Action Network. *Journal of Computer-Mediated Communication*. Vol. 11, Issue 3, Article 8, 2006 [tiešsaiste] [skatīts 08.03.2006]. Pieejams: <http://jcmc.indiana.edu/vol11/issue3/shumate.html>

²³⁸ van de Donk, W., Loader, B.D., Nixon, P.G., Rucht, D. Introduction: Social Movements and ICTs. In: *Cyberprotest: New Media, Citizens and Social Movements*. Eds. W. van de Donk, B.D.Loader, P.G.Nixon, D.Rucht. London; New York: Routledge, 2004. P. 19.

ietekmē sabiedriskās kustības iekšējo struktūru. No otras puses, pārorientēšanās uz IKT balstītu komunikāciju var ne tikai veicināt izmaiņas kustības iekšējā struktūrā, bet arī pamatot šīs izmaiņas no idejiska un ideoloģiska viedokļa, līdz ar to kļūstot par organizējošo ideju elementu. Šajā ziņā IKT ir ne tikai līdzeklis, kas atvieglo decentralizētās sabiedriskās kustības darbību, bet arī faktors, kas leģitimē šo darbību ideoloģiskā ziņā.

Ja pirmās četras apakšhipotēzes tiek formulētas galvenokārt balstoties uz citu zinātnieku vidū izplatītajiem viedokļiem un secinājumiem, tad piektās un sestās apakšhipotēzes pamatā ir šī darba autora brīvi pieņēmumi par iespējamām iemesliem, kāpēc GTK izmantoja IKT vairāk un stratēģiski konsekventāk nekā ITK.

Tā **piektā apakšhipotēze** (kustībām ir pieejami atšķirīgi mobilizācijas līdzekļi) tiek balstīta uz autora pieņēmumu, ka kustībām vienkārši ir bijuši pieejami atšķirīgi mobilizācijas līdzekļi, piemēram, GTK pieeja laikrakstiem varētu būt ierobežotāka nekā ITK, kuras rīcībā ir daudzi spāņu valodā rakstošie reģionāla un lokāla mēroga laikraksti.

Visbeidzot, **sestā apakšhipotēze** (kustības ir orientētas uz atšķirīgām mobilizācijas auditorijām) tiek formulēta, pieņemot, ka kustības apelēja pie atšķirīgām sociālajām grupām. Piemēram, GTK varēja vairāk orientēties uz studentiem, vidējo šķiru un postmateriālistiski noskaņotajiem jauniešiem, kas izmanto IKT, respektīvi, *Web 2.0* tehnoloģijas savā ikdienas dzīvē, kamēr ITK gadījumā protestu organizētāji, iespējams, meklēja atbalstu melnā darba darītājos, nelegālajos imigrantos un mazizglītotos sabiedrības slāņos, kuri informāciju smeļ vairāk no tradicionālajiem plašsaziņas līdzekļiem, nevis IKT.

3. Apakšhipotēžu verifikācijas rezultāti

Analizējot empīriskajā ceļā iegūtos datus no izvirzīto apakšhipotēžu viedokļa, autors nācis pie šādiem secinājumiem.

(1) Pirmā apakšhipotēze – *viena ir resursiem nabaga, kamēr otra ir resursiem bagāta kustība*

Šī apakšhipotēze nav verificējusies, jo nekas neliecina, ka analizējamās kustības būtiski savā starpā atšķirtos pieejamo resursu ziņā. Turklāt, par spīti dažu zinātnieku un žurnālistu tieksmei attēlot abas kustības kā resursiem trūcīgās kustības,²³⁹ analīzes gaitā tika konstatēts, ka tās abas ir pietiekami bagātas ar resursiem, lai rīkotu salīdzinoši vērienīgas protestu un citas saistītās akcijas. To noteica vismaz divi faktori:

²³⁹ Šī tendence it īpaši izplatīta attiecībā uz GTK gadījumu. Piemēram, skatīt: Bennett, W.L. Communicating Global Activism: Strengths and Vulnerabilities of Networked Politics. In: *Cyberprotest: New Media, Citizens and Social Movements*. Eds. W. van de Donk, B.D.Loader, P.G.Nixon, D.Rucht. London; New York: Routledge, 2004.

(a) abu kustību sastāvā ir bijušas spēcīgas, bagātas un ietekmīgas sabiedriskās organizācijas, kas pietiekami aktīvi līdzdarbojušās kustību nozīmīgāko protestu akciju organizēšanā un rīkošanā. GTK gadījumā ir īpaši pieminama *ATTAC* un Ralfa Neidera vadītā *Public Citizen*, savukārt ITK gadījumā – *Mexican American Political Association (MAPA)* un *The National Council of La Raza (NCLR)*.

(b) abām kustībām ir bijušas saites ar spēcīgu politisko spēku pārstāvjiem un publiskajām personām (atsevišķi ietekmīgi cilvēki ASV Demokrātiskajā partijā, pazīstamie vides aizsardzības aktīvisti, populārie žurnālisti, reliģiskie līderi, kreisā flanga politiķi Francijā un citās Eiropas zemēs) un pat ar dažu valstu valdības vai vietējās varas pārstāvjiem (Brazīlijas un Francijas oficiālās varas pārstāvji GTK gadījumā, Meksikas valdība ITK gadījumā).

Nevienu no pētītajām kustībām nevar traktēt nedz kā marginālo radikāļu šaura grupējuma iniciētu kustību, nedz kā spontāno emociju vadītās dumpinieku masas. No resursu mobilizācijas teorijas viedokļa, gan GTK, gan ITK ir vienlīdz spējīgas rīkot labi organizētas protestu akcijas.

Lai cik bagātas vai trūcīgas nebūtu abas kustības, šim darbam ir nozīmīgs tas, ka starp tām nav konstatētas kādas būtiskas atšķirības resursu pieejamības ziņā.

(2) Otrā apakšhipotēze – *viena ir transnacionāla, kamēr otrā ir uz nacionālo līmeni orientēta kustība*

Šī apakšhipotēze arī nav verificējusies.

Nav nekādu šaubu, ka transnacionālās darbības koordinācija bez IKT palīdzības vairs neatbilst mūsdienu komunikāciju prasībām, kas liek piekrist apgalvojumam, ka šobrīd ir visai grūti iedomāties transnacionālo sabiedrisko organizāciju efektīvu darbību, ja tā nav balstīta uz IKT pielietošanu. Arī ir acīmredzams, ka IKT ārkārtīgi atvieglo sakaru veidošanu un uzturēšanu starp transnacionālās kustības sastāvā ietilpstošajām sabiedriskajām organizācijām dažādās pasaules malās. Turklāt, ņemot vērā, ka tradicionālie mobilizācijas līdzekļi, tajā skaitā tradicionālie mediji, darbojas lielākoties tikai lokālajā vai nacionālajā diapazonā, kamēr komunikēšanās pāri valstu robežām bez IKT palīdzības prasītu ievērojamus resursus, ir pašsaprotams, ka transnacionālo mobilizāciju ir daudz lētāk veikt ar IKT palīdzību.

Tomēr, analizējot šajā darbā veiktā empīriskā pētījuma datus, ir jāsecina, ka, kaut gan IKT ir lēts, tās nav obligāti efektīvs transnacionālās mobilizācijas līdzeklis. Lēts nenozīmē efektīvs un viegla kontaktu veidošana nenozīmē, ka šie kontakti tiek efektīvi izmantoti aktīvā sabiedriskajā darbībā. Analīzes rezultāti liecina, ka, lai arī IKT atvieglo transnacionālos sakarus, tās nestimulē transnacionālo darbību un neveicina sabiedrisko protestu „transnacionalizāciju”.

Tā pārliecība, ka IKT stimulē protestu kustību transnacionālo darbību pirmām kārtām mazina transnacionāla faktora mazsvarīga loma GTK protestos. Pirms empīriskās analīzes uzsākšanas bija pārliecība, ka tās rezultāti ļaus traktēt GTK kā transnacionālo kustību, bet ITK kā uz nacionālo līmeni orientēto kustību. No vienas puses, iegūtie dati ir apstiprinājuši, ka GTK kopējais stratēģiskais mērķis patiešām ir transnacionāls. Tas arī ir visai abstrakts un vāji definēts, jo katra no šīs kustības sastāvā ietilpstošajām organizācijām orientējas uz savām specifiskām interesēm. Turpretim, ITK mērķis ir bijis ļoti konkrēts un uz nacionālo līmeni orientēts – bloķēt ASV kongresa Pārstāvju palātas likumprojektu nr. 4437.

No otras puses, pētījuma rezultāti ir parādījuši, ka diezgan izplatītais uzskats, ka GTK protesti ir transnacionāli pēc savu dalībnieku sastāva, lielā mērā ir mīts. Šī kustība, lai arī bieži vien ir traktēta kā spilgtākais transnacionālās protestu kustības piemērs, nekad nav bijusi spējīga efektīvi un pilnā mērā izmantot savus transnacionālos sakarus protestu īstenošanā. Protestos Sietlā, kā arī turpmāk rīkoto GTK protestu lielākajā daļā, piedalījušies galvenokārt lokālo un reģionālo organizāciju aktīvistu.²⁴⁰ Pētījums par pieciem pret neoliberālo globalizāciju vēršiem protestiem arī liecina, ka no citām valstīm vai teritoriāli attāliem reģioniem atbraukušo protestētāju skaits bija niecīgs.²⁴¹ Tādējādi šī darba ietvaros savāktie empīriskie dati, ja pat neliek apšaubīt GTK transnacionālu būtību, noteikti liek apšaubīt šīs kustības rīkoto protestu transnacionālu raksturu.

Jebkurā gadījumā gan tas, ka IKT loma citās zemēs dzīvojošo protestētāju piesaistīšanā ir ļoti nebūtiska, gan tas, ka transnacionālā protestu kustība paliek lielā mērā iluzorisks un mītisks koncepts, pagaidām neļauj droši secināt, ka IKT būtu svarīgākas transnacionālajām nekā nacionālajām vai lokālajām protestu kustībām.

Analīzes rezultāti arī apstiprina to pētnieku argumentus, kuri ir secinājuši, ka, kaut arī IKT ir fundamentāli samazinājušas transnacionālo sakaru izmaksas, tās ir svarīgs, bet nav noteicošs faktors mūsdienu transnacionālo aktivitāšu koordinēšanā un sakaru uzturēšanā.²⁴²

(3) Trešā apakšhipotēze – *kustībām ir atšķirīgas tajās ietilpstošo sabiedrisko organizāciju struktūras*

Arī šī apakšhipotēze nav verificējusies. Iepriekšējās apakšhipotēzes gadījumā tika atspēkots mīts, ka GTK protesti ir transnacionāli pēc savu dalībnieku sastāva, savukārt šīs apakšhipotēzes

²⁴⁰ Bennett, W.L. Communicating Global Activism: Strengths and Vulnerabilities of Networked Politics. In: *Cyberprotest: New Media, Citizens and Social Movements*. Eds. W. van de Donk, B.D.Loader, P.G.Nixon, D.Rucht. London; New York: Routledge, 2004. P. 123.

²⁴¹ Fisher, D.R., Stanley, K., Berman, D., Neff, G. How Do Organizations Matter? Mobilization and Support for Participants at Five Globalization Protests *Social Problems*. 2005, Vol. 52, Issue 1, pp. 102–121. Pp. 112–113.

²⁴² Keck, M.E., Sikkink, K. *Activists beyond Borders: Advocacy Networks in International Politics*. Ithaca: Cornell University Press, 1998.

verificēšanas gaitā nav attaisnojies vēl viens ar šo kustību saistīts mīts, proti, ka GTK ir virtuālā kustība.

Pastāv viedoklis, ka GTK izveidojusi inovatīvas organizāciju formas – tīkla veida organizācijas, kas, atšķirībā no tradicionālajām organizācijām, attiecības savu biedru un filiāļu starpā uztur balstoties nevis uz tiešo un datora nepastarpināto komunikāciju, bet gan uz datora pastarpināto komunikāciju. Tāpēc GTK bieži vien sauc par virtuālo kustību.

Lielā mērā pamatojoties uz šo viedokli, pētījuma sākuma posmā bija pārlicība, ka analīzes gaitā atklāsies, ka meksikāņu izcelsmes amerikāņu kopienas un līdz ar to arī ITK pārstāvošās organizatoriskas struktūras vairāk līdzinās tradicionālās organizācijas tipam nekā GTK struktūras. Šādu pārlicību stiprināja arī baznīcu aktīva loma ITK protestu organizēšanā, jo baznīcās bieži vien dominē ne tikai tiešo, bet arī hierarhiski uzbūvēto attiecību tradīcijas, kas parasti vispār izslēdz datora pastarpināto komunikāciju.

Tomēr empīrisko datu analīzes rezultātā netika konstatētas kādas būtiskās atšķirības starp abu kustību veikto komunikāciju formām. ITK un tās sastāvā esošo organizāciju iekšējās struktūras bija drīzāk tradicionālās nekā virtuālās, bet to pašu var secināt arī attiecībā uz GTK. Kaut gan ar IKT palīdzību veidotā komunikācija vienmēr ir bijusi ārkārtīgi svarīga GTK darbībā, tiešajai, datora nepastarpinātajai komunikācijai arī ir bijusi liela nozīme šīs kustības saliedēšanā, uzturēšanā un attīstībā. Piemēram, kopīgu ideju ietvarošana šajā kustībā notika ne tik daudz elektroniskās (digitālās) komunikācijas ceļā, kā tiešajās starptautiskajās sanāksmēs – *Pirmajā starpkontinentālajā sanāksmē par humānumu un pret neoliberalismu, Tautas forumos, Reģionālajos Sociālajos forumos* un kopš 2001. gada katru gadu rīkotajos *Pasaules Sociālajos forumos*. Šajās sanāksmēs un salidojumos tika izstrādāti galvenie GTK ideoloģiskie principi (attiecīgi ietvertie dokumentos *Realitātes otrā deklarācija* un *Sociālā foruma principu harta*) un apspriesti kopīgas stratēģijas pamatvirzieni. Tas liecina, ka tiešā un datora nepastarpinātā komunikācija joprojām ir būtiska pat tām protestu kustībām, kuras plaši un konsekventi izmanto IKT.

Kaut gan GTK nav virtuālā kustība stingrā nozīmē, tās elastīgs raksturs un balstīšanās uz plašu IKT pielietojumu savas darbības koordinēšanā, iespējams, ļauj saukt to par pusvirtuālo kustību. Tomēr pieņēmums, ka GTK un ITK būtiski atšķiras gan pēc savām komunikāciju formām, gan pēc to sastāvā esošo organizāciju iekšējām struktūrām, nav īsti pamatots.

(4) Ceturtā apakšhipotēze – *kustībām ir atšķirīgs idejiskais / ideoloģiskais to dalībnieku attiecību veidošanas modelis (atšķirīgi ideju stratēģiskās ietvarošanas elementi)*

Šī apakšhipotēze nav verificējusies.

Ņemot vērā izplatītus stereotipus par GTK, varētu gaidīt, ka IKT izmantošana šajā kustībā ir bijusi pamatota ne tikai no praktiski utilitāra, bet arī no idejiska un ideoloģiska viedokļa, līdz ar to būdama organizējošo ideju elements. Dominējošie uzskati par GTK un sākotnējie priekšstati par meksikāņu izcelsmes amerikāņu kopienām, uz kurām balstījās ITK, mudināja domāt, ka GTK protestu organizētāji, galvenokārt orientējoties uz postmateriāli orientēto vidējo šķiru, studentiem un jaunatni, apzinās, ka tiem ir pievilcīgākas organizatoriskas struktūras bez skaidri saskatāmām hierarhiskajām attiecībām, kamēr ITK protestu organizētāji vadās pēc pieņēmuma, ka kopumā konservatīvi un patriarhāli noskaņotos meksikāņu izcelsmes iedzīvotājus ir vieglāk mobilizēt, izmantojot līderu (religīso utt.) un tradicionālo hierarhiju faktoru.

Tomēr nekas īpaši neliecina, ka kustībām ir bijis atšķirīgs idejisks un ideoloģisks savu biedru attiecību veidošanas pamatojums, kas noteiktu, ka GTK, vairāk nekā ITK, būtu disponēta izmantot IKT.

Par to, pirmkārt, liecina tas, ka nozīmīgākas GTK veidojošās sabiedriskās organizācijas – vismaz tās, kas piesaistīja galvenos resursus un veica protestu organizēšanas darbus, ir ne mazāk „tradicionālās” no uzbūves viedokļa, kā meksikāņu izcelsmes amerikāņu organizācijas. Otrkārt, kā var redzēt no empīriskās analīzes, ITK arī piedalījās daudz studentu, jauniešu un postmateriāli noskaņoto cilvēku, turklāt šīs kustības protestu organizētāji mobilizācijas darbībās arī mēdza apelēt pie tādām vērtībām kā dažādība, demokrātija, brīvība, minoritāšu tiesību aizsardzība utt. Ietekmīgāku spārnu ITK veidojušas nevis konservatīvi patriarhālo meksikāņu kopienu organizācijas, bet gan liberāli noskaņotas imigrantu interešu aizstāvēšanas un sociālo pakalpojumu organizācijas (*immigrant-serving organizations, social service providers, and advocacy groups*).²⁴³ Jebkurā gadījumā nav pamata apgalvot, ka abu kustību mobilizējošā retorika un organizējošās idejas balstītos uz kādiem pārāk atšķirīgiem idejiskiem vai ideoloģiskiem principiem.

(5) Piektā apakšhipotēze – *kustībām ir pieejami atšķirīgi mobilizācijas līdzekļi*

Tāpat kā iepriekšējās četras apakšhipotēzes, arī šī apakšhipotēze nav verificējusies.

Dati liecina, ka GTK daudz mazāk nekā ITK izmantoja tradicionālos medijus. GTK gadījumā empīriskās analīzes gaitā jau demonstrēts, ka, kaut arī tradicionālajiem plašsaziņas līdzekļiem bija zināma loma šīs kustības protestētāju mobilizācijā, GTK pašas radīto alternatīvo mediju, pirmām kārtām, Neatkarīgo mediju centra jeb *Indymedia* nozīme viņu darbībā kopumā bija daudz lielāka nekā tradicionālo mediju nozīme. Pretstatā GTK, ITK mobilizācijas pasākumos

²⁴³ Pantoja, A.D., Menjívar, C., Magaña L. The Spring Marches of 2006: Latinos, Immigration, and Political Mobilization in the 21st Century. *American Behavioral Scientist*. Vol. 52, No. 4, December 2008, pp. 499–506. P. 503.

konsekventi izmantoja radio, televīziju un laikrakstus. Lielu ieguldījumu meksikāņu izcelsmes amerikāņu kopienu mobilizācijā sniedza divi lielākie uz spāņvalodīgo auditoriju vēršie ASV televīzijas tīkli *Univisión* un *Telemundo*, kā arī daudzas spāņu valodā vēstošās radiostacijas. Jau minēts, ka meksikāņu izcelsmes amerikāņu kopienu mobilizācijā aktīvi piedalījās vismaz vienpadsmit latīņamerikāņu izcelsmes radiožurnālistu.

Šie novērojumi varētu liecināt, ka katra no kustībām pielietoja tai vairāk pieejamos mobilizācijas līdzekļus.

Tomēr, izskatās, ka ne tik daudz tradicionālo līdzekļu nepieejamība noteica to, ka GTK vairāk balstījās uz elektroniskajiem alternatīvajiem medijiem nekā uz tradicionālajiem plašsaziņas līdzekļiem.

GTK aktīvi līdzdarbojās daudzas ietekmīgas un resursiem salīdzinoši bagātas organizācijas, kurām bija gan sakari ar lieliem plašsaziņas līdzekļiem, gan iespējas algot profesionālos žurnālistus. Dažos gadījumos pietiekami ietekmīgu laikrakstu korporācijas pat formāli vai neformāli ietilpa šo organizāciju struktūrās. Viens no spilgtākajiem piemēriem ir *ATTAC*, kas ietvērusi sevī vairākus laikrakstus un žurnālus, tajā skatā Francijā ietekmīgu *Le Monde diplomatique*. Tajā pašā laikā ir interesanti, ka, piemēram, 2003. gadā notikušo protestu organizēšanas posmā Francijā, šajā avīzē nav konstatējami atklātie aicinājumi plašai sabiedrībai piedalīties tajos.

Tātad, šķiet, ka nevis tradicionālo mobilizācijas līdzekļu nepieejamība noteica to, ka GTK pārsvarā izmantoja alternatīvos, un lielākoties elektroniskos, medijus, bet gan citi apsvērumi. Pamatotāks un ticamāks drīzāk izskatītos viedoklis, ka GTK vienkārši pielietoja medijus atbilstoši savām vajadzībām, jeb, runājot precīzāk, atbilstoši tās piekoptajai protestu taktikai, kura, kā jau norādīts, neparedzēja plašas sabiedrības līdzdalību. Veicot mobilizāciju, šai kustībai, visticamāk, nebija svarīgi aptvert plašus sabiedrības slāņus, ko, vismaz pagaidām, ir iespējams panākt tikai ar tradicionālo plašsaziņas līdzekļu palīdzību. GTK piekoptajai protestu taktikai vairāk bija piemēroti alternatīvie mediji, kas galvenokārt ir vērsti uz kustībā ietilpstošo organizāciju locekļiem, kustības aktīviem atbalstītājiem un salīdzinoši nelielu antiglobālisma problemātikā kompetentu auditoriju.

Tādējādi neviena no piecām apakšhipotēzēm nav verificējusies, kas arī nozīmē, ka neviens no akadēmiskajā vidē izplatītajiem viedokļiem un pieņēmumiem šim darbam izvēlētajos analīzes gadījumos īsti nestrādā.

(6) Sestā apakšhipotēze – *kustības ir orientētas uz atšķirīgām mobilizācijas auditorijām*

Šī apakšhipotēze ir verificējusies daļēji. Proti, tā verificējusies citā veidā nekā bija gaidīts. Kustības tiešām orientējušās uz atšķirīgām auditorijām. Bet, formulējot apakšhipotēzi, ar atšķirīgajām mobilizācijas auditorijām autors domājis galvenokārt atšķirīgas sociālās grupas. Kā jau minēts, autors pieņēmis, ka GTK vairāk ir orientējusies uz studentiem, vidējo šķiru un postmateriālistiski noskaņotajiem jauniešiem, kas izmanto IKT, it īpaši *Web 2.0*, savā ikdienas dzīvē, bet ITK gadījumā protestu organizētāji vairāk meklējuši atbalstu melnā darba darītājos, nelegālajos imigrantos un mazizglītos sabiedrības slāņos, kuri informāciju smeļ vairāk no tradicionālajiem plašsaziņas līdzekļiem, nevis IKT.

Izpētes gaitā izrādījies, ka svarīgākais un noteicošākais šajā ziņā ir nevis protestu dalībnieku sociālais statuss, bet gan citi divi faktori – (1) viņu piederība vai nepiederība pie sabiedriskajām organizācijām un (2) viņu gatavība un spēja darboties radniecības grupās (*affinity groups*).

Tāpat kā GTK, arī ITK piedalījās daudz jauniešu un vidējās šķiras pārstāvju. Krasas atšķirības starp šīm divām kustībām noteica tas, ka GTK sastāv galvenokārt no aktīvistiem, kas vai nu pieder pie sabiedriskajām organizācijām, vai arī iepriekš apvienojušies radniecības grupās, bet ITK mobilizētāji lielā mērā paļaujas uz ārpus organizācijām un jebkādam organizētām grupām esošiem indivīdiem un sabiedrības slāņiem. Tas noteica arī pavisam atšķirīgas pieejas kustību mobilizācijas un protestu rīkošanas taktikām.

Pirmkārt, GTK tika mobilizēta galvenokārt organizāciju un organizēto grupu starpā notikušās komunikācijas gaitā. Tā ir mobilizācija, kura lielā mērā atbilst Jirgena Gerharda (*Jürgen Gerhards*) un Ditera Ruhta (*Dieter Rucht*) mezomobilizācijas (*mesomobilization*) koncepcijai. Šie autori pretstata mezomobilizāciju (mobilizāciju jau organizēto grupu starpā) mikromobilizācijai (*micromobilization*) jeb mobilizācijai, kuras mērķauditorija ir organizācijām vai grupām nepiederīgie indivīdi.²⁴⁴

GTK gadījumā IKT nodrošināja plašas iespējas palielināt mezomobilizācijas efektivitāti, fundamentāli atvieglojot organizāciju un organizēto grupu savstarpējo komunikāciju. Savukārt tradicionālo plašsaziņas līdzekļu izmantošana šajā gadījumā nebija stratēģiski nozīmīga, jo GTK neapelēja pie plašas sabiedrības. Šo kustību pirmām kārtām interesēja aktīvisti, kas vēlas un spēj darboties radniecības grupās. Tāpēc GTK protestos bieži vien galvenie dalībnieki bija speciāli trenētie organizāciju locekļi, nevis nesagatavotie sabiedrības pārstāvji. To prasīja GTK piekoptā ielu protestu taktika, kuras pamatā ir balstīšanās uz cilvēku grupām (radniecības grupām), kas rīkojas saskaņotā veidā, nevis uz savstarpēji izolētiem protestētājiem.²⁴⁵ Nejaušie un izolētie

²⁴⁴ Gerhards, J., Rucht, D. Mesomobilization: Organizing and Framing in Two Protest Campaigns in West Germany. *The American Journal of Sociology*. Vol. 98, No. 3, November 1992, pp. 555–596.

²⁴⁵ Radniecības grupas (*affinity groups*) ir svarīgākie organizatoriskas struktūras elementi GTK un citu līdzīgu kustību rīkotajos uz tiešo rīcību balstītos ielu protestos. Parasti šajās grupās ir apvienoti no trim līdz divdesmit cilvēkiem, kas ir atbildīgi par noteikto uzdevumu izpildi (transporta pārvietošanās traucēšana, ceļa vai ieejas

protestētāji, kā jau minēts, varēja būt pat traucēklis apmācīto protestētāju saskaņotajai un koordinētajai darbībai, kura notiek saskaņā ar rūpīgi izplānoto rīcības shēmu. Tieši šī iemesla dēļ GTK gadījumā protestu masveidīgums nav bijis svarīgākais faktors. Kā norāda žurnāliste Elsa Arnetta (*Elsa C. Arnett*) Sietlas protestētāju sekmju pamatā bija šādi faktori: stingra organizācija, uzticīgi dalībnieki un nedēļām ilgi nevardarbīgās pilsoniskās nepakļaušanās taktikai veltīti treniņi (*tight organization, committed members, weeklong training sessions on non-violent civil disobedience*).²⁴⁶ Kopumā protestos Sietlā līdzdarbojās daži simti radniecības grupu.²⁴⁷ Katras šādas grupas sastāvā bija no pieciem līdz divpadsmit dalībniekiem, kuri bija apvienoti uz kaut kādas kopīgās īpašības pamata, piemēram, uz kopīgās ideoloģijas vai pieredzes kopā līdzdarboties citos protestos.²⁴⁸

Var nosaukt vairākas jomas, kurās IKT atvieglojušas GTK darbību.

Pirmkārt, IKT būtiski palīdzējušas koordinēt atsevišķu radniecības grupu darbību ielu protestu īstenošanā. Mobilie tālruņi un peidžeri instrumentālā ziņā bijuši ārkārtīgi svarīgi koordinējot un pārvietojot protestētāju grupas uz vietām, kurās bijis nepieciešams palīdzēt noturēt ielu vai specifisko krustojumu punktu blokādes.²⁴⁹ Kaut arī galvenie koordinācijas jautājumi bijuši apspriesti lielās sanāksmēs protestu sagatavošanas posmā, radniecības grupu dalībnieki izmantojuši mazus portatīvos radioraidītājus un uztvērējus, lai komunikētos savā starpā protestu akciju laikā.²⁵⁰

Otrkārt, IKT bijušas īpaši nozīmīgas komunikācijas grupai (*communication team*), kas ir viena no svarīgākajām radniecības grupām GTK piekoptajā ielu protestu taktikā. Šīs grupas uzdevums ir novērot notikumus un informēt par notiekošo neatkarīgus medijus un radniecības grupas, kas atbild par tieslietām un medicīnisko palīdzību.²⁵¹

Treškārt, ārkārtīgi liela loma GTK darbībā, tajā skaitā ielu protestos, bijusi neatkarīgajiem alternatīvajiem medijiem, it īpaši elektroniskajiem medijiem *Indymedia*. Lai nodrošinātu neatkarīgo mediju darbību, pirms protestiem tikuši veikti nopietni sagatavošanas darbi – raidītāju uzstādīšana, raidošo antenu sistēmas veidošana un radio prasmju iemācīšana cilvēkiem.²⁵² Sietlas

bloķēšana, komunikācijas nodrošināšana, notikumu novērošana un filmēšana, medicīniskās palīdzības sniegšana u.c.). Vairāk par radniecības grupām, to darbības principiem un izcelsmi skatīt: *Anarchism in Action: Methods, Tactics, Skills, and Ideas*. Ed. S.Ewald. [tiešsaiste] [skatīts 14.08.2008]. Pieejams: <http://aia.mahost.org/>

²⁴⁶ Arnett, E.C. Seattle Protests Put a New Activism in Play. *San Jose Mercury News*. December 3, 1999 [tiešsaiste] [skatīts 12.09.2007]. Pieejams: <http://www.globalexchange.org/campaigns/wto/sjmerc120399.html>

²⁴⁷ Gillham, P.F., Marx, G.T. Complexity and Irony in Policing and Protesting: The World Trade Organization in Seattle. *Social Justice*. Vol. 27, No. 2, 2000, pp. 212–236. P. 215.

²⁴⁸ Turpat. P. 216.

²⁴⁹ Turpat.

²⁵⁰ Tridish, P. What I Learned At The WTO Protests In Seattle... *The Real Battle in Seattle: A Seattle WTO People's History Project* [tiešsaiste] [skatīts 14.12.2008]. Pieejams: <http://www.realbattleinseattle.org/node/125>

²⁵¹ Turpat.

²⁵² Turpat.

protestos TRT komunikāciju kanāli aptvēra visas protestu vietas un pateicoties internetam radīja saikni starp šīm vietām un globālo līmeni. TRT vienota darbība bija iespējama lielā mērā mobilo tālruņu, portatīvu radioraidītāju un uztvērēju, policijas ziņojumu skeneru un portatīvo datoru improvizēta tīkla darbības rezultātā.²⁵³

Alternatīvie mediji ir svarīgs un samērā efektīvs instruments tiešās rīcības (*direct action*) taktikas leģitimitātes palielināšanai.²⁵⁴ Uz radniecības grupām balstītajai taktikai kā tiešās rīcības paveidam tie ir nozīmīgi vairāku iemeslu dēļ: (a) pretrunīga un plašiem sabiedrības slāņiem mazzaprotama ir pati taktika un līdz ar to tā prasa īpašus izskaidrošanas un leģitimācijas pasākumus; (b) atšķirībā no konvencionālajiem masu protestiem, uz tiešo rīcību balstītiem protestiem parasti trūkst vairākuma atbalsta (*mainstream appeal*), proti, tiem grūtāk dabūt savā pusē sabiedrisko domu un tās veidotājus; (c) nereti tiešā rīcība satur provokācijas elementu – ir gaidāma represīva reakcija no valdības un policijas, tāpēc protestētāji, izmantojot alternatīvos medijus, cenšas parādīt sabiedrībai režīma „īsto represīvo sēju”.

Alternatīvo mediju provokatīva loma nav bijusi novērtēta sabiedrisko kustību studijās un tai daudz lielāku uzmanību veltījuši terorisma, politiskās vardarbības un revolucionārā kara pētnieki. Provokācijas, tām sekojošās represijas un sabiedrības informēšana par šīm represijām ar alternatīvo mediju palīdzību un ar mērķi iedragāt režīma leģitimitāti ir tā taktika, kuru plaši izmanto jau kopš 19. gadsimta. Tās aizsākumi ir meklējami anarhistu koncepcijā “propaganda caur rīcību” (*propaganda by deed*), kuru pēc tam attīstījuši Latīņamerikas pilsētas partizāni (*guerrillheiros urbanos*) un no jauno kreiso kustības atzarojušies Rietumeiropas un ASV teroristu grupējumi.²⁵⁵

Tā kā alternatīvo mediju nozīme valdības un policijas „represīvo” darbību atspoguļošanā ir ignorēta sabiedrisko kustību studijās, tās nevar izskaidrot ļoti būtiskās izmaiņas, ko šajā jomā veicinājušas pieaugušās iespējas izmantot IKT. Kā demonstrē GTK gadījums, IKT, no vienas puses, ievērojami atvieglojušas alternatīvo mediju radīšanu (pirmām kārtām, sniedzot iespējas bez lielām izmaksām veidot elektroniskos medijus) un, no otras puses, radījušas līdz šim nepieredzētus protestu akciju un to vienlaicīga atspoguļojuma korelācijas apstākļus. Proti, tieši pateicoties IKT, protestētājiem parādījušās iespējas vienlaicīgi veikt protestu akcijas un

²⁵³ de Armond, P. Netwar in the Emerald City: WTO Protest Strategy and Tactics. In: *Networks and Netwars: The Future of Terror, Crime, and Militancy*. Eds. J. Arquilla and D. Ronfeldt. Santa Monica: Rand, 2001, pp. 201–235. P. 210.

²⁵⁴ Rucht, D. The Quadruple ‘A’: Media Strategies of Protest Movements since the 1960s. In: *Cyberprotest: New Media, Citizens and Social Movements*. Eds. W. van de Donk, B.D.Loader, P.G.Nixon, D.Rucht. London; New York: Routledge, 2004. Pp. 29–56.

²⁵⁵ Vairāk skatīt: Gage, B. Why Violence Matters: Radicalism, Politics, and Class War in the Gilded Age and Progressive Era. *Journal for the Study of Radicalism*, Vol. 1, No. 1, 2006, pp. 99–109; Laqueur, W. *A History of Terrorism*. New Brunswick (U.S.A.): Transaction Publishers, 2001; Laqueur, W. *Guerrilla Warfare: A Historical and Critical Study*. New Brunswick (U.S.A.): Transaction Publishers, 2002; O’Neill, B. E. *Insurgency & Terrorism. Inside Modern Revolutionary Warfare*. Virginia: Brassey’s (US), Inc., 1990.

atspoguļot tās savos alternatīvajos medijos. Tas pacēlis koncepciju “propaganda caur rīcību” jaunā (augstākā) kvalitātē.

GTK ielu protestu laikā par komunikāciju atbildīga radniecības grupa un citi protestos iesaistīti neatkarīgie žurnālisti un aktīvisti nemitīgi sūtījuši e-pasta ziņojumus, videostraumējumus (*streaming live video*) un audiostraumējumus (*audio reports*) no ar lakrimatoriem (asaru gāzi) piepildītajām ielām.²⁵⁶ Rezultātā speciāli radītajās tīmekļa vietnēs momentāni nonākuši ar videokamerām un digitālajām kamerām nofilmēti kadri, kuros bijis iespējams redzēt policijas brutālo taktiku.²⁵⁷ Papildus protestu organizatoru iepriekš izveidotajam visaptverošajam komunikāciju tīklam (*all-points network*), tikuši plaši izmantoti protestu dalībnieku personiskie mobilie tālruņi un ar bezvadu modemiem aprīkoti datori, no kuriem protestētāji sūtījuši neatkarīgajiem medijiem arvien jaunākus videosižetus.²⁵⁸ TRT daudzlīmeņu komunikāciju tīkls ļāvis protestētājiem pastāvīgi pielāgoties jaunajiem apstākļiem.²⁵⁹

Tikko aprakstītā GTK alternatīvo mediju izmantošanas taktika bijusi visnotaļ efektīva, it īpaši ņemot vērā, ka GTK konsekventi izvairījies no vardarbības pielietošanas. Valsts varai, it īpaši demokrātiskajās zemēs, ir vajadzīgs leģitīms attaisnojums, lai no savas puses izmantotu varas līdzekļus pret protestētājiem. Ja protestētāji ir konsekventi miermīlīgi, varas pārstāvjiem ir grūti attaisnot represīvu vēršanos pret iedzīvotājiem, kas paši neizmanto vardarbību.²⁶⁰ Bet GTK alternatīvo mediju izmantošana diez vai būtu tik veiksmīga, ja nebūtu balstīta uz plašu IKT pielietošanu.

Ceturtkārt, uz radniecības grupām balstītās taktikas īstenošanai ir nepieciešami trenētie „profesionālie” aktīvisti ar pieredzi sociālajā aktīvismā un protestu rīkošanā, plašām iemaņām (komunikācijā, medicīnā, jurisprudencē, sabiedriskajās attiecībās, loģistikā u.c.) un ar gatavību upurēt sevi lietas labā – piemēram, būt arestētam (tā sauktie „arestējamie” protestu dalībnieki (*arrestable members*)).²⁶¹ Šādus aktīvistus visvieglāk atrast un vervēt mezmobilizācijas, nevis mikromobilizācijas līmenī. GTK gadījumā IKT būtiski atvieglojušas mezmobilizācijas procesu, palīdzot veidot sakarus starp dažādām organizācijām un grupām. Piemēram, Sietlas protestu sagatavošanas posmā ar interneta un e-pasta palīdzību tika izveidots tīkls starp aptuveni 150 dažādu grupu un organizāciju nodaļām, kas aptvēra universitātes pilsētiņas visā valstī.²⁶² Tieši

²⁵⁶ Bhargava, G. *Mass Media and Public Issues*. Delhi: Gyan Books, 2004. P. 113.

²⁵⁷ Arnett, E.C. Seattle Protests Put a New Activism in Play. *San Jose Mercury News*. December 3, 1999 [tiešsaiste] [skatīts 12.09.2007]. Pieejams: <http://www.globalexchange.org/campaigns/wto/sjmerc120399.html>

²⁵⁸ de Armond, P. Netwar in the Emerald City: WTO Protest Strategy and Tactics. In: *Networks and Netwars: The Future of Terror, Crime, and Militancy*. Eds. J. Arquilla and D. Ronfeldt. Santa Monica: Rand, 2001, pp. 201–235. P. 210.

²⁵⁹ Turpat. P. 211.

²⁶⁰ Kārklīna, R. Pilsoniskā sabiedrība kā krīzes risinātājs. *Diena*. 2009. gada 7. marts.

²⁶¹ Vairāk par radniecības grupu taktiku skatīt: *Anarchism in Action: Methods, Tactics, Skills, and Ideas*. Ed. S.Ewald. [tiešsaiste] [skatīts 14.08.2008]. Pieejams: <http://aia.mahost.org/>

²⁶² Bhargava, G. *Mass Media and Public Issues*. Delhi: Gyan Books, 2004. P. 114.

internets un e-pasts radīja iespējas mazām un bezpeļņas grupām ar niecīgiem budžetiem apvienoties savā starpā un rīkot vērienīgus protestus.²⁶³ Interneta nozīme mezomobilizācijas līmenī bija acīmredzama ne tikai sakaru nodibināšanā un organizēto grupu vervēšanā, bet arī starpgrupu komunikācijā protestu organizēšanas un īstenošanas posmos. Grupas, kas bija iesaistītas dažādās darbībās – treniņu un protestu gājienu organizēšanā, ārējā komunikācijā, protestu materiāltehniskā nodrošināšanā u.c., komunicējās ar adresātu saraksta serveru (*listservs*) palīdzību.²⁶⁴

Piektkārt, tiešās rīcības taktika, tajā skaitā uz radniecības grupām balstītā taktika, ir īpaši pievilcīga jauniešiem, kuru savstarpējā komunikācija bieži vien notiek ar Web 2.0 tehnoloģiju palīdzību. Šis apstāklis ļauj pieņemt, ka IKT, kaut arī netiešā veidā, labvēlīgi ietekmē radniecības grupu veidošanos. Tomēr, datu trūkums par IKT lomu radniecības grupu dalībnieku attiecībās (šādi dati ir pieejami tikai par mezomobilizācijas līmeņa attiecībām starp radniecības grupām, nevis par mikromobilizācijas līmeņa attiecībām šo grupu iekšienē) un par radniecības grupu vecuma sastāvu liek pagaidām skatīties uz kaut kādām sakarībām starp IKT un radniecības grupu veidošanos kā uz pieņēmumiem.

Atšķirībā no GTK, ITK savos protestos neizmantoja tiešās rīcības taktiku, tāpēc tai nebija tik svarīga nedz pieredzējušo aktīvistu, nedz speciālos treniņus izgājušo protestu dalībnieku līdzdalība. ITK par savu stipru pusi uzskatīja nevis protestiem labi sagatavotos aktīvistus, bet gan masveidīgumu. Tā kā ITK centās iesaistīt savos protestos iespējami vairāk cilvēku, tai bija vitāli svarīga komunikācija ar plašu sabiedrību, kurai ir nepieciešamas liels plašsaziņas līdzekļu spektrs, jo ar IKT vien nav iespējams mobilizēt plašus sabiedrības slāņus.

Tas ļauj apgalvot, ka, kaut gan visi apakšhipotēzēs minētie faktori palīdz saprast vairākas IKT ietekmes izpausmes protestu kustību darbībā, pastāv pētnieku vidū līdz šim nepamanītie faktori, kas pavisam no cita skatu punkta palīdz izskaidrot, kāpēc dažas protestu kustības vairāk nekā citas ir motivētas izmantot IKT gan protestu sagatavošanā, gan to rīkošanā. Šie faktori ir saistīti nevis ar resursu pieejamības jautājumu, kustības transnacionālo raksturu, organizāciju iekšējo uzbūvi vai idejas definēšanas procesiem, bet gan ar protestu dalībnieku piederību vai nepiederību sabiedriskajām organizācijām un citām iepriekš organizētām grupām, kā arī ar to saistīto protestu taktiku.

4. Analīzes rezultātu pārvēršana teorijā

²⁶³ Turpat.

²⁶⁴ Gillham, P.F. Mobilizing for Global Justice: Social Movement Organization Involvement in Three Contentious Episodes, 1999-2001. Ph.D. dissertation, Department of Sociology, University of Colorado, 2003. Pp. 8–9.

Rezumējot visu iepriekš izklāstīto, ir pamats uzskatīt, ka mūsdienās, vismaz ielu protestu jomā, protestu kustības lieto divas taktikas. Pirmā taktika ir balstīta uz plašu iedzīvotāju slāņu iesaistīšanu protestos, lai demonstrētu liela cilvēku kopuma neapmierinātību un šādā veidā piespiestu varas pārstāvjus veikt vai neveikt noteiktus politiskus soļus. Otrās taktikas pamatā ir tiešās rīcības (*direct action*) pieeja, kad protestētāju uzdevums ir ne tik daudz panākt noteiktu darbību vai bezdarbību no varas pārstāvju puses, kā pašu spēkiem sasniegt tūlītējus rezultātus, lai arī tiem bieži vien ir īstermiņa ietekme (šāds rezultāts varētu būt, piemēram, varas pārstāvjiem nozīmīgas sanāksmes izjaukšana (šajā ziņā veiksmīgākais piemērs, visticamāk, joprojām paliek Pasaules Tirdzniecības organizācijas Ģenerālās asamblejas sēdes atcelšana Sietlas pilsētā 1999. gadā) vai dzelzceļa līnijas bloķēšana (kā tas bija 2003. gada februārī Itālijā, kad kara Irākā pretinieki, izmantojot IKT savstarpējā komunikācijā, veidoja „mobilās blokādes” ASV militāro aprīkojumu pārvadājošo vilcienu ceļā²⁶⁵). Radniecības grupu izmantošana un „spietošana” (*swarming*)²⁶⁶ ir divas protestu akciju rīkošanas metodes, kuras mūsdienās tiek plaši praktizētas, izmantojot tiešās rīcības taktiku.

Šo divu taktiku atšķirības nosaka arī atšķirīgus paņēmienus un pieejas protestu dalībnieku mobilizācijai. Tā kā pirmās taktikas galvenais priekšnoteikums ir protestu masveidīgums, protestu organizētāji cenšas mobilizēt pēc iespējas lielāku cilvēku skaitu, iesaistot protestos daudzus „nejaušus” vai uz vienas problēmas risināšanu orientētus (*single-issue*) protestētājus. Savukārt otrās taktikas veiksmīga īstenošana prasa nevis lielu un grūti kontrolējamu cilvēku masu līdzdalību, bet gan iepriekš speciāli apmācītus un instruētus protestētājus, kas rīkojas saskaņotā veidā un atbilstoši rūpīgi izstrādātam plānam. Parasti šādas darbības veic profesionālie „pilna laika” (*full-time*) aktīvisti, kuriem ir vairāk vai mazāk noturīgas saites ar sabiedriskajām organizācijām vai citām organizētām grupām, un nekontrolējamās protestētāju masas kādā brīdī var pat kļūt par traucēkli šo aktīvistu saskaņotai darbībai. Līdz ar to pirmajā gadījumā mobilizācijas aktivitātes ietver sevī galvenokārt plašu, atklātu un publiski izvērstu sabiedrības aģitāciju, bet otrajā gadījumā mobilizācija lielākoties tiek reducēta uz tādu komunikāciju, kas notiek starp sabiedriskajām organizācijām un iepriekš izveidotajām radniecības grupām un tiek slēpta no plašas sabiedrības.

Pamatojoties uz to, kādai protestu taktikai un mobilizācijas modelim tiek dota priekšroka, ir iespējams izdalīt divus kustību veidus. Piemērojot Morisa Diveržē (*Maurice Duverger*)

²⁶⁵ Skatīt: Oliveri, A. Stop That Train! *ZNet*, 2003, March 2 [tiešsaiste] [skatīts 02.05.2008]. Pieejams: <http://www.zmag.org/znet/viewArticle/10859> ; Stopping “death trains” in Italy [tiešsaiste] [skatīts 02.05.2008]. Pieejams: <http://www.paydaynet.org/stoppingdeathtrainsinitaly.htm>

²⁶⁶ „Spietošana” ir agrāku laiku militārajās operācijās bieži lietota un it īpaši pilsētas partizānu karā (*guerrilha urbana*) populāra uzbrukuma metode. Saskaņā ar autoritatīvu definīciju spietošana ir manevrs, kura gaitā vairākas (vismaz piecas) pusautonomas militārās vienības uzbrūk no daudzām pusēm vienam objektam vai vienībai. Skatīt: Edwards, S. J. A. *Swarming on the Battlefield: Past, Present, and Future*. Santa Monica; Washington: RAND Corporation, 2000. P. 2.

izstrādāto politisko partiju klasifikāciju protestu kustībām, uz plašu masu iesaistīšanu orientētas kustības var klasificēt kā *masu kustības*, bet tiešo rīcību praktizējošas kustības kā *kadru kustības*. Kā norāda Diveržē, „ko masu partija panāc ar skaitu, kadru partija sasniedz ar [biedru] atlasī”²⁶⁷. Šis noteikums pamatots arī attiecībā uz protestu kustībām.

Dalījums masu un kadru kustībās ir izstrādāts, savstarpēji salīdzinot GTK un ITK. Tā GTK piemīt daudzas kadru kustības īpašības. Kaut arī tās lietotā taktika ne vienmēr ir bijusi vienāda, kadru kustībai raksturīgo taktiku tā noteikti pielietoja Sietlas protestos, kuri joprojām tiek uzskatīti par līdz šim veiksmīgākajiem uz IKT balstītiem ielu protestiem. Otrās raksturīgs piemērs ir GTK tīklā ietilpstošās sabiedrisko organizāciju koalīcijas „Mobilizācija globālajam taisnīgumam” (*Mobilization for Global Justice*) rīktoie protesti 2000. gada 16. aprīlī Vašingtonā, kuros tika mēģināts atkārtot Sietlā pielietoto radniecības grupu taktiku.

Ja GTK ir acīmredzamas kadru kustības īpašības, tad ITK ir tipiska masu kustība.

Atšķirības starp masu un kadru kustībām izpaužas dažādās jomās un līmeņos. Tā kā agrākās sabiedrisko kustību teorijas lielu uzmanību ir veltījuši protestu kustību ilgtermiņa stratēģiskajiem mērķiem, ir iespējams ieskicēt atšķirības starp abiem kustību veidiem no stratēģisko mērķu viedokļa (skatīt 3. tabulu).

3. tabula

Atšķirības starp masu un kadru kustību no stratēģisko mērķu viedokļa

	Masu kustība	Kadru kustība
Kustības ilgtermiņa stratēģiskais mērķis	Vienas problēmas risināšana (<i>single-issue</i>)	Regulārā politikas ietekmēšana
	Daļējās reformas	Orientācija uz revolucionārajām sistēmiskajām izmaiņām

Šajā ziņā interesanti atzīmēt, ka ITK stratēģiskā ziņā nav izdevies pārtapt par kadru kustību ar regulāru ietekmi, kaut gan daži autori uz to ir cerējuši. Piemēram, Kevins Džonsons (*Kevin R. Johnson*) un Bills Ongs Hings (*Bill Ong Hing*) savā rakstā „Imigrantu tiesību aizstāvēšanas 2006. gada gājieni un jaunas pilsoņtiesību kustības perspektīvas (*The Immigrant Rights Marches of*

²⁶⁷ Skatīt: Duverger, M. *Political Parties: Their Organization and Activity in the Modern State*. London: University Paperbacks; published by Methuen & Co Ltd, 1972. P. 64.

2006 and the Prospects for a New Civil Rights Movement) norāda, ka šie gājieni bija reakcija uz konkrētu likumprojektu (*Sensenbrenner bill*), nevis centieni panākt fundamentālās izmaiņas.²⁶⁸

Tomēr viens no šī darba empīriskajiem atklājumiem nosaka, ka stratēģiskie mērķi daudz mazāk ietekmē protestu kustību motivāciju izmantot IKT nekā īstermiņa taktiskie protestu mērķi. Šo taktisko mērķu atšķirības nosaka arī kustību atšķirīgas darbības protestu sagatavošanas un īstenošanas posmos. Balstoties uz atšķirībām starp kustību taktiskajiem protestu mērķiem un vēšot uzmanību protestu sagatavošanas un īstenošanas posmiem, 4. tabulā ir apkopotas galvenās un IKT lomas izpratnei nozīmīgās atšķirības starp masu un kadru protestu kustībām.

4. tabula

Nozīmīgākās atšķirības starp masu un kadru protestu kustībām

		Masu kustība	Kadru kustība
--	--	---------------------	----------------------

²⁶⁸ Johnson, K.R., Hing, B.O. The Immigrant Rights Marches of 2006 and the Prospects for a New Civil Rights Movement. *Harvard Civil Rights - Civil Liberties Law Review*. Vol.42, No.1, Winter 2007, pp. 99–138. P. 103.

Protesta sagatavošanas posms	Mobilizācijas līmenis	Protestētāju vervēšana notiek gan mezomobilizācijas, gan mikromobilizācijas līmenī	Protestētāju vervēšana notiek galvenokārt mezomobilizācijas līmenī
	Galvenie protestētāju mobilizācijas kanāli	Atvērtie sociālie tīkli	Samērā slēgtie aktīvistu tīkli
	Mobilizācijas forma un mērķis	„Kvantitatīvā” mobilizācija ar mērķi ietekmēt un iesaistīt protestos cik vien iespējams lielāku cilvēku skaitu	„Kvalitatīvā” mobilizācija ar mērķi nevis vāji un pavirši iedarboties uz cilvēku masām, bet gan spēcīgi iespaidot uzticīgu cilvēku ierobežotu skaitu ²⁶⁹
	Mobilizācijas darbības	Plaša, publiska, visā sabiedrībā izvērstā aģitācija	Komunikācija starp sabiedriskajām organizācijām un citām organizētām grupām
	Mobilizējošā retorika / vēstījums	„Ekzoterisks”, uz cilvēku masām vērstš vēstījums	„Ezoterisks”, uz intelektuāļiem un pusintelektuāļiem vērstš vēstījums

²⁶⁹ Mobilizācijas dalījums „kvantitatīvajā” un „kvalitatīvajā” mobilizācija tiek pārņemts no Ditera Ruhta (*Dieter Rucht*) teorijas par sabiedrisko kustību un to mērķauditorijas mijiedarbības modeļiem (skatīt: Rucht, D. The Quadruple ‘A’: Media Strategies of Protest Movements since the 1960s. In: *Cyberprotest: New Media, Citizens and Social Movements*. Eds. W. van de Donk, B.D.Loader, P.G.Nixon, D.Rucht. London; New York: Routledge, 2004. Pp. 31–32.) Izņemot šo D.Ruhta klasifikāciju, kā arī mezomobilizācijas un mikromobilizācijas teoriju, visas pārējās tabulā atspoguļotās koncepcijas, dalījums un aspektus ir izstrādājis un sistematizējis šī darba autors.

Protesta īstenošanas posms	Galvenie protesta dalībnieki	Plašu iedzīvotāju slāņu pārstāvji, “nejauši” vai uz vienas problēmas risināšanu orientētie protestētāji bez noturīgām saitēm ar sabiedriskajām organizācijām	Profesionālie un pieredzējušie „pilna laika” aktīvisti, radniecības grupu locekļi, sabiedrisko organizāciju biedri un atbalstītāji
	Taktika ielu protestā	Paļaušanās uz plašu masu pašiniciatīvu un pašorganizāciju, ticība „spontānuma spēkam”	Rūpīga un manevrēt spējīga protestu koordinācija saskaņā ar iepriekš izstrādātu plānu, balstīšanās uz speciāli apmācītiem protestētājiem, izsmalcinātu (<i>high-tech</i>) barikāžu ²⁷⁰ izmantošana, radniecības grupu un „spietošanas” metožu praktizēšana
	Ielu protesta taktiskais mērķis	Plašu iedzīvotāju slāņu neapmierinātības demonstrēšana, uzmanības piesaistīšana	Konkrēta un tūlītēja rezultāta sasniegšana atbilstoši tiešās rīcības loģikai (piemēram, nacionālās vai transnacionālās varas sanāksmes izjaukšana, transporta pārvietošanās ceļa bloķēšana utt.)

Šī klasifikācija nav jājauc ar Mario Diani (*Mario Diani*) proponēto tipoloģiju. Pētot IKT ietekmi uz sabiedrisko kustību funkcionēšanas formām, Diani izšķir divus resursu mobilizācijas veidus – uz profesionālajiem resursiem (*professional resources*) un uz plašas līdzdalības resursiem (*participatory resources*) balstītu mobilizāciju.²⁷¹ Savu tipoloģiju Diani izmanto kustību profesionālo aktīvistu un „pasīvo dalībnieku” (*passive members*) savstarpējo attiecību analīzei, pieņemot, ka uz profesionālajiem resursiem orientētās kustībās šīs attiecības ir ievērojami atsvešinātākas nekā kustībās ar ierindas atbalstītāju plašas līdzdalības tradīcijām. Aplūkojot IKT ietekmi uz kustību profesionālo un neprofesionālo dalībnieku mijiedarbību, kā arī uz neprofesionālo dalībnieku savstarpējām attiecībām, viņš nemaz nepievēršas protestu taktikas problemātikai. Rezultātā Diani veiktā analīze palīdz saskatīt IKT radītās izmaiņas sabiedrisko

²⁷⁰ Šādas izsmalcinātās barikādes, piemēram, var būt speciāli izgatavoti gari trijkāji, uz kuriem sēž protestētāji. Šo trijkāju izmantošanas būtība ir tā, ka tos ārkārtīgi grūti nojaukt, neievainojot augšā sēdošos cilvēkus. Cits šādu barikāžu piemērs ir plastmasas un tērauda caurules un kastes, kurās ķēdē stāvošie cilvēki ieliek un savieno savas rokas tādā veidā, lai policijai būtu ļoti grūti pārraut protestētāju ķēdi, nesalaužot viņiem rokas.

²⁷¹ Skatīt: Diani, M. Social Movement Networks Virtual and Real. *Information, Communication and Society*. 2000, Vol. 3, No. 3, pp. 386–401.

kustību iekšējo struktūru funkcionēšanā, bet neizskaidro dažādu protestu kustību atšķirīgu motivāciju izmantot IKT savā darbībā. Savukārt šajā darbā piedāvātais dalījums kadru un masu kustībās ir balstīts uz kustības pieeju protestu taktikai, kas labi demonstrē, kāpēc dažām protestu kustībām IKT ir svarīgākas nekā citām.

Pamatojoties uz nošķirumu starp masu un kadru kustībām, ir iespējams izdarīt piecus sabiedrisko kustību teorijai nozīmīgos secinājumus par IKT lomu un nozīmi mūsdienu protestu īstenošanā.

(1) Motivācija izmantot IKT ir atkarīga no protestu kustības rakstura (profila)

Strauji ienākot sabiedriskajā dzīvē 20. gadsimta 90. gadu vidū, IKT ir ietekmējušas nevis sabiedrisko protestu sfēru kopumā, bet tikai noteiktu protestu kustību darbības, un šajā sakarā nebūtu korekti attiecināt GTK un sapatistu pieredzi uz visām protestu kustībām.

Nodaļā „Darba nozīmes pamatojums un novitāte” jau minēts, ka daži autori uzskata, ka par efektīvu IKT pielietojumu, ir iespējams runāt, pirmām kārtām, saistībā ar sapatistu kustības sacelšanos Meksikā 1994. gadā un notikumiem Sietlā 1999. gadā. Joprojām atsaucoties gan uz sapatistu, gan uz GTK gadījumiem, pētnieki apgalvo, ka IKT būtiski samazināja komunikāciju izmaksas, fundamentāli atvieglojot protestu kustību darbību, tajā skaitā dalībnieku vervēšanas un protestu īstenošanas jomā.²⁷²

Tomēr optimisms par IKT un digitālo mediju sniegtajām iespējām un priekšrocībām bieži vien traucē saskatīt, ka IKT pamatīgi ietekmējušas tikai noteiktu kustību aktivitātes, būtiski nemainot sabiedrisko protestu rīkošanas „spēles noteikumus” kopumā. Autori, kas pieņem, ka uz IKT balstīta sapatistu un GTK darbība iezīmējusi kādas revolucionāras izmaiņas sabiedrisko protestu sfērā, nepamana abu šo kustību īpašu raksturu, kā arī ar to saistītu īpašu motivāciju izmantot IKT. Tendence veikt kādas vispārīgas prognozes, balstoties uz sapatistu un GTK salīdzinoši veiksmīgu pieredzi, ir pretrunā ar faktu, ka dažām kustībām piemīt lielāka tieksme izmantot IKT savos protestos nekā citām, un ka joprojām pastāv ietekmīgas kustības, kuru darbībā IKT ieņem mazsvarīgu vai sekundāru lomu.

Kaut gan ir nepieciešama dziļāka izpēte, ir pamats pieņēmumam, ka mūsdienu protestu kustību lielākā daļa joprojām lieto IKT visai haotiski un fragmentāri, neuztverot tās kā svarīgu stratēģisko ieroci. Lai arī GTK un sapatistiem izdevās veiksmīgi izmantot IKT potenciālu, abas šīs kustības ir ļoti specifiskas. GTK savdabībai šajā darbā jau veltīta pietiekami liela uzmanība, bet ir svarīgi arī īsi pievērsties sapatistu specifikai.

²⁷² Skatīt, piem.: Bonchek, M.S. Grassroots in Cyberspace: Using Computer Networks to Facilitate Political Participation [Paper presented at the 53rd Annual Meeting of the Midwest Political Science Association, Chicago, IL on April 6, 1995]; Leizerov, S. Privacy Advocacy Groups versus Intel: A Case Study of How Social Movements are Tactically Using the Internet to Fight Corporations. *Social Science Computer Review*. 2000, Vol. 18, No. 4, pp. 461–483.

Sapatistu kustība īsti neiekļaujas sabiedrisko kustību studiju laukā, jo stingrā akadēmiskā nozīmē tā ir nevis protestu kustība, bet gan tipiska revolucionārā partizānu jeb geriljeros (*guerrilleros*) kustība. Starp šiem diviem kustību veidiem pastāv būtiskas atšķirības.

Protestu kustība ir salīdzinoši liels cilvēku kopums, kas ir apvienojies, lai organizētā veidā un galvenokārt balstoties uz nekonvencionālajām politiskās līdzdalības formām (visizplatītākās no tām ir ielu demonstrācijas un citas līdzīgas protestu akcijas) panāktu izmaiņas (vai nepieļautu izmaiņas) kādā būtiskā sabiedrības jomā.²⁷³ Šajā definīcijā ir uzsvērti vismaz četri svarīgi protestu kustības elementi: (1) salīdzinoši liels cilvēku kopums; (2) centieni panākt vai nepieļaut sociālās izmaiņas; (3) organizētā darbība; (4) nekonvencionālā politiskā līdzdalība.

Ņemot vērā šos elementus, protestu kustības darbība ir jāatšķir no kolektīvās uzvedības (*collective behavior*), jo, kaut gan kolektīvā uzvedība parasti ir saistīta ar liela cilvēku skaita līdzdalību, tieksmi pēc sociālajām izmaiņām un nekonvencionālo politisko rīcību, tai trūkst organizētības. Protestu kustības darbība ir mērķtiecīga un organizēta, savukārt kolektīvā uzvedība ir haotiska un spontāna.²⁷⁴

Tāpat protestu kustība ir jāatšķir no partizānu kustības. Abiem šo kustību veidiem piemīt organizētā darbība un orientācija uz sociālajām izmaiņām, bet, atšķirībā no protestu kustības, partizānu revolucionārā kustība balstās ne tik daudz uz protestu akcijām un citām nekonvencionālās politiskās līdzdalības formām, kā uz konvencionālo un nekonvencionālo militāro taktiku un kara vešanas loģiku. Protestu akciju rīkotāji parasti cenšas izvairīties no vardarbības, lai nediskreditētu savu darbību. Turpretim militārās operācijas ir vērstas uz pretinieka fizisku sakāvi vai pat iznīcināšanu.

Sapatistu kustība un tās atbalsta tīkls citās valstīs prasmīgi lietoja IKT publicitātes sasniegšanas un propagandas nolūkos. Tas tiešām bija viens no pirmajiem sekmīgiem IKT pielietojumiem mēģinājumiem cīņā pret oficiālo varu.²⁷⁵ Tomēr, sakarā ar to, ka pati sapatistu sacelšanās sastāvēja nevis no protestu akcijām, bet gan no konvencionālajām un nekonvencionālajām militārajām operācijām, šo kustību būtu kļūdaini traktēt kā protestu kustību. Tas ļauj secināt, ka pirmā protestu kustība, kurai izdevies veiksmīgi izmantot IKT kā stratēģisko ieroci, ir nevis sapatistu, bet gan GTK.

²⁷³ Šī definīcija ir veidota pamatojoties uz diviem avotiem *The Concise Oxford Dictionary of Sociology*. Ed. G. Marshall. Oxford; New York: Oxford University Press, 1994. P. 489; *Cyberprotest: New Media, Citizens and Social Movements*. Eds. W. van de Donk, B.D.Loader, P.G.Nixon, D.Rucht. London; New York: Routledge, 2004. Pp. 3–4.

²⁷⁴ *The Concise Oxford Dictionary of Sociology*. Ed. G. Marshall. Oxford; New York: Oxford University Press, 1994. P. 489.

²⁷⁵ Vairāk par sapatistu kustību skatīt: Knudson, J.W. Rebellion in Chiapas: Insurrection by Internet and Public Relations. *Media, Culture & Society*. 1998, Vol. 20, No. 3, pp. 507–518; Cleaver, H. The Zapatista Effect: The Internet and the Rise of an Alternative Political Fabric. *Journal of International Affairs*. Spring 1998, Vol. 51, No. 2, pp. 621–640.

(2) IKT ir daudz svarīgākas kadru nekā masu kustībai

Jo protestu kustība ir „profesionālāka”, „elitārāka” un „ekskluzīvāka”, jo svarīgākas tai ir IKT. Masu kustības gadījumā IKT darbojas tikai kā mehānisms, kas atvieglo dažu kustības sastāvā esošo sociālo grupu komunikāciju, taču kadru kustībai IKT ir stratēģiski nozīmīgs līdzeklis. Citiem vārdiem, masu kustība izmanto IKT kā palīglīdzekli, bet kadru kustība — kā pamatlīdzekli.

Pētot ITK protestus, kļūst acīm redzams, ka IKT ļoti maz ietekmējušas masu kustību darbību. Kaut gan protestu sagatavošanas stadijā ar mobilo telefonu palīdzību izplatītajām īsziņām (SMS) un internetā izvietotajām organizāciju mājas lapām, publiskajiem portāliem, atklātajiem forumiem un blogiem bija zināma loma angļu valodu protošo gados jauno meksikāņu piesaistīšanā, daudz svarīgākie ITK mobilizācijas līdzekļi bija radio un televīzija. Interneta un citu IKT izmantošana bija vairāk spontāna un dažu protestos iesaistīto sociālo grupu pašu brīvprātīgi iniciēta, nevis apzināta un protestu organizētāju vadīta vai kontrolēta. Cenšoties iesaistīt protestos iespējami vairāk cilvēku un saprotot, ka IKT nav efektīvs instruments plašu iedzīvotāju slāņu piesaistīšanai, protestu sagatavošanas posmā to organizētāji balstījās lielākoties uz tradicionālajiem mobilizācijas līdzekļiem – televīziju, radio, laikrakstiem, harizmātisko līderu publiskajām uzrunām, aģitācijas skrejlapām, kā arī uz tradicionālajām mobilizējošajām struktūrām, piemēram, baznīcām. Tā kā meksikāņu izcelsmes amerikāņu kopienu līderi un aktīvisti maz rūpējās par protestētāju darbības koordināciju, tajā vietā ļaujoties uz cilvēku masu pašiniciatīvu, IKT bija vēl mazsvarīgākas protestu īstenošanas posmā.

Pretstatā ITK, GTK gadījumā IKT bija stratēģiski nozīmīgs mobilizācijas un protestu taktikas koordinācijas līdzeklis, kas ļauj apgalvot, ka kadru kustībai IKT ir ļoti svarīgas gan protestu sagatavošanas, gan to īstenošanas stadijā. Tas, ka GTK veidojuši un veido pārsvarā aktīvisti, kas pieder pie sabiedriskajām organizācijām vai citām organizētām grupām, noteica mobilizācijas formu protestu sagatavošanas posmā – kustība tika mobilizēta galvenokārt organizāciju un grupu starpā notikušās komunikācijas gaitā, kuru fundamentāli atviegloja IKT (piemēram, e-pasta) izmantošana.

Savukārt bezvada mobilie sakari bija plaši pielietoti darbības koordinācijas un taktikas ātras maiņas nolūkos protestu īstenošanas stadijā. Šāda rūpīgi koordinētā darbība prasīja ne tikai tehnoloģiskos līdzekļus, proti, IKT, bet arī noteikta veida cilvēkresursus – trenētos aktīvistus. Tāpēc, kaut gan nav pamata domāt, ka GTK liktu kādus šķēršļus „nejaušu” protestētāju līdzdalībai tās protestu akcijās, plašu masu iesaistīšana nekad nav bijis galvenais GTK uzdevums.

Cits būtisks faktors, kas liecina par IKT nozīmi GTK darbībā gan protestu sagatavošanas, gan to īstenošanas stadijā, ir alternatīvo elektronisko mediju faktors. Kā jau demonstrēts, šie mediji ir īpaši svarīgi tiešās rīcības pielietošanas gadījumā, jo tie palīdz izskaidrot sabiedrībai tai mazsaprotamas protestu taktikas mērķus un „nomelnot” varas pārstāvjus, izprovocējot viņus uz represīvo metožu izmantošanu.

Tātad, ITK un GTK salīdzinājums liecina, ka gan protestu sagatavošanas, gan to īstenošanas posmā kadru kustībai IKT ir daudz svarīgākas nekā masu kustībai. Turklāt, analizējot GTK darbību, rodas iespaids, ka IKT tai bijušas vēl nozīmīgākas protestu īstenošanas nekā sagatavošanas posmā, no kā izriet trešais secinājums.

(3) Kadru kustības gadījumā IKT ietekmē vairāk protestu īstenošanas nekā sagatavošanas (tajā skaitā mobilizācijas) posmu

Kaut gan IKT ārkārtīgi atvieglo komunikāciju un samazina tās izmaksas, ir iespējams iedomāties, ka GTK organizācijas un grupas varētu dibināt sakarus un kontaktēties savā starpā, izmantojot tradicionālos komunikācijas līdzekļus (stacionāros telefonus, faksus, parastu pastu). Tajā pašā laikā nav iespējams iedomāties, ka Sietlas protestos lietotā taktika varētu būt veiksmīgi īstenota bez mobilo telefonu, portatīvo datoru un pārnesamo radoraidītāju un uztvērēju palīdzības. Tas izskaidrojams ar to, ka viena no galvenajām IKT priekšrocībām, t.i., ātrums, nav stratēģiski svarīgs faktors protestu sagatavošanas posmā, jo šim posmam raksturīgās diskusijas un taktikas saskaņošanas darbības jebkurā gadījumā nevar norisināties ātri, prasot salīdzinoši ilgu laika posmu. Savukārt IKT nodrošinātās ātras reaģēšanas un manevrēt spējīgas protestu koordinācijas iespējas bija galvenie Sietlā izmantotās taktikas sekmīgās īstenošanas priekšnoteikumi, bez kuriem nebūtu iespējams panākt protestu mērķi – izjaukt Pasaules Tirdzniecības organizācijas sanāksmi, bloķējot visas pieejas tās noturēšanas ēkām.

Tāpēc, lai gan kadru kustībai IKT ļoti būtiski atvieglo tās mobilizējošo struktūru (pirmām kārtām, sabiedrisko organizāciju) darbību protestu sagatavošanas (tajā skaitā kustības mobilizācijas) posmā, tās ir vēl nozīmīgākas protestu īstenošanas posmā.

(4) IKT ir radījušas jauna tipa „profesionālo revolucionāru” kustības

No vienas puses, tieši IKT radījušas mūsdienu kadru kustības, jo, kā jau uzsvērts, šādu kustību protestu taktikas veiksmīgā īstenošana nav iedomājama bez IKT palīdzības.

No otras puses, būtu aplami apgalvot, ka mūsdienu kadru kustības ir kaut kas pavisam jauns un pilnīgi neizpētīts fenomens. Kā tiks parādīts tālāk, līdzīgie fenomeni jau analizēti revolucionārā partizānu kara un sacelšanās studijās. Kadru kustības darbības pamatā ir revolucionāro konspiratīvo doktrīnu loģika, kurai ir ilga vēsture.

Kā var redzēt no masu un kadru kustību klasifikācijas tabulas (skatīt: „Galvenie protestētāju mobilizācijas kanāli”), kadru kustības nemēdz izvērst savu komunikāciju ārpus pietiekami slēgtiem aktīvistu, viņu grupu un sabiedrisko organizāciju locekļu tīkliem. Arī savos mobilizācijas un protestu pasākumos tās neorientējas uz cilvēkiem, kas neietilpst šajos tīklos, netiecoties izveidot informatīvo saiti un komunikāciju kanālus ar plašāku sabiedrību.

Šajā ziņā iespējams vilkt zināmas paralēles starp kadru kustību pieeju protestu veikšanai un dažādām pēdējo divu gadsimtu laikā formulētajām konspiratīvajām revolucionārajām doktrīnām: blankismu (*Blanquism*), babuvismu (*Babouvism / Babeuvism*), Ļeņina „profesionālo revolucionāru” koncepciju, Ķe Gevaras un Režisa Debrē (*Régis Debray*) „foco” taktiku, Karlosa Marigeljas (*Carlos Marighella*) „pilsētas partizānu kara” teoriju utt. Tajās fundamentāla nozīme tika piešķirta revolucionārajam avangardam, salīdzinoši nelielai izglītotu sazvērnieku grupai vai partizānu vienībai, bet tautu masas tika vai nu vispār ignorētas, vai arī labākajā gadījumā aplūkotas kā palīglīdzeklis, kurām izšķirošajā brīdī jāatbalsta profesionālo revolucionāru veiktās darbības.

Mūsdienās uz IKT balstītas kadru kustības ir lielā mērā visu šo konspiratīvo pieeju turpinātāji. Piemēram, šādas kustības rīkotās protesta akcijas organizēšana var aprobežoties ar elektronisko vēstuļu apmaiņu starp līdzīgi domājošo vai līdzīgi noskaņoto organizāciju locekļiem. Dažreiz pēc tam tiek organizēta mācību nometne, kurā kustībā iesaistījušos organizāciju aktīvistu saskaņo protesta taktiku un veic atbilstošos treniņus. Būtiski šajā gadījumā ir tas, ka plašas sabiedrības līdzdalība nav uztverta kā svarīga kustības uzdevumu sasniegšanai. Vēl būtiskāk, ka tā arī nav uztverta kā nozīmīga kustības darbības leģitimācijai, jo, būdamas vērstas uz intelektuāļiem, plašiem iedzīvotāju slāņiem mazsaprojamiem mērķiem vai vienkārši uz provokatīvu efektu, kadru kustības bieži vien nepietiekami apzinās sabiedrības atbalsta nozīmi jebkuras protestu kustības izdzīvošanai.

Bet, ja agrāk uz šādu konspiratīvo doktrīnu pamata varēja veidoties un darboties tikai šauri sazvērnieku grupējumi, kurus būtu aplami saukt par kustībām, tad IKT laikmetā „profesionālo revolucionāru” (jeb, citiem vārdiem, pilna laika aktīvistu) kustības ir kļuvušas par realitāti.

(5) Noteicošais faktors ir nevis kustībai pieejamie resursi, bet gan kustības sastāvs un protestu taktika

Šis secinājums šajā nodaļā jau aplūkots apakšhipotēzu verificācijas daļā (respektīvi, tas izrietēja no pirmās apakšhipotēzes, kura nav verificējusies, tāpat kā vēl četras apakšhipotēzes). Tomēr šo secinājumu ir svarīgi uzsvērt atkārtoti un atsevišķi kā ļoti būtisku pētniecisko jauninājumu, jo tajā izpaužas svarīga novitāte sabiedrisko kustību un IKT attiecību izpratnē. Tas, ka IKT fundamentāli samazina nepieciešamību pēc lieliem resursiem un līdz ar to motivācija izmantot

IKT ir lielāka nabadzīgajām kustībām, ir joprojām dominējošais uzskats, kurš lielā mērā jau kļuvis par stereotipu sabiedrisko kustību un IKT attiecību skaidrojumā. Šajā darbā ir ticis konstatēts, ka svarīgs faktors, kurš nosaka kustības motivāciju izmantot IKT, var būt nevis vai ne tikai kustībai pieejamie resursi, bet arī kustības sastāvs, proti, kustības dalībnieku piederība vai nepiederība pie sabiedriskajām organizācijām un citām organizētām grupām, kā arī protestu taktika un ar to saistītā kustības mobilizācijas specifika.

Novietojot izpētes centrā kustības sastāvu un protestu taktiku, ir nepieciešams mainīt vairākus akcentus iepriekš izstrādātajās teorētiskajās pieejās protestu kustību analīzei (skatīt tālāk darba nodaļu „Iepriekš izstrādāto teorētisko modeļu ierobežojumi un nepieciešamība pēc jaunas konceptuālās shēmas protestu kustību analīzei”).

5. Secinājumi par darba pamathipotēzi

Atgriežoties pie darba pamathipotēzes, jāsecina, ka IKT paaugstina protestu kustību darbības efektivitāti (tāpēc darba pamathipotēze kopumā ir verificējusies), bet efektivitātes pieauguma pakāpe ir atkarīga no kustības rakstura. Vairāki zinātnieki ir centušies noskaidrot, kādiem protestu kustību veidiem IKT ir īpaši nozīmīgas un savos pētījumos secinājuši, ka tās, pirmām kārtām, ir svarīgas resursiem nabagajām, transnacionālajām, tīklveida virtuālajām un ideoloģiskā ziņā antihierarhiski noskaņotajām kustībām.

Šajā darbā ir atklāti papildu faktori, kas nosaka IKT nozīmīgumu protestu kustībām, kas ļauj izdalīt vēl vienu kustības veidu, kurai IKT ir īpaši svarīgas. Proti, IKT ir nozīmīgākas kadru kustībām, kas sastāv galvenokārt no mezomobilizācijas līmenī vervētiem sabiedrisko organizāciju un iepriekš organizēto grupu aktīvistiem, un kas protestos mēdz pielietot tiešās rīcības taktiku, piemēram, uz radniecības grupām balstīto taktiku. Darbā arī atklāts, ka IKT ir mazāk nozīmīgas uz masām orientētajām kustībām, jo ar IKT vien nav iespējams mobilizēt plašus sabiedrības slāņus.

Saistot šo atklājumu ar darba pamathipotēzi, jāsecina, ka IKT paaugstina masu kustību atsevišķu aktivitāšu efektivitāti, bet neietekmē īpaši šādu kustību darbību kopumā. Turpretim, mūsdienu kadru kustību efektīvā darbība nav iedomājama bez IKT palīdzības, jo IKT ir ne tikai šo kustību mobilizācijas un protestu taktikas veiksmīgās īstenošanas priekšnosacījums, bet arī lielā mērā šo kustību rašanās cēlonis.

Runājot par IKT ietekmi uz protestu taktiku, nevar nepieminēt, ka mūsdienās pastāv protesta akcijas, kuras vēl lielākā mērā nekā kadru kustību rīkotie protesti, ir atkarīgas no IKT. Visspilgtākās no tām ir politiskās „flash mob” (flešmoba / pēkšņā pūļa / acumirkīgā pūļa / zib-

pūļa / zibšņu pūļa) akcijas, kuras radušās IKT izplatīšanās rezultātā.²⁷⁶ Pēkšņā pūļa fenomena apraksts un analīze izietu ārpus šī darba mērķiem, bet vismaz jāuzsver, ka tradicionālo pieeju instrumenti nespēj izskaidrot šīs protesta akcijas, jo to dalībnieki netiek mobilizēti ar tradicionālo mobilizējošo struktūru palīdzību. Šīs akcijas neprasa nedz finanšu, nedz organizatoriskos resursus, to rīkošanā nepiedalās organizācijas, un tām nav nedz līderu, nedz noturīgas idejiskās bāzes (vismaz tādas, kas veidotos atbilstoši ideju ietvarošanas teorijai). Tās balstās uz pilnīgi anonīmām attiecībām akciju dalībnieku (tajā skaitā organizatoru un galveno dalībnieku) starpā un jauniem tīklošanas un komunikāciju veidiem, kas ir cieši saistīti ar ārpus tradicionālajām sabiedrisko kustību studijām radītiem jēdzieniem „virtuālās kopienas” un „gudrie pūļi” (*smart mobs*). Lai izprastu šīs protestu formas, ir nepieciešams ņemt vērā datorpsiholoģijas, datorsocioloģijas, sociālā tīkla analīzes, tīmekļa sfēras analīzes un hipersaišu tīkla analīzes visjaunākās atziņas.

²⁷⁶ Ar jēdzienu „flešmobs” jeb „pēkšņais pūlis” apzīmē protesta vai publiskās izrādes akciju rīkošanas metodi, kuru raksturo lielas cilvēku grupas negaidīta ierašanās iepriekš norunātā publiskā vietā, kur tā īsā laika posmā veic kādu iepriekš norunātu aktivitāti un pēc tam ātri izklīst. Pastāv viedoklis, ka šis jēdziens ticis atvasināts no jēdziena „gudrais pūlis” (*smart mob*), kuru radījis un grāmatā *Gudrie pūļi: nākamā sociālā revolūcija (Smart Mobs: The Next Social Revolution)* popularizējis rakstnieks un publicists Hovards Reingolds (*Howard Rheingold*), šādā veidā apzīmējot cilvēku organizēšanās un komunicēšanās jaunu formu. H.Reingolds uzskata, ka, pateicoties IKT sniegtajām iespējām, mūsdienu cilvēku pūlis spēj veidoties un rīkoties daudz pārdomātākā un prātīgākā veidā nekā cilvēku pūļi agrākos laikos (Skatīt Rheingold, H. *Smart Mobs: The Next Social Revolution*. Cambridge, MA: Perseus Books, 2002).

DARBA TEORĒTISKĀ NOVITĀTE UN VADOŠO TEORIJU IEROBEŽOJUMI

1. Iepriekš izstrādāto teorētisko modeļu ierobežojumi un nepieciešamība pēc jaunas konceptuālās shēmas protestu kustību analīzei

Protestu kustības raksturs nosaka IKT izmantošanu gan protestu sagatavošanas un mobilizācijas posmā, gan protestu īstenošanas posmā. Līdz šim izstrādātās sabiedrisko kustību teorijas (relatīvā zaudējuma teorija, politiskā procesa teorija, resursu mobilizācijas teorija, jauno sabiedrisko kustību teorija), kuras šajā darbā tiek sauktas par „tradicionālajām”, nesniedz metodoloģiskos līdzekļus, ar kuriem būtu iespējams pētīt IKT lomu jebkurā no šiem posmiem. Jau norādīts, ka tradicionālās teorijas veidojās līdz 20. gadsimta 80. gadu beigām, kamēr IKT nozīme sabiedrības dzīvē, tajā skaitā protestu kustību darbībā, fundamentāli pieauga 20. gadsimta 90. gadu vidū un kopš tiem laikiem kļūst arvien lielāka. Tāpēc ir likumsakarīgi, ka IKT izraisītās vai veicinātās izmaiņas ir palikušas ārpus tradicionālo teoriju analīzes lauka.

Tradicionālās teorētiskās pieejas pēta kustības, fokusējot uzmanību galvenokārt uz makrotendencēm. Piemēram, politiskā procesa teorija analizē strukturālo faktoru ietekmi uz diezgan nenoteiktām kustību veidošanās un attīstības stadijām. Bet IKT nozīme protestu kustību darbībā ir labāk saskatāma nevis ārējos strukturālajos faktoros, bet gan šo kustību veiktajās aktivitātēs protestu sagatavošanas un īstenošanas stadijās.

Cits tradicionālo teoriju trūkums ir saistīts ar to tieksmi skaidrot kustības darbību, pamatojoties uz kustības ilgtermiņa stratēģisko mērķi, piemēram, uz tām sociālajām vai sistēmiskajām izmaiņām, kuras kustība plāno panākt. Tomēr, lai izprastu kustības motivāciju izmantot IKT, ir svarīgi censties atklāt nevis ilgtermiņa stratēģisko mērķi, bet gan īstermiņa taktisko protesta mērķi – piemēram, ir jāizpēta, vai protesta mērķis ir uzmanības piesaistīšana, demonstrējot plašu iedzīvotāju slāņu neapmierinātību, vai tiešās rīcības metodes pielietošana, lai sasniegtu konkrētu un tūlītēju rezultātu.

Motivācija izmantot IKT ir tieši saistīta ar protesta taktisko mērķi ne tikai tāpēc, ka šis mērķis nosaka kustības pieeju protestu īstenošanas darbībām, bet arī tāpēc, ka tas ir mobilizācijas formas izvēles pamatā.²⁷⁷ Kad protesta mērķis ir plašu iedzīvotāju slāņu neapmierinātības demonstrēšana

²⁷⁷ Šajā darbā ar mobilizāciju tiek saprasta protestu sagatavošanas stadijā veiktā resursu, tajā skaitā cilvēkresursu jeb potenciālo protestu dalībnieku, apzināšana un koncentrēšana noteiktu protestu akciju īstenošanai. Atkarībā no

(masu kustības gadījums), mobilizācija ietver sevī visā sabiedrībā izvērstu publisku aģitāciju, balstoties uz visiem pieejamiem mobilizācijas līdzekļiem. Šajā gadījumā protesta organizatori savu iespēju robežās izmanto radio, televīziju, laikrakstus, skrejlapas, harizmātisko līderu publiskās uzrunas, kā arī tradicionālās mobilizējošās struktūras – gan formālās (arodbiedrības, baznīcas, profesionālās asociācijas, dažādu grupu interešu organizācijas utt.), gan neformālās (draugu tīkli, kaimiņattiecību tīkli, attiecības darba vietā utt.). ITK pieredze liecina, ka ar IKT vien nav iespējams mobilizēt plašu sabiedrību un ka daudzas sociālās grupas joprojām ir efektīvāk mobilizējamās ar tradicionālo mehānismu un kanālu palīdzību. Šī iemesla dēļ masu kustībai pietrūkst motivācijas pielietot IKT mobilizācijas nolūkos.

Kad protesta mērķis ir pielietot tiešās rīcības metodi (kadru kustības gadījums), mobilizācijas aktivitātes galvenokārt aptver komunikāciju starp sabiedriskajām organizācijām, organizētām grupām un to locekļiem. IKT ārkārtīgi samazina šīs komunikācijas izmaksas un palielina tās ātrumu, tāpēc, atšķirībā no masu kustības, kadru kustībai ir spēcīga motivācija izmantot IKT savos mobilizācijas pasākumos.

Tradicionālās sabiedrisko kustību teorijas nevar izskaidrot IKT lomu mūsdienu protestos arī tāpēc, ka IKT radīja protestu kustības jaunu formu – kadru kustību, kura nepastāvēja līdz 20. gadsimta 90. gadiem. Kā tiks parādīts darba daļā „Izmaiņas GTK veidojošo grupu profilā” ir iespējams pat diezgan precīzi noteikt laiku, kad, vismaz ielu protestu jomā, šī kustība uzsāka aktīvu darbību. Tā darbojās kopš 1999. gada janvāra, jo tieši šajā laikā pret liberālo globalizāciju vērsta kustība, kas līdz šim galvenokārt sastāvēja no strādniekiem un fermeriem, pārtapa par uz IKT balstītu „pilna laika” profesionālo aktīvistu kustību. Aptuveni šajā laikā notika arī pārorientēšanās no miermīlīgām demonstrācijām uz jaunu, vairāk uzbrūkošu ielu protestu taktiku, kura balstās uz tiešās rīcības pieeju un provokatorisku efektu.

Šī jaunā kustība, no vienas puses, turpina un attīsta veco konspiratīvo revolucionāro doktrīnu tradīciju. No otras puses, tā krasi atšķiras no tiem šauriem sazvērnieku grupējumiem, kuri uz šo doktrīnu pamata veidojās agrākos laikos. Pretstatā šiem „profesionālo revolucionāru” grupējumiem, mūsdienu kadru kustību organizatoriskās struktūras un darbības formas tiek veidotas atbilstoši *rizomas (rhizome)* koncepcijai²⁷⁸ un to mobilizācijas mērķauditorija ir nevis

protestu kustības rakstura mobilizācija parasti ietver sevī vai nu plašu sabiedrības aģitāciju, vai arī intensīvu iekšējo komunikāciju starp potenciālajiem protestu dalībniekiem.

²⁷⁸ GTK pārstāvji vienmēr ir uzsvēruši sava transnacionālā tīkla elementu, respektīvi, organizāciju, decentralizētas, bet rūpīgi saskaņotas darbības milzīgu nozīmi. Lai pamatotu to no idejiski filozofiska viedokļa, tikusi izmantota postmodernisma filozofa Žila Delēza (*Gilles Deleuze*) formulētā rizomas koncepcija. Rizoma ir augs, kas atšķirībā no parastiem augiem, kuriem ir skaidri noteikta forma un fiksēts vertikāls stāvoklis, dzen stiebrus un saknes patvaļīgi un haotiski, pārvietojoties zem zemes virsmas. Tajā pašā laikā, kaut gan rizomas atsevišķu elementu (stiebru un sakņu) dīgšanas vietas un virzieni nekad nav paredzami, šie elementi tomēr paliek viena un tā paša auga sastāvdaļas. Ž. Delēzs ar rizomas metaforu galvenokārt aprakstīja jauna filozofiska izzināšanas procesa veidu, taču GTK aktīvisti to piemērojuši savu organizatorisko struktūru un darbības formas idejiskai pamatošanai. Balstoties uz rizomas koncepciju tikusi pamatota katra atsevišķa GTK tīklu veidojošā elementa autonoma, kaut arī ar citu

vietējie iedzīvotāji, bet drīzāk dažādās pasaules malās darbojošās sabiedriskās organizācijas. GTK ir tipiska šāda veida kustība, kaut arī te ir nepieciešama viena būtiska atruna. Proti, par spīti tam, ka GTK savos mobilizācijas pasākumos ir orientējušies uz sabiedriskajām organizācijām dažādās pasaules malās, nav pamata apgalvojumam, ka IKT ir bijušas svarīgas un nozīmīgas pirmām kārtām GTK transnacionāla rakstura dēļ. Kā jau norādīts, transnacionālajiem sakariem un darbībai pāri valstu robežām nekad nav bijusi noteicoša loma GTK protestu praktiskā īstenošanā. Daudz vairāk IKT nozīme ir bijusi saistīta ar protestu taktiku.

Ņemot vērā, ka tradicionālajām sabiedrisko kustību teorijām trūkst metodoloģisko līdzekļu, lai izskaidrotu IKT lomu mūsdienu protestos, izvirzās divi svarīgi un savstarpēji saistīti jautājumi:

- (1) Kādā mērā tradicionālās teorijas ir pielietojamas mūsdienu protestu kustību analīzei?
- (2) Vai IKT ir mainījušas protestu kustību darbības priekšnosacījumus un mehānismus?

Lai sniegtu drošas atbildes uz šiem jautājumiem, ir nepieciešama plaša un rūpīga izpēte, kurā nevar aprobežoties ar divu kustību analīzi. Tomēr, balstoties uz GTK un ITK salīdzinājumu, ir iespējams izteikt šādu pieņēmumu:

tradicionālās sabiedrisko kustību teorijas joprojām labi darbojas attiecībā uz masu kustībām, jo šādu kustību darbības priekšnosacījumi un mehānismi nav īpaši mainījušies kopš IKT lomas pieauguma 20. gadsimta 90. gadu vidū; savukārt šīs teorijas nav pietiekamas kadru protestu kustību mobilizācijas un protestu taktikas analīzei.

Šis pieņēmums gan nenozīmē, ka tradicionālās teorijas pavisam nav pielietojamas mūsdienu kadru kustību pētīšanai. Iepriekšējā analīze, piemēram, pierādījusi, ka resursu mobilizācijas teorija (*Resource Mobilization Theory*) palīdz atklāt dažus svarīgus šo kustību darbības elementus.

Tieši resursu mobilizācijas teorija ir palīdzējusi saskatīt vairākas līdz šim maz pamanītas GTK darbības izpausmes, līdz ar to ļaujot apšaubīt dažādu autoru vienkāršotus pieņēmumus par šīs un līdzīgu kustību rašanās un pastāvēšanas priekšnoteikumiem.

Piemēram, resursu mobilizācijas teorijā ietvertie akcenti ir likuši pievērst uzmanību tam, ka GTK nav bijusi tikai brīvas komunikācijas ceļā izveidojusies un uz individuālām identitātēm un interesēm balstīta kustība, kuru raksturojot gan vāja ideoloģiska saliedētība un neskaidra kopīga

elementu tikpat autonomu darbību saistīta darbība. Partizānu kara studijās (*Studies of Guerrilla Warfare*) šādu organizatorisko uzbūvi un darbības principu dažreiz apzīmē ar jēdzienu „stratēģiskā koncentrācija ar taktisko decentralizāciju”. Tiek uzskatīts, ka, ja protestu kustības tīkls tiek veidots saskaņā ar rizomas koncepciju, tas ne tikai iegūst lielu manevrēšanas spēju, bet arī kļūst ārkārtīgi grūti iznīcināms – viena no svarīgākajām šāda tīkla priekšrocībām ir tā, ka, pateicoties tīkla ikviena elementa spējai funkcionēt autonomā veidā, tīkls kopumā nepārtrauks savu eksistenci un darbības efektivitāti, pat ja vairāki tā elementi tiks sagrauti.

identitāte, gan līderu un hierarhisku struktūru trūkums.²⁷⁹ Pieejamie empīriskie dati liecina, ka sabiedrisko organizāciju loma GTK protestu organizēšanā bija ārkārtīgi nozīmīga (kā jau norādīts, svarīgs resursu mobilizācijas teorijas komponents ir uzsvars uz sabiedrisko organizāciju lomu protestu kustības veidošanā un tās darbības nodrošināšanā²⁸⁰) un ka vismaz piecos pret neoliberālo globalizāciju vērstajos protestos liela daļa protestētāju (20,3%) saņēma no sabiedriskajām organizācijām finansiālo vai kādu citu atbalstu atbraukšanai uz protestu vietām.²⁸¹ Tas liecina, ka GTK rīcībā ir bijuši vērā ņemami materiālie un organizatoriskie resursi.

Tātad, resursu mobilizācijas teorijas pielietošana GTK analīzei ir likusi apšaubīt vairāku zinātnieku prognozes, ka IKT mazinās hierarhiski uzbūvēto organizāciju lomu.²⁸² Pieaugušās iespējas lietot IKT tikai daļēji ir ietekmējušas šīs tradicionāli svarīgas mobilizējošās struktūras. IKT, it īpaši elektroniskajam pastam, bijusi liela instrumentāla nozīme vairākās protestu sagatavošanas posma darbībās, piemēram, kontaktu veidošanā GTK ietilpstošo organizāciju starpā, to aktīvistu savstarpējā komunikācijā un kopīgu aktivitāšu organizēšanā un koordinēšanā. Tajā pašā laikā IKT, būdamas nozīmīgas ierīces GTK veidojošo organizāciju sadarbībā, ne tik daudz ir mazinājušas tradicionālo mobilizējošo struktūru nozīmi mobilizācijas procesos, kā drīzāk ir krietni atvieglājušas dažu šo struktūru (pirmkārt, sabiedrisko organizāciju) darbību.²⁸³ Resursu mobilizācijas teorijas pielietošanas rezultātā ir izdevies noskaidrot, ka, lai arī IKT ir ļoti svarīgi mūsdienu kadru kustību mobilizācijas mehānismi, vēl svarīgāki šo kustību mobilizēšanas kanāli ir sabiedrisko organizāciju iekšējās struktūras – citiem vārdiem, kadru kustības ir iespējams mobilizēt bez IKT, bet to nav iespējams padarīt bez organizāciju palīdzības. Šis novērojums arī ļauj apgāzt viedokli, ka, pateicoties IKT, sabiedriskās organizācijas var aizvietot

²⁷⁹ Skatīt: Bennett, W.L. Communicating Global Activism: Strengths and Vulnerabilities of Networked Politics. In: *Cyberprotest: New Media, Citizens and Social Movements*. Eds. W. van de Donk, B.D.Loader, P.G.Nixon, D.Rucht. London; New York: Routledge, 2004. Pp. 129–131.

²⁸⁰ Skatīt: van de Donk, W., Loader, B.D., Nixon, P.G., Rucht, D. Introduction: Social Movements and ICTs. In: *Cyberprotest: New Media, Citizens and Social Movements*. Eds. W. van de Donk, B.D.Loader, P.G.Nixon, D.Rucht. London; New York: Routledge, 2004. P. 8.

²⁸¹ Fisher, D.R., Stanley, K., Berman, D., Neff, G. How Do Organizations Matter? Mobilization and Support for Participants at Five Globalization Protests *Social Problems*. 2005, Vol. 52, Issue 1, pp. 102–121. P. 112.

²⁸² Lim, M., Kann, M. Democratic Deliberation and Mobilization on the Internet. http://netpublics.annenberg.edu/about_netpublics/democratic_deliberation_and_mobilization_on_the_internet (projekta *Networked Publics* materiālu mājas lapa; aplūkota 06.01.2008.).

²⁸³ Analizējot GTK, ir viegli pamanīt, ka ne tikai sabiedrisko organizāciju, bet arī citu tradicionālo mobilizējošo struktūru nozīme tās rīkotajos protestos bijusi pietiekami liela. Piemēram, svarīgas mobilizējošās funkcijas šajā kustībā pildījušas baznīcas un arodbiedrības. Par *Jubilee* koalīcijā ietilpstošo baznīcu lomu Sietlas protestos skatīt: Bennett, W.L. Communicating Global Activism: Strengths and Vulnerabilities of Networked Politics. In: *Cyberprotest: New Media, Citizens and Social Movements*. Eds. W. van de Donk, B.D.Loader, P.G.Nixon, D.Rucht. London; New York: Routledge, 2004. P. 137; Par arodbiedrību, piemēram, organizācijas *Amerikas strādnieku federācija – Industriālo organizāciju kongress (American Federation of Labor – Congress of Industrial Organizations* jeb *AFL – CIO*) lomu GTK skatīt: Paczynska, A. What if They Gave a Demonstration and Nobody Came? The Evolution of the Alternative Globalization Movement [Paper presented at the Institute for Conflict Analysis and Resolution, George Mason University, March 1, 2006], available online: <http://www.bsos.umd.edu/gvpt/davenport/dcawcp/paper/030106.pdf>; Podobnik, B. Resistance to Globalization: Cycles and Evolutions in the Globalization Protest Movement [Paper presented at the American Sociological Association Annual Meeting, San Francisco, CA, August 15–18, 2004].

kādi atsevišķi kustību organizētāji (*movement entrepreneurs*),²⁸⁴ kas darbotos neatkarīgi no organizācijām un būtu spējīgi savām vajadzībām vai savās interesēs mobilizēt lielu skaitu atbalstītāju.

Tomēr, palīdzot atklāt vairākus mūsdienu protestu kustību darbības nosacījumus, kā jau minēts, nedz resursu mobilizācijas teorija, nedz pārējās tradicionālās pieejas nav spējīgas izskaidrot šo kustību motivāciju izmantot IKT. Šādas motivācijas analīzei ir nepieciešama jauna konceptuālā pētnieciskā shēma, kurā tiks vērsta uzmanība gan uz protestu kustību veiktajām aktivitātēm protestu sagatavošanas un īstenošanas stadijās, gan uz to rīkoto protestu taktiskajiem mērķiem.

Nemot vērā, ka sabiedrisko kustību teorijām ir nopietni ierobežojumi, veicot šādas konceptuālās shēmas detalizāciju, ir svarīgi meklēt pētnieciskos līdzekļus ārpus šo teoriju robežām. Jau norādīts, ka sapatistu kustību nebūtu īsti korekti analizēt ar sabiedrisko kustību teoriju instrumentiem, jo tā ir nevis protestu kustība, bet gan partizānu revolucionārā kustība. Šim mērķim pastāv patstāvīgs studiju virziens, kas pēta sapatistiem radniecīgas un līdzīgas kustības. Būdamas vienlīdz spēcīgi ietekmētas gan no sociālajām, gan no militārajām zinātnēm, šīs studijas analizē nacionālās atbrīvošanās kustības koloniālajos karos un dekolonizācijas procesos, kreisā spārna lauku un pilsētu partizānu vienības Latīņamerikā, Āfrikā un citās trešās pasaules zemēs, teroristu grupējumus un pusmilitārās politiskās organizācijas Eiropā un ASV, un jauno kreiso un postmateriālo vērtību inspirētās kustības. Šīs studijas dēvē dažādi – partizānu kara studijas (*Studies of Guerrilla Warfare*), partizānu revolucionārā kara studijas (*Studies of Revolutionary Guerrilla Warfare*) vai sacelšanās studijas (*Insurgency Studies*).

Kaut gan nemilitārās protestu kustības ir vairāk sabiedrisko kustību teoriju, nevis partizānu kara studiju pētniecības objekts, tieši partizānu kara studiju instrumentārijs palīdz labāk izprast IKT lomu mūsdienu kadru kustību darbībā. Šo studiju ietvaros tādi autori kā Valters Lakers (*Walter Laqueur*), Ričards Klaterbaks (*Richard L. Clutterbuck*), Entonijus Džeims Džoss (*Anthony James Joes*), Bards Oneils (*Bard E. O'Neill*) un Jans Bekets (*Ian F.W. Beckett*) lielu uzmanību ir veltījuši pretošanās stratēģijai un taktikai, profesionālo kadru („profesionālo revolucionāru”) nozīmei, alternatīvo mediju provokatīvai lomai („režīma īstās represīvās sējas” demonstrēšana), tiešās rīcības loģikai un spietošanas metodes būtībai. Gan sapatistu kustība, gan daudzas organizācijas GTK tīklā ir bijušas spēcīgā partizānu kara studiju ietvaros pētāmo kustību un grupējumu ietekmē, adaptējot savām vajadzībām to izstrādāto taktiku, bet būtiski palielinot šīs taktikas efektivitāti ar IKT palīdzību. Var paredzēt, ka nākotnē veidosies jaunas kadru kustības, kurās savukārt pārņems GTK un sapatistu mūsdienās praktizējamās pretošanās metodes,

²⁸⁴ Skatīt: Earl, J., Schussman, A. The New Site of Activism: On-line Organizations, Movement Entrepreneurs, and the Changing Location of Social Movement Decisionmaking. *Research in Social Movements, Conflict, and Change*. 2003, Vol. 24, pp. 155–187; Garrett, R.K. Protest in an Information Society: A Review of Literature on Social Movements and New ICTs. *Information, Communication and Society*. April 2006, Vol. 9, No. 2, pp. 202–224.

piemērojot tās jaunām realitātēm. Lai izprastu IKT lomu mūsdienu protestu kustībās un paredzēt nākotnes tendences, ir nepieciešams gan pievērst lielāku uzmanību partizānu kara studijām, gan veikt sabiedrisko kustību teoriju un partizānu kara studiju konceptuālu konvergenci.

No otras puses, tradicionālo pieeju instrumenti nespēj izskaidrot dažas jaunas uz IKT balstītas protesta akcijas, kurās dalībnieki vispār netiek mobilizēti ar tradicionālo mobilizējošo struktūru palīdzību. Piemēram, jau aplūkotā pēkšņā pūļa fenomena izpratnei ir nepieciešama virtuālo kopienu teoriju instrumentārija pielietošana, kaut arī, no pirmā acu uzmetiena, sabiedrisko kustību studiju saplūšana ar datorpsiholoģijas un datorsocioloģijas teoriju atklājumiem ir visai problemātiska (šo disciplīnu pilnīgi atšķirīgu tradīciju dēļ). Politiskā pēkšņā pūļa mobilizācijas analīzei ir jābūt līdzīgai sociālo saišu portālu pētīšanai un šajā ziņā pēdējie atzinumi sociālā tīkla teorijā būtu ļoti noderīgi. Izmantojot šo teoriju, īpaša uzmanība jāpievērš visjaunākajiem virzieniem, kas pēta tieši indivīdu un viņu grupu organizēšanu un pašorganizēšanos virtuālajā telpā – tīmekļa sfēras analīzei un hipersaišu tīkla analīzei. ASV jau ir parādījušies pirmie pētījumi, kuros ar tīmekļa sfēras un hipersaišu tīkla analīzes metodēm tiek analizētas ne tikai interešu grupu, bet arī sabiedrisko kustību rašanās un darbība. Viens no šādiem pētījumiem ir Vašingtonas Universitātes profesores Kirstenas Fūtas 2008. gadā uzsāktais pētījums par kustību pret cilvēku tirdzniecību (*Anti-Human Trafficking Movement*)²⁸⁵. Līdzīgā veidā tīmekļa sfēras un hipersaišu tīkla analīze var būt pielietojama arī to protestu kustību vai grupu analīzei, kas pašorganizējas ar IKT, nevis ar tradicionālo mobilizējošo struktūru palīdzību.

2. Secinājumi par iepriekš izstrādāto teorētisko modeļu piemērotību mūsdienu ielu protestu analīzei

IKT lomas palielināšanās sabiedriskajā dzīvē ietekmēja ielu protestu formas, kā arī to rīkošanas un organizēšanas modeļus. IKT sekmē tiešās rīcības dažu vecu formu atdzīvināšanu (uz radniecības grupām balstītā taktika) un jaunu formu radīšanu (pēkšņais pūlis).

Tradicionālās pieejas sabiedrisko kustību izpētei nesniedz instrumentus šo izmaiņu izskaidrošanai. Tomēr šīs pieejas ir novecojušas tikai daļēji un balstoties uz tām joprojām var pētīt daudzas protestu akcijas. Viss ir atkarīgs no protestu formām, jo mūsdienās daži protestu organizēšanas un rīkošanas modeļi atbilst vecām shēmām, kamēr citi prasa jaunu, papildinātu instrumentāriju.

²⁸⁵ Foot, K.A. *Actors, Activities, and Online Networks in the Anti-Human Trafficking Movement*. Paper presented at the Globalization Studies Network (GSN) conference, Waterloo, Ontario (2008, 25-27 August).

Jaunajā ielu protestu analīzes shēmā jāapvieno vismaz četras zinātniskās pieejas, kuras joprojām pastāv neatkarīgi viena no otras: (1) „tradicionālās” sabiedrisko kustību studijas – relatīvā zaudējuma, resursu mobilizācijas, politisko iespēju struktūru un jauno sabiedrisko kustību teorijas; (2) sacelšanās un partizānu revolucionārā kara studijas; (3) sociālā tīkla analīze, tīmekļa sfēras analīze un hipersaišu tīkla analīze; (4) datorpsiholoģijas un datorsocioloģijas teorijas.

IKT lomas pieauguma veicinātajās izmaiņās un to ietekmē uz protestu formām var izdalīt trīs mūsdienu tendences.

- 1) IKT veicinājušas dažu jaunu ielu protestu formu rašanos – vispilgtākās no tām ir pēkšņā pūļa politiskās akcijas. Šādas protestu akcijas lielā mērā ir IKT izplatīšanās rezultāts. Tradicionālo pieeju instrumentu spējas izskaidrot šīs akcijas ir ierobežotas, jo tās balstās uz jauniem tīklošanas un komunikāciju veidiem, kas ir cieši saistīti ar virtuālo kopienu un sociālo saišu portālu fenomenu. Lai izprastu šīs jaunas formas, ir nepieciešams ņemt vērā datorpsiholoģijas un datorsocioloģijas teorijas, kā arī tīmekļa sfēras analīzes un hipersaišu tīkla analīzes atziņas.
- 2) IKT veicinājušas dažu uz tiešās rīcības pieeju balstīto un ilga laika posmā nelietoto ielu protestu formu atdzīvināšanu. No tām īpaši ir minama uz radniecības grupām balstītā taktika un tās īstenošanas mūsdienu veidi: „spietošana”, „pīrāga šķeļu blokādes” (*pie slice blockade*) un „cilvēku saplūšana” (*peoples convergence*). Tieši pateicoties IKT lomas pieaugumam, radniecības grupu taktika atdzimusi jaunā kvalitātē. Šī taktika ir daļēji izskaidrojama ar tradicionālo pieeju instrumentāriju, bet pilnīgi izpratnei ne mazāk svarīgas ir triju citu zinātnisko tradīciju atziņas. Pirmkārt, ir nozīmīgas sacelšanās studijas un partizānu revolucionārā kara studijas, kuras attīstījušās lielā mērā neatkarīgi no sabiedrisko kustību studijām. Otrkārt, tāpat kā pēkšņā pūļa gadījumā, ir nepieciešams pievērst uzmanību gan datorpsiholoģijai un datorsocioloģijai, gan tīmekļa sfēras un hipersaišu tīkla analīzei.
- 3) IKT nav būtiski ietekmējušas masu protestu formas, kurās neizmanto tiešās rīcības pieeju – demonstrācijas, gājienus, masu piketus utt. Šajā gadījumā IKT kļuvušas tikai par palīg līdzekli, kas ievērojami atvieglo tradicionālo mobilizējošo struktūru darbību, bet īpaši nemaina nedz šo struktūru funkcionēšanas priekšnosacījumus, nedz pašu protestu organizēšanas un īstenošanas modeļus. Šādas ielu protestu formas joprojām var būt labi izskaidrojamas ar tradicionālajām pieejām sabiedrisko kustību studijām.

Attiecības starp ielu protesta formu, mobilizācijā izmantotajiem mehānismiem un tradicionālo pieeju piemērotību protesta izskaidrošanai parādīta 5. tabulā.

Attiecības starp ielu protesta formu, mobilizācijā izmantotajiem mehānismiem un tradicionālo pieeju piemērotību protesta izskaidrošanai

Ielu protesta forma	Mobilizācijā izmantotie mehānismi	Tradicionālo pieeju piemērotība protesta izskaidrošanai
Masu demonstrācijas, masu gājieni	Tradicionālās mobilizējošās struktūras (sabiedriskās organizācijas, arodbiedrības, baznīcas; radio, televīzija, laikraksti; darba vieta, dzīves vieta / kaimiņattiecības)	Izskaidro
Radniecības grupu taktika un tās īstenošanas mūsdienu veidi: spietošana, pīrāga šķeļu blokādes, cilvēku saplūšana	Tradicionālās mobilizējošās struktūras un IKT (īpaši, e-pastu saraksti (<i>Listserv</i>)). Nozīmīga loma arī ir neatkarīgajiem elektroniskajiem medijiem, bet vairāk protesta īstenošanas nekā mobilizācijas posmā	Daļēji izskaidro; prasa konvergenci ar sacelšanās / partizānu revolucionārā kara studiju, datorpsiholoģijas / datorsocioloģijas un tīmekļa sfēras / hipersaišu tīkla analīzes instrumentāriju
Pēkšņā pūļa politiskās akcijas	IKT (īpaši, īsziņas un internetā izplatītie vēstījumi), virtuālās kopienas	Neizskaidro; prasa konvergenci ar datorpsiholoģijas / datorsocioloģijas un tīmekļa sfēras / hipersaišu tīkla analīzes instrumentāriju

Šo tabulu autors izveidojis, lai uzskatami demonstrētu tradicionālo sabiedrisko kustību studiju nepilnības un ierobežojumus dažu mūsdienu ielu protestu formu pētīšanai. Bet, strādājot pie tabulas, viņš pamanījis, ka starp ielu protestu rīkošanas formu un mobilizācijas posmā izmantotajiem mobilizācijas mehānismiem, iespējams, pastāv likumsakarības. Tas viņam ļāva izvirzīt divus hipotētiskos pieņēmumus:

- jo vairāk protesta organizētāji mobilizācijas posmā paļaujas uz IKT, jo lielāka ir varbūtība, ka protestētāji izmantos tiešās rīcības pieeju;
- jo vairāk protesta organizētāji mobilizācijā paļaujas uz tradicionālajām mobilizējošajām struktūrām, jo lielāka ir varbūtība, ka protests būs konvencionāls (bez tiešās rīcības pielietošanas).

Šīs hipotēzes prasa pārbaudi turpmākajos pētījumos.

DARBA PAPILDHIPOTĒZES VERIFIKĀCIJA UN PROGNOZES UZ NĀKOTNI

1. Darba papildhipotēzes pētnieciskie jautājumi

Darba papildhipotēze ir: *IKT socializācijas laikmetā sabiedrisko kustību un protestu kļūst vairāk, dalībnieku skaits tajos kļūst aizvien lielāks un arvien biežāk tiek sasniegti protestu mērķi.*

Lai verificētu darba papildhipotēzi, ir svarīgi izpētīt pieejamus datus par sabiedrisko kustību, protestu un to dalībnieku skaita dinamiku pēdējos desmit piecpadsmit gados, jo, kā jau vairakkārt norādīts šajā darbā, tieši kopš 20. gadsimta 90. gadu vidus ievērojami pieaug sabiedrisko kustību iespējas izmantot IKT savā darbībā, tajā skaitā protestu koordinācijā un to dalībnieku mobilizācijā. Tādējādi darba papildhipotēze prasa atbildes uz šādiem jautājumiem:

- Vai kopš 20. gadsimta 90. gadu vidus ir novērojams sabiedrisko kustību skaita pieaugums?
- Vai kopš 20. gadsimta 90. gadu vidus ir novērojams protestu skaita pieaugums?
- Vai kopš 20. gadsimta 90. gadu vidus protestu dalībnieku skaits kļūst lielāks?
- Vai kopš 20. gadsimta 90. gadu vidus arvien biežāk tiek sasniegti protestu mērķi?

Meklējot atbildes uz tikko minētajiem jautājumiem, ir jāapzinās gan pašu šo jautājumu, gan šādas pētnieciskās pieejas ierobežojumi. Ir acīmredzams, ka rīkoto protestu un sabiedrisko kustību skaita dinamiku ietekmē ne tikai (un, iespējams, ne tik daudz) pieaugušās iespējas lietot IKT, bet arī ārējais sociāli politiskais konteksts (politiskās iespējas, vēsturiskie notikumi utt.). Tāpēc, pat konstatējot kaut kādas būtiskas pārmaiņas sociālā aktīvisma sfērā, būtu spekulatīvi runāt par jebkādam stingrām attiecībām starp šīm pārmaiņām un IKT socializācijas laikmeta galveno īpašību – strauju IKT nozīmes pieaugumu gan publiskajā, gan privātajā telpā.

Tomēr pat šāda „makropieēja” ļauj saskatīt vispārējās tendences un, kas it īpaši nozīmīgi, sniedz iespējas kaut daļēji pārbaudīt to autoru prognozes, kuri paredzēja, ka, būtiski samazinot komunikāciju izmaksas un nepieciešamību pēc milzīgiem resursiem sabiedriskās kustības veidošanai, IKT izraisīs sabiedrisko kustību un protestu skaita pieaugumu (skatīt darba nodaļu „Darba nozīmes pamatojums un pētnieciskie pamatjautājumi”).

Turklāt, apzinoties minētos ierobežojumus, savākie dati tiek aplūkoti, pēc iespējas ņemot vērā lielos vēsturiskos un politiskos notikumus, kas notika analizējamajā laika posmā un varēja ietekmēt gan sabiedrisko kustību, gan protestu skaita dinamiku. Piemēram, sevišķa uzmanība šajā sakarā tiek veltīta 2001. gada 11. septembra teroristiskajiem aktiem ASV.

2. Sabiedrisko kustību skaita dinamika

Pieejamā statistika par sabiedrisko kustību skaita dinamiku saprotamu iemeslu dēļ nevar būt pilnīga, jo datu iegūšana par visām sabiedriskajām kustībām visās valstīs vai reģionos prasītu milzīgus resursus. Tomēr Džekijas Smitas (*Jackie Smith*) pētījums, kas piedāvā datus par transnacionālo sabiedrisko kustību organizāciju (*Transnational Social Movement Organizations*) skaita izmaiņām laika posmā no 1973. gada līdz 2003. gadam, ļauj saskatīt dažas pamattendences. Tas ļauj arī pārbaudīt pieņēmumu, ka IKT atvieglo un līdz ar to veicina transnacionālo / starptautisko sadarbību starp sabiedriskajām kustībām un to sastāvā esošajām organizācijām.

Izmantojot datus no Starptautisko asociāciju gadagrāmatām (*Yearbook of International Associations*), kuras rediģē Briselē (Beļģija) reģistrētā Starptautisko asociāciju savienība (*Union of International Associations*), Dž.Smita apkopojusi statistisko materiālu, kas var būt izmantots darba papildhipotēzes pirmā jautājuma analīzei. No šīs statistikas ir redzams, ka 20. gadsimta 90. gados transnacionālo sabiedrisko kustību organizāciju veidošanās process nevis intensificējās, bet pat palēninājās salīdzinājumā ar iepriekšējām dekādēm. Šajā sakarā Dž.Smita norāda, ka „lai gan 20. gadsimta 90. gados notika acīmredzamas izmaiņas „politisko iespēju struktūrā”, ko veicināja starptautiskā sistēma, [pat] šīs izmaiņas nepalīdzēja uzturēt 20. gadsimta 80. gadiem raksturīgos organizāciju veidošanās augstus tempus.”²⁸⁶ Turklāt šie tempi turpināja palēnināties arī laika posmā no 1993. gada līdz 2000. gadam, t.i., tieši tajā periodā, kad sabiedriskās kustības un organizācijas sāka aktīvi izmantot savā darbībā IKT.²⁸⁷

Piemērojot Dž.Smitas apkopotos statistiskos datus šī darba uzdevumiem, var izdarīt divus būtiskus secinājumus par IKT ietekmi uz sabiedrisko kustību skaita dinamiku.

- 1) Prognozes, ka IKT izraisīs sabiedrisko kustību skaita pieaugumu, nav attaisnojušās un līdz ar to nav īsti pamatotas. Kaut gan IKT samazina organizatorisko darbību izmaksas, tās neietekmē kustību un to sastāvā esošo organizāciju veidošanās procesus un priekšnoteikumus, kuri acīmredzot paliek atkarīgi no citiem faktoriem (vēsturiskajiem

²⁸⁶ Smith, J. Exploring Connections between Global Integration and Political Mobilization. In: *Journal of World-Systems Research*. Eds. B.Podobnik, T.E.Reifer. Vol.10, No.1 [Special Issue: Global Social Movements Before and After 9-11], 2004, Winter, pp. 255–285. P. 267.

²⁸⁷ Ibid. P. 266.

notikumiem, sociāli politisko situāciju utt.). Tas nozīmē, ka nepastāv tiešās korelācijas starp iespējām izmantot IKT un sabiedrisko kustību veidošanās dinamiku.

- 2) Tas, ka, par spīti pieaugušajām iespējām lietot IKT, krita tieši transnacionālās kustības veidojošo organizāciju skaits, liecina, ka IKT nav arī tas faktors, kas veicina transnacionālo / starptautisko sadarbību starp sabiedrisko kustību organizācijām, kaut arī noteikti to atvieglo.

3. Protestu skaita dinamika

Ņemot vērā, ka, notiekot nepārtraukti visās pasaules malās, protesti pēc savas formas, mēroga un cēloņiem ir ārkārtīgi dažādi, ir likumsakarīgi, ka trūkst statistikas, kurā tiktu apkopoti dati par visiem protestiem. Tomēr ir pieejama informācija par GTK rīkoto protestu skaita dinamiku. Šajā ziņā ir īpaši vērtīgs Brūsa Podobnika (*Bruce Podobnik*) pētījums par laika posmu no 1990. gada līdz 2004. gadam, kurā tiek atspoguļots ne tikai GTK protestu, bet arī to dalībnieku skaits, kā arī viņu sociālais sastāvs.

Analīzes koncentrēšanai tieši uz GTK protestiem ir savas priekšrocības, jo par GTK ir zināms, ka Sietlas protestu panākumu iespaidā tā kopš 1999. gada mēdz konsekventi izmantot IKT protestu rīkošanā un organizēšanā. Tāpēc, skatoties uz GTK protestu skaita dinamiku no 1990. gada līdz 2004. gadam, ir iespējams izpētīt, vai tajā kopš 1999. gada ir vērojamas kādas būtiskas izmaiņas.

Aplūkojot grafiskos attēlus B.Podobnika pētījumā, var patiešām novērot, ka pret liberālo globalizāciju vērsto protestu skaits uzreiz pēc 1999. gada ārkārtīgi pieauga. Tas pieauga gan attīstītajās, gan attīstības zemēs.²⁸⁸ Šis faktors liecina, ka IKT tapšana par GTK darbības instrumentu izraisīja šīs kustības rīkoto protestu skaita strauju palielināšanos. Atliek tikai spekulēt par to, cik lielā mērā korelācija starp pieaugušajām iespējām lietot IKT un protestu skaita pieaugumu ir tieša. Ja šo pieaugumu izraisīja protestu kustību iespējas ar IKT palīdzību būtiski atvieglot protestētāju mobilizācijas un protestu rīkošanas procesus, tad ir pamats runāt par tiešo korelāciju. Ja to izraisīja vairāk Sietlas protestu panākumu iedvesmojošs efekts un ar to saistītā GTK aktīvistu ticība IKT „visvarenībai”, tad ir iespējams runāt tikai par netiešo korelāciju. Fakts, ka, pateicoties IKT, tika īstenots GTK pastāvēšanas vēsturē pirmais patiešām veiksmīgs ielu protests, neapšaubāmi nevarēja neiedvesmot šīs kustības aktīvistus uzreiz

²⁸⁸ Podobnik, B. Resistance to Globalization: Cycles and Evolutions in the Globalization Protest Movement [Paper presented at the American Sociological Association Annual Meeting, San Francisco, CA, August 15–18, 2004]. P. 9.

organizēt virkni protestu dažādās pasaules malās, pārņemot Sietlā izmantoto protestu sagatavošanas, dalībnieku mobilizēšanas un koalīcijas veidošanas taktiku.

No B.Podobnika pētījumā iekļautajiem grafikiem ir redzams, ka 2001. gada septembra otrajā pusē GTK protestu īstenošanā ir novērojama īsa pauze. Tas neapšaubāmi ir saistīts ar „nacionālās drošības diskursu” ASV pēc 11. septembra teroristiskajiem aktiem. Ir zināms, ka GTK aktīvisti toreiz atcēla vairākus protestus.²⁸⁹ Aktualizējās pat viedoklis, ka faktors „9/11” iezīmēja GTK protestu galu.²⁹⁰

Tomēr pauze bija ļoti īsa un drīz vien pret liberālo globalizāciju vērstie protesti atsākās gan attīstītajās, gan attīstības zemēs.²⁹¹ No B.Podobnika pētījuma arī ir redzams, ka kopš atsākšanās GTK protesti atkal notiek samērā regulāri. Tas liecina vismaz par divu izplatīto prognožu nepiepildīšanos:

- 1) argumenti, ka 2001. gada 11. septembra teroristiskie akti (jeb faktors „9/11”) izraisījis GTK pagrimumu, izrādījušies nepamatoti;
- 2) viedoklim, ka GTK aktīvistu aizraušanās ar IKT galu galā novedīs pie tā, ka protesti vairs nenotiks ielās, bet daļēji vai pilnībā pāries uz virtuālo vidi, transformējoties tīklkarā (*netwar*), vismaz pagaidām nav stingra empīriskā pamata.

4. Protestu dalībnieku skaita dinamika

B.Podobnika pētījumā var atrast arī datus par protestu dalībnieku skaitiem starptautisko finanšu institūciju (Starptautiskais Valūtas fonds, Pasaules Tirdzniecības organizācija, Pasaules Banka, Lielais astoņnieks (*G 8*)) sanāksmes vietās.

Analizējot IKT ietekmi uz protestu dalībnieku skaita dinamiku, paļaušanās tieši uz datiem GTK protestos ir saistīta ar vienu priekšrocību un vienu ierobežojumu. Tāpat kā gadījumā ar protestu skaita dinamikas analīzi, priekšrocība ir tā, ka ir droši zināms, ka kopš 1999. gada savos ielu protestos GTK konsekventi izmanto IKT, tāpēc balstīšanās uz šiem datiem ir lielā mērā pamatota. Ierobežojums ir saistīts ar darba empīrisko konstatējumu, ka stratēģisko un it īpaši taktisko apsvērumu dēļ liels protestētāju skaits nebija galvenais organizatoriskais mērķis GTK protestu rīkošanā. Tomēr šis apstāklis nepadara nepamatotu šo datu analīzi, jo šajā gadījumā arī ir iespējams spriest par IKT ietekmi uz protestu dalībnieku skaita dinamiku. Šī ietekme izpaužas

²⁸⁹ Ibid. P. 10.

²⁹⁰ Hawkins, W.R. Death of a Movement: The Anti-Globalists Go Anti-American. *National Review Online*, 2002, April 22. Pieejams: <http://www.nationalreview.com/comment/comment-hawkins042202.asp>

²⁹¹ Podobnik, B. Resistance to Globalization: Cycles and Evolutions in the Globalization Protest Movement [Paper presented at the American Sociological Association Annual Meeting, San Francisco, CA, August 15–18, 2004]. Pp. 10–12.

kā izmaiņu veicināšana protestu taktikā. Proti, IKT ienākšana sabiedriskajā aktīvismā radīja situāciju, kad *efektīvu ielu protestu rīkošanai vairs nav nepieciešams liels protestētāju skaits*, tādā veidā stimulējot ielu protestu taktikas transformāciju un dažādošanu. Ja GTK taktiku pārņems citas kustības, var gaidīt, ka *iespējas izmantot IKT protestu koordinēšanā nākotnē novedīs nevis pie protestu dalībnieku skaita pieauguma, bet gan pie tā krituma*.

Kā var redzēt no B.Podobnika pētījuma, vislielākais protestētāju skaits bija Sietlā (ASV, 1999. gads, 50000–70000 protestētāju), Ženojā (Itālija, 2001. gads, 50000–60000 protestētāju), Vašingtonā (ASV, 2002. gads, 40000–50000 protestētāju), Okinavā (Japāna, 2000. gads, 25000 – 30000 protestētāju), Evianā (Francija, 2003. gads, 25000–27000 protestētāju) un Vašingtonā (ASV, 2000. gads, 7000–10000 protestētāju).²⁹² Pārējās desmit manifestācijās, kas dažādās valstīs notika katru gadu no 1998. gada līdz 2004. gadam, protestētāju skaits nepārsniedza 3000 cilvēku, kas ir niecīgs skaits, ņemot vērā, ka GTK protesti parasti notiek lielās un bieži apdzīvotās pilsētās. Analizējot šos datus, jāsecina:

- 1) nav tiešas likumsakarības vai korelācijas starp IKT izmantošanu protestētāju mobilizācijā un protestētāju skaitu.
- 2) IKT nekādā gadījumā nav protestu masveidības garants.

Rezumējot B.Podobnika pētījumā apkopotos datus, var secināt, ka kopš tiem laikiem, kad pieauga IKT loma sabiedriskajās aktivitātēs, pret liberālo globalizāciju vērsto protestu skaits strauji palielinājās. Tomēr, ņemot vērā, ka šādu protestu skaits īpaši palielinājās uzreiz pēc protestiem Sietlā, ir pamats pieņemt, ka šo pieaugumu ietekmēja ne tikai jaunas iespējas ar IKT palīdzību atvieglot protestu gatavošanu un rīkošanu, bet arī Sietlas protestu panākumu iedvesmojošs faktors un to atspoguļojums plašsaziņas līdzekļos (daži pētnieki šo Sietlas notikumu rezonansi nosaukuši par Sietlas radīto mediju efektu (*media impact of Seattle*).²⁹³ Ja protestu skaita palielināšanās iemesls ir nevis pieaugušās iespējas lietot IKT, bet gan Sietlas tēla inspirējoša ietekme, tad var gaidīt, ka, pazūdot atmiņā šim tēlam, GTK protestu skaitam būs jākrīt. Tajā pašā laikā fakts, ka šie protesti joprojām notiek samērā regulāri, kaut arī vairs nav tik lielā skaitā, kā uzreiz pēc Sietlas notikumiem, neļauj izdarīt kādus galīgus secinājumus. Ir nepieciešami tālāki novērojumi.

²⁹² Šo datu pilnīga attiecināšana uz GTK, pēc autora domām, daudzējādā ziņā ir nekorekta un problemātiska, jo tie aptver arī citas ar GTK nesaistītas protestos piedalījušās grupas. Piemēram, Sietlas un Vašingtonas gadījumos blakus GTK tīkliem, proti, TRT un *Mobilizācija globālajam taisnīgumam*, darbojās citu mērķu vadītās organizācijas un grupas, kuras ir ieskaitītas kopīgajā protestētāju skaitā.

²⁹³ Seoane, J., Taddei, E. From Seattle to Porto Alegre: The Anti-Neoliberal Globalization Movement. *Current Sociology*. Vol. 50, No. 1, 2002, January, pp. 99–122. P. 101.

Vai tas, ka B.Podobnika pētījums neliecina par kādu korelāciju starp IKT izmantošanu protestētāju mobilizācijā un protestētāju skaitu, nozīmē, ka nevar neko droši secināt par IKT ietekmi uz protestu dalībnieku dinamiku?

Šķiet, ka ir iespējams izdarīt vismaz vienu diezgan drošu secinājumu. Izskatās, ka pastāv likumsakarība starp IKT lomas pieaugumu sabiedrisko kustību darbībā un noteiktu sociālo grupu pārstāvošo organizāciju iesaistīšanos GTK protestos. No pieejamiem datiem var redzēt, ka, pieaugot iespējam lietot IKT protestu kustību mobilizācijā, notika lielas izmaiņas GTK veidojošo grupu profilā. Tas liecina, ka IKT, visticamāk, veicina noteiktu sociālo grupu un to pārstāvošo organizāciju iesaistīšanos protestos.

5. Izmaiņas GTK veidojošo grupu profilā

Protesti pret liberālo globalizāciju un pret starptautisko finanšu institūciju darbību nesākās 20. gadsimta 90. gadu vidū. Dati B.Podobnika pētījumā liecina, ka kopš 1990. gada janvāra šie protesti notikuši samērā regulāri.

Tajā pašā laikā no B.Podobnika apkopotās statistikas ir skaidri redzams, ka kopš 1999. gada protestētāju profils kļūst ievērojami daudzveidīgāks. Ir pamats pat apgalvot, ka 20. gadsimta beigās ir novērojamas fundamentālas izmaiņas pret liberālo globalizāciju vērsto protestu dalībnieku sociālajā sastāvā. 20. gadsimta 90. gadu pirmajā pusē galveno protestētāju grupu veidoja strādnieki un fermeri, taču kopš 1999. gada janvāra par aktīviem dalībniekiem šajos protestos kļūst citas sociālās grupas – studenti, jaunieši un kustības, kuru kodolu veido vidējās šķiras pārstāvji (vides aizsardzības aktīvistu, cilvēktiesību aizstāvji, pretkara aktīvistu, nevalstisko organizāciju locekļi).²⁹⁴ Tieši šajā laikā strādniekus pārstāvošas organizācijas arvien vairāk pārorientējas uz savām lokālajām problēmām un vairs neiesaistās aktīvi GTK rīkotajās protestu kampaņās. Tās sāk formulēt pašu uz nacionālo līmeni orientētu darba kārtību. Rezultātā jau protestos Sietlā daudzas lielas arodbiedrības mēģināja strikti norobežot savu mobilizācijas mērķauditoriju no TRT mērķauditorijas. Turklāt pēc 2001. gada 11. septembra teroristiskajiem aktiem pret liberālo globalizāciju vērsto ASV organizāciju koalīciju pilnīgi pameta Strādnieku Amerikas federācija – Industriālo organizāciju kongress (*American Federation of Labor – Congress of Industrial Organizations* jeb *AFL – CIO*), dramatiski samazinot šajā koalīcijā strādniecības īpatsvaru.²⁹⁵

²⁹⁴ Podobnik, B. Resistance to Globalization: Cycles and Evolutions in the Globalization Protest Movement [Paper presented at the American Sociological Association Annual Meeting, San Francisco, CA, August 15–18, 2004]. P. 15.

²⁹⁵ Skatīt: Gresser, E. Anti-Globalization Movement Grinds to a Halt. *The Straits Times*, 2002, January 18. Pieejams: <http://www.ndol.org/print.cfm?contentid=250139>

Viss tikko izklāstītais liecina, ka nav pamata nedz apgalvojumam, ka bez IKT nebūtu pret starptautiskajām finanšu institūcijām rīkoto protestu, nedz viedoklim, ka IKT radīja pret liberālo globalizāciju vērsto kustību. Šī kustība pastāvēja krietnu laiku pirms IKT kļuva par mūsdienu protestu organizēšanas svarīgu sastāvdaļu. Tā nav uzskatāma arī par IKT socializācijas laikmeta produktu.

Kopumā, balstoties uz B.Podobnika pētījuma datiem, ir iespējams izdarīt divus darbam nozīmīgus secinājumus.

- 1) IKT, iespējams, sekmēja izmaiņas pret liberālo globalizāciju vērstās kustības sastāvā, iekļaujot tajā jaunatni, studentus, vidējās šķiras pārstāvjus un uz postmateriālajām vērtībām orientētās nevalstiskās organizācijas. Jāatzīmē, ka faktors „9/11” tikai pastiprināja šīs kustības transformācijas tendences, jo, aktualizējoties „nacionālās drošības diskursam”, no vienas puses, tai pievienojās dažas pretkara aktīvistu organizācijas, kuras pārsvarā arī veido uz postmateriālajām vērtībām orientētie vidējās šķiras pārstāvji, bet, no otras puses, to pameta vairākas strādniekus un fermerus pārstāvošas organizācijas.²⁹⁶ Rezultātā šajā kustībā vēl vairāk pieaudzis „pilna laika” aktīvistu skaits, kamēr samazinājies tradicionālo organizāciju, piemēram, arodbiedrību īpatsvars.
- 2) B.Podobnika pētījuma dati ļauj diezgan precīzi noteikt laiku, kad, vismaz ielu protestu jomā, sāka aktīvi darboties pirmā spēcīga mūsdienu kadru kustība, kuras īpašībām pastiprināta uzmanība tikusi veltīta darba daļā „Analīzes rezultātu pārvēršana teorijā”. Tā darbojās kopš 1999. gada janvāra, jo tieši šajā laikā pret liberālo globalizāciju vērsta kustība, respektīvi, GTK, pārtapa par uz IKT balstītu „profesionālo aktīvistu” kustību, kas no miermīlīgām demonstrācijām pārorientējās uz jaunu, vairāk uzbrūkošu ielu protestu taktiku, kura balstās uz tiešās rīcības pieeju un provokatorisku efektu.

Runājot par IKT ietekmi uz GTK profila izmaiņām, ir svarīgi ņemt vērā, ka darba empīriskās analīzes gaitā tika konstatēts, ka GTK protestu dalībnieku vairākums bija ar organizācijām saistītie cilvēki. Tāpēc, lai gan GTK gadījums liecina, ka IKT tiešām veicināja noteiktu sociālo grupu iesaistīšanos protestos, ir ļoti svarīgi paturēt redzeslokā, ka šī iesaistīšanās notika pastarpinātā veidā. Proti, IKT ne tik daudz iesaistīja protestos jauniešu, studentu un vidējās šķiras pārstāvju neorganizētas grupas, kā šīs un citas līdzīgas sociālās grupas pārstāvošas organizācijas.

²⁹⁶ Paczynska, A. What if They Gave a Demonstration and Nobody Came? The Evolution of the Alternative Globalization Movement [Paper presented at the Institute for Conflict Analysis and Resolution, George Mason University, March 1, 2006]. Pp. 5–6. Pieejams: <http://www.bsos.umd.edu/gvpt/davenport/dcawcp/paper/030106.pdf>

6. Protestu mērķu sasniegšanas pakāpe

Darba teorētiskajā daļā aplūkotā politisko iespēju struktūras, mobilizējošo struktūru un ideju ietvorošanas teorija labi parāda, ka sabiedrisko protestu cēloņi un priekšnoteikumi mēdz būt ļoti dažādi un var būt atkarīgi gan no ārējiem sociāli politiskajiem faktoriem, gan no kustībai pieejamiem resursiem, gan no protestētāju ideoloģiskās nostājas. Visu šo ietekmējošo faktoru dažādība padara katru protestu specifisku un unikālu.

Tā kā protesti savstarpēji atšķiras, atšķiras arī to mērķi. Tāpēc nav iespējams vērtēt savstarpēji atšķirīgo protestu mērķu sasniegšanas pakāpi pēc kāda viena kritērija. Turklāt tas, ka mērķa sasniegšana ir subjektīva kategorija, to nav viegli novērtēt statistiski. Tādējādi uz jautājumu, vai kopš 20. gadsimta 90. gadu vidus arvien biežāk tiek sasniegti protestu mērķi, ir visai grūti atbildēt balstoties uz kādiem statistiskajiem datiem.

Par spīti tikko minētajām pētnieciskajām grūtībām, vismaz daļēji uz jautājumu par IKT ietekmi uz protestu mērķu sasniegšanas pakāpi ir iespējams atbildēt, izmantojot šajā darbā izstrādāto nošķirumu starp masu kustības taktiku un kadru kustības taktiku.

Balstoties uz šo nošķirumu, jāsecina, ka nav pamata apgalvot, ka pieaugušās iespējas izmantot IKT palielina protestu mērķu sasniegšanas izredzes kopumā. Viss ir atkarīgs no protesta taktiskā mērķa. Ja protesta taktiskais mērķis ir parādīt daudzu cilvēku neapmierinātību, rīkojot masveida demonstrāciju vai gājieni (kā tas parasti ir masu kustību gadījumā), tad IKT izmantošanai ir vāja ietekme gan uz protesta sagatavošanu, gan uz tā īstenošanu. Tas arī nozīmē – ja protestu kustība vēlas iesaistīt protestā plašus iedzīvotāju slāņus, bet ir pārāk optimistiska attiecībā uz IKT potenciālu un ignorē tradicionālo mobilizējošo struktūru un tradicionālo mobilizācijas līdzekļu nozīmi, tā drīzāk riskē sašaurināt, nevis spēš paplašināt mobilizēto cilvēku skaitu.

Savukārt, ja protesta mērķis ir panākt kādu tiesās rīcības taktikai raksturīgu rezultātu tad mūsdienu apstākļos IKT kļūst par nepieciešamu šīs taktikas īstenošanas elementu, būtiski palielinot šāda mērķa sasniegšanas izredzes.

Bet, ja abstrahēties no protestu taktiskajām atšķirībām, uz jautājumu, vai IKT radītās priekšrocības palielina vai palielinās pasaulē notiekošo protestu mērķu sasniegšanas pakāpi, jāatbild šādi:

nepastāv tieša saikne starp IKT izmantošanu un protestu mērķu sasniegšanas pakāpi.

7. Secinājumi par papildhipotēzi un prognozes uz nākotni

Rezumējot šajā nodaļā izklāstīto, jāsecina, ka darba papildhipotēze – *IKT socializācijas laikmetā sabiedrisko kustību un protestu kļūst vairāk, dalībnieku skaits tajos kļūst aizvien lielāks un arvien biežāk tiek sasniegti protestu mērķi*, nav verificējusies.

Pieejamie statistiskie dati kopumā neliecina par kādām dinamiskām pārmaiņām sociālajā aktīvismā IKT socializācijas laikmetā, kas visas pēdējos gados bieži dzirdamas prognozes par pozitīvām makrolīmeņa likumsakarībām starp nekonvencionālo līdzdalību un strauju IKT nozīmes pieaugumu padara nepamatotas. IKT neizraisa sabiedrisko kustību skaita pieaugumu, nepastāv arī nedz tiešās likumsakarības starp IKT izmantošanu protestētāju mobilizācijā un protestētāju skaitu, nedz tiešās korelācijas starp IKT izmantošanu un protestu mērķu sasniegšanas pakāpi. Kaut gan GTK piemērs varētu liecināt, ka IKT veicina protestu skaita pieaugumu, jautājums, vai GTK gadījumā šo pieaugumu izraisīja IKT vai Sietlas protestu panākumu iedvesmojošs efekts, paliek atklāts.

Tāpēc, nav arī empīriskā pamata prognozei, ka, pateicoties IKT, nākotnē sabiedrisko kustību, protestu un to dalībnieku skaits palielināsies un aizvien veiksmīgāk tiks sasniegti protestu mērķi. Toties, balstoties gan uz šajā nodaļā apkopoto statistiku, gan uz visa darba empīriskajiem atklājumiem, ir iespējams izdarīt vairākas citas prognozes.

Tā darbā ticis atklāts, ka IKT būtiski ietekmē noteikta veida protestu kustību, proti, kadru kustību darbību. Turklāt ticis konstatēts, ka IKT ir nozīmīgas tajos protestos, kuros to organizētāji orientējas uz cilvēkiem, kas saistīti ar sabiedriskajām organizācijām un noteiktām sociālajām grupām (jaunatne, studenti, vidējās šķiras pārstāvji), taču tikai ar internetu vai citām IKT nav iespējams iesaistīt protestos plašus sabiedrības slāņus.

Tāpēc var prognozēt, ka IKT nākotnē var izraisīt to protestu skaita pieaugumu, kuru kodolu veido sabiedrisko organizāciju pārstāvji, vidējā šķira un studenti. Šāds stāvoklis, visticamāk, pastāvēs tik ilgi, kamēr digitālā plaisa (*digital divide*) kardināli nesamazināsies, bet ir iespējams, ka IKT lomas pieaugums dažādās dzīves sfērās var nevis samazināt jau esošo nevienlīdzību starp noteiktām sociālajām grupām, bet gan palielināt to. Turklāt eksistē risks, ka tas var aktualizēt nevienlīdzības jaunas formas.²⁹⁷

Balstoties uz šiem argumentiem, ir iespējams prognozēt:

IKT nākotnē var izraisīt to protestu skaita pieaugumu, kuros tiks iesaistītas jaunatni, studentus un vidējo šķiru pārstāvošas organizācijas.

²⁹⁷ Vairāk sk.: Berdņikovs, A. Virzoties uz zināšanu sabiedrību: jauno informācijas un komunikāciju tehnoloģiju ietekme uz cilvēku un sabiedriskajām kustībām”. No: *Kas ir zināšanu sabiedrība?* [Latvijas Zinātnes padomes finansētās sadarbības programmas Nr.06.0041 „Latvija Eiropas Savienībā: ekonomikas un kultūras mijiedarbība zināšanu sabiedrības veidošanā” pētījumu rezultātu apkopojums.] Zin. red. R.Karnīte. Rīga: Latvijas Zinātņu akadēmijas Ekonomikas institūts, 2007, 20.– 45. lpp. Sk.: 26.–33. lpp.

Darbā ticis secināts, ka kadru protestu kustību aktualizēšanās dod pamatu apgalvojumam, ka IKT ir radījušas jauna tipa „profesionālo revolucionāru” apvienības. Tas ļauj paredzēt, ka IKT sekmēs nevis masu un uz plašiem sabiedrības slāņiem balstītu protestu skaita pieaugumu, bet gan no plašas sabiedrības izolētu protestu skaita palielināšanos, kuros piedalīsies galvenokārt pie organizācijām piederīgie un speciāli trenētie aktīvisti. Tas savukārt novedīs pie tā, ka protestu īstenošana kļūs iekšēji arvien saskaņotāka un profesionālāka.

Pamatojoties uz šo secinājumu, ir iespējams formulēt šādu prognozi:

IKT neizraisīs protestu un to dalībnieku skaita palielināšanos, bet var veicināt kadru kustību izplatīšanos un protestu rīkošanas „profesionalitātes” pieaugumu.

Ja šī prognoze piepildīsies, IKT drīzāk nevis palielinās, bet gan samazinās protestu dalībnieku skaitu, jo „profesionālo revolucionāru” doktrīnas piekritēji plašas sabiedrības līdzdalību nereti uztver kā traucēkli speciāli sagatavoto protestētāju saskaņotai un rūpīgi izplānotai darbībai. No otras puses, krītoties protestu dalībnieku skaitam kopumā, šādos protestos palielināsies profesionālo aktīvistu īpatsvars, kas ļauj apšaubīt viedokli, ka, pieaugot iespējām lietot IKT, sabiedriskajās kustībās samazināsies nepieciešamība pēc liela aktīvistu skaita.²⁹⁸

Nemot vērā šos secinājumus, ir iespējams prognozēt:

ja mūsdienā kadru kustību, piemēram, GTK, taktika iegūs lielāku popularitāti un to pārņems citas protestu kustības, plašas iespējas izmantot IKT protestu koordinēšanā nākotnē novedīs nevis pie protestu dalībnieku skaita pieauguma, bet gan pie tā krituma.

Visbeidzot, darba secinājums, ka ar internetu vai citām IKT vien nav iespējams iesaistīt protestos plašus sabiedrības slāņus, ļauj izteikt šādu prognozi:

ja uz cilvēku masām orientēta protestu kustība vēlēšies iesaistīt protestā plašus iedzīvotāju slāņus, bet būs pārāk optimistiska attiecībā uz IKT potenciālu un ignorēs tradicionālo mobilizējošo struktūru un tradicionālo mobilizācijas līdzekļu nozīmi, tā drīzāk sašaurinās, nevis paplašinās mobilizēto cilvēku skaitu.

²⁹⁸ Pētnieks Kelijs Gerets (*R. Kelly Garrett*), piemēram, apgalvo – pateicoties tam, ka internets ļauj uzturēt organizatoriskas saites ar zemām izmaksām un mazina nepieciešamību pēc daudzām rutinētām organizatoriski saimnieciskām aktivitātēm, mūsdienās sabiedriskās kustības dzīvotspējas atražošanai pietiek ar pavisam nelielu aktīvistu skaitu. Sk.: Garrett, R. K. *Protest in an Information Society: A Review of Literature on Social Movements and New ICTs. Information, Communication and Society*. April 2006, Vol. 9, No. 2, p. 202–224. [P. 14 (pēc internetā izvietotās elektroniskās versijas ar atšķirīgu lappušu numerāciju; pieejams: <http://www-personal.umich.edu/~garrettk/Garrett-ProtestInfoSociety.pdf>; aplūkots 08.03.2007.).]

REKOMENDĀCIJAS UN JAUTĀJUMI TĀLĀKAI IZPĒTEI: MASU UN KADRU KUSTĪBU KONCEPCIJAS ATTĪSTĪBAS IESPĒJAMIE VIRZIENI

Jautājums, cik pamatots, stingrs un universāls ir nošķīrums starp masu un kadru kustībām, prasa tālāku izpēti. Ir pazīmes, ka vairākos protestos GTK tīklam piemita masu kustības īpašības, savukārt ITK sākās drīzāk kā kadru, nevis masu kustība. Kā tiks parādīts nākamajā darba nodaļā, arī Latvijas gadījumā pret izglītības reformu vērsta kustība vienā savas pastāvēšanas posmā darbojās līdzīgi masu kustībai, citā – līdzīgi kadru kustībai. Vispār, ja par konceptuālo pamatu izmantot resursu mobilizācijas teoriju, būtu jāpieņem, ka visas kustības aizsākas kā kadru kustības.

Ņemot vērā šos argumentus, būtu likumsakarīgi pieņemt, ka dažādos posmos un apstākļos kadru kustība var pārtapt par masu kustību, pārorientējoties uz masu kustībai raksturīgo mobilizācijas un protestu taktiku, bet masu kustība – par kadru kustību, attiecīgi pārņemot kadru kustības taktiku.

Tāpēc, attīstot tālāk koncepciju par masu un kadru kustībām, ir jāpievērš uzmanība divām nozīmīgām pētnieciskajām problēmām. Pirmkārt, jāizpēta, cik ir izplatīta masu un kadru kustību elementu mijiedarbība vienas kustības ietvaros. Otrkārt, jāatklāj un jāanalīze tie cēloņi un faktori, kas mudina protestu kustības mainīt masu kustības taktiku uz kadru kustības taktiku un otrādi.

Iespējams, ka, abstrahējoties no GTK un ITK gadījumiem un pārbaudot nošķīrumu starp masu un kadru kustībām uz citu protestu kustību pieredzes pamata, tiks konstatēts, ka plašākā kontekstā kadru kustības un masu kustības koncepti var būt izmantoti analīzē tikai kā ideāltipi, jo kustību vairākums iziet cauri kadru un masu kustības posmiem. Piemēram, var pieņemt, ka ļoti bieži masu kustība aizsākas kā kadru kustība. Līdz ar to ir iespējams, ka gandrīz katrā protestu kustībā var konstatēt gan masu, gan kadru kustības elementus.

Ja tas tā ir, tad teorētiskā ziņā būs jāņem vērā ne tikai dalījums kadru un masu kustībās, bet arī katras atsevišķas kustības dalījums kadru kustības posmā un masu kustības posmā. Tajā pašā laikā šis secinājums diez vai darbosies pretī argumentam, ka var pastāvēt kustības ar

pamatorientāciju uz plašiem sabiedrības slāņiem vai pamatorientāciju uz pilna laika profesionālajiem aktīvistiem.

Vēl viens svarīgs pētnieciskais jautājums ir masu un kadru kustību dzīvotspēja un efektivitāte. No vienas puses, ir acīmredzams, ka bez plašas sabiedrības atbalsta kustība nevar būt nedz pārāk efektīva, nedz dzīvotspējīga ilgā laika posmā. Vēsturē ir milzums piemēru, kad pietiekami stipras un lielas „profesionālo revolucionāru” apvienības (anarhistu organizācijas 19. gadsimtā un 20. gadsimta sākumā Eiropā un Krievijā, dažādi „pilsētas partizānu” grupējumi Latīņamerikā 20. gadsimta 60. – 70. gados) cieta neveiksmi ne tikai savu mērķu pretrunīguma un vardarbīgo cīņas metožu dēļ, bet arī tāpēc, ka neapzinājās sabiedrības atbalsta nozīmi savai darbībai. No šī viedokļa raugoties, dzīvotspējīgākai un efektīvākai vajadzētu būt masu kustībai.

Tajā pašā laikā arī masu kustība diez vai spēs pastāvēt ilgi, ja tajā nebūs stipra profesionālo pilna laika aktīvistu kodola. Masu kustība nevar būt arī efektīva, ja savā darbībā balstīsies tikai uz daudziem nejausiem un uz vienas problēmas risināšanu orientētiem dalībniekiem.

Tādējādi nav šaubu, ka kadru kustībai, kura veidojas ap kādai kopīgai lietai uzticīgiem profesionālajiem aktīvistiem, ir savas priekšrocības. Vienu no šādām priekšrocībām pamatoja paši GTK aktīvistu, izmantojot jau minēto rizomas metaforu. Proti, tā kā mūsdienu kadru kustības tīkls parasti tiek veidots saskaņā ar rizomas koncepciju, tas ne tikai iegūst lielu manevrēšanas spēju, bet arī kļūst ārkārtīgi grūti iznīcināms. Svarīga šāda tīkla īpašība ir tā, ka, pateicoties tīkla ikviena elementa spējai funkcionēt autonomā veidā, tīkls kopumā nepārtrauks savu eksistenci un darbības efektivitāti, pat ja vairāki tā elementi tiks sagrauti.

Cita neapšaubāma kadru kustības priekšrocība ir saistīta tieši ar IKT. Proti, tā kā kadru kustībā ir stiprs uzticīgu aktīvistu kodols, šādu kustību nav obligāti uzturēt ar nepārtrauktām sabiedriskajām aktivitātēm un iniciatīvām. Teorētiski kadru kustība var kādu laiku pastāvēt latentā, neaktīvā un virtuālā formā, balstoties uz IKT pastarpināto komunikāciju vien. Turklāt aktīvās darbības posmos šāda kustība var censties piesaistīt saviem protestiem plašus sabiedrības slāņus, izmantojot tradicionālos mobilizācijas līdzekļus un kanālus, tādējādi uz kādu laiku pārtopot par masu kustību.

No otras puses, ja masu kustībā ir spēcīgs pilna laika aktīvistu kodols, ir iespējams, ka tā nevis izjuks pēc kāda plašiem iedzīvotāju slāņiem būtiskā mērķa sasniegšanas vai nesasniegšanas, bet gan turpinās darbību, pārtopot par kadru kustību, veidotu ap šo aktīvistu kodolu.

Visi tikko minētie jautājumi ir nozīmīgi sabiedrisko kustību teorijas attīstībai un šajā darbā izstrādātais dalījums kadru un masu kustībās var būt labs konceptuālais pamats šo jautājumu izpētei.

PROTESTI LATVIĀ UN IKT: ĪSS IZVĒRTĒJUMS

1. Pašreizējās situācijas novērtējums

Šis darba nodaļas uzdevums ir atbildēt uz jautājumu, ko Latvijas pieredze liek secināt par attiecībām starp sabiedrisko kustību teorijām un IKT izmantošanu protestos, kā arī īsi paanalizēt, vai un ar ko IKT pašreizējā loma protestu darbībās Latvijā atšķiras no to lomas citās Rietumu demokrātijas zemēs, un kā tā var mainīties nākotnē.

Analizējot IKT nozīmi un lomu protestu aktivitātēs Latvijā, tiek izmantots šajā darbā izstrādātais dalījums masu un kadru kustībās.

Tāpat kā pārējā pasaulē, arī Latvijā jau pastāv IKT izmantošanas piemēri gan protestu organizēšanas, gan noteiktu sabiedrības grupu mobilizācijas nolūkos. No sabiedrisko kustību teoriju viedokļa interesanta ir Latvijas pedagogu atklātā vēstule.

2007. gada pirmajā pusē speciāli šim nolūkam izveidotā darba grupa četru cilvēku sastāvā sagatavoja vēstuli, kurā tika paustas bažas par situāciju Latvijas izglītības sistēmā. Darba grupas taktiskais mērķis bija savākt šai vēstulei iespējami vairāk Latvijas pedagogu parakstu, lai pēc tam iesniegtu to Latvijas visaugstākajām amatpersonām, izglītības un zinātnes ministrei, plašsaziņas līdzekļiem un dažādām nevalstiskajām organizācijām.

Vēstules popularizēšana un izplatīšana gan pedagogu vidū, gan plašākā sabiedrībā lielā mērā tika organizēta ar interneta palīdzību. Šim mērķim, kā arī dažām citām saistītajām aktivitātēm tika izveidota interneta mājas lapa, kurā varēja ne tikai iepazīties ar vēstules tekstu un izteikt savus komentārus, bet arī dabūt vēstules parakstu lapu. Tika izmantots arī Latvijas iedzīvotāju vidū populārais interneta portāls *delfi.lv*, lai par šo un līdzīgiem jautājumiem uzrunātu plašus sabiedrības slāņus. Tādējādi līdz vēstules iesniegšanas brīdim tika savākti 234 mācību iestāžu un 6557 cilvēku paraksti.²⁹⁹

Pedagogu vārdā rīkojušās darba grupas locekļi nebūt nav pirmie Latvijā, kas izmantojuši internetu politiskās prasības vai publiskos aicinājumus saturošu vēstuļu izplatīšanai. Piemēram, 2004. gada augustā pie Saeimas notika pikets, kura galvenie dalībnieki bija organizāciju „Sabiedrība par atklātību – *Delna*” un „Eiropas kustība Latvijā” un kluba „Māja. Jaunatne

²⁹⁹ Vēstules tekstu un citus saistītos materiālus var atrast: <http://www.parizglitiba.lv/?pid=11> vai arī http://www.parizglitiba.lv/pedagogu_atklata_vestule.pdf (Latvijas pedagogu atklātās vēstules popularizēšanai un izplatīšanai, kā arī dažām citām saistītajām aktivitātēm paredzētā mājas lapa; aplūkota 06.01.2008.)

vienotai Eiropai” pārstāvji. Piketa mērķis bija paust protestu pret Ingrīdas Ūdres izvirzīšanu Eiropas Savienības komisāres amatam un pieprasīt viņas atkāpšanos no Saeimas priekšsēdētājas amata. Pasākuma rīkotāji arī aicināja citas nevalstiskās organizācijas, plašsaziņas līdzekļus un iedzīvotājus iesaistīties protesta vēstuļu akcijā. Šajās vēstulēs I.Ūdre un toreizējs Ministru prezidents Indulis Emsis tika aicināti uzņemties politisku atbildību „par nekorekto Eiropas komisāra nominēšanas procesu”. Vēstuļu teksta autori pauda arī bažas par politiskās korupcijas jeb „valsts nozagšanas” pastāvēšanu Latvijā. Kaut gan piketa laikā tika izdalītas aptuveni 200 vēstules un savākti 102 paraksti, protesta vēstuļu akcijas rīkotāju uzdevums bija savākt iespējami vairāk parakstu. Tāpēc akcija noritēja ne tikai Jēkaba ielā, bet arī kibertelpā. Proti, vēstuļu teksta priekšlikums bija pieejams internetā „Sabiedrības par atklātību – *Delna*” mājas lapā (www.delna.lv), no kurienes to varēja izdrukāt un parakstīt, lai pēc tam nosūtītu akcijas rīkotājorganizācijām vai tieši Ministru prezidentam un Saeimas priekšsēdētājam.³⁰⁰

Kaut gan pedagogu atklātās vēstules sagatavošanas iniciatori Latvijā nav bijuši celmlauži protesta vēstuļu izplatīšanā ar IKT palīdzību, viņu aktivitātes ir ļoti interesantas no sabiedrisko kustību teoriju viedokļa. Darbā jau vairākkārt pieminēts, ka viena no tradicionālajām sabiedrisko kustību teorijām, resursu mobilizācijas teorija, uzsver sabiedrisko organizāciju nozīmi sociālā aktīvisma uzsākšanā un uzturēšanā, tanī skaitā protestu organizēšanā. Tajā pašā laikā pēdējos gados bieži vien var dzirdēt un lasīt viedokli, ka IKT samazina organizāciju nozīmi vai pat aizvieto tās, būtiski atvieglot funkcijas, kuru pildīšanai agrāk būtu nepieciešami ievērojami organizatoriskie resursi. Šajā sakarā tiek pausts uzskats, ka mūsdienās, izmantojot IKT sniegtās iespējas, daži kustību organizētāji (*movement entrepreneurs*) spēj bez sabiedrisko organizāciju un citu tradicionālo mobilizējošo struktūru palīdzības savām vajadzībām vai savās interesēs mobilizēt ievērojamu skaitu atbalstītāju.³⁰¹

Par spīti tam, ka dažu citās zemēs darbojošos protestu kustību — piemēram, šajā darbā aplūkoto GTK un ITK — pieredze lielā mērā apgāž tikko minēto uzskatu, Latvijas pedagogu vēstules gadījums no sabiedrisko kustību teoriju viedokļa ir vērā ņemams tāpēc, ka, iespējams, daļēji pamato optimismu par IKT spējām noteiktās specifiskās mobilizācijas aktivitātēs aizvietot tradicionālās mobilizējošās struktūras. Tajā pašā laikā, lai nonāktu pie drošiem secinājumiem, nepieciešams turpināt šī gadījuma izpēti, jo ir pamats pieņemt, ka parakstu vākšanas akcija nebūtu sekmīga, ja to neatbalstītu un neveicinātu organizācijas — šajā gadījumā vidusskolas un citas mācību iestādes.

³⁰⁰ Pie Saeimas protestētāji pieprasa Ūdres atkāpšanos [papildināta]. *LETA*–«*Apollo*». 10.08.2004. <http://www.apollo.lv/portal/news/articles/26202> (Portāla „Apollo” raksts; aplūkots 02.02.2008.)

³⁰¹ Sk.: Earl, J., Schussman, A. The New Site of Activism: On-line Organizations, Movement Entrepreneurs, and the Changing Location of Social Movement Decisionmaking. *Research in Social Movements, Conflict, and Change*. 2003, Vol. 24, p. 155–187; Garrett, R. K. Protest in an Information Society: A Review of Literature on Social Movements and New ICTs. *Information, Communication and Society*. April 2006, Vol. 9, No. 2, p. 202–224.

Latvijā pastāv arī citi gadījumi, kad daži uzņēmīgi indivīdi cenšas mobilizēt plašus sabiedrības slāņus un veicināt pilsonisko līdzdalību, paļaujoties nevis uz tradicionālajām mobilizējošajām struktūrām, bet gan uz IKT sniegtajām iespējām. Piemēram, ir parādījušies dažu cilvēku dibināti, speciāli politikas ietekmēšanai domāti interneta portāli, kuros sabiedrībai vai noteiktām cilvēku grupām tiek nodrošinātas iespējas ne tikai izteikties par politiķu lēmumiem, bet arī mēģināt ietekmēt šos lēmumus. Šajā ziņā tipisks ir portāls *Tautvaldiba.lv*, kurš savu darbu uzsāka 2007. gada vidū.

Šī projekta autori pozicionē portālu *Tautvaldiba.lv* kā elektroniskās demokrātijas instrumentu jeb sabiedrības līdzdalības portālu,³⁰² uzsverot, ka tā darbība tiek organizēta, balstoties uz moderno informācijas tehnoloģiju piedāvāto iespēju izmantošanu.³⁰³ Viens no projekta pamatmērķiem ir nodrošināt sabiedrības ierosinātu likumprojektu izstrādes platformu elektroniskā vidē, kā arī elektronisko parakstu vākšanu šiem likumprojektiem un citiem pilsoņu priekšlikumiem un iniciatīvām.³⁰⁴

Tomēr nedz gadījums ar pedagogu atklāto vēstuli, nedz portāla *Tautvaldiba.lv* dibinātāju darbība neattiecas uz ielu protestiem. IKT izmantošana tieši ielu protestu organizēšanas nolūkos, tāpat kā ielu protestu rīkošana pati par sevi, Latvijā pagaidām ir rudimentārā stadijā. Daļēji tas ir saistīts ar to, ka atjaunotajā Latvijas Republikā nav paspējušas nostiprināties ielu protestu tradīcijas. Vispildītākie šādu protestu piemēri kopš Latvijas neatkarības atgūšanas ir 2003.–2004. gadā rīkotie protesti pret izglītības reformu³⁰⁵ un 2007. gadā notikušie protesti pret dažiem Ministru prezidenta un valdības lēmumiem, piemēram, lēmumu rosināt atstādināt no amata Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja (KNAB) priekšnieku. IKT loma abos gadījumos nav pietiekami izpētīta, tomēr ir acīmredzams, ka IKT izmantošanai šajos protestos nebija izšķirošas vai stratēģiskas nozīmes.

Pret izglītības reformu noskaņoto iedzīvotāju mobilizācija lielā mērā notika uz etniska pamata. No vienas puses, tas sašaurināja protestu potenciālo dalībnieku loku, izslēdzot iedzīvotājus, kas nepieder krieviski runājošajai sabiedrības daļai. No otras puses, etniska faktora izmantošana ļāva iesaistīt protestos visdažādākos krievvalodīgo kopienu pārstāvošus sociāli ekonomiskos slāņus. Etniski motivētajiem protestiem demokrātiskajās sabiedrībās piemīt daudzas kopīgas īpašības. Piemēram, ir iespējams vilkt zināmas paralēles starp Latvijā notikušajiem protestiem pret

³⁰² E-demokrātijas instrumenta jeb sabiedrības līdzdalības portāla buklets. <http://www.tautvaldiba.lv/userfiles/image/Buklets/Buklets.pdf> (Portāla *Tautvaldiba.lv* bukleta pdf versija; aplūkots 22.02.2008.)

³⁰³ *Kas ir "TAUTVALDĪBA"*. <http://www.tautvaldiba.lv/?id=92> (Portālā *Tautvaldiba.lv* izvietotā informācija par tā vīziju, misiju un darbības pamatprincipu; aplūkots 22.02.2008.)

³⁰⁴ *Kas ir "TAUTVALDĪBA". Mērķi un principi*. <http://www.tautvaldiba.lv/?id=172> (Portālā *Tautvaldiba.lv* izvietotā informācija par tā mērķiem un principiem; aplūkots 22.02.2008.)

³⁰⁵ Reforma vērsta uz to, lai valsts finansētajās mazākumtautību skolās 60% stundu tiktu pasniegtas valsts valodā.

izglītības reformu un šajā darbā analizētajiem meksikāņu izcelsmes amerikāņu kopienas jeb ITK 2006. gadā rīkotajiem protestiem ASV.

ITK gadījumā milzīga mobilizējoša loma bija uz latīņamerikāņu kopienām orientētajiem un galvenokārt spāņu valodā vēstošajiem tradicionālajiem plašsaziņas līdzekļiem — radio, televīzijai un laikrakstiem. Protestos pret izglītības reformu galvenie mobilizācijas instrumenti arī bija mazākumtautībām domātie un lielākās etniskās minoritātes valodā vēstošie tradicionālie mediji. Gan ITK protestos, gan pret izglītības reformu vērstajos protestos IKT tika plaši izmantotas no organizācijām neatkarīgā un pašu protestu dalībnieku iniciētā komunikācijā. Pirmajā gadījumā galvenie šīs komunikācijas iniciatori bija studenti, otrajā — skolēni.

Tajā pašā laikā starp ITK un pret izglītības reformu protestējušo kustību pastāv būtiskas atšķirības. Piemēram, ITK ir droši pieskaitāma pie tipiskām masu kustībām, taču kustībai, kas protestēja pret izglītības reformu, trūkst skaidru un noturīgu īpašību, kas apgrūtinā tās klasificēšanu.

Latvijā notikušie protesti pret izglītības reformu ir pētnieku uzmanības vērti, jo tajos ir redzams, kā protestu kustība var mainīt savu taktiku, piemērojot to jaunai sociālpolitiskai situācijai. Pret izglītības reformu protestējušās kustības darbībā var izšķirt divus posmus, un katram no tiem ir raksturīga atšķirīga pieeja protestu organizēšanai un īstenošanai. Pirmajam posmam (aptuveni no 2003. gada aprīļa līdz 2004. gada vasarai) bija raksturīgas akcijas, kas vērstas uz masveida līdzdalību, plašu publicitāti un sabiedrisko domu ārzemēs, taču, sākoties otrajam posmam (aptuveni no 2004. gada septembra), tika paziņots par taktikas maiņu — pāreju no masu pasākumiem uz tā sauktajām *štab mob* akcijām.

Šī darba daļā „Analīzes rezultātu pārvēršana teorijā” jau tika aplūkots jēdziens *flash mob* („pēkšņais pūlis”). *Štab mob* jēdziens tiek veidots pēc analogijas ar *flash mob* jēdzienu („Štab” jeb „Štābs” ir organizācija, kas gatavoja un koordinēja protestus pret izglītības reformu). Kad jau kļuva acīmredzams, ka zaudēti vairāki priekšnoteikumi plašu masu līdzdalībai, pret izglītības reformu protestējušās kustības aktīvisti sāka rīkot lielā mērā bezjēdzīgas *štab mob* akcijas, piemēram, akciju „Izjūti reformas garšu” (citronu dalīšana Saeimā), Izglītības un zinātnes ministrijas logu mazgāšanas akciju (lai ierēdņi labāk varētu saskatīt problēmas), pulksteņa uzstādīšanas akciju (uzstādīts vienā no publiskām Rīgas vietām, t.i., Stacijas laukumā, pulkstenis rādīja atlikušo laiku līdz reformai), akciju „Maģiskais rituāls nelabā izdzīšanai” (maskās tērptu jauniešu dejošana pie Izglītības un zinātnes ministrijas, Rīgas Domes un Ventpils domes) u. c. Kaut gan šajās akcijās var saskatīt kadru kustībai raksturīgos taktikas elementus, izsmalcinātības ziņā tās ievērojami atpaliek no pieredzējušo un „profesionālo” kadru kustību veiktajām protestu darbībām. Turklāt *štab mob* akciju vienkāršais un no taktikas viedokļa

pat primitīvais raksturs ļauj pieņemt, ka to rīkošanā un koordinēšanā IKT izmantošanai diez vai bijusi svarīga stratēģiska nozīme.

No iepriekš izklāstītā redzams, ka savas darbības pirmajā posmā cilvēki, kas protestēja pret izglītības reformu, apzināti vai neapzināti lietoja masu kustībām raksturīgo taktiku. Kad šī taktika vairs nebija efektīva, viņi pārņēma dažus kadru kustību taktikas elementus. Tomēr nespēja uzturēt plašu masu līdzdalību protestos pietiekami ilgā laika posmā, taktisko mērķu neskaidrība *štab mob* akcijās un tajās iesaistīto dalībnieku nelielais skaits (tikai salīdzinoši liels cilvēku kopums var pretendēt uz protestu kustības statusu) neļauj klasificēt pret izglītības reformu protestējušo kustību nedz kā tipisku masu kustību, nedz kā kadru kustību.

Jāatzīmē, ka Latvijā pakāpeniski attīstās politiskā pēkšņā pūļa tradīcijas. Piemēram, 2009. gada 30. janvārī aptuveni 50 cilvēki ar aizlīmētu muti rīkojuši pēkšņā pūļa akciju, lai protestētu pret finansējuma samazināšanos Latvijas Radio (LR) un tādējādi paužot savu atbalstu LR turpmākajai pastāvēšanai. Internetā, piemēram, sociālo saišu portālā *draugiem.lv* izplatītajā vēstījumā cilvēki tika aicināti pulcēties pie Saeimas ēkas plkst. 13 uz piecām minūtēm, lai apstātos un klusētu. Pasākuma dalībniekiem tika ieteikts ņemt līdzi mazu radio ar austiņām, lai dzirdētu precīzu laiku.³⁰⁶

Latvijā periodiski notiek arī pēkšņā pūļa akcijas drīzāk artistiskajos un estētiskajos, nevis politiskajos nolūkos. Tā 2008. gada 29. februārī vairāki simti jauniešu uz piecām minūtēm sastinga Rīgas Centrālajā dzelzceļa stacijā. Akcija sākās tieši plkst. 19. Jaunieši sastinga ar avīzi rokā, runājot pa mobilo, dzerot kafiju utt. Tieši plkst. 19.05 akcija beidzās. Informācija par akciju tika izplatīta visāda veida saziņas līdzekļos – populārās Latvijas interneta lapās, mobilajos telefonos, sociālo saišu (sadraudzības) portālos un ar e-pasta palīdzību.³⁰⁷ Cita teatrālā akcija notika 2007. gada 19. novembrī, kad pie Rīgas Cirka vairāk nekā 100 krāsaini tērptu jauniešu piedalījās kopīgā dejā, pārsteidzot, uzjautrinot un arī sadusmojot garāmgājējus un garāmbraucējus. Jaunieši akciju uzsāka plkst. 13.13. Mūziku viņi klausījās savu pārnēsājamo atskaņotāja austiņās, un uz ielas tā nebija dzirdama. Katrs no viņiem mūziku uztvēra dažādi un arī dejas solis atšķīrās.³⁰⁸

³⁰⁶ 50 cilvēki pie Saeimas "flash mob" akcijā atbalsta Latvijas Radio. *TVNET/LETA*, 30.01.2009. <http://www.tvnet.lv/zinas/latvija/article.php?id=580635> (Informatīvo portālu *TVNET/LETA* raksts; aplūkots 07.05.2009.)

³⁰⁷ Vairāki simti jauniešu "flash mob" akcijas laikā sastingst Centrālajā dzelzceļa stacijā. *LETA*, 29.02.2008. <http://easyget.lv/sadzive/read/5551/> (Informatīvā portāla *LETA* raksts; aplūkots 10.05.2009.); Ivane, I. „Flash mob” akcija Centrālajā dzelzceļa stacijā [tiešsaiste] [skatīts 10.15.2009]. Pieejams: <http://easyget.lv/sadzive/5560/>

³⁰⁸ Vairāk nekā 100 jauniešu pie Rīgas cirka dejo "flash mob" akcijā. *LETA*, 20.11.2007. <http://easyget.lv/muzika/3864/> (Informatīvā portāla *LETA* raksts; aplūkots 10.05.2009.)

Latvijā darbojas arī tā sauktās *pēkšņā pūļa kopienas* portāls, kurš ir izveidots pēkšņā pūļa akciju rīkošanai.³⁰⁹ Tajā izplata vēstījumus ar aicinājumiem piedalīties šādos un līdzīgos pasākumos. Kopumā līdz šim Latvijā rīkotajās pēkšņā pūļa akcijās ir saskatāmas divas tendencēs:

- (1) tās rīko pārsvarā estētiskajos vai izklaides nolūkos un tām reti ir politiskā nokrāsa;
- (2) cilvēku līdzdalība tajās nav liela, vismaz salīdzinot ar līdzīgām akcijām Rietumeiropas zemēs un ASV.

2007. gada oktobra otrajā pusē un novembra sākumā Latvijā noritēja plaši sabiedrības protesti. Tos izraisīja vairākas strīdīgas Ministru prezidenta un valdības darbības, galvenokārt lēmums rosināt KNAB vadītāja atstādināšanu no amata un dažām sociālajām grupām nelabvēlīgā 2008. gada valsts budžeta pieņemšana. Tā kā informācija par plānotajiem protestiem regulāri parādījās tradicionālajos plašsaziņas līdzekļos, ir grūti novērtēt IKT lomu šo protestu sagatavošanā un īstenošanā. Tomēr tas, ka digitālajos medijos un interneta portālos izvietotajiem informatīvajiem rakstiem par plānotajiem protestiem ir pietiekami daudz lasītāju komentāru, ļauj pieņemt, ka internetam šajos pasākumos bijusi svarīga informējoša un, iespējams, arī mobilizējoša loma. Uz IKT balstīta aģitācija īpaši aktivizējās oktobra beigās, kad Latvijas kibertelpā (elektroniskajos laikrakstos, žurnālos, publiskajos portālos, Latvijā pazīstamo cilvēku blogos/ emuāros) sāka izplatīties aicinājums 2007. gada 3. novembrī pulcēties Rīgas Doma laukumā, lai piedalītos tautas sapulcē „Par tiesisku Latviju! Par godīgu politiku!”. Cilvēki arī tika aicināti pieteikt savu dalību šajā pasākumā Latvijas sabiedrībā populārajā virtuālo sociālo saišu portālā *draugiem.lv*. Turklāt tika dota iespēja pievienot savu vārdu aicinājumam, sūtot to uz šim nolūkam speciāli norādīto elektroniskā pasta adresi (aicinājumu piedalīties pasākumā parakstīja daudzi sabiedrībā pazīstami cilvēki, tostarp kultūras darbinieki, žurnālisti un politiķi).³¹⁰ Dažas biedrības un asociācijas, izmantojot e-pasta palīdzību, izplatīja saviem biedriem izskatīšanai un parakstīšanai atklātās vēstules ar skatījumu uz norisēm valstī, lai pēc tam publicētu tās Latvijas plašsaziņas līdzekļos. Informācija par plānoto sapulci tika izvietota arī dažu organizāciju interneta mājas lapās, bet par pasākuma rīkošanu un nodrošināšanu atbildīgā organizācija „Sabiedrība par atklātību – *Delna*” savā mājas lapā aicināja ne tikai piedalīties sapulcē, bet arī finansiāli atbalstīt to.³¹¹

³⁰⁹ Portāla adrese ir: http://klab.lv/community/flash_mob/

³¹⁰ Sk., piemēram, Latvijas laikraksta *Diena* interneta portālu *V-Diena*. <http://vdiena.lv/lat/politics/steelinglatvia/piedalies> (Interneta portāla *V-Diena* materiāli; aplūkoti 07.01.2008.)

³¹¹ Aicinājums ziedot tautas sapulces „Par tiesisku Latviju!” nodrošināšanai. 01.11.2007. <http://www.delna.lv/?q=com&story=2074&sec=90&PHPSESSID=5e38e5d981deb0034528f17e2bcc8bc9> („Sabiedrības par atklātību – *Delna*” mājas lapā izvietotā informācija; aplūkota 22.02.2008.)

Mītiņā Doma laukumā piedalījās 7000–8000 iedzīvotāju,³¹² bet var tikai spekulēt, kāda loma cilvēku mobilizācijā bija tradicionālajiem medijiem un kāda digitālajiem medijiem un citām IKT. Pastāv nopietni apsvērumi uzskatīt, ka pasākums nebūtu tik masveidīgs, ja tā organizēšanā neiesaistītos viens no Latvijas sabiedrībā populārākajiem laikrakstiem *Diena*. Kaut gan šis laikraksts iznāk drukātā veidā, tam ir savs interneta portāls *V-Diena*, kas arī kā informētājs aktīvi līdzdarbojās Doma laukumā notikušās sapulces organizēšanā.

Nemot vērā šajā nodaļā izklāstīto, iespējams izdarīt divus secinājumus.

Pirmkārt, pavirša iepazīšanās ar pieejamiem datiem par protestiem pret izglītības reformu un pret Ministru prezidenta un valdības lēmumiem liecina, ka abos gadījumos IKT darbojās kā viens no mobilizācijas līdzekļiem līdzās citiem, kas ļauj apgalvot, ka IKT izmantošanai Latvijā līdz šim notikušajos ielu protestos nav bijis stratēģiski izšķirošas nozīmes.

Otrkārt, balstoties uz dalījumu masu un kadru kustībās, jāsecina, ka Latvijā pagaidām nav īstu uz IKT balstītu kadru kustību.

Kā redzams no šajā darbā piedāvātā konceptuālā modeļa (skatīt darba daļu „Analīzes rezultātu pārvēršana teorijā”), kadru kustības nemēdz izvērst savu komunikāciju ārpus pietiekami slēgtiem aktīvistu un sabiedrisko organizāciju locekļu tīkliem. Līdz ar to savos mobilizācijas un protestu pasākumos tās neorientējas uz cilvēkiem, kas neietilpst šajos tīklos, netiecoties izveidot informatīvo saiti un komunikāciju kanālus ar plašāku sabiedrību. Jau norādīts, ka noteiktās protestu akcijās kadru kustības var pat apzināti censties nepieļaut vai mazināt plašu cilvēku masu līdzdalību, uzskatot to par traucēkli saskaņotām un izplānotām darbībām. Atkārtoti jāuzsver, ka būtiski šajā gadījumā ir tas, ka plašas sabiedrības līdzdalība nav uztverta nedz kā svarīga kadru kustības uzdevumu sasniegšanai, nedz kā nozīmīga kustības darbības leģitīmajai.

Tieši šajā apstākļi izpaužas galvenā kadru kustību atšķirība no Latvijā ielu protestus rīkojušām organizācijām un kustībām. Gan „Štābam”, gan „Delnai” bija vitāli svarīgi iesaistīt savās akcijās pēc iespējas vairāk cilvēku, lai leģitimētu savu darbību. Tāpēc šīs organizācijas neaprobežoja savu komunikāciju ar IKT, bet gan centās izmantot visus tām pieejamos mobilizācijas kanālus un līdzekļus (tradicionālos medijus utt.). Tas, ka kopš Latvijas neatkarības atgūšanas visi vērā ņemamie protesti, kuros tika izmantotas IKT, notika saskaņā ar šo loģiku, ļauj apgalvot, ka Latvijā joprojām nav un, kā tiks pierādīts tālāk, arī tuvākajos gados, visticamāk, nebūs uz IKT balstītu kadru kustību.

³¹² Kalvītis atkāpjas [Informatīvā portāla *TVNET* raksts]. *TVNET*, 05.12.2007 [tiešsaiste] [skatīts 07.01.2008]. Pieejams: <http://www.tvnet.lv/zinas/article.php?id=525543>

Jāatzīmē, ka šobrīd šī darba autors vāc datus par četriem 2009. gadā notikušajiem protestiem: (1) grautiņi pie Saeimas 13. janvārī, kas tika rīkoti pēc masu protesta akcijas Doma laukumā; (2) zemnieku demonstrācija 27. janvārī; (3) „Pingvīnu kustības” darbība, it īpaši akcija pie Saeimas 4. februārī; (4) Mēmeles tilta bloķēšana Bauskā 31. augustā.

Jau tagad var secināt, ka vismaz trijos no minētajiem četriem gadījumiem IKT loma bijusi acīmredzama. Par 2009. gada 13. janvārī notikušajiem grautiņiem ir zināms, ka dažas dienas pirms Doma laukumā notikušās masu protesta akcijas virtuālajā telpā tika izplatīts paziņojums piedalīties šajos grautiņos. Turklāt līdzīgs paziņojums parādījās arī pēc grautiņiem, kurā anonīmas personas atkal aicināja uz jaunām protesta akcijām – šoreiz 2009. gada 18. janvārī pie Saeimas ēkas.³¹³

Bauskas iedzīvotāju mobilizācijā Mēmeles tilta bloķēšanai 2009. gada 31. augustā liela nozīme bija portāla *www.bauskaszive.lv* lasītāju forumam. Šī portāla lomu Bauskas notikumos jau izpētīja Sabiedriskās politikas centra *PROVIDUS* pētniece Ilona Kronberga, kuru viņa analizēja rakstā „Bauskas kliedziens”.³¹⁴ Savukārt „Pingvīnu kustība”, kuru par pirmo elektronisko pretestības kustību pasludināja pazīstamais Latvijas telekomunikāciju un IT nozares žurnālists Juris Kaža, pilnīgi veidojās ar interneta palīdzību.³¹⁵ Kustības potenciālo dalībnieku pieaicināšanai un mobilizācijai speciāli tika izveidota mājas lapa (faktiski sava veida kolektīvs blogs) *http://pingviniem.info/*. Tomēr, lai spriestu konkrētāk par IKT nozīmi un lomu šajās akcijās un notikumos, ir nepieciešama tālākā izpēte.

2. Prognoze par IKT lomu Latvijā rīkotajos protestos nākotnē

Prognozējot IKT lomu Latvijā rīkotajos protestos nākotnē, ir jāatbild uz šādiem diviem jautājumiem.

(1) Vai arvien lielāka IKT izplatīšanās un pieejamība kādā veidā ietekmēs sabiedrisko protestu dinamiku vai to dalībnieku sastāvu Latvijā?

(2) Ko šajā jomā gaidīt Latvijas sabiedrībai tuvākajos gados?

Analizējot pašreizējo situāciju Latvijā, ir pamats šādai prognozei:

³¹³ DP pārbaudīs internetā ievietoto aicinājumu uz jaunām protesta akcijām. *LETA*, 15.01.2009. *http://www.tvnet.lv/zinas/latvija/article.php?id=577808* (Informatīvā portāla *LETA* raksts; aplūkots 14.05.2009.)

³¹⁴ Skatīt: Kronberga, I. Bauskas kliedziens. *Politika.lv Sabiedriskās politikas portāls*. Publicēts portālā 15.09.2009. Pieejams: *http://www.politika.lv/temas/tiesiska_valsts_un_korupcija/Bauskas_kliedziens/* (Sabiedriskās politikas portāla *Politika.lv* raksts; aplūkots 20.09.2009.)

³¹⁵ Kaža, J. „Pingvīni” – pirmā elektroniskā pretestības kustība Latvijā [Izlikts J.Kažas emuārā 27.01.2009] [tiešsaiste] [skatīts 20.09.2009]. Pieejams: *http://blogi.nozare.lv/kaza/2009/01/27/pingvini-pirma-elektroniska-pretestibas-kustiba-latvija/*

vismaz tuvākajos gados IKT loma Latvijā rīkotajos protestos nebūs īpaši nozīmīga.

Vienā no šī darba konceptuālajām tēzēm uzsvērts, ka IKT ir nozīmīgas tajos protestos, kurus rīko kadru kustības. Kadru kustības nevar pastāvēt bez profesionālajiem „pilna laika” aktīvistiem. Profesionālo aktīvistu darbībai labvēlīgie apstākļi savukārt parasti ir tajās valstīs, kur ir noturīgas protestu un pilsoniskās sabiedrības līdzdalības tradīcijas. Latvijā šādu tradīciju trūkst, tāpēc nav arī īstu kadru kustību. Kamēr Latvijā nesāks veidoties un darboties salīdzinoši spēcīgas kadru protestu kustības vai jau esošo transnacionālo kadru kustību tīklu filiāles, vismaz ielu protestu jomā Latvijā IKT izmantošanai nebūs lielas stratēģiskas nozīmes. Diez vai šī nozīme būtiski pieaugs tuvākajos gados.

Šāds pieņēmums lielā mērā ir balstīts uz novērojumu, ka, par spīti tam, ka transnacionālo kadru kustību tīkli aptver arvien lielāku skaitu pasaules valstu, Latvijā šādu kustību ietekme joprojām ir minimāla.

Viens no iespējamiem skaidrojumiem, kādēļ transnacionālajām kadru kustībām ir maza ietekme un kādēļ trūkst līdzīgu vietējo kustību vai organizāciju, ir kreiso un anarhistisko ideju nepopularitāte Latvijas sabiedrībā. Pasaulē, vismaz mūsdienās, kadru kustības veidojas galvenokārt uz šo ideju pamata. Visspilgtākais piemērs šajā ziņā ir GTK, kura joprojām ir viena no pasaulē spēcīgākajām un lielākajām kadru protestu kustībām. Latvijas sabiedrības vairākums neinteresējas arī par tā sauktajiem jaunajiem draudiem jeb jaunajiem riskiem, kas nosaka Latvijā dzīvojošo cilvēku vienaldzību pret globālo problemātiku un līdz ar to arī pret GTK darba kārtību. Iespējams, tieši antipātija pret kreiso ideoloģisko diskursu, nepietiekama interese par globālajām problēmām, postmateriālo vērtību maza aktualitāte un GTK cīņas metožu apšaubāmība nosaka to, ka Latvijas sabiedriskās organizācijas neiesaistās aktīvi transnacionālajā GTK tīklā.

Tomēr, kaut gan tuvākajos gados Latvijā diez vai var notikt būtiskas izmaiņas, ir skaidrs, ka ilgtermiņa perspektīvā Latvijai neizdosies izolēties no pārējā pasaulē aktuālām tendencēm, it īpaši ņemot vērā, ka, pieaugot IKT sniegto priekšrocību apjaušanai, GTK un citu līdzīgu kustību un organizāciju protestu taktiku noteikti pārņems citu idejisko un ideoloģisko virzienu kustības un organizācijas. Tas nozīmē, ka reiz arī Latvijai nāksies sastapties ar „profesionālajiem” ielu protestiem, kas balstīti uz IKT.

3. Prognozes par Latvijas pilsoniskās līdzdalības tendencēm

Kaut gan tuvākajos gados Latvijā diez vai aktualizēsies kadru kustības, Latvijas pilsoniskā sabiedrība kļūst arvien aktīvāka. Ir iespējams prognozēt, ka jau ļoti drīz Latvijas pilsoniskās sabiedrības attīstībā iezīmēsies vairākas vecajām Eiropas Savienības valstīm raksturīgās

pilsoniskās līdzdalības iezīmes. Šajā ziņā var runāt par vismaz divu jau tagad acīmredzamu tendenču stiprināšanos.

Pirmkārt, neatkarīgi no tā, cik ātri Latvijas sabiedriskajā sektorā iezīmēsies transnacionālo kadru kustību ietekme, dažādās zemēs notiekošo procesu un parādību savstarpējās atkarības pieaugums neizbēgami palielinās transnacionālā faktora klātbūtni Latvijā rīkotajos protestos. Globalizācijas norises ir veicinājušas to, ka atšķirībā no situācijas pirms desmit gadiem mūsdienās ne tikai apkārtējās vides piesārņojums, pasaules resursu pakāpenisks izsīkums, terorisms, pasaules ekonomikas svārstīšanās un citi jaunie riski ir pieskaitāmi pie nopietniem globālajiem izaicinājumiem. Tāda līdz šim galvenokārt nacionālo valstu funkciju lokā esošā problemātika kā korupcija un informācijas atklātība arvien vairāk nonāk starptautiskās sabiedrības uzmanības centrā. Tāpēc var gaidīt, ka tuvā nākotnē šie jautājumi aizvien biežāk būs Latvijas pilsoniskās sabiedrības rīkoto protestu akciju pamatā.

Otrkārt, tas, ka Latvijas sabiedrības politiskās iesaistīšanās formas pakāpeniski iegūs daudzām vecajām Eiropas Savienības valstīm raksturīgās pilsoniskās līdzdalības īpašības, būs saistīts ar arodbiedrību radikalizēšanos un to ietekmes pieaugumu Latvijas politikā. Kad 2005. gada 1. oktobrī Latvijas Brīvo arodbiedrību savienībai (LBAS) izdevās sapulcēt ap 6000–7000 cilvēku Rīgas Doma laukumā mītiņā „Mēs pret nabadzību!”, daži autoritatīvi Latvijas politologi puda šaubas, ka „arodbiedrību aktivitāšu pieaugums pāraugs nozīmīgā kreiso pārstāvībā Saeimā vai organizētā kreisuma kustībā — to kavē vēlētajū etniskā šķelšanās, partiju sadrumstalotība un sakompromitētais sociāldemokrātu tēls”.³¹⁶ Tomēr pēdējā laikā ir vērojams jauns un daudz spēcīgāks arodbiedrību politisko iniciatīvu posms. 2005. gada mītiņā arodbiedrības izvirzīja salīdzinoši mērenas prasības, piemēram, paaugstināt minimālo darba algu un mazās pensijas līdz iztikas minimuma līmenim, nodrošināt visiem valsts iedzīvotājiem veselības aprūpes pakalpojumus, palielināt neapliekamo minimumu un sakārtot algu sistēmu valsts sektorā strādājošajiem u. c.,³¹⁷ taču tagad tās LBAS vadībā organizē parakstu vākšanu par grozījumiem Satversmē, kas piešķir tiesības tautai rosināt Saeimas atļaušanu.³¹⁸ Tuvākajos gados arodbiedrību radikalizācijas tendence, visticamāk, ne tikai neapsīks, bet pastiprināsies, it īpaši ņemot vērā, ka, sekojot politiskajai konjunktūrai, arodbiedrības savās interesēs arvien vairāk cenšas izmantot daži politiskie spēki.

³¹⁶ Auers, D. Vai sarkanā roze uzplauks? *Politika.lv Sabiedriskās politikas portāls*. Publicēts portālā 18.10.2005. Pieejams: <http://www.politika.lv/index.php?id=3326> (Sabiedriskās politikas portāla *Politika.lv* raksts; aplūkots 24.02.2008.)

³¹⁷ Mītiņā pret nabadzību pulcējas tūkstoši. *Latvijas Vēstnesis*, 04.10.2005, Nr.157 (3315).

³¹⁸ Sk.: Arodbiedrības skaidros sabiedrībai nepieciešamību grozīt Satversmi. 18.02.2008. <http://www.lbas.lv/aktualitates/18.02.08.php> (Latvijas Brīvo arodbiedrību savienības (LBAS) mājas lapas aktualitātes; aplūkots 24.02.2008.); Arodbiedrības no prasībām neatkāpsies, protesti un parakstu vākšana turpināsies. 07.11.2007. <http://www.lbas.lv/aktualitates/07.11.07.php> (Latvijas Brīvo arodbiedrību savienības (LBAS) mājas lapas aktualitātes; aplūkots 24.02.2008.)

Latvijas iekšpolitisko problēmu transnacionalizācijas un arodbiedrību radikalizēšanās tendenču dēļ bija redzami 2007. gada oktobrī un novembrī rīkotajos protestos pret Ministru prezidenta un valdības lēmumiem. Šo protestu akciju organizēšanā un īstenošanā var saskatīt gan starptautiskās sabiedrības bažas par korupciju Latvijā, gan Latvijas arodbiedrību politiskās nozīmes pieaugumu.

Jau minēts, ka protestus galvenokārt izraisīja divi notikumi — lēmums rosināt KNAB priekšnieka atstādināšanu no amata un dažām sociālajām grupām nelabvēlīgā 2008. gada valsts budžeta pieņemšana. Pretrunīgais KNAB vadītāja atstādināšanas mēģinājums veicināja to, ka protestu organizēšanā vadošo lomu uzņēmās starptautiskās pretkorupcijas organizācijas *Transparency International* Latvijas nodaļa, proti, nevalstiskā organizācija “Sabiedrība par atklātību – *Delna*”, kuras darbības mērķis ir sekmēt informācijas atklātību un korupcijas novēršanu, darbojoties gan valsts, gan starptautiskā līmenī.³¹⁹ Paužot savu nostāju par politiskām aktualitātēm KNAB vadītāja jautājumā, šī organizācija aicināja „Latvijas un starptautisko sabiedrību ar bažām un uzmanīgi sekot līdzi turpmākajai valdības politiskajai rīcībai ap tiesībaizsardzības iestādēm mūsu valstī”.³²⁰ Tiekme piesaistīt starptautiskās sabiedrības uzmanību Latvijas iekšpolitiskajām problēmām un ar tām saistītajiem sabiedriskajiem protestiem liecina par jau esošo transnacionālā faktora lomu Latvijas pilsoniskās sabiedrības darbībā un rīcības motivācijā.

Savukārt LBAS iesaistīšanos šajās protestu akcijās veicināja dažu sociālo grupu neapmierinātība ar pieņemto valsts budžetu 2008. gadam. Jau minēts, ka nesēn LBAS veica parakstu vākšanu, lai turpmāk Satversmē vēlētājiem nodrošinātu iespēju pirms termiņa atlaist Saeimu. Šajā sakarā ir svarīgi atzīmēt, ka tieši 2007. gada 3. novembrī “Sabiedrības par atklātību – *Delna*” organizētās tautas sapulces „Par tiesisku Latviju! Par godīgu politiku!” laikā LBAS izdevās savākt ievērojamu daļu nepieciešamo parakstu (trīsarpus tūkstošus no nepieciešamajiem desmit tūkstošiem).³²¹

Izņemot transnacionālā faktora nozīmes un arodbiedrību radikalizācijas pieaugumu, ir pamats prognozēt, ka Latvijas pilsoniskā sabiedrība kļūs arvien organizētāka. Pagaidām Latvijā notikušie protesti visprecīzāk ir izskaidrojami ar relatīvā zaudējuma (*Relative Deprivation*) teoriju, kura, kā jau minēts, protestu kustību rašanos cieši saista ar kādu cilvēku vai cilvēku

³¹⁹ Kas ir delna? 03.07.2003.

<http://www.delna.lv/?q=ful&story=392&sec=90&PHPSESSID=5e38e5d981deb0034528f17e2bcc8bc9> („Sabiedrības par atklātību – *Delna*” mājas lapā izvietotā informācija; aplūkots 24.02.2008.)

³²⁰ Loskutova atstādināšanas veids – politisks spiediens uz KNAB. 25.09.2007.

<http://www.delna.lv/?q=ful&story=2059&sec=90&PHPSESSID=5e38e5d981deb0034528f17e2bcc8bc9> („Sabiedrības par atklātību – *Delna*” mājas lapā izvietotais paziņojums; aplūkots 24.02.2008.)

³²¹ Sestdienas tautas sapulcē par grozījumiem Satversmē parakstījušies trīsarpus tūkstoši iedzīvotāju. *Delfi*. 03.11.2007. <http://www.delfi.lv/news/national/politics/article.php?id=19411850> (portāla „Delfi” raksts; aplūkots 24.02.2008.)

grupu kopīgiem aizvainojumiem un kopīgu ticību sava stāvokļa uzlabošanas iespējamībai.³²² Cilvēku politiskās līdzdalības motivācijā akcentējot, pirmām kārtām, psiholoģiskos un emocionālos faktorus, šī teorija nepietiekami novērtē racionālās un rūpīgi plānotās darbības nozīmi sabiedriskajos protestos.

Atjaunotajā Latvijas valstī līdz šim notikušajās protestu akcijās un pilsoniskās sabiedrības darbībā emocionālais un spontānais ir prevalējis pār racionālo un plānoto. Pilsoniskajai līdzdalībai piemīt vairāk reaģējošs un uz vienas problēmas risināšanu orientēts nekā regulārs raksturs, bet pilsoņu iesaistīšanos raksturojis akcijas–reakcijas (*action-reaction*) modelis. Tomēr, lai arī kadru protestu kustības Latvijā vēl ilgi nebūs aktuālas, pilsoniskā sabiedrība kļūs profesionālāka un arvien mazāk atkarīga no aizvainojumiem un provocējošiem notikumiem. Tā aizvien vairāk arī vadīsies pēc ilglaicīgas Latvijas attīstības vīzijas, nevis īslaicīgām emocijām. Citiem vārdiem, Latvijas pilsoniskā sabiedrība pārtaps par pieredzējušo valdības uzraugu, kurš regulāri un konsekventi kontrolēs politiskos procesus valstī.

³²² McCarthy, J. D., Zald, M. N. Resource Mobilization and Social Movements: A Partial Theory. *The American Journal of Sociology*. May 1977, Vol. 82, No. 6, p. 1212–1241. (p. 1214.).

GALVENIE SECINĀJUMI

Šajā secinājumu daļā ir iekļauti galvenie secinājumi par visu darbu. Tie ir apkopoti kodolīgā veidā, izvairoties no jau izklāstītā materiāla pārstāstīšanas un „liriskajām atkāpēm”. Tas ir izdarīts divu iemeslu dēļ.

Pirmkārt, koncentrēšanās uz vissvarīgākajiem secinājumiem ļauj labāk parādīt promocijas darba pienesumu un zinātnisko ieguldījumu. Trijās lapaspusēs autors centies cik vien iespējams skaidrāk un precīzāk izcelt visnozīmīgākās darba atziņas. Atkārtota iedziļināšanās niansēs un „liriskās atkāpes” traucētu saskatīt būtiskāko.

Otrkārt, autors mēģinājis izvairīties no atkārtotības, lai nerādītu iespaidu, ka, pārstāstot jau izklāstīto materiālu, viņš nodarbojas ar „ūdens liešanu”. Promocijas darba atklājumu izvērstāka analīze ir atrodama sadaļās „Darba pamathipotēzes verifikācija: protestu kustību un IKT attiecību modeļa izstrāde”, „Darba teorētiskā novitāte un vadošo teoriju ierobežojumi” un „Rekomendācijas un jautājumi tālākai izpētei: masu un kadru kustību koncepcijas attīstības iespējamie virzieni”.

Viena no darbā novatoriskajām pētnieciskajām iniciatīvām ir bijis autora lēmums analizēt IKT ietekmi uz protestu kustībām, konsekventi balstoties uz tradicionālajām sabiedrisko kustību teorijām, kas tika veidotas pirms IKT lomas pieauguma protestu kustību darbībā. Tas, no vienas puses, ļāvis izveidot konceptuālo saiti starp šīm teorijām un pašreizējiem protestu kustību centieniem izmantot IKT savās mobilizācijas darbībās un protestu akcijās. No otras puses, tas palīdzējis atklāt tradicionālo teorētisko pieeju ierobežojumus attiecībā uz IKT lomas izpratni mūsdienu protestos un piedāvāt virzienus šo pieeju pilnveidošanai un papildināšanai.

Darbā ir izmantota politisko iespēju struktūras, mobilizējošo struktūru un ideju ietvarošanas teorija, kas iekļauj sevī visas galvenās tradicionālo sabiedrisko kustību teoriju atziņas. Lai pārbaudītu, cik lielā mērā tradicionālās teorijas ir spējīgas izskaidrot IKT ietekmi uz protestu kustību darbību, autors ir identificējis šajās teorijās galvenos elementus jeb faktorus, kas, pēc šo teoriju pārstāvju domām, jāņem vērā, pētot sabiedriskās kustības. Pēc tam, kad šie elementi tikuši noskaidroti, autors, balstoties uz gadījumu analīzes metodi, centies pārbaudīt, kādā veidā un cik lielā mērā katru no šiem faktoriem ir ietekmējušas pieaugušās iespējas izmantot IKT sabiedriskajā darbībā.

Analīzes veikšana ar „vecu” pieeju instrumentāriju ļāvusi secināt, ka IKT ietekmi un nozīmi protestu kustību darbībā ir grūti izmērīt ārējo strukturālo faktoru sistēmā un nenoteiktās kustību

veidošanās un attīstības stadijās, kurām lielu uzmanību piešķir tradicionālās sabiedrisko kustību teorijas. Tomēr IKT loma ir labi saskatāma protestu kustību veiktajās aktivitātēs protestu sagatavošanas un īstenošanas stadijās. Fokusējot uzmanību galvenokārt uz makrotendencēm un kustību ilgtermiņa stratēģiskajiem mērķiem, tradicionālās teorētiskās pieejas palaiž no redzesloka vienu no svarīgiem protestu kustību darbības elementiem – ielu protestu taktiku, kura nosaka ne tikai protestu akciju raksturu, bet arī kustību dalībnieku mobilizācijas veidu un formu. Ielu protestu taktikai lielu uzmanību līdz šim ir veltījušas sacelšanās un partizānu kara studijas, tāpēc, turpmāk attīstot sabiedrisko kustību teoriju, ir svarīgi ņemt vērā vai pat konceptuāli integrēt tajā attiecīgās šo studiju atziņas.

Attīstot sabiedrisko kustību teorijas, adaptējot tās jaunajām realitātēm pēc IKT sociālās lomas pieauguma, šajās teorijās jāintegrē arī visjaunākie tīmekļa sfēras analīzes, hipersaišu tīkla analīzes, datorpsiholoģijas un datorsocioloģijas atzinumi. Ar to palīdzību ir iespējams pētīt dažas jaunas ielu protestu formas, kuras ir saistītas ar virtuālo kopienu fenomenu. Šādas protestu akcijas lielā mērā ir IKT izplatīšanās rezultāts. Tradicionālo pieeju instrumenti nespēj tās izskaidrot, jo dalībnieki šajās akcijās netiek mobilizēti ar tradicionālo mobilizējošo struktūru palīdzību.

Darbā veiktās gadījumu analīzes rezultāti likuši ja ne apšaubīt, tad vismaz papildināt līdz šim dominējošo uzskatu, ka IKT ir nozīmīgas, pirmām kārtām, resursiem nabadzīgajām un transnacionālajām protestu kustībām. Kaut gan IKT fundamentāli samazina komunikāciju, informācijas izplatīšanās un transnacionālo sakaru uzturēšanas izmaksas, pastāv arī citi nozīmīgi faktori, kas nosaka kustības motivāciju izmantot IKT savā darbībā.

Viens no šādiem faktoriem ir kustības sastāvs – turklāt šajā gadījumā nav tik būtiska kustības dalībnieku piederība pie kāda sociāli ekonomiskā slāņa vai sociālās grupas, kā viņu piederība vai nepiederība pie sabiedriskajām organizācijām vai dažādām organizētām grupām.

Otrais vērā ņemams faktors ir kustības lietotā ielu protestu taktika. Tā kā ielu protests ir viens no tiem protestu mehānismiem, ko visbiežāk pielieto sabiedriskās kustības, un tā organizēšana un rīkošana ir cieši saistīta ar citām kustību darbības jomām, autors bijis pārsteigts, ka ielu protestu taktika sabiedrisko kustību studijās paliek gandrīz pilnīgi neizpētīts fenomens. Līdzīgā veidā sabiedrisko kustību pētnieku darbos gandrīz nav sastopams radniecības grupas jēdziens, kas ir svarīgākais organizatoriskas struktūras elements daudzās mūsdienu kustībās, kas ielu protestos izmanto tiešās rīcības taktiku. Autors uzsver, ka ielu protestu taktikas un ar to saistīto faktoru un fenomenu ignorēšana būtiski ierobežo iespējas izprast daudzas nozīmīgākās IKT izraisītās izmaiņas sabiedrisko kustību darbībā.

Balstoties uz šī pētījuma gaitā atklātiem faktoriem, darbā ir radīts konceptuālais modelis, kas palīdz izskaidrot mūsdienu protestu kustību motivāciju izmantot IKT. Šī modeļa pamatā ir autora izstrādātais nošķīrums starp masu un kadru kustību. Tas, vai kustība savā darbībā balstās uz plašiem iedzīvotāju slāņiem (masu kustība) vai uz profesionālajiem aktīvistiem un sabiedrisko organizāciju / organizētu grupu locekļiem (kadru kustība), nosaka gan mobilizācijas, gan protestu īstenošanas taktiku. Darbā ir konstatēts, ka IKT ir daudz nozīmīgākas kadru nekā masu kustībai.

Mūsdienu kadru kustību efektīvā darbība nav iedomājama bez IKT palīdzības, jo IKT ir ne tikai kadru kustību mobilizācijas un protestu taktikas veiksmīgās īstenošanas priekšnosacījums, bet arī lielā mērā šo kustību rašanās cēlonis. Kadru kustību darbības loģika un lietotā protestu taktika nav pilnīgi jauni fenomenī. Uz līdzīgu loģiku un taktiku agrākos laikos balstījās šauri savērnieku un „profesionālo revolucionāru” grupējumi, kurus būtu aplami dēvēt par kustībām. Tomēr, tieši lielā mērā pateicoties IKT, agrāku laiku savērnieku loģika un taktika ir kļuvušas par dažu mūsdienu protestu kustību darbības pamatu.

Tā kā dalījums masu un kadru kustībās ir izstrādāts balstoties tikai uz divu kustību pieredzi, jautājums, cik pamatots, stingrs un universāls ir nošķīrums starp masu un kadru kustībām, prasa tālāku izpēti. Nevar izslēgt, ka šis dalījums var būt izmantots analizē tikai kā ideāltips, jo, iespējams, katrā kustībā var konstatēt gan masu, gan kadru kustības elementus. Turklāt var pieņemt, ka protestu kustību vairākums iziet cauri kadru un masu kustības posmiem.

No masu un kadru kustību perspektīvas raugoties, var prognozēt, ka IKT neizraisīs protestu un to dalībnieku skaita palielināšanos, bet var veicināt protestu rīkošanas „profesionalitātes” pieaugumu un līdz ar to pat novest pie protestu dalībnieku skaita krituma.

Ņemot vērā, ka Latvijā pagaidām nav īstu uz IKT balstītu kadru kustību un ka ar internetu vai citām IKT vien nav iespējams iesaistīt protestos plašus sabiedrības slāņus, IKT loma Latvijā līdz šim rīkotajos protestos nav bijusi īpaši nozīmīga.

Kaut gan tradicionālo sabiedrisko kustību teoriju instrumentārijs noteikti nav pietiekams, lai izskaidrotu IKT lomu mūsdienu protestos un kustību motivāciju izmantot IKT savā darbībā, būtu aplami apgalvot, ka tas nav izmantojams mūsdienu protestu kustību izpētei. Tradicionālās pieejas palīdzējušas nonākt pie daudzām svarīgām šī darba atziņām, piemēram, par sabiedrisko organizāciju lomu mūsdienu protestu kustībās.

Minētais apstākļi ļāvis darba autoram secināt, ka tradicionālās sabiedrisko kustību teorijas joprojām labi darbojas attiecībā uz masu kustībām, kuru funkcionēšanas priekšnosacījumi nav īpaši mainījušies kopš 20. gadsimta 90. gadu vidus, bet tām ir nopietni ierobežojumi kadru

protestu kustību mobilizācijas un protestu taktikas analīzē. Šis secinājums prasa tālāku pārbaudi, pētot citus protestu kustību gadījumus.

Izmantotā literatūra

- Abe, S. Mobile Communication, Anti-Globalization Protests and Global Civil Society: Social Agencies in Transnational Advocacies Networks. *Trans. Internet Journal for Cultural Sciences*. No. 16, Section Groups 15.1, 2006, April [tiešsaiste] [skatīts 10.07.2007]. Pieejams: http://www.inst.at/trans/16Nr/15_1/abe16.htm
- Adamovsky, E. *Anticapitalismo Para Principiantes. La Nueva Generación de Movimientos Emancipatorios*. Buenos Aires: Era Naciente SRL, 2003.
- Aizenman, N.C. Immigration Debate Wakes A 'Sleeping Latino Giant'. *Washington Post*, 2006, April 6, Thursday, page A01. Pieejams: <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2006/04/05/AR2006040502543.html>
- Allen, Z. Labor: Immigration Reform is a Civil Rights Issue. *The New York Amsterdam News*. April 6-April 12, 2006.
- American Behavioral Scientist*. Vol. 52, No. 4, December 2008.
- Anarchism in Action: Methods, Tactics, Skills, and Ideas*. Ed. S.Ewald. [tiešsaiste] [skatīts 11.08.2007]. Pieejams: <http://aia.mahost.org/>
- Ancelovici, M. Organizing against Globalization: The Case of ATTAC in France. *Politics & Society*. Vol. 30, No. 3, September 2002, pp. 427–463.
- Anheier, H., Katz, H. Network Approaches to Global Civil Society. In: *Global Civil Society 2004/5*. Eds. H.Anheier, M.Glasius, M.Kaldor. London: Sage, 2004. Pp. 206–221.
- Arnett, E.C. Seattle Protests Put a New Activism in Play. *San Jose Mercury News*. December 3, 1999. Arī pieejams: <http://www.globalexchange.org/campaigns/wto/sjmerc120399.html>
- Arquilla, J., Ronfeldt, D. The Advent of Netwar (Revisited). In: *Networks and Netwars: The Future of Terror, Crime, and Militancy*. Eds. J. Arquilla and D. Ronfeldt. Santa Monica: Rand, 2001, pp. 1–25.
- Atkinson, J.D. Networked Activism and the Broken Multiplex: Exploring Fractures in the Resistance Performance Paradigm. *Communication Studies*. Vol. 60, No. 1, January–March 2009, pp. 49–65.
- Auers, D. Vai sarkanā roze uzplauks? *Politika.lv Sabiedriskās politikas portāls*. Publicēts portālā 18.10.2005. Pieejams: <http://www.politika.lv/index.php?id=3326> (Sabiedriskās politikas portāla *Politika.lv* raksts; aplūkots 24.02.2008.)
- Ayón, D.R. Spanish-Language Media and Mexican Migrant Civic Participation. In: *Invisible No More: Mexican Migrant Civic Participation in the United States*. Eds. X.Bada, J.Fox, A.Selee. Washington, D.C.Woodrow Wilson International Center for Scholars, 2006. Pp. 27–29.
- Ayres, J.M. Framing Collective Action against Neoliberalism: The Case of the “Anti-Globalization” Movement. In: *Journal of World-Systems Research*. Eds. B.Podobnik, T.E.Reifer. Vol. 10, No. 1 [Special Issue: Global Social Movements Before and After 9-11], 2004, Winter, pp. 11–34.
- Ayres, J.M. From the Streets to the Internet: The Cyber-Diffusion of Contention. *Annals of the American Academy of Political and Social Science*. Vol. 566, November 1999, pp.132–143.
- Banks, A.S. *Cross-National Time Series, 1815–1999*. Binghamton, NY: Center for Comparative Political Research, State University of New York, 2001.

- Barnes, M., Newman, J., Sullivan, H. Discursive Arenas: Deliberation and the Constitution of Identity in Public Participation at a Local Level. *Social Movement Studies*. Vol. 5, No. 3, December 2006, pp. 193–207.
- Barreto, S. An Organizing Case Study. *Chicago FreeSpeechZone*, 2007 [tiešsaiste] [skatīts 02.05.2008]. Pieejams: <http://chicagofreespeechzone.blogspot.com/2007/09/organizing-case-study.html>
- Bebbington, A., Hinojosa, L., Bebbington, H.D., Burneo, M.L., Warnaars, X. Contention and Ambiguity: Mining and the Possibilities of Development. *Development and Change*. Vol. 39, No. 6, 2008, pp. 887–914.
- Beckett, I.F.W. *Encyclopedia of Guerrilla Warfare*. New York: Checkmark Books, 2001.
- Bennett, W.L. Communicating Global Activism: Strengths and Vulnerabilities of Networked Politics. In: *Cyberprotest: New Media, Citizens and Social Movements*. Eds. W. van de Donk, B.D.Loader, P.G.Nixon, D.Rucht. London; New York: Routledge, 2004. Pp. 123–146.
- Bennett, W.L. Communicating Global Activism: Strength and Vulnerabilities of Networked Politics. *Information, Communication & Society*. Vol. 6, No. 2, 2003, pp. 143–168.
- Bennett, W.L. Global Media and Politics: Transnational Communication Regimes and Civic Cultures. *Annual Review of Political Science*. Vol. 7, 2004, pp. 125–148.
- Bennett, W.L., Toft, A. Identity, Technology, and Narratives: Transnational Activism and Social Networks. In: *Routledge Handbook of Internet Politics*. Eds. A.Chadwick, P.Howard. London, UK: Routledge, 2009, pp. 246–260.
- Berdņikovs, A. Dažādība, transnacionālās diasporas un protesti: divi nacionālās valsts reaģēšanas scenāriji. Grām.: *Ceļojums ar citādo: subkultūras pilsētas vidē*. Red. D.Hanovs. Rīga: Dialogi.lv; Īpašu uzdevumu ministra sabiedrības integrācijas lietās sekretariāts, 2007, 128–138. lpp.
- Berdņikovs, A. Labvēlīgie laiki nepolitkorektām idejām? *Kultūras Forums*. Nr. 36 (225), 2006.gada 22.–29.septembris, 2. lpp.
- Berdņikovs, A. Prognozes par jauno informācijas un komunikāciju tehnoloģiju lomu protestu kustību darbībā pasaulē un Latvijā. Grām.: *Latvija 2020. Nākotnes izaicinājumi sabiedrībai un valstij*. Zin. red. Ž.Ozoliņa un I.Ulnicāne-Ozoliņa. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2008. Pp. 123.–140.
- Berdņikovs, A. Social Challenges of a Knowledge Society. *IST4Balt News Journal*. Vol. 2. Ed. L.Novickis. September 2005 – August 2006, pp. 16–19, also available: <http://www.balticit.com/ist4balt/documents/NJ2.pdf>
- Berdņikovs, A. Transnacionālisms kā viens no lielākajiem 21.gadsimta izaicinājumiem: nepieciešamība pēc vispusīgas pētnieciskas pieejas un preventīvas politiskas rīcības. Grām.: *Latvijas Zinātņu akadēmijas Ekonomikas institūta gadagrāmata 2007*. Zin. red. I.M.Markausa. Rīga: Latvijas Zinātņu akadēmijas Ekonomikas institūts, 2007, 7–24. lpp.
- Berdņikovs, A. Virzoties uz zināšanu sabiedrību: jauno informācijas un komunikāciju tehnoloģiju ietekme uz cilvēku un sabiedriskajām kustībām”. No: *Kas ir zināšanu sabiedrība?* [Latvijas Zinātnes padomes finansētās sadarbības programmas Nr.06.0041 „Latvija Eiropas Savienībā: ekonomikas un kultūras mijiedarbība zināšanu sabiedrības veidošanā” pētījumu rezultātu apkopojums.] Zin. red. R.Karnīte. Rīga: Latvijas Zinātņu akadēmijas Ekonomikas institūts, 2007, 20.– 45. lpp.
- Bhargava, G. *Mass Media and Public Issues*. Delhi: Gyan Books, 2004.
- Bimber, B. Information and Political Engagement in America: the Search for Effects of Information Technology at the Individual Level. *Political Research Quarterly*. Vol. 54, No. 1, 2001, pp. 53–67.

- Bimber, B. The Internet and Political Transformation: Populism, Community, and Accelerated Pluralism. *Polity*. Vol. 31, No. 1, 1998, pp. 133–160.
- Bimber, B. The Study of Information Technology and Civic Engagement. *Political Communication*. Vol. 17, No. 4, 2000, pp. 329–333.
- Bishops Address Immigration Reform, Migrant Labor. *National Catholic Reporter*, 2007, January 26, p. 8.
- Blee, K.M., Taylor, V. Semi-Structured Interviewing in Social Movement Research. In: *Methods of Social Movement Research*. Eds. B. Klandermans, S. Staggenborg. Minneapolis; London: University of Minnesota Press, 2002. Pp. 92–117.
- Bloemraad, I., Trost, C. It's a Family Affair: Intergenerational Mobilization in the Spring 2006 Protests. *American Behavioral Scientist*. Vol. 52, No. 4, December 2008, pp. 507–532.
- Bobel, C. 'I'm Not an Activist, Though I've Done a Lot of It': Doing Activism, Being Activist and the 'Perfect Standard' in a Contemporary Movement. *Social Movement Studies*. Vol. 6, No. 2, September 2007, pp. 147–159.
- Bonchek, M. S. Grassroots in Cyberspace: Recruiting Members on the Internet or Do Computer Networks Facilitate Collective Action? A Ransaction Cost Approach [Presented at the 53rd Annual Meeting of the Midwest Political Science Association, Chicago, IL], 1995.
- Bonchek, M.S. Grassroots in Cyberspace: Using Computer Networks to Facilitate Political Participation [Paper presented at the 53rd Annual Meeting of the Midwest Political Science Association, Chicago, IL on April 6, 1995] [tiešsaiste] [skatīts 23.02.2007]. Pieejams: <http://www.organizenow.net/techtips/bonchek-grassroots.html>
- Brimelow, P. Battle for the Border: Grassroots Activists Push Back against Immigration Enthusiasts – and Prevail. *The American Conservative*. December 4, 2006. Pp. 13–16.
- Brunsting, S., Postmes, T. Social Movement Participation in the Digital Age: Predicting Offline and Online Collective Action. *Small Group Research*, October 2002, Vol. 33, No. 5, pp. 525–554.
- Buenrostro, L., Dhillon, A., Wooders, M. Protests and Reputation. *International Journal of Game Theory*. Vol. 35, 2007, pp. 353–377.
- Burgmann, V. The Green Bans Movement: Workers' Power and Ecological Radicalism in Australia in the 1970s. *Journal for the Study of Radicalism*. Vol. 2, No. 1, 2008, pp. 63–89.
- Cameron, J.E., Nickerson, S.L. Predictors of Protest among Anti-Globalization Demonstrators. *Journal of Applied Social Psychology*. Vol. 39, No. 3, 2009, pp. 734–761.
- Carnoy, M., Castells, M. Globalization, the Knowledge Society, and the Network State: Poulantzas at the Millennium. *Global Networks*. Vol. 1, No. 1, 2001, pp. 1–18.
- Carty, V., Onyett, J. Protest, Cyberactivism and New Social Movements: The Reemergence of the Peace Movement Post 9/11. *Social Movement Studies*. Vol. 5, No. 3, December 2006, pp. 229–249.
- Casquete, J. The Power of Demonstrations. *Social Movement Studies*. Vol. 5, No. 1, May 2006, pp. 45–60.
- Castells, M., Fernandez-Ardevol, M., Qiu, J.L., Sey, A. The Mobile Communication Society: A Cross-Cultural Analysis of Available Evidence on the Social Uses of Wireless Communication Technology [A research report prepared for the International Workshop on Wireless Communication Policies and Prospects: A Global Perspective, held at the Annenberg School for Communication, University of Southern California, Los Angeles, October 8th and 9th 2004].

- Chang, M.H. Multiculturalism, Immigration, and Aztlan. *The Social Contract*. Vol. 10, No. 3, Spring, 2000, p. 207 ; arī pieejams: <http://www.thesocialcontract.com/pdf/ten-three/x-3-207.pdf>.
- Churches Take Immigration Reform Fight into the Streets. *National Catholic Reporter*, 2006, March 31, p. 7.
- Citrin, J., Lerman, A., Murakami, M., Pearson, K. Testing Huntington: Is Hispanic Immigration a Threat to American Identity? *Perspectives on Politics*. Vol. 5, No. 1, March 2007, pp. 31–48.
- Cleaver, H. Computer-Linked Social Movements and the Global Threat to Capitalism [tiešsaiste] [skatīts 12.03.2007]. Pieejams: <http://www.eco.utexas.edu/Homepages/faculty/Cleaver/polnet.html>
- Cleaver, H. The Zapatista Effect: The Internet and the Rise of an Alternative Political Fabric. *Journal of International Affairs*. Vol. 51, No. 2, Spring 1998, pp. 621–640.
- Cleaver, H. The Zapatistas and the Electronic Fabric of Struggle [the original draft of a chapter for *Zapatista! Reinventing Revolution in Mexico*. Eds. John Holloway and Eloína Peláez. London: Pluto Press, 1998.
- Clemens, E.S. Minkoff, D.C. Beyond the Iron Law: Rethinking the Place of Organizations in Social Movement Research. In: *The Blackwell Companion to Social Movements*. Eds. D.A. Snow, S.A. Soule, H. Kriesi. Malden, MA: Blackwell Publishing, 2004. Pp. 155–170.
- Clifford, B. *The Marketing of Rebellion: Insurgents, Media, and International Activism*. Cambridge; New York: Cambridge University Press, 2005.
- Clutterbuck, R.L. *Protest and the Urban Guerrilla*. New York: Abelard-Schuman, 1974.
- Clutterbuck, R.L. *The Media and Political Violence*. London: Macmillan, 1981.
- Comparative Perspectives on Social Movements: Political Opportunities, Mobilizing Structures, and Cultural Framings*. Eds. D.McAdam, J.D.McCarthy, M.N.Zald. Cambridge; New York: Cambridge University Press, 1996 (7th printing 2005).
- Cordero-Guzmán, H., Martin, N., Quiroz-Becerra V., Theodore, N. Voting With Their Feet: Nonprofit Organizations and Immigrant Mobilization. *American Behavioral Scientist*. Vol. 52, No. 4, December 2008, pp. 598–617.
- Cottle, S. Reporting Demonstrations: The Changing Media Politics of Dissent. *Media, Culture & Society*. Vol. 30, No. 6, 2008, pp. 853–872.
- Cronauer, K. Activism and the Internet: Uses of Electronic Mailing Lists by Social Activists. A Review of Crucial Issues, Research Findings, and Open Questions. [tiešsaiste] [skatīts 10.07.2007]. Pieejams: <http://programs.ssrc.org/itic/publications/civsocandgov/cronaueracademic.pdf>
- Cyberactivism: Online Activism in Theory and Practice*. Eds. M.McCaughey, M.D.Ayers. New York: Routledge, 2003.
- Cyberprotest: New Media, Citizens and Social Movements*. Eds. W. van de Donk, B.D.Loader, P.G.Nixon, D.Rucht. London; New York: Routledge, 2004.
- Davis, B., Stecklov, G., Winters, P. Disaggregating Mexican Migrant Networks: The Parts are Greater than the Whole. *Working Paper Series in Agricultural and Resource Economics*. No. 2001-3. University of New England, School of Economics, June 2001, pp. 1–28.
- Day, R.J.F. From Hegemony to Affinity: The Political Logic of the Newest Social Movements. *Cultural Studies*. Vol. 18, No. 5, September 2004, pp. 716–748.

- de Armond, P. Netwar in the Emerald City: WTO Protest Strategy and Tactics. In: *Networks and Netwars: The Future of Terror, Crime, and Militancy*. Eds. J. Arquilla and D. Ronfeldt. Santa Monica: Rand, 2001, pp. 201–235.
- de la Garza, R., Cortina, J. Latinos as Foreign Policy Actors: Myth or Reality? *Harvard Journal of Hispanic Policy*. Vol. 17, 2004–2005, pp. 29–40.
- de la Garza, R., DeSipio, L. Interests not Passions: Mexican American Attitudes toward Mexico, Immigration from Mexico, and Issues Shaping U.S.-Mexico Relations. *International Migration Review*. Vol. 32, No. 2, 1998, Summer, pp. 401–422.
- Delgado, F.P. Chicano Movement Rhetoric: An Ideographic Interpretation. *Communication Quarterly*. Vol. 43, 1995, pp. 446–455.
- della Porta, D., Andretta, M., Mosca, L., Reiter, H. *Globalization from Below: Transnational Activists and Protest Networks*. Minneapolis: University of Minnesota Press, 2006.
- della Porta, D., Mosca, L. In Movimento: ‘Contamination’ in Action and the Italian Global Justice Movement. *Global Networks*. Vol. 7, 2007, pp. 1–27.
- Devlin, J.F., Yap, N.T. Contentious Politics in Environmental Assessment: Blocked Projects and Winning Coalitions. *Impact Assessment and Project Appraisal*. Vol. 26, No. 1, March 2008, pp. 17–27.
- Diani, M., Bison, I. Organizations, Coalitions, and Networks. *Theory and Society*. Vol. 33, 2004, pp. 281–309.
- Diani, M., Lindsay, I., Purdue, D. Sustained Interactions? Social Movements and Coalitions in Local Settings. Paper presented at the 102nd Annual Meeting of the American Sociological Association, 2007, August 11–14, New York.
- Diani, M. Networks and Participation. In: *The Blackwell Companion to Social Movements*. Eds. D.A. Snow, S.A. Soule, H. Kriesi. Malden, MA: Blackwell Publishing, 2004. Pp. 339–359.
- Diani, M. Simmel to Rokkan and beyond: Towards a Network Theory of (New) Social Movements. *European Journal of Social Theory*. Vol. 3, 2000, pp. 387–406.
- Diani, M. Social Movement Networks Virtual and Real. *Information, Communication and Society*. Vol. 3, No. 3, 2000, pp. 386–401.
- Diani, M. Social Movement Networks Virtual and Real [Paper for the Conference “A New Politics?”, CCSS, University of Birmingham, 1999, September 16–17] [tiešsaiste] [skatīts 07.03.2007]. P. 4. Pieejams: <http://www.nd.edu/~dmyers/cbsm/vol2/bgham99.pdf>
- Diani, M. The Concept of Social Movement. *Sociological Review*, Vol. 40, 1992, pp. 1–25.
- Diaz, J. Spanish Radio Joins Coalition Outreach. *Los Angeles Independent Media Center*, 2006, March 19. [tiešsaiste] [skatīts 10.08.2007]. Pieejams: <http://la.indymedia.org/news/2006/03/150754.php>
- Doherty, B. Paving the Way: The Rise of Direct Action against Road-Building and the Changing Character of British Environmentalism. *Political Studies*. Vol. XLVII, 1999, pp. 275–291.
- Duverger, M. *Political Parties: Their Organization and Activity in the Modern State*. London: University Paperbacks; published by Methuen & Co Ltd, 1972.
- Earl, J., Kimport, K. The Targets of Online Protest: State and Private Targets of Four Online Protest Tactics. *Information, Communication & Society*. Vol. 11, No. 4, June 2008, pp. 449–472.
- Earl, J., Schussman, A. The New Site of Activism: On-line Organizations, Movement Entrepreneurs, and the Changing Location of Social Movement Decision making. *Research in Social Movements, Conflict, and Change*. Vol. 24, 2003, pp. 155–187.

- Edwards, S. J. A. *Swarming on the Battlefield: Past, Present, and Future*. Santa Monica; Washington: RAND Corporation, 2000.
- Epstein, B. *Political Protest and Cultural Revolution: Nonviolent Direct Action in the 1970s and 1980s*. Berkeley and Los Angeles; London: University of California Press, 1991.
- Father Richard Estrada. The Pastor at La Placita on Defying U.S. Immigration Law and Addressing the Roots of Immigration Pressure. *Los Angeles City Beat*, 2006, March 23–29 [tiešsaiste] [skatīts 23.08.2007]. Pieejams: <http://www.lacitybeat.com/article.php?id=3475&IssueNum=146>
- Félix, A., González, C., Ramírez, R. Political Protest, Ethnic Media, and Latino Naturalization. *American Behavioral Scientist*. Vol. 52, No. 4, December 2008, pp. 618–634.
- Félix, A. New Americans or Diasporic Nationalists? Mexican Migrant Responses to Naturalization and Implications for Political Participation. *American Quarterly*. Vol. 60, No. 3, September 2008, pp. 601–624.
- Fink, C., Kenny, C.J. *W(h)ither the Digital Divide?* Mimeo, World Bank, 2003.
- Fisher, D.R. *Activism Inc.: How the Outsourcing of Grassroots Campaigns Is Strangling Progressive Politics in America*. Stanford: Stanford University Press, 2006.
- Fisher, D.R., Stanley, K., Berman, D., Neff, G. How Do Organizations Matter? Mobilization and Support for Participants at Five Globalization Protests. *Social Problems*. Vol. 52, Issue 1, 2005, pp. 102–121.
- Fisher, D.R. Taking Cover beneath the Anti-Bush Umbrella: Cycles of Protest and Movement-to-Movement Transition in an Era of Repressive Politics. *Research in Political Sociology*. Vol. 15, 2006, pp. 27–56.
- Flaccus, G. Spanish-Language Media Credited on Pro-Immigrant Rallies. Radio, TV Hosts Pushed for Large, Peaceful Protests. ***The Boston Globe*, 2006, March 29**. Pieejams: http://www.boston.com/ae/tv/articles/2006/03/29/spanish_language_media_credited_on_pro_immigrant_rallies/
- Flores, L.A., Marouf, A.H.Jr. Returning to Aztlán and the La Raza: Political Communication and the Vernacular Construction of Chicano/a Nationalism. In: *Politics, Communication, and Culture*. Eds. A. González, D.V. Tanno. Thousand Oaks, CA: Sage, 1997, pp. 186–203.
- Flükiger, J.M. The Radical Animal Liberation Movement: Some Reflections on Its Future. *Journal for the Study of Radicalism*. Vol. 2, No. 2, 2008, pp. 111–132.
- Foot, K.A. *Actors, Activities, and Online Networks in the Anti-Human Trafficking Movement*. Paper presented at the Globalization Studies Network (GSN) conference, Waterloo, Ontario (2008, 25-27 August).
- Foot, K.A., Schneider, S.M., Dougherty, M., Xenos, M., & Larsen, E. Analyzing Linking Practices: Candidate Sites in the 2002 U.S. Electoral Web Sphere. *Journal of Computer-Mediated Communication*. Vol. 8, No. 4, 2003.
- Foot, K.A., Schneider, S.M. Online Action in Campaign 2000: An Exploratory Analysis of the U.S. Political Web Sphere. *Journal of Broadcast and Electronic Media*. Vol. 46, No. 2, June 2002, pp. 222–244.
- Foot, K.A., Schneider, S.M. Online Structures for Citizen Engagement in the September 11th Web Sphere. *Electronic Journal of Communication*. Vol. 14, N. 3 & 4, 2004.
- Foot, K.A., Schneider, S.M. *Web Campaigning (Acting with Technology)*. The MIT Press, 2006. Pp. 27–44.

Foot, K.A., Xenos, M., Schneider S.M., Kluver, R. Jankowski, N.W. Electoral Web Production Practices in Cross-National Perspective: The Relative Influence of National Development, Political Culture, and Web Genre. In: *Routledge Handbook of Internet Politics*. Ed. A.Chadwick, P.Howard. London, UK: Routledge, 2009, pp. 40–55.

Fotopoulos, T. The Limitations of Life-style Strategies: the Ecovillage ‘Movement’ is NOT the Way Towards a New Democratic Society. *Democracy & Nature*. Vol. 6, No. 2, 2000, pp. 287–308.

Frank, A.G., Fuentes, M. On Studying the Cycles in Social Movements. *Research in Social Movements, Conflicts and Change*. Vol. 17, 1994, pp. 173–196.

Frieden, T. INS: 7 Million Illegal Immigrants in United States. Mexicans Make up nearly 70 Percent of Total, Figures Show. CNN, 2003, February 1. [tiešsaiste] [skatīts 08.08.2007]. Pieejams: <http://edition.cnn.com/2003/US/01/31/illegal.immigration/>

Frontiers in Social Movement Theory. Eds. A.D. Morris, C.M.Mueller. New Haven: Yale University Press, 1992.

Fuster Morell, M. Action Research: Mapping the Nexus of Research and Political Action. *Interface: A Journal for and about Social Movements*. Vol. 1, No. 1, January 2009, pp. 21–45. Pp. 30–31.

Gage, B. Why Violence Matters: Radicalism, Politics, and Class War in the Gilded Age and Progressive Era. *Journal for the Study of Radicalism*. Vol. 1, No. 1, 2006, pp. 99–109.

Garrett, R.K. Protest in an Information Society: A Review of Literature on Social Movements and New ICTs. *Information, Communication and Society*. Vol. 9, No. 2, 2006, April, pp. 202–224 [Šī raksta elektroniska versija (ar atšķirīgu lapaspušu numerāciju) ir pieejama: <http://www-personal.umich.edu/~garrettk/Garrett-ProtestInfoSociety.pdf>

Gerhards, J., Rucht, D. Mesomobilization: Organizing and Framing in Two Protest Campaigns in West Germany. *The American Journal of Sociology*. Vol. 98, No. 3, November 1992, pp. 555–596.

Getrich, C.M. Negotiating Boundaries of Social Belonging: Second-Generation Mexican Youth and the Immigrant Rights Protests of 2006. *American Behavioral Scientist*. Vol. 52, No. 4, December 2008, pp. 533–556.

Gillham, P.F., Marx, G.T. Complexity and Irony in Policing and Protesting: The World Trade Organization in Seattle. *Social Justice*. Vol. 27, No. 2, 2000, pp. 212–236.

Gillham, P.F. Mobilizing for Global Justice: Social Movement Organization Involvement in Three Contentious Episodes, 1999-2001. Ph.D. dissertation, Department of Sociology, University of Colorado, 2003.

Gitlin, T. *The Whole World is Watching: Mass Media in the Making and Unmaking of the New Left*. Berkeley: University of California Press, 1980.

Giugni, M., McAdam, D., Tilly, C. *How Social Movements Matter*. Minneapolis: University of Minnesota Press, 1999.

González, D. Radio Host Sparks Immigrant Fervor. *The Arizona Republic*, 2006, January 17. [tiešsaiste] [skatīts 10.08.2007]. Pieejams: <http://www.azcentral.com/arizonarepublic/news/articles/0117elias17.html>

González, D., Wingett, Y. Immigrants Protest in Valley, Cities across U.S. *The Arizona Republic*, 2006, March 28. [tiešsaiste] [skatīts 10.08.2007]. Pieejams: <http://www.azcentral.com/arizonarepublic/news/articles/0327peoplemarch.html>

Graeber, D. *Direct Action: An Ethnography*. Oakland; Edinburgh: AK Press, 2009.

- Graeber, D. The New Anarchists. *New Left Review*. January-February 2002, pp. 61–73.
- Gresser, E. Anti-Globalization Movement Grinds to a Halt. *The Straits Times*, 2002, January 18. Pieejams: <http://www.ndol.org/print.cfm?contentid=250139>
- Guillén, E.A. Hacia la Perspectiva de Género en el Estudio de los Movimientos Sociales. La Participación de las Mujeres en la Plataforma en Defensa de l'Ebre. *Revista Española de Investigaciones Sociológicas (Reis)*. N.º 125, 2009, pp. 117–129.
- Gurak, L.J. *Persuasion and Privacy in Cyberspace: The Online Protests over Lotus Marketplace and the Clipper Chip*. New Haven: Yale University Press, 1997.
- Hadden, J., Tarrow, S. Spillover or Spillout? The Global Justice Movement in the United States after 9/11. *Mobilization: An International Quarterly*. Vol. 12, No. 4, 2007, pp. 359–376.
- Hall, S. Protest Movements in the 1970s: The Long 1960s. *Journal of Contemporary History*. Vol. 43, No. 4, 2008, pp. 655–672.
- Hamilton, J. Kleemann, K., Mullen, Richards, N. Anti-Globalisation and People – a Single Movement?? In: *Globalisation & Communications. People, Profits and Production* [An online book compiled by A.Bartl and B.Pyman. Chapter 4] [tiešsaiste] [skatīts 24.07.2007]. Pieejams: <http://www.socsci.flinders.edu.au/global/glob1002/2003book/chapters/dissid.htm>
- Hanson, M. Suppose James Brown Read Fanon: the Black Arts Movement, Cultural Nationalism and the Failure of Popular Musical Praxis. *Popular Music*. Vol. 27/3, 2008, pp. 341–365.
- Harris, F.,C. It Takes a Tragedy to Arouse Them: Collective Memory and Collective Action during the Civil Rights Movement. *Social Movement Studies*. Vol. 5, No. 1, May 2006, pp. 19–43.
- Hawkins, W.R. Death of a Movement: The Anti-Globalists Go Anti-American. *National Review Online*, 2002, April 22. Pieejams: <http://www.nationalreview.com/comment/comment-hawkins042202.asp>
- Heaney, M.T., Rojas, F. Partisans, Nonpartisans, and the Antiwar Movement in the United States. *American Politics Research*. Vol. 35, 2007, pp. 431–464.
- Held, D., McGrew, A. *Globalization / Anti-Globalization*. Cambridge: Polity Press, 2002.
- Hispanic Evangelicals Break Ranks, Advocate Immigration Reform. *Christian Century*, 2006, March 7, p. 15.
- Hondagneu-Sotelo, P. *Gendered Transitions: Mexican Experiences of Immigration* Berkeley; Los Angeles: University of California Press, 1994, 220 p.
- Hrab, N. “Direct Action” The Tactics of Radical Activism: Part I. How Environmental Groups Use Violent Tactics to Advance Their Agenda. *Organization Trends*. February 2004, pp. 1–8.
- Humphrey, M. Democratic Legitimacy, Public Justification and Environmental Direct Action. *Political Studies*. Vol. 54, 2006, pp. 310–327.
- Huntington, S.P. The Hispanic Challenge. *Foreign Policy*. Vol. 141, March/April 2004, pp. 30–45.
- Ignatow, G. Transnational Environmentalism at Europe's Boundaries: Identity Movements in Lithuania and Turkey. *Current Sociology*. Vol. 56, No. 6, November 2008, pp. 845–864.
- Ikstens, J. Indivīds un internets: izmantošanas iespējas un līdzdalības iespējas [lietišķo pētījumu aģentūras „Nikolo grupa” 2004. gadā veiktā pētījuma par informācijas sabiedrību rezultāti]. Grām.: *Informācijas vide Latvijā: 21.gadsimta sākums*. Red. I. Brikše. Rīga: Apgāds „Zinātne”, 2006. 202.–212. lpp.

- Immigration Issue Draws Thousands into Streets. LAPD Estimates 500,000 at Protest; Bush Faces Wedge Issue for Party. *Associated Press*. 2006, March 25. [tiešsaiste] [skatīts 10.08.2007]. Pieejams: <http://www.msnbc.msn.com/id/11442705/>
- Immigration Protests, Part 1: Spanish-Language Media. *National Public Radio*, program *Day to Day*, 2006, April 7 [Anotācija par “Nacionālā sabiedriskā radio” (*National Public Radio*) žurnālistes Madeleines Brandas (*Madeleine Brand*) interviju ar “Univisión Ziņas” (*Univisión News*) reportieru Horge Ramosu (*Jorge Ramos*)] [tiešsaiste] [klausīts 12.08.2007]. Pieejams: <http://www.npr.org/templates/story/story.php?storyId=5330091>
- Inglehart, R., Catterberg, G. Trends in Political Action: The Developmental Trend and the Post-Honeymoon Decline. *International Journal of Comparative Sociology*. Vol. 18, December 2002.
- Inglehart, R., Norris, P. The True Clash of Civilizations. *Foreign Policy*. No. 135, March-April 2003, pp. 63–70.
- Interview with Jesse Díaz of the L.A. March 25th Coalition [interview by Hank Gonzalez for *Socialist Alternative*, published by *SocialistAlternative.org*], 2006, July 16 [tiešsaiste] [skatīts 10.08.2007]. Pieejams: <http://www.socialistalternative.org/news/article15.php?id=414>
- Jenkins, J.C. Resource Mobilization Theory and the Study of Social Movements. *Annual Review of Sociology*. Vol. 9, 1983, pp. 527–553.
- Joes, A.J. *Guerrilla Conflict before the Cold War*. Westport, Conn.: Praeger Publishers, 1996.
- Joes, A.J. *Modern Guerrilla Insurgency*. Westport, Conn.: Praeger Publishers, 1992.
- Johnson, K.R., Hing, B.O. The Immigrant Rights Marches of 2006 and the Prospects for a New Civil Rights Movement. *Harvard Civil Rights - Civil Liberties Law Review*. Vol.42, No.1, Winter 2007, pp. 99–138.
- Journal of World-Systems Research*. Eds. B.Podobnik, T.E.Reifer. Vol.10, No.1 [Special Issue: Global Social Movements Before and After 9-11], Winter 2004, pp. 255–285.
- Kārklīņa, R. Pilsoniskā sabiedrība kā krīzes risinātājs. *Diena*. 2009. gada 7. marts.
- Karklins, R., Petersen, R. Decision Calculus of Protesters and Regimes: Eastern Europe 1989. *The Journal of Politics*. Vol. 55, No. 3, August 1993, pp. 588–614.
- Kauffman, L.A. Ending a War: Inventing a Movement: Mayday 1971. *Radical Society*. Vol. 29, No. 4, 2002, pp. 29–49.
- Keck, M.E., Sikkink, K. *Activists beyond Borders: Advocacy Networks in International Politics*. Ithaca: Cornell University Press, 1998.
- Keen, J. Bush to Pose Changes to Immigration Law for Mexicans. *USA TODAY*, 2004, July 1. [tiešsaiste] [skatīts 08.08.2007]. Pieejams: http://www.usatoday.com/news/washington/2004-01-06-immigration-laws_x.htm
- Klandermans, B. Mobilization and Participation. Social Psychological Expansions of Resource Mobilization Theory. *American Sociological Review*. Vol. 49, No. 5, October 1984, pp. 583–600.
- Klandermans, B., Oegema, D. Potentials, Networks, Motivations, and Barriers: Steps Towards Participation in Social Movements. *American Sociological Review*. Vol. 52, August 1987, pp. 519–531.
- Klandermans, B., Staggenborg, S. Introduction. In: *Methods of Social Movement Research*. Eds. B. Klandermans, S. Staggenborg. Minneapolis; London: University of Minnesota Press, 2002. P. XV.

- Knudson, J.W. Rebellion in Chiapas: Insurrection by Internet and Public Relations. *Media, Culture & Society*. Vol. 20, No. 3, 1998, pp. 507–518.
- Kobrin, S.J. The MAI and the Clash of Globalizations. *Foreign Policy*. No. 112, Autumn 1998, pp. 97–109.
- Kolb, F. *Protest and Opportunities: The Political Outcomes of Social Movements*. Frankfurt, NY: Campus Verlag, 2007.
- Kolb, F. The Impact of Transnational Protest on Social Movement Organizations: Mass Media and the Making of ATTAC Germany [Paper presented at the conference 'Transnational Processes and Social Movements'. Villa Serbelloni, Bellagio, July 22–26, 2003].
- Krinsky, J., Reese, E. Forging and Sustaining Labor-Community Coalitions: The Workfare Justice Movement in Three Cities. *Sociological Forum*, Vol. 21, 2006, pp. 623–658.
- Kronberga, I. Bauskas kļiedziens. *Politika.lv Sabiedriskās politikas portāls*. Publicēts portālā 15.09.2009. Pieejams: http://www.politika.lv/temas/tiesiska_valsts_un_korupcija/Bauskas_kliedziens/ (Sabiedriskās politikas portāla *Politika.lv* raksts; aplūkots 20.09.2009).
- Krūmiņš, J. Par mobilajām virtuālajām kopienām. Grām.: *Expanding Borders: Communities and Identities. Proceedings of International Conference. Riga, November 9–12, 2005 / Robežu paplašināšana: identitātes un kopienas. Starptautiskās konferences ziņojumi. Rīga, 2005. gada 9.–12. novembris*. Galv. red. Ž.Ozoliņa. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2006. 388.–396. lpp.
- Laqueur, W. *A History of Terrorism*. New Brunswick (U.S.A.): Transaction Publishers, 2001.
- Laqueur, W. *Guerrilla Warfare: A Historical and Critical Study*. New Brunswick (U.S.A.): Transaction Publishers, 2002.
- Lauderdale, P. Indigenous Peoples in the Face of Globalization. *American Behavioral Scientist*. Vol. 51, No. 12, August 2008, pp. 1836–1843.
- Leifer, E.M. Competing Models of Political Mobilization: The Role of Ethnic Ties. *The American Journal of Sociology*. Vol. 87, No. 1, July 1981, pp. 23–47.
- Leizerov, S. Privacy Advocacy Groups versus Intel: A Case Study of How Social Movements are Tactically Using the Internet to Fight Corporations. *Social Science Computer Review*. Vol. 18, No. 4, 2000, pp. 461–483.
- Levi, M., Murphy, G.H. Coalitions of Contention: The Case of the WTO Protests in Seattle. *Political Studies*. Vol. 54, 2006, pp. 651–670.
- Lim, C. Social Networks and Political Participation: How Do Networks Matter? *Social Forces*. Vol. 87, No. 2, December 2008, pp. 961 – 982.
- Lim, M., Kann, M. Democratic Deliberation and Mobilization on the Internet. http://netpublics.annenberg.edu/about_netpublics/democratic_deliberation_and_mobilization_on_the_internet (projekta *Networked Publics* materiālu mājas lapa; aplūkota 06.01.2008.).
- Lost Angelinos Fast for Immigration Reform. *National Catholic Reporter*, 2006, March 3, p. 3.
- Mareš, M. Environmental Radicalism and Extremism in Postcommunist Europe. *Journal for the Study of Radicalism*. Vol. 2, No. 1, 2008, pp. 91–107.
- Martin, B. Protest in a Liberal Democracy. *Philosophy and Social Action*. Vol. 20, Nos. 1-2, January-June, 1994, pp. 13–24.
- Martinez, L.M. "Flowers From the Same Soil": Latino Solidarity in the Wake of the 2006 Immigrant Mobilizations. *American Behavioral Scientist*. Vol. 52, No. 4, December 2008, pp. 557–579.

- McAdam, D. Conceptual Origins, Current Problems, Future Directions. In: *Comparative Perspectives on Social Movements: Political Opportunities, Mobilizing Structures, and Cultural Framings*. Eds. D.McAdam, J.D.McCarthy, M.N.Zald. Cambridge, New York: Cambridge University Press, 1996 (7th printing 2005). Pp. 23–40.
- McAdam, D., McCarthy, J.D., Zald, M.N. Introduction: Opportunities, Mobilizing Structures, and Framing Processes – Toward a Synthetic, Comparative Perspective on Social Movements. In: *Comparative Perspectives on Social Movements: Political Opportunities, Mobilizing Structures, and Cultural Framings*. Eds. D.McAdam, J.D.McCarthy, M.N.Zald. Cambridge, New York: Cambridge University Press, 1996 (7th printing 2005). Pp. 1–20.
- McCarthy, J.D. Constraints and Opportunities in Adopting, Adapting, and Inventing. In: *Comparative Perspectives on Social Movements: Political Opportunities, Mobilizing Structures, and Cultural Framings*. Eds. D.McAdam, J.D.McCarthy, M.N.Zald. Cambridge, New York: Cambridge University Press, 1996 (7th printing 2005). Pp. 141–151.
- McCarthy, J.D., Zald, M.N. Resource Mobilization and Social Movements: A Partial Theory. *American Journal of Sociology*. Vol. 82, No. 6, May 1977, pp. 1212–1241.
- McDonald, K. From Solidarity to Fluidarity: Social Movements beyond ‘Collective Identity’ – The Case of Globalization Conflicts. *Social Movement Studies*. Vol. 1, No. 2, 2002, pp. 109–128.
- McLeod, J. The Not-So Spanish Media behind the Immigration Protests. *Canada Free Press*, 2006, March 30, Thursday. Pieejams: <http://www.canadafreepress.com/2006/cover033006.htm>
- Melucci, A. *Nomads of the Present: Social Movements and Individual Needs in Contemporary Society*. Philadelphia: Temple University Press, 1989.
- Methods of Social Movement Research*. Eds. B.Klandermans, S.Staggenborg. Minneapolis: University of Minnesota Press, 2002.
- Meyer, D.S. *The Politics of Protest: Social Movements in America*. New York: Oxford University Press, 2007.
- Meyer, D.S., Whittier, N. Social Movement Spillover. *Social Problems*. Vol. 41, 1994, pp. 277–298.
- Milkman, R. Critical Mass: Latino Labor and Politics in California. *NACLA Report on the Americas*. North American Congress on Latin America, May/June, 2007. Pp. 30–36.
- Miller, D.S., Rivera, J.D., Yelin J.C. Civil Liberties: The Line Dividing Environmental Protest and Ecoterrorists. *Journal for the Study of Radicalism*. Vol. 2, No. 1, 2008, pp. 109–123.
- Minkoff, D.C. The Sequencing of Social Movements. *American Sociological Review*. Vol. 62, 1997, pp. 779–799.
- Mische, A. *Partisan Publics: Communication and Contention across Brazilian Youth Activist Networks*. Princeton: Princeton University Press, 2008.
- Mītiņā pret nabadzību pulcējas tūkstoši. *Latvijas Vēstnesis*, 04.10.2005, Nr.157 (3315).
- Munoz, J.A. International Opportunities and Domestic Protest: Zapatistas, Mexico and the New World Economy. *Social Movement Studies*. Vol. 5, No. 3, December 2006, pp. 251–274.
- Myers, D.J. Media, Communication Technology, and Protest Waves [Presented at the Social movement analysis: the network perspective, Loch Lormond, Scotland], 2000.
- Myers, D.J. Social Activism through Computer Networks [tiešsaiste] [skatīts 23.02.2007]. Pieejams: <http://www.press.uillinois.edu/epub/books/burton/ch06.html>
- Nam, T. What You Use Matters: Coding Protest Data. *PS*. April 2006, pp. 281–287.

- Nauert, H. Getting the Word Out on Immigration. Latino Media Didn't Just Cover Demonstrations, They Helped Organize Them. *ABC News*, Los Angeles, 2006, March 30. Pieejams: <http://abcnews.go.com/US/story?id=1786298&page=1>
- Naughton, J. Contested Space: The Internet and Global Civil Society. In: *Global Civil Society 2001*. Eds. H.K.Anheier, M.Glasius, M.Kaldor. Oxford, New York: Oxford University Press, 2001.
- Naughton, J. Contested Space: The Internet and Society. [A briefing paper for the 21st Century Trust. 21st Century Briefing – draft 0.3] [tiešsaiste] [skatīts 18.07.2007]. Pieejams: <http://www.21stcenturytrust.org/Naughton.pdf>
- Networks and Netwars: The Future of Terror, Crime, and Militancy*. Eds. J. Arquilla and D. Ronfeldt. Santa Monica: Rand, 2001.
- Neuman, W.L. *Social Research Methods: Qualitative and Quantitative Approaches*. 4 ed. Boston: Allyn & Bacon, 1999.
- New Social Movements: From Ideology to Identity*. Eds. E.Laraña, H.Johnston, J.R.Gusfield. Philadelphia: Temple University Press, 1994.
- Ney, C. Democracy in Seattle's Streets. *Nonviolent Activist* [the magazine of the War Resisters League], 2000, January-February [tiešsaiste] [skatīts 27.04.2007]. Pieejams: <http://www.warresisters.org/nva0100-3.htm>.
- Norris, P., Inglehart, R. Cultural Obstacles to Equal Representation. *Journal of Democracy*. Vol. 12, No. 3, July 2001, pp. 126–140.
- Norris, P., Inglehart, R. Religious Organizations and Social Capital. *International Journal of Not-for-Profit Law* Vol. 6, Iss. 4, September 2004.
- Norris, P. The Bridging and Bonding Role of Online Communities. In: *Society Online: The Internet in Context*. Eds. P.N. Howard and S. Jones. Thousand Oaks: Sage Publications, Inc., 2004, pp. 31–41.
- Norris, P., Walgrave, S., van Aelst, P. Does Protest Signify Disaffection? Demonstrators in a Postindustrial Democracy. In: *Political Disaffection in Contemporary Democracies. Social Capital, Institutions and Politics*. Eds. M.Torcal, J.R.Montero. London: Routledge, 2006. Pp. 279–307.
- Norris, P., Walgrave, S., van Aelst, P. Who Demonstrates? Anti-State Rebels, Conventional Participants, or Everyone? *Comparative politics*. Vol. 37, No. 2, January 2005.
- Oberschall, A. Opportunities and Framing in the Eastern European Revolts of 1989. In: *Comparative Perspectives on Social Movements: Political Opportunities, Mobilizing Structures, and Cultural Framings*. Eds. D.McAdam, J.D.McCarthy, M.N.Zald. Cambridge, New York: Cambridge University Press, 1996 (7th printing 2005). Pp. 93–121.
- Oliveri, A. Stop That Train! *ZNet*, 2003, March 2 [tiešsaiste] [skatīts 02.05.2008]. Pieejams: <http://www.zmag.org/znet/viewArticle/10859>
- O'Neill, B. E. *Insurgency & Terrorism. Inside Modern Revolutionary Warfare*. Virginia: Brassey's (US), Inc., 1990.
- Ólafsson, J. Defiance: A Comment on the Logic of Protests. *Trames*. Vol. 11, No. 4, 2007, pp. 432–442.
- Paczynska, A. What if They Gave a Demonstration and Nobody Came? The Evolution of the Alternative Globalization Movement [Paper presented at the Institute for Conflict Analysis and Resolution, George Mason University, March 1, 2006]. Available online: <http://www.bsos.umd.edu/gvpt/davenport/dcawcp/paper/030106.pdf>

- Pantoja, A.D., Menjivar, C., Magaña L. The Spring Marches of 2006: Latinos, Immigration, and Political Mobilization in the 21st Century. *American Behavioral Scientist*. Vol. 52, No. 4, December 2008, pp. 499–506.
- Pantoja, A.D., Ramirez, R., Segura, G.M. Citizens by Choice, Voters by Necessity: Patterns in Political Mobilization by Naturalized Latinos. *Political Research Quarterly*. Vol. 54, No. 4, December, 2001, pp. 729–750.
- Park, H.W. Hyperlink Network Analysis: A New Method for the Study of Social Structure on the Web. *Connections*. Vol. 25, No. 1, 2003, pp. 49–61.
- Persaud, F. U.S. Undocumented Immigrants Garner Major Support in Struggle for Legalization. *The New York Amsterdam News*, 2006, February 2 – February 8, p. 14, 33.
- Pinderhughes, D. The Challenge of Democracy: Explorations in American Racial Politics. *Perspectives on Politics*. Vol. 7, No. 1, March 2009, pp. 3–11.
- Pineda, R.D., Sowards, S.K. Flag Waving as Visual Argument: 2006 Immigration Demonstrations and Cultural Citizenship. *Argumentation and Advocacy*. Vol. 43, Winter & Spring 2007, pp. 164–174.
- Plows, A., Wall, D., Doherty, B. Covert Repertoires: Ecotage in the UK, *Social Movement Studies*. Vol. 3, No. 2, October 2004, pp. 199–219.
- Podobnik, B. Resistance to Globalization: Cycles and Evolutions in the Globalization Protest Movement [Paper presented at the American Sociological Association Annual Meeting, San Francisco, CA, August 15–18, 2004].
- Policing Protest: the Control of Mass Demonstrations in Western Democracies*. Eds. D.D.Porta, H.Reiter. Minneapolis, MN: University of Minnesota Press, 1998.
- Polletta, F. *It Was Like a Fever: Storytelling in Protest and Politics*. By Francesca Chicago: University of Chicago Press, 2006.
- Rambukkana, N. Is Slash an Alternative Medium? “Queer” Heterotopias and the Role of Autonomous Media Spaces in Radical World Building. *Affinities: A Journal of Radical Theory, Culture and Action*. Vol. 1, No. 1, 2007, pp. 69–85.
- Rauch, J., Chitrapu, S., Eastman, S.T., Evans, J.C., Paine, C., Mwesige, P. From Seattle 1999 to New York 2004: A Longitudinal Analysis of Journalistic Framing of the Movement for Democratic Globalization. *Social Movement Studies*. Vol. 6, No. 2, September 2007, pp. 131–145.
- Readings on the Rhetoric of Social Protest*. Eds. C.E.Morris, S.H.Browne. State College, PN: Strata, 2001.
- Reed, T. V. *The Art of Protest: Culture and Activism from the Civil Rights Movement to the Streets of Seattle*. Minneapolis: University of Minnesota Press, 2005.
- Representing Resistance: Media, Civil Disobedience and the Global Justice Movement*. Eds. A.Opel, D.Pomper. Westport: Praeger Publishers, 2003.
- Rheingold, H. *Smart Mobs: The Next Social Revolution*. Cambridge, MA: Perseus Books, 2002.
- Rivera-Salgado, G. Mexican Migrant Organizations. In: *Invisible No More: Mexican Migrant Civic Participation in the United States*. Eds. X.Bada, J.Fox, A.Selee. Washington, D.C.: Woodrow Wilson International Center for Scholars, 2006. Pp. 5–8.
- Rivera-Salgado, G. Mexican Migrants and the Mexican Political System. In: *Invisible No More: Mexican Migrant Civic Participation in the United States*. Eds. X.Bada, J.Fox, A.Selee. Washington, D.C.: Woodrow Wilson International Center for Scholars, 2006. Pp. 31–33.

- Rivera, S. Groups Call for 'A Day Without an Immigrant'. *Pacific News*, 2006, April 14. [tiešsaiste] [skatīts 11.08.2007]. Pieejams: http://news.pacificnews.org/news/view_article.html?article_id=5640841981493b34b3d0933ac577adf5
- Roberts, B.R., Frank, R., Lozano-Asencio, F. Transnational Migrant Communities and Mexican Migration to the United States. *Ethnic and Racial Studies*. Vol. 22, No. 2, 1999, pp. 238–266.
- Rosales, F.A. *Chicano!: The History of the Mexican American Civil Rights Movement*. 2nd ed. Albuquerque, NM: Arte Publico, 1997.
- Rosenkrands, J. Politicizing *Homo Economicus*: Analysis of Anti-Corporate Websites. In: *Cyberprotest: New Media, Citizens and Social Movements*. Eds. W. van de Donk, B.D.Loader, P.G.Nixon, D.Rucht. London; New York: Routledge, 2004. Pp. 57–76.
- Rucht, D. The Quadruple 'A': Media Strategies of Protest Movements since the 1960s. In: *Cyberprotest: New Media, Citizens and Social Movements*. Eds. W. van de Donk, B.D.Loader, P.G.Nixon, D.Rucht. London; New York: Routledge, 2004. Pp. 29–56.
- Ryan, C. *Prime Time Activism*. Boston: South End Press, 1991.
- Sandoval, T.F.S., Jr. Disobedient Bodies: Racialization, Resistance, and the Mass (Re)Articulation of the Mexican Immigrant Body. *American Behavioral Scientist*. Vol. 52, No. 4, December 2008, pp. 580–597.
- Saunders, C. Using Social Network Analysis to Explore Social Movements: A Relational Approach. *Social Movement Studies*. Vol. 6, No. 3, December 2007, pp. 227–243.
- Sawyer, M. Wearing Your Politics on Your Sleeve: The Role of Political Colours in Social Movements. *Social Movement Studies*. Vol. 6, No. 1, May 2007, pp. 39–56.
- Schneider, S., Foot, K. Web Sphere Analysis: An Approach to Studying Online Action. In: *Virtual Methods: Issues in Social Science Research on the Internet*. Ed. C.Hine. Berg Publishers, Oxford, 2005. Pp. 157–170.
- Schoonmaker, S. Globalization from Below: Free Software and Alternatives to Neoliberalism. *Development and Change*. Vol. 38, No. 6, 2007, pp. 999–1020.
- Selee, A. Mexican Migrants and Religious Communities. In: *Invisible No More: Mexican Migrant Civic Participation in the United States*. Eds. X.Bada, J.Fox, A.Selee. Washington, D.C.: Woodrow Wilson International Center for Scholars, 2006. Pp. 23–26.
- Seoane, J., Taddei, E. From Seattle to Porto Alegre: The Anti-Neoliberal Globalization Movement. *Current Sociology*. Vol. 50, No. 1, January 2002, pp. 99–122.
- Shain, Y. The Mexican-American Diaspora's Impact on Mexico. *Political Science Quarterly*. Vol. 31, 2000, pp. 661–691.
- Shumate, M., Pike, J. Trouble in a Geographically Distributed Virtual Network Organization: Organizing Tensions in Continental Direct Action Network. *Journal of Computer-Mediated Communication*. Vol. 11, Issue 3, Article 8, 2006 [tiešsaiste] [skatīts 30.11.2006]. Pieejams: <http://jcmc.indiana.edu/vol11/issue3/shumate.html>
- Şimşek, S. New Social Movements in Turkey since 1980. *Turkish Studies*. Vol. 5, No. 2, 2004, Summer, pp. 111–139.
- Smith, J. Exploring Connections between Global Integration and Political Mobilization. In: *Journal of World-Systems Research*. Eds. B.Podobnik, T.E.Reifer. Vol.10, No.1 [Special Issue: Global Social Movements Before and After 9-11], 2004, Winter, pp. 255–285.
- Society Online: The Internet in Context*. Eds. P.N. Howard and S. Jones. Thousand Oaks: Sage Publications, Inc., 2004.

- Starr, A. ‘. . . (Excepting Barricades Erected to Prevent Us from Peacefully Assembling)’: So-called ‘Violence’ in the Global North Alterglobalization Movement. *Social Movement Studies*. Vol. 5, No. 1, May 2006, pp. 61–81.
- Street, J., Hague, S., Savigny, H. Playing to the Crowd: The Role of Music and Musicians in Political Participation. *BJPIR*. Vol. 10, 2008, pp. 269–285.
- Sullivan, J.P. Gangs, Hooligans, and Anarchists – the Vanguard of Netwar in the Streets. In: *Networks and Netwars: The Future of Terror, Crime, and Militancy*. Eds. J. Arquilla and D. Ronfeldt. Santa Monica: Rand, 2001, pp. 99–126.
- Summary Findings and Policy Recommendations. TRANSFORM – Benchmarking and Fostering Transformative Use of ICT in EU Regions* [Prepared by G.Hughes, J.Assis, J.Cornford, K.Gareis, R.Richardson and M.Sokol; A.Berdņikovs – a member of advisory panel for the document]. European Commission, DG Information Society and Media, 50 p., available: www.transform-eu.org/documents/Final%20Report.pdf
- Swinnen, J.F.M., Francken, N. Summits, Riots and Media Attention: The Political Economy of Information on Trade and Globalisation. *The World Economy*. Vol. 29, No. 5, May 2006, pp. 637–654.
- Swords, A.C.S. Neo-Zapatista Network Politics: Transforming Democracy and Development. *Latin American Perspectives*. Vol. 34, No. 2, 2007, pp. 78–93.
- Tarrow, S. *Power in Movement: Social Movements and Contentious Politics*. Cambridge: Cambridge University Press, 1998.
- Tarrow, S. States and Opportunities: The Political Structuring of Social Movements. In: *Comparative Perspectives on Social Movements: Political Opportunities, Mobilizing Structures, and Cultural Framings*. Eds. D.McAdam, J.D.McCarthy, M.N.Zald. Cambridge, New York: Cambridge University Press, 1996 (7th printing 2005). Pp. 41–61.
- Tarrow, S. *The New Transnational Activism*. Cambridge; New York: Cambridge University Press, 2005.
- Taylor, B. The Tributaries of Radical Environmentalism. *Journal for the Study of Radicalism*. Vol. 2, No. 1, 2008, pp. 27–61.
- Taylor, C.L., Jodice, D.A. *World Handbook of Political and Social Indicators III: 1948–1982*. New Haven: Yale University Press, 1983.
- The Concise Oxford Dictionary of Sociology*. Ed. G. Marshall. Oxford; New York: Oxford University Press, 1994.
- The Contested Homeland: A Chicano History of New Mexico*. Eds. E.Gonzales-Berry, D.R.Maciel. Albuquerque: University of New Mexico Press, 2001.
- The Politics of Social Protest: Comparative Perspectives on States and Social Movements* Eds. J.C.Jenkins, B.Klandermans. Minneapolis: University of Minnesota Press, 1995.
- The Top 100: The Most Influential Figures in American History. *Atlantic Monthly*, 2006, December, p. 62.
- Thurlow, C., Toft, A. Others' Voices: Why “Dispatches from the Street”? *Journal of International and Intercultural Communication*. Vol. 1, Iss. 4, November 2008 , pp. 265–268.
- Toft, A., Cunningham, S. Media and Movement: Is Democracy Now what Democracy Looks Like? Paper presented at the International Communication Association annual conference, San Francisco, California, 2007. Pp. 1–35.

Toft, A. *Is Another World Possible?: The Discursive Construction of Voice in the Northwest Social Forum*. Paper presented at the National Communication Association conference, Chicago, Illinois, (2007, November 15th-18th).

Toft, A., Leuven, N.V., Bennett, W.L., Tomhave, J., Veden, M.L., Wells, C., et al. *Which Way for the Northwest Social Forum?*. Seattle: Center for Communication and Civic Engagement, University of Washington, 2007.

Tompkins, A.S. Social Movement Transnationalization: A Multi-Level ATTAC [a thesis submitted to the faculty of the University of North Carolina at Chapel Hill in partial fulfillment of the requirements for the degree of Masters in the Department of Political Science (Trans-Atlantic Studies)]. [tiešsaiste] [skatīts 03.07.2007]. Pieejams: <http://www.unc.edu/~schuyler/academic/attac.pdf>

Transformation of Regional Societies Through ICTs: State(s) of the Art(s). TRANSFORM – Benchmarking and Fostering Transformative Use of ICT in EU Regions, A Discussion Document [Prepared by J.Cornford, R.Richardson, M.Sokol, P.Marques and A.Gillespie; A.Berdņikovs – a member of advisory panel for the document], July 2006, 51 p., available: http://www.transform-eu.org/publications/documents/D1.1_website.pdf

Turner, S. Global Civil Society, Anarchy and Governance: Assessing an Emerging Paradigm. *Journal of Peace Research*. Vol. 35, No. 1, January, 1998, pp. 25–42.

Valle, R., Azul, R. More than a Million March in Los Angeles, Other US Cities in Defense of Immigrant Rights. *World Socialist Web Site (WSWS)*, 2006, March 27 [tiešsaiste] [skatīts 10.08.2007]. Pieejams: <http://www.wsws.org/articles/2006/mar2006/immi-m27.shtml>

Valtenbergs, V. Latvijas partiju jaunās mājas vai izkārtnes: politisko partiju mājaslapu analīze pirms 2005. gada pašvaldību vēlēšanām. Grām.: *Informācijas vide Latvijā: 21.gadsimta sākums*. Red. I. Brikše. Rīga: Apgāds „Zinātne”, 2006. 356.–367. lpp.

van Aelst, P., Walgrave, S. New Media, New Movements?: The Role of the Internet in Shaping the 'Anti-Globalization' Movement. In: *Cyberprotest: New Media, Citizens and Social Movements*. Eds. W. van de Donk, B.D.Loader, P.G.Nixon, D.Rucht. London; New York: Routledge, 2004. Pp. 97–122.

van de Donk, W., Loader, B.D., Nixon, P.G., Rucht, D. Introduction: Social Movements and ICTs. In: *Cyberprotest: New Media, Citizens and Social Movements*. Eds. W. van de Donk, B.D.Loader, P.G.Nixon, D.Rucht. London; New York: Routledge, 2004. Pp. 1–25.

Wainwright, J., Kim, S. Battles in Seattle *Redux*: Transnational Resistance to a Neoliberal Trade Agreement. *Antipode*. Vol. 40, No. 4, 2008, pp 513–534.

Walgrave, S., Dieter Rucht, D., van Aelst, P. Socio-Demographics: Typical New Social Movement Activists, Old Leftists or Normalized Protesters? In: *Protest Politics. Antiwar mobilization in advanced industrial democracies*. Eds. S.Walgrave, D.Rucht. Minneapolis: University of Minnesota Press, 2007.

Walgrave, S., Verhulst, J. Towards 'New Emotional Movements'? A Comparative Exploration into a Specific Movement Type. *Social Movement Studies*. Vol. 5, No. 3, December 2006, pp. 275–304.

Watanabe, T. Where Theory and Reality Meet: Using the Full Potential of QCA by Exploiting the Intersection Function of the QCA Software. International Comparison Analysis about the Occurrence of Social Movement [paper presented at COMPASSS Research Group launching conference, Louvain-la Neuve and Leuven, Belgium, 2003, 16–17 Sept., p. 5.]. Available online: <http://smalln.spri.ucl.ac.be/watanabe.PDF>

We are Everywhere: The Irresistible Rise of Global Anticapitalism. Ed. Notes from Nowhere. London; New York: Verso, 2003.

Woodhouse, K.M. The Politics of Ecology: Environmentalism and Liberalism in the 1960s. *Journal for the Study of Radicalism*. Vol. 2, No. 2, 2008, pp. 53–84.

Xenos, M., Foot, K. Not Your Father's Internet: The Generation Gap in Online Politics. In: *Civic Life Online: Learning How Digital Media Can Engage Youth*. Ed. W.L. Bennett. Cambridge, MA: The MIT Press, 2008, pp. 51–70.

Zald, M.N. Culture, Ideology, and Strategic Framing. In: *Comparative Perspectives on Social Movements: Political Opportunities, Mobilizing Structures, and Cultural Framings*. Eds. D. McAdam, J.D. McCarthy, M.N. Zald. Cambridge, New York: Cambridge University Press, 1996 (7th printing 2005). Pp. 261–274.

Zald, M.N., McCarthy, J.D. *Social Movements in an Organizational Society*. New Brunswick: Transaction Books, 1987.

500,000 March in L.A. Against Immigration Bill. Measure Was Passed by U.S. House. *Associated Press*, 2006, March 26. Page A03 [tiešsaiste] [skatīts 10.08.2007]. Pieejams: <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2006/03/25/AR2006032501352.html>

Ней, К. Демократия на улицах Сиэтла. В кн.: *Анархия. Антология современного анархизма и левого радикализма. В 2-х т.т. Т. 2. Флирт с анархизмом. Левые радикалы*. Сост. А. Цветков. Москва: Ультра.Культура, 2003. С. 339–346.

Interneta materiāli

Arodbiedrības skaidros sabiedrībai nepieciešamību grozīt Satversmi. 18.02.2008. <http://www.lbas.lv/aktualitates/18.02.08.php> (Latvijas Brīvo arodbiedrību savienības (LBAS) mājas lapas aktualitātes; aplūkota 24.02.2008.)

Arodbiedrības no prasībām neatkāpsies, protesti un parakstu vākšana turpināsies. 07.11.2007. <http://www.lbas.lv/aktualitates/07.11.07.php> (Latvijas Brīvo arodbiedrību savienības (LBAS) mājas lapas aktualitātes; aplūkota 24.02.2008.)

DP pārbaudīs internetā ievietoto aicinājumu uz jaunām protesta akcijām. *LETA*, 15.01.2009. <http://www.tvnet.lv/zinas/latvija/article.php?id=577808> (Informatīvā portāla *LETA* raksts; aplūkots 14.05.2009.)

Elektroniski izplatāmā skrejlapa: Aug. 5 National Day of Action. March & Rally. Stop U.S. - Funded Massacres in Lebanon and Palestine [tiešsaiste] [skatīts 27.08.2007]. Pieejams: <http://www.iacenterla.org/pdf/aug5.pdf>

European Protest and Coercion Data [project was supported by the National Science Foundation and by the Department of Political Science and the General Research Fund of the University of Kansas] [tiešsaiste] [skatīts 18.07.2007]. Pieejams: <http://web.ku.edu/~ronfran/data/index.html>

Ivane, I. „Flash mob” akcija Centrālajā dzelzceļa stacijā [tiešsaiste] [skatīts 10.15.2009]. Pieejams: <http://easyget.lv/sadzive/5560/>

Kalvītis atkāpjas [Informatīvā portāla *TVNET* raksts]. *TVNET*, 05.12.2007 [tiešsaiste] [skatīts 07.01.2008]. Pieejams: <http://www.tvnet.lv/zinas/article.php?id=525543>

Kaža, J. „Pingvīni” – pirmā elektroniskā pretestības kustība Latvijā [Izlikts J.Kažas emuārā 27.01.2009] [tiešsaiste] [skatīts 20.09.2009]. Pieejams: <http://blogi.nozare.lv/kaza/2009/01/27/pingvini-pirma-elektroniska-pretestibas-kustiba-latvija/>

Latin American Political Protest Project (LAPP) [the Latin American Political Protest website based out of Midwestern State University] [tiešsaiste] [skatīts 18.07.2007]. Pieejams: <http://faculty.mwsu.edu/politicalscience/steve.garrison/LAPP.asp>

Latvijas laikraksta *Diena* interneta portāls *V-Diena*. <http://vdiena.lv>

Latvijas pedagogu atklātās vēstules teksts: <http://www.parizglitibu.lv/?pid=11> vai http://www.parizglitibu.lv/pedagogu_atklata_vestule.pdf (aplūkots 06.01.2008.)

Loskutova atstādināšanas veids – politisks spiediens uz KNAB. 25.09.2007.
<http://www.delna.lv/?q=ful&story=2059&sec=90&PHPSESSID=5e38e5d981deb0034528f17e2bcc8bc9> („Sabiedrības par atklātību – *Delna*” mājas lapā izvietotais paziņojums; aplūkots 24.02.2008.)

MAI-Not! Project [tiešsaiste] [skatīts 21.07.2007]. Pieejams:
<http://www.flora.org/flora/archive/mai-not/>

Organizācijas *We Are America Alliance* paziņojums [tiešsaiste] [skatīts 11.08.2007]. Pieejams:
<http://texascivilrightsreview.org/phpnuke/modules.php?name=News&file=article&sid=494>

Pie Saeimas protestētāji pieprasa Ūdres atkāpšanos [papildināta]. *LETA*–«*Apollo*». 10.08.2004.
<http://www.apollo.lv/portal/news/articles/26202> (Portāla „*Apollo*” raksts; aplūkots 02.02.2008.)

Sestdienas tautas sapulcē par grozījumiem Satversmē parakstījušies trīsarpus tūkstoši iedzīvotāju. *Delfi*. 03.11.2007.
<http://www.delfi.lv/news/national/politics/article.php?id=19411850> (portāla „*Delfi*” raksts; aplūkots 24.02.2008.)

Stopping “Death Trains” in Italy [tiešsaiste] [skatīts 02.05.2008]. Pieejams:
<http://www.paydaynet.org/stoppingdeathtrainsinitaly.htm>

Text Message, MySpace Roots of Student Protests [radio report by S. Khokha]. *National Public Radio*, program *Day to Day*, 2006, March 29 [tiešsaiste] [klausīts 10.08.2007]. Pieejams: <http://www.npr.org/templates/story/story.php?storyId=5309238>

The Minorities at Risk (MAR) Project [website is based at the University of Maryland] [tiešsaiste] [skatīts 18.07.2007]. Pieejams: <http://www.cidcm.umd.edu/mar/>

The WTO History Project mājas lapā [NGO's Sign-On Letter]:
<http://depts.washington.edu/wtohist/letter.htm>

Tridish. P. What I Learned At The WTO Protests In Seattle... *The Real Battle in Seattle: A Seattle WTO People's History Project* [tiešsaiste] [skatīts 14.12.2008]. Pieejams:
<http://www.realbattleinseattle.org/node/125>

Vairāk nekā 100 jauniešu pie Rīgas cirka dejo "flash mob" akcijā. *LETA*, 20.11.2007.
<http://easyget.lv/muzika/3864/> (Informatīvā portāla *LETA* raksts; aplūkots 10.05.2009.)

Vairāki simti jauniešu "flash mob" akcijas laikā sastingst Centrālajā dzelzceļa stacijā. *LETA*, 29.02.2008. <http://easyget.lv/sadzive/read/5551/> (Informatīvā portāla *LETA* raksts; aplūkots 10.05.2009.)

2006 U.S. Immigrant Rights Protests [MedLibrary.org mājas lapa] [tiešsaiste] [skatīts 12.09.2007]. Pieejams: <http://medlibrary.org>

50 cilvēki pie Saeimas "flash mob" akcijā atbalsta Latvijas Radio. *TVNET/LETA*, 30.01.2009.
<http://www.tvnet.lv/zinas/latvija/article.php?id=580635> (Informatīvo portālu *TVNET/LETA* raksts; aplūkots 07.05.2009.)

Pētīto organizāciju tīmekļa vietnes:

<http://actionla.org>

<http://stopminitmen.blogspot.com/>

<http://www.attac.org>

<http://www.chirla.org>

<http://www.delna.lv>

<http://www.hermandadmexicana.net/Entrar.htm>
<http://groups.yahoo.com/group/Humane-Rights-Agenda/>
<http://groups.yahoo.com/group/Immigrant-Rights-Agenda/>
<http://www.nclr.org>
<http://www.networkaztlan.com>
<http://www.nnirr.org/>
<http://www.nohr4437.org/>
<http://www.tautvaldiba.lv>

Izmantotās datu bāzes ar intervijām ar protestu dalībniekiem un viņu stāstiem

WTO History Project. Harry Bridges Center for Labor Studies, University of Washington, Seattle.

The Real Battle in Seattle: A Seattle WTO People's History Project. Online project by realbattleinseattle.org, available: <http://www.realbattleinseattle.org/>

Dokumenti

House of Representatives bill 4437 “The Border Protection, Antiterrorism, and Illegal Immigration Control Act of 2005. <http://thomas.loc.gov/cgi-bin/bdquery/z?d109:h.r.04437> (aplūkots 07.08.2007.).

Information and Communication Technologies (ICTs) for Development in National Human Development Reports [[United Nations Development Programme](#) Document], 2003, January.

Sociālā foruma principu harta:

http://www.forumsocialmundial.org.br/main.php?id_menu=4&cd_language=1 [tiešsaiste] [skatīts 03.07.2007].

Towards Knowledge Societies [UNESCO World Report]. Paris: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, 2005.